

Orientacions per promoure noves oportunitats davant la diversitat d'envelliments a la ciutat de Barcelona

Octubre 2014

*Moltes persones grans entenem que l'envelliment no justifica que ens retirem
de la vida social o que arraconem els nostres desitjos i il·lusions.
Estem convençuts i convençudes que la participació no té restriccions d'edat,
en donem proves, volem continuar-ho fent i, allà on puguem, millorar-ho.
Cadascun i cadascuna de nosaltres hi pot contribuir, estimulants els amics i les amigues
per tal que continuïn essent persones actives i mantinguin les seves il·lusions.
Som persones amb capacitat d'iniciativa i, cada cop més, els homes i
les dones grans volem, i així ho demostrem, dur a terme activitats.
Volem participar activament en les gestions per a la defensa del nostre col·lectiu
i en la construcció d'una societat més justa.*

M. Pia Barenys Pérez

Elaboració i coordinació tècnica: Departament de Planificació i Processos

Amb la col·laboració de l'Institut d'Envelliment de la Universitat Autònoma de Barcelona

Grup de Contrast:

Carles Gil (Departament de Gent Gran)
Antoni Fernández (Departament de Participació Social)
Yolanda Fierro (Pla de persones grans 2013-2016)
Modes Roda (Centres Cívics)
Judit Terma (Biblioteques)
Martí Niubó (Institut Barcelona Esports)
Elisa Sala (Institut Municipal de Serveis Socials. Projecte RADARS)
Montse Freixa (Districte de l'Eixample)

Mapificació: Departament de Gestió de sistemes d'informació

Dades socio-demogràfiques: Departament de Recerca i Coneixement

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ	4
1-LA SUBJECTIVITAT DELS DIFERENTS ENVELLIMENTS	6
1-EL PROCÉS D'ENVELLIMENT DE LES PERSONES:	8
2-LES PERSONES GRANS. DADES SOBRE LA SITUACIÓ PRESENT I TENDÈNCIES DE FUTUR	13
1.DADES ACTUALS I TENDÈNCIES DE LES PERSONES GRANS DE BARCELONA	13
2.LES NOVES GENERACIONS DE PERSONES GRANS	299
4-ELS RELATS DE LES PERSONES GRANS. EL TEMPS, LES ACTIVITATS, ELS EQUIPAMENTS (RESUM DELS GRUPS FOCALS I ENTREVISTES 2014)	36
5-ELS CASALS I ESPAIS DE GENT GRAN. SITUACIÓ I EVOLUCIÓ	45
6-TENDÈNCIES INTERNACIONALS I LOCALS PER A LA PROVISIÓ DE RECURSOS PER A LES PERSONES GRANS	49
7-LES DIMENSIONS BÀSIQUES DE LES ASPIRACIONS, INTERESSOS I NECESSITATS DE LES PERSONES GRANS. ACTIVITATS, PROJECTES I EQUIPAMENTS.....	53
1. LES DIMENSIONS BÀSIQUES	53
La salut entesa de forma integral de cos i ment	54
El saber i l'aprenentatge al llarg de la vida	54
El gaudi i la satisfacció personal	55
Emprendre i crear	56
La solidaritat i ajuda als altres	58
La participació i contribució social i cívica.....	60
Les relacions.....	60
L'espiritualitat	61
2. LES ACTIVITATS EN ELS ESPAIS I EQUIPAMENTS DE BARCELONA.....	62
Quadre i relació entre dimensions bàsiques, espais i equipaments	63
Definició i situació en el territori dels diferents espais i equipaments	67
Mapa situacional general de ciutat.	69
Fitxa descriptiva i mapa de ciutat d'aquella tipologia.	70
Mapa de ciutat amb les àrees d'influència dels conjunt d'equipaments i espais.	85
8-REFLEXIONS FINALS	87
9-ORIENTACIONS	94
10. FONTS D'INFORMACIÓ DOCUMENTAL: BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA.....	104
DOCUMENTS BÀSICS	104
BIBLIOGRAFIA, ARTICLES I WEBGRAFIA DE CONSULTA.....	105
11. ANNEXES.....	107
Annex 1. Grups focals. Institut d'Envel·liment UAB	
Annex 2. Entrevistes exploratòries. Institut d'Envel·liment UAB	
Annex 3. Mapes de Districte amb àrea d'influència	

INTRODUCCIÓ

Vivim uns canvis socials que fan especial èmfasi en les persones grans: allargament de l'esperança de vida, creixement de l'índex de sobreenvelliment, canvis en les estructures familiars, en el propi context socioeconòmic. Aquests i altres factors, suposen una situació d'incertesa respecte al futur a curt i mig termini en el que te relació amb les persones grans i l'ús del seu temps.

Com a sistema social en evolució, hem de ser capaços d'identificar aquells elements que promoguin la superació de les mancances que puguin sorgir davant la quantitat de canvis, processos, innovacions i tendències que s'estan fent palesos.

Barcelona és una ciutat amb gran una oferta d'activitats i amb molts equipaments on les persones grans poden participar. Però és important de cara a properes decisions des de l'àmbit municipal que l'oferta s'ajusti be a la demanda, sobretot tenint en compte les futures noves generacions de persones grans. Degut als canvis que s'estan produint en aquestes etapes vitals cal analitzar, partint de dades reals, d'investigacions, de documents i opinions d'experts, i de la opinió dels propis protagonistes, si el que la ciutat de Barcelona te pensat per a ells i elles s'ajusta als seus interessos i necessitats. També fer una anàlisi pensant en decisions a curt termini sobre futurs equipaments i espais que s'han d'obrir o redefinir en la nostra ciutat. Hem considerat oportú dedicar un capítol a parlar dels Casals i Espais de Gent Gran, com equipament pensat només per a les persones grans..

Aquest document pretén aprofundir per donar eines el màxim d'objectives possible a les persones que han de prendre les decisions sobre aquest tema.

El procés seguit per elaborar aquest informe ha estat el següent:

- a) Definició de conceptes sobre els que s'ha elaborat el relat, l'anàlisi i les orientacions
- b) Fonts d'informació:
 - a. Reunions amb l'Institut d'Envel·liment de la UAB.
 - b. 6 grups focals amb persones d'entre 59 i 85 anys, distribuïts per diferents perfils coordinats per l'Institut d'Envel·liment de la UAB. Entre els mesos de juny i setembre 2014.
 - c. Entrevistes semiestructurades a dues persones en procés de llarg atur, majors de 58 anys per part de l'Institut d'Envel·liment de la UAB.
 - d. Entrevistes en profunditat a dues experts en el tema de persones grans de l'àmbit de ciutat i universitari: Montse Mora Fernández i Mercè Pérez Salanova.
 - e. Sessió de debat i anàlisi sobre activitats i equipaments, amb un grup de professionals referents municipals de Biblioteques, Centres Cívics, Casals de gent gran, Esports, Participació, del programa Radars, de Districte i de l'Institut d'Envel·liment de la UAB, així com del Departament de Planificació i Processos.
 - f. Anàlisi de diferents investigacions¹, articles i documents actuals sobre els temes que apareixen en aquest informe: envelliment actiu, noves generacions de persones grans

¹ De la gran quantitat d'investigacions existents sobre el tema que ens ocupa, s'han seleccionat les més actualitzades i les que incorporaven la veu de les persones grans preferentment.

que arriben, els diferents envelliments, oci, programes intergeneracionals, estudi de prospectiva de la gent gran de Barcelona, les condicions de vida de les persones grans a Barcelona.

- g. Revisió dels diferents plans i programes nacionals i internacionals que emmarquen les polítiques sobre envelliment actiu, de la OMS, de la UE, de l'IMSERSO, Pla Municipal de la gent gran.
 - h. Recull de les activitats que es fan a la ciutat. Mapificació d'activitats en equipaments.
 - i. Cerca i revisió dels diferents webs d'equipaments i activitats de titularitat municipal i autonòmica.
 - j. Visita d'equipaments que signifiquin innovació a la ciutat.
- c) Recull escrit de l'anàlisi feta a partir de totes les fonts d'informació
- d) Orientacions finals

1-LA SUBJECTIVITAT DELS DIFERENTS ENVELLIMENTS

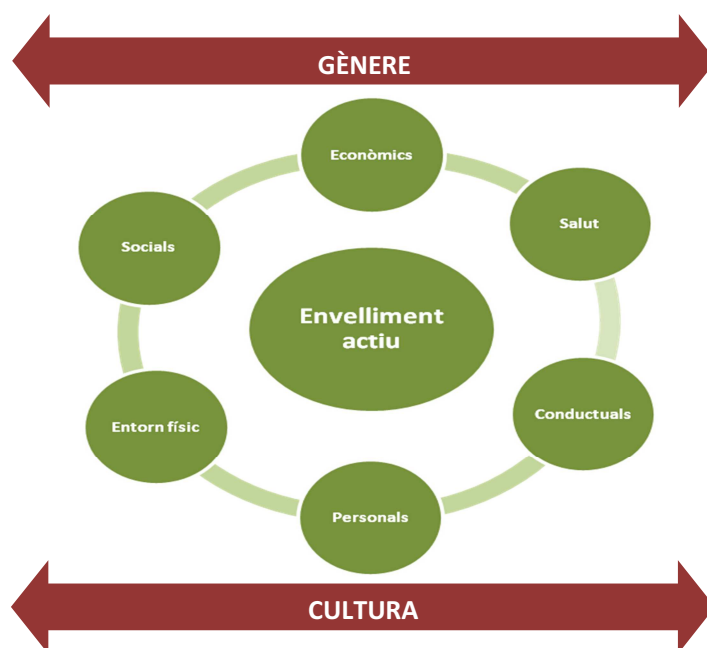
Per començar val la pena reflexionar sobre la **dificultat que actualment representa definir qui són les persones grans**, enteses com a grup d'edat. La pròpia Unió Europea, quan planteja Plans d'actuació pensant en aquestes persones ha de clarificar amb moltes paraules, el que fa un temps es podia dir en una o dues (vellesa, gent gran): *"les persones grans, noció que no sempre té un caràcter determinat i precís. És freqüent el seu ús per denominar les persones que han assolit una determinada edat o bé s'han jubilat. En el Consell d'Europa no s'ha pretès, de manera conscient, catalogar o definir qui són les persones grans, a fi de no ser restrictius i perquè les persones grans constitueixen un sector social molt ampli i heterogeni, les característiques personals i socials del qual no són uniformes"*². Hem cregut important parlar de procés, del procés d'envelliment i en concret partir del constructe d'envelliment actiu.

L'OMS (2002) defineix l'envelliment actiu com "el procés d'optimització de les oportunitats de salut, participació i seguretat amb la finalitat de millorar la qualitat de vida de les persones a mesura que envelleixen".

Es tracta d'una definició formulada en termes de polítiques per orientar les decisions respecte a la necessitat d'adaptar les societats al repte de l'envelliment, més que per fer-se entendre per part de tothom, i en particular per les persones grans. En conseqüència, per tal de comprendre millor aquest terme i poder comunicar-lo eficaçment resulta pertinent oferir una resposta a la pregunta: Què proposa l'envelliment actiu a les persones grans?

La idea de l'envelliment actiu ajuda les persones grans a conduir la seva vida quotidiana aprofitant al màxim les oportunitats que tenen a l'abast d'acord amb les seves necessitats, capacitats i interessos.

Cada persona és única i l'envelliment de cada persona estarà influenciat per una sèrie de factors i condicionants³:

² *Propuestas para el desarrollo de las Orientaciones del Consejo de la Unión Europea, de 6 de diciembre de 2012, relativas a las personas mayores*

³ Quadre extret del document "Envejecimiento activo. Un marco Político" de la OMS. 2002.

Tots aquests factors i la interacció entre ells, són bons predictors de com es produiran els diferents envelliments.

Un determinant clau és la **salut** de la persona, les seves possibilitats o dificultats i sobretot la percepció d'aquesta, la salut percebuda. També la situació **econòmica**, les possibilitats de més o menys recursos. Els aspectes **conductuals** referits a l'alimentació, l'activitat física, consum de tabac i alcohol, hàbits de vida més o menys saludable, ús de medicació, etc. Determinants relacionats amb factors **personals**: la biologia i la genètica, la capacitat d'adaptació als canvis, a les situacions adverses, a les pèrdues, l'autoconcepte, l'autoconfiança, les expectatives. Els entorns **físics**: accessibilitat, habitat, seguretat. L'entorn **social**: les relacions socials, si es veuen reduïdes per la pèrdua de persones estimades, amics. Quin recolzament social té una persona per evitar el seu aïllament, el respecte/abús, l'educació i l'alfabetització, l'ús de tecnologies de la informació i la comunicació.

I de forma transversal la **cultura** (valors i tradicions) que influeix sobre tots els altres. Com l'entorn sociocultural considera les persones grans, com es relaciona la vellesa amb la malaltia, si es habitual o no compartir el mateix sostre amb diferents generacions.

El **gènere** planteja algunes diferències instaurades: les dones més cuidadores dels altres, els homes més passius després de la jubilació respecte a les activitats.

Entre altres aspectes, envellir activament significa relacionar-se socialment i participar en els àmbits familiars, comunitaris i socials. D'una banda, tenir relacions socials permet disposar d'una xarxa familiar, d'amistats o veïnal i, per tant, d'un possible recolzament quan s'està en situació de necessitat o en dificultats. **La dimensió d'aquestes relacions de suport i ajuda mútua no només comprèn el recolzament que reben les persones grans de la família, les amistats o el veïnat, sinó també la contribució social que fa la gent gran a la comunitat.** La participació social permet seguir desenvolupant una vida activa, formar-se i auto realitzar-se en un moment en què l'activitat laboral deixa de formar part de les activitats quotidianes.

El terme actiu posa l'èmfasi en la participació en les qüestions socials, econòmiques, culturals, espirituals i cíviques, no només la capacitat d'estar físicament actiu. Es tracta d'ampliar l'esperança de vida saludable per a totes les persones a mesura que envelleixen, incloent les persones més fràgils, discapacitades o que necessiten assistència. La salut estaria concebuda com el benestar físic, mental i social (OMS), aquests dos darrers tan importants com el primer. Per a això s'ha de prioritzar el manteniment de la independència i l'autonomia a mesura que s'envelleix. També s'ha de tenir en compte com recull l'OMS, que aquest envelliment es produeix en la comunitat, en la relació amb familiars, veïns, amics. Per això la interdependència i la solidaritat entre generacions seran principis fonamentals de l'envelliment actiu.

En concret l'Ajuntament de Barcelona amb la seva mesura de govern sobre el Programa d'Actuacions en relació a l'adhesió a la celebració de l'Any Europeu de la Gent gran i la solidaritat entre generacions (2012), es planteja el foment de les polítiques de promoció de l'envelliment actiu i de solidaritat entre generacions en col·laboració amb els diferents agents socials i de la societat civil.

Fruit d'aquesta mesura es va elaborar el document divulgatiu amb les [12 recomanacions per envellir activament](#), adreçat a les persones a partir de 60 anys i l'edició del document Temps i Gent Gran, entre d'altres.

1-El procés d'envelliment de les persones⁴:

Si ens apropem a la idea d'envelliment des de la concepció del cicle vital es reconeix que les persones grans no són un grup homogeni, que cada una canvia al llarg del seu cicle de forma diversa.

Parlarem d'envelliment com a procés contraposat al concepte de vellesa entesa com a quelcom estàtic, inamovible, sense horitzons que impedeix possibles transformacions cap el benestar, abocant la persona a un final que té com a resultat la mort. Directament relacionada amb la pèrdua d'autonomia.

Segons els resultats de la investigació de Santamaria (IMSERSO 2002), les persones grans perceben la vellesa com un tall que s'estableix entre la imatge de les que porten una vida independent i la que es percep quan les discapacitats condicionen la vida quotidiana. Un tall que marca una frontera entre les denominacions d'ambdós períodes: el primer és l'envelliment, el segon és la vellesa. En el primer es reconeix la varietat de les capacitats i contribucions, mentre que en el segon preval la homogeneïtat i desapareixen les aportacions, les fortaleces. La OMS planteja en el document "Envejecimiento activo: un marco político", un enfocament diferent, en el que l'envelliment es conjuga positivament amb el desenvolupament social. També es té en compte la participació de les persones grans que estan malaltes, són fràgils i vulnerables, defensant els seus drets d'assistència i seguretat.

Entendre l'envelliment com un procés implica observar els cicles vitals de les persones analitzant els canvis que es produeixen en aquestes a mesura que augmenta l'edat. Però **són els canvis i no l'edat els que defineixen les condicions en que l'envelliment es produeix.**

El recorregut per l'experiència d'envellir al llarg del temps des de la salut, l'activitat i les relacions, els tres eixos que ens apunten a la vida, es va desenvolupant a través de les diferents experiències vitals. Com les persones es van posicionant a mesura que el temps els afecta: els canvis, les sensacions, les emocions, els valors s'expressen mostrant les implicacions que tenen en la quotidianitat de qui els experimenta.

Ens referirem, doncs, a dimensions subjectives de l'envelliment. L'envelliment com a procés subjectiu.

Això fa **difícil poder pensar en propostes vàlides per a les persones grans tenint en compte només aspectes com franges d'edat**, si a més dels condicionants abans analitzats i els canvis que es produeixen es visualitza com important també la **posició íntima i personal davant la vida de cada persona**, que farà que les propostes sobre com viure l'experiència de l'envelliment canviï i molt d'una a una altra.

L'envelliment és canvi i, en conseqüència, adaptació, pel que seran importants els diferents processos cognitius davant d'aquest canvi. **La percepció del pas del temps des de la relació d'aquest amb el cos i la salut, el manteniment o pèrdua de capacitats, les actituds i la forma d'adaptació a aquests canvis.**

Partirem de les **vessants biològica, psicològica i social** que doten de sentit als diferents moments de cada trajectòria vital. Hem de tenir en compte les dues condicions (biològica i social) a més de la psicològica com a medidora entre ambdues. Què em passa? Com ho visc? Com ho projecto, amb qui?

⁴ Aquest apartat ha estat elaborat a partir de l'estudi "Las dimensiones subjetivas del envejecimiento" de l'IMSERSO 2009 i de les Propostes pel desenvolupament de les orientacions del Consell de la Unió Europea, de 6 de desembre de 2012, relatives a les persones grans

Les persones grans consultades en l'estudi expliquen el procés d'envelliment a partir de sensacions sobre el propi cos i la ment, de les actituds i els vincles i la capacitat de relacionar-se no només amb els altres sinó també amb els espais i els temps del subjecte.

La **percepció subjectiva de l'envelliment** suposa un procés mental variable, amb alts i baixos, que es produeix en els canvis inapreciables que acompanyen la vida quotidiana i cobra sentit quan el subjecte reflexiona i valora la seva trajectòria.

L'envelliment és una transició personal subjectiva però també de l'entorn, que necessita adaptacions i reestructuracions de la vida individual, familiar i social.

En aquest procés cobren especial rellevància les activitats com un element especialment estructurador sobre el temps de les persones.

Un dels grans reptes per a les persones que envelleixen té a veure amb planificar, executar i mantenir activitats que els hi resultin satisfactòries.

Es tracta d'una intervenció des d'allò quotidià que els projecta cap a lo existencial, donant sentit a la pròpia vida, on serà important mantenir espais i temps propis que situen la presència de la persona en el món.

L'evolució de la seva relació amb l'activitat estarà molt relacionada amb les pròpies capacitats. Des de l'autonomia a la dependència. Però no serà tan important el seu estat de salut objectiu com la percepció personal del mateix.

Els entorns poden resultar cada vegada més insegurs per a les persones conforme perden agilitat, rapidesa mental, mobilitat. Costarà seguir el ritme dels entorns on es mouen les persones més joves. Per contra es situaran en estratègies de disciplina, rutina, planificació, evitant lo novedós, lo imprevist. El risc és que aniran refugiant-se cada cop més en entorns coneguts, sent la seva llar el primer i el més buscat.

A partir d'aquestes reflexions fetes pels propis interessats parlarem d'unes etapes que són flexibles, que s'influencien entre elles, en un procés continu i complert que marca aquest moment existencial: el procés d'adaptació a l'envelliment.

Cada persona es pot trobar independentment de la seva edat en una de les diferents etapes durant més o menys temps. Aquestes fases no són successives sinó que es poden donar a l'hora i no necessàriament correlatives, doncs fets socials i biològics (salut, mort de la parella...) poden comportar que la persona es trobi amb manifestacions d'etapes posteriors.

Serà important tenir-les en compte per identificar diferents interessos i necessitats.

1a ETAPA. Entrada en la cultura i en els escenaris de l'envelliment:

Envellim des del moment que naixem, però aquesta etapa fa referència a aquell moment que es comença a reconèixer com a tal, moment en el que comencen a produir-se canvis associats al transcórrer el temps.

Aquesta primera etapa s'associa al voltant dels 65 anys per ser el moment de la jubilació però també pot ser en altres edats o situacions laborals que signifiquin un canvi qualitatiu en el cicle de vida i, per tant, comportin replantejaments vitals.

Algunes manifestacions que es plantegen en aquest moment i que es fan visibles és que senten que les persones grans no són ells, són uns altres. No s'atribueixen limitacions a la salut, però es

dona importància als hàbits saludables: menjar sa, fer exercici, posar a punt el cos i la ment. Es molt important la pròpia percepció de la salut. La font d'on parteixen les energies està en el cap: *"el moure't està al teu cap"*. Se li dona importància a la imatge, la indumentària, l'estètica (tant homes com dones).

El futur es viu com la oportunitat de viure experiències, algunes no realitzades mai, els hi queda molt per viure. Hi ha diferències en el pas de l'activitat laboral remunerada a la inactivitat. Per a moltes persones que es plantejaven els projectes vitals molt relacionats amb aquell entorn pot significar una perduda. *"Com quan creies que erets molt important, quasi bé imprescindible. Però ningú ho és. Tu et jubiles i al dia següent hi ha un altre al teu lloc. O de vegades ningú. I a sobre, la gent no et troba a faltar."* Però per a altres significa la continuïtat de la cura d'altres, especialment les dones, o un alliberament que permetrà experiències enriquidores.

Se li dona importància a sortir i relacionar-se, a l'amistat, els veïns, la xarxa. Es plantegen noves relacions amb els fills, la cura dels nets.

2a. ETAPA Disminució de capacitats físiques i psíquiques:

La salut no és lo central en la seva vida, però petits símptomes la fan conscient. *"Els anys no perdonen"*. Es produeixen pèrdues de capacitat i un primer moment d'acomodació a aquestes. La malaltia pren familiaritat i normalització. És el moment del manteniment de la salut, de l'energia. I per tant, de fer controls. Però també de viure el present, ja que el futur pot provocar cert neguit. És un moment d'alliberament del cos i la ment, especialment en dones, podent fer i dir el que pensem.

L'autonomia està lligada a l'autoestima. Poder decidir sobre la pròpia vida. *"Mentre jo pugui viuré per mi mateixa. Ho tinc clar. Després quan ja no pugui ser autònoma, aniré a una residència. Però ho decidiré jo"*

En referència a les activitats aquí pren importància el poder-les planificar, l'anticipació. *"Arribem amb molt de temps a l'aeroport. Però és que els joves davant qualsevol problema poden córrer. Nosaltres no"*. El temps i l'espai poden ser conflictius. El temps s'accelera i l'espai es fa gran. Es busca lo regular evitant els canvis imprevistos.

Es te més consciència d'un final. Ja no es nega la mort tot i que no es te del tot present. En molts casos és un moment on la dimensió espiritual i inclús religiosa, prendrà importància. Es tracta de gaudir de les petites coses, les que estan a l'abast i provoquen benestar. Es dona importància a connectar amb un mateix.

També l'apropament a la família, a la xarxa familiar, als fills i especialment els nets, petits i adolescents. I a la relació amb els iguals, per compartir experiències i vivències, fet que produeix seguretat.

3a. ETAPA El replegament de la persona:

Es refereix al moment vital en el que apareixen molts problemes físics que provoquen inseguretat, i una escolta permanent del cos, que produeix barreres per la seva fragilitat. Hi ha una disminució de capacitats cognitives i sensorials, de la memòria. Es conviu amb la possibilitat de la mort propera i la presència de la malaltia i la relació amb l'entorn sanitari és habitual i forma part de lo quotidià.

En referència a les activitats hi ha dificultats amb l'entorn, l'espai i el temps. *"El mon va massa ràpid"*. S'imposa la planificació i anticipació davant qualsevol activitat. I davant la dificultat la llar és l'entorn segur. Com a recurs per a l'autonomia es planteja la disciplina i la rutina: àpats, son, medecines. És el moment de la lluita contra l'apatia, la depressió. Per a això tot el que te a

veure amb els vincles amb l'entorn serà clau, inclús per realitzar petites coses: l'objectiu serà sortir de casa: per llegir la premsa, per fer petits encàrrecs, per anar al metge, per passejar.

És un moment vital en el que pren molta importància el passat. El record i l'oblit. El replegament es refereix a un procés d'interiorització, d'orientació de l'atenció sobre si mateix. El món comença a ser un mateix. El que passa al seu voltant s'explica des de les conseqüències que té per a ell mateix. Es va aïllant, però molts cops és un aïllament no volgut.

Aquí la família representa l'eix estructurant, tot i que amb els nets, hi ha un cert distanciament, per haver disminuït les capacitats cuidadores. També les xarxes d'amistat minvades per perdudes d'amics. Agrada passar el temps amb companys en activitats més tranquil·les.

És important el paper que juguen les emocions al llarg del procés d'envelliment. Els aspectes subjectius que suposen aquestes són importants respecte a la salut, les activitats i les relacions. Com es viu l'envelliment segons la percepció de la salut, el procés de fragilització. Respecte a les activitats, quines i com viure-les respecte a la pèrdua de vitalitat. En relació als vincles, la importància del món interior, el fet de comptar amb espais mentals, propis on la persona s'explica històries i explica històries partint de les seves experiències vitals.

Es tracta de tenir en compte aquesta **percepció subjectiva de com es troba, l'autovaloració, la distància entre els desitjos i la realitat**, que es van separant segons les pròpies capacitats. Les persones grans entrevistades posaven l'èmfasi en els temors, les inseguretats. D'altra banda respecte a les activitats, ressalten el seu paper estructurador, les de fora de casa i les que la persona pot realitzar de forma individual, mantenint i planificant també espais i temps propis. La persona es va tornant més domèstica, situant-se en l'escena de lo quotidià, de la llar, de lo conegut. Estant amb un mateix, recordant persones que ja no hi són, que donen sentit també a la vida de la persona⁵.

La construcció realitzada sobre el concepte d'envelliment implica la consideració de la salut com la dimensió més determinant de totes. **En la percepció de la salut es troba la primera causa de la vivència sobre l'envelliment.**

La relació que les persones estableixen sobre el seu cos i la seva ment. La confiança en la pròpia capacitat per interactuar amb l'entorn determina la manera d'afrontar l'activitat, així com les possibilitats de mantenir vincles amb els escenaris diversos

Els vincles, els diferents enllaços que la persona estableix amb la vida i amb el món, són l'element que defineix l'estat subjectiu. Cada persona necessita trobar espais i temps propis per a l'activitat, per a les relacions o per a la intimitat. Qui no té vinculacions d'amors/odis, activitats, responsabilitats o objectius a curt, mig i llarg termini (independentment del que això signifiqui per a cadascú), perd la il·lusió i el desig com a força de connexió amb la vida. El grau de vinculació emocional de les persones als seus contextos definirà el seu estat subjectiu.

Si la **salut** apunta a les causes i els **vincles** defineixen l'estat emocional de les persones grans, **l'activitat es mostra com la medidora entre ambdues**. Serà un **factor primordial per la millora de la qualitat de vida de les persones** i apareix com **l'únic sobre el que es pot intervenir de manera directa**.

Proporcionar mitjans a les persones grans per tal que puguin desenvolupar **actituds i aptituds cap a objectes i projectes del seu interès des de les potencialitats i limitacions** que la seva situació els imposi.

⁵ Javier Yaguas. UAMadrid. Ponència en el III Congrés d'empoderament i envelliment

Amb tot el que fins ara hem recollit cal poder començar a pensar en **quins són els interessos, les necessitats i les aspiracions de les persones grans** no perdent de vista la fase del cicle vital de l'envelliment en que es trobin, les seves capacitats, la seva formació i la seva trajectòria vital.

L'ocupació del temps anirà relacionat amb tot això i serà important tenir en compte els moments d'especial vulnerabilitat, que fan crisi en la persona com són la viduïtat o els problemes de salut importants. Serà en aquests moments on pot haver risc d'aïllament social i de dificultat per sortir de casa, relacionar-se amb altres o simplement poder participar d'alguna activitat.

2-LES PERSONES GRANS. Dades sobre la situació present i tendències de futur

1. Dades actuals i tendències de les persones grans de Barcelona⁶

- Les persones de 65 anys i més a Barcelona representen actualment el 21,2% de la població de la ciutat.
 - En total són 342.328 persones.
 - Un 26% viuen soles.
 - Hi ha més dones grans que homes. Elles representen el 60,4% del total.
 - L'any 1981, 571 barcelonins tenien 95 o més anys. Avui hi ha 4.429 barcelonins amb més de 95 anys.
 - A Barcelona, l'any 2012, l'esperança de vida en néixer ja és de 79,9 anys pels homes i 85,7 per a les dones.
-
- Dades referides a la lectura del Padró Municipal de 30.06.2013.

Barcelona ha experimentat des de 1980 un procés d'envelliment de la població propi de l'evolució demogràfica de les ciutats europees. El nombre de persones de 65 anys i més va passar de—235.980 l'any 1981 a 331.665 l'any 2000 (un increment de més del 40,5%, prop de 100.000 persones en termes absoluts).

Tanmateix, tal com indicaven les previsions demogràfiques, el ritme de creixement s'ha alentit a partir de l'any 2000. Fins i tot, en el període 2000-2008 el nombre total de persones grans es va estancar i el pes específic de les persones grans a la ciutat es va situar en el 20,3%. Durant els anys 2009 al 2013 el nombre de persones grans s'ha incrementat lleugerament i el seu pes específic es situa en el 21,2% el 2013. S'espera per a la dècada 2020-2029 una nova etapa de fort creixement, ja que arribaran a l'edat de 65 anys les generacions nascudes en l'època de gran increment demogràfic del segle XX.

L'índex de sobreenvelliment i l'esperança de vida en néixer

L'índex de sobreenvelliment indica la proporció de persones de 80 anys i més respecte al total de persones grans.

Entre 1991 i 2004 l'índex de sobreenvelliment va experimentar un creixement significatiu. Aquest augment es manté també en el període 2004-2013, quan el nombre absolut de persones de 80 anys i més creix més un 27,6%. Així doncs, la taxa de sobreenvelliment ha pujat del 28,2% al 34,7% en aquest període. Aquest creixement és un factor que influeix en l'increment de la necessitat d'ajudes i atencions en la vida quotidiana i, per tant, adverteix de l'augment de la demanda de respostes en forma de serveis i cura dels familiars.

La interpretació d'aquest escenari es completa amb la informació que ofereix l'evolució de l'esperança de vida en néixer a Barcelona que ha crescut de forma sostinguda durant el període

⁶ Dades extretes majoritàriament de l'estudi "Les condicions de vida de les persones grans a la ciutat de Barcelona", encarregat per la Direcció d'Estratègia i Innovació de l'Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports a l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (IERMB), desembre 2013. Algunes dades per la seva actualització s'han obtingut d'altres basses de dades, que consten a les taules corresponents.

1991-2012. L'any 1991 l'esperança de vida era de 76,8 anys, l'any 2003 de 80,3 i l'any 2012 de 83 com a mitjana. Aquesta evolució marca un increment de 6 anys en poc més de dues dècades i es pot considerar un èxit dels hàbits i els sistemes de salut i solidaritat social.

El Pla d'Acció Internacional sobre l'Envel·liment aprovat el 2003 per les Nacions Unides ha estat una de les referències principals per a l'elaboració del Pla Municipal per a les Persones Grans de Barcelona 2013-2016. Sempre seguint aquest pla hem de poder analitzar la situació de les persones grans a la ciutat de Barcelona a partir de l'Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població. Aquesta anàlisi segueix l'ordre dels 3 temes de l'envel·liment actiu:

- A) Aspectes socioeconòmics** que es vinculen principalment amb l'eix d'acció anomenat «Persones grans i desenvolupament». La transició de l'activitat a la jubilació, juntament amb les implicacions que comporta aquest trànsit en termes econòmics. També el que fa referència a la pobresa, la desigualtat i l'exclusió social.
- B)** La segona part s'ocupa de l'**estudi de la salut i del benestar** de les persones grans i es vincula directament amb l'eix d'acció que porta el mateix nom. La **percepció de l'estat de salut**, la realització d'activitat física i el grau de satisfacció general.
- C)** Finalment, la tercera part està dedicada a l'**anàlisi social** de les persones grans, aspectes que coincideixen amb l'eix d'acció de creació d'entorns propicis i favorables, que tracta els entorns construïts i socials en la promoció del desenvolupament individual.

A) Situació econòmica de les persones grans. Actualitat i tendències

L'arribada de la crisi ha influït en el risc de pobresa de les persones grans però en menor mesura que en altres franges d'edat

- El 20% de les persones de 65 anys i més de la ciutat es troba en risc de pobresa (entre 60.000 i 67.000 persones) si es considera com a comunitat de referència la població barcelonina (comparat amb la població de Catalunya, el percentatge es situa en el 18,1%).
- Si abans de la crisi el risc de pobresa de les persones grans era superior a la mitjana i a la resta de grups d'edat, l'any 2011 és inferior. Aquesta situació no es donava des de principis de la dècada dels anys noranta (Ayala i Sastre, 2007; Laparra i Pérez, 2012). Aquest grup és l'únic segment de població que registra amb l'arribada de la crisi aquest increment acusat de pes en les rendes altes en detriment de les baixes. Però aquest fenomen no es produeix com a conseqüència d'un increment dels ingressos de la població gran, sinó per la important baixada generalitzada del nivell de renda que s'està produint en la resta de la població, la qual cosa evidencia i dona una mesura de l'impacte social de la crisi.
- La població gran es caracteritza per presentar una distribució dels ingressos molt compactada en els trams mitjans com a resultat de l'anivellament dels ingressos que es produeix quan se substitueixen les rendes del treball per les transferències socials. El 69,6% d'aquesta població disposa d'una renda situada entre el 50% de la mediana i el 150% de la mediana de la distribució general de la renda disponible de la població de Barcelona. L'explicació d'aquesta tendència ve donada sobretot per l'estabilitat de les quanties de les prestacions de jubilació davant les fluctuacions de la situació econòmica general.
- Un altre dels canvis rellevants constatats és que el rostre de la pobresa de la gent gran de la ciutat de Barcelona ja no és tan clarament femení. Si als anys 2000 i 2006, dues de cada cinc dones de 65 anys i més es trobava per sota el llindar de pobresa (43,0% l'any 2000 i 44,6% l'any 2006), l'any 2011 s'hi trobava una de cada cinc (20,9%).

La Llei de promoció de l'autonomia i atenció a la dependència millora el suport a les famílies que presten atenció de les persones grans amb problemes d'autonomia personal, en la seva primera fase d'implementació

- L'evolució en el període 2006-2011 mostra una disminució significativa de la població gran de Barcelona amb dificultats que queda desatesa. Així, el percentatge de persones grans que no reben ajuda de ningú ha minvat en tots els tipus de dificultats. Per exemple, la gent gran amb dificultats per pujar i baixar escales que quedava desatesa l'any 2006 era del 22,9%, mentre que el 2011 no arriba al 7%.
- A partir del 2011 aquesta evolució s'ha estabilitzat i en l'últim any ha presentat inclús una involució, fet que caldrà mesurar per poder valorar la repercussió que té actualment.

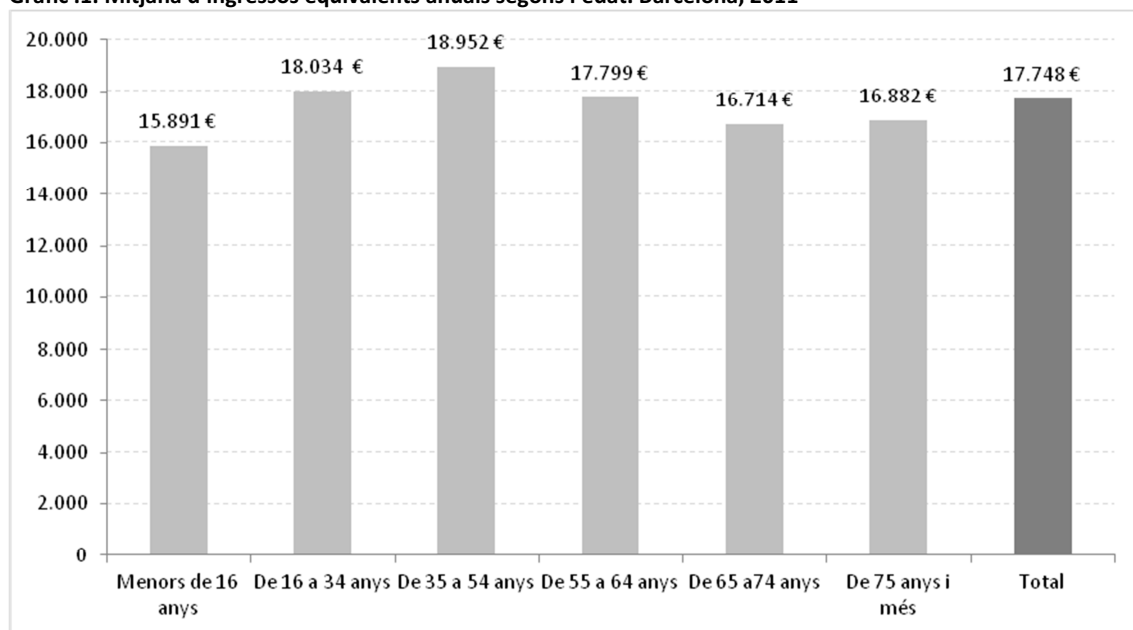
Millors condicions residencials de les persones grans en relació a la resta de població

- En les darreres dècades la població gran ha incrementat la seva condició de propietària de l'habitatge respecte a la resta de la població. Del 1990 al 2011 la proporció de població de 65 anys i més amb la residència principal totalment pagada ha augmentat del 50,7% al 70,1%. Per la seva banda, els llogaters han seguit una tendència similar però a la inversa: passen del 40,5% el 1990 al 21,6% el 2011.
- Tal i com es dona en tots els grups d'edat, les condicions residencials de la població gran són pitjors quan viuen en habitatges de lloguer. Per exemple, el 23,6% de la població de 65 anys i més que viu en un habitatge llogat declara que té problemes de goteres, humitats o podridura en terres, sostres o finestres al seu habitatge, enfront del 10,1% en el cas dels propietaris.
- L'impacte de la despesa d'habitatge en la renda familiar de la població de 65 anys i més és menor en relació amb la resta de població. Per exemple, la taxa de sobrecàrrega de despesa de la llar se situa entre la població de 65 anys i més de Barcelona en el 8,4%, molt per sota de les puntuacions de la població de 35 a 64 anys (21,5%) i de la població més jove, que és la que en registra un valor més elevat (28,2%).

Augment de la complexitat de la transició de l'activitat a la inactivitat i aparició de nous riscos de vulnerabilitat econòmica

- El **fort augment de l'atur** que s'ha produït en el context de crisi també ha afectat la població activa d'edat madura (de 50 a 64 anys), augmentant el risc d'anticipació del trànsit a la inactivitat per les seves dificultats per reincorporar-se al mercat laboral.
- El grup d'edat que apareix més perjudicat a Barcelona en aquest sentit és el de **60 a 64 anys**, entre els quals el 2011 ha caigut fins i tot la proporció de població ocupada respecte al 2006, ja que s'ha passat del 35,8% al 29,9%, fruit de l'augment de persones aturades (del 1,7% al 10,7%) i de les prejubilacions o de les jubilacions anticipades (del 22,7% al 26,9%).
- En el grup de **55 a 59 anys s'ha triplicat l'atur**, que ha passat del 4,3% al 12,4%, al mateix temps que s'han reduït significativament les prejubilacions, de manera que augmenta la vulnerabilitat econòmica d'aquest segment de població.
- L'any 2011, el 18,4% de la població activa o prejubilada de 55 a 64 anys de Barcelona rep algun tipus de prestació social com a ingrés principal, mentre que un 6,7% d'aquesta població no rep cap tipus d'ingressos i queda totalment al descobert del sistema de benestar. Això vol dir que pràcticament una de cada quatre persones actives o prejubilades d'entre 55 a 64 anys no rep rendes del treball com a ingrés principal (25,1%), ni provinents de fonts privades.
- Considerant els ingressos de la llar, el 15,4% de la població d'entre 55 a 59 anys ja viu en llars en què el tipus d'ingrés principal són les transferències socials i aquest percentatge augmenta fins al 48,1% entre la població de 60 a 64 anys, superant fins i tot la proporció de persones d'aquesta edat que viuen en llars en què la font principal d'ingressos són les rendes del treball (44,9%). Aquests resultats tornen a posar de manifest la vulnerabilitat econòmica d'aquest segment de població, sobretot en aquells casos en què la manca d'ingressos per treball no és compensada per cap dels membres de la llar.

Gràfic .1. Mitjana d'ingressos equivalents anuals segons l'edat. Barcelona, 2011

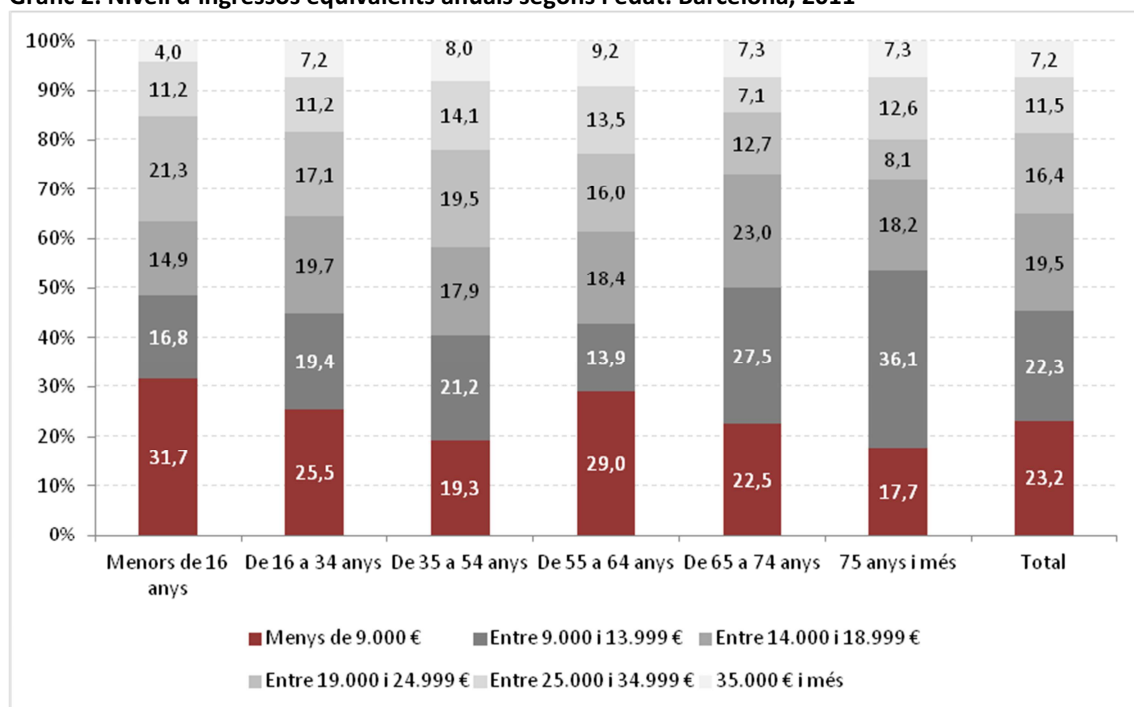
Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.*

El gràfic 1 mostra la **caiguda d'ingressos que presenta el grup d'edat d'entre 55 i 64 anys** (17.799€) respecte a la població de 35 a 54 anys (18.952€). Aquesta davallada s'explica sobretot com a efecte de les situacions d'anticipació del trànsit a la inactivitat que, com s'ha vist anteriorment, predominen en aquest segment d'edat.

Polarització d'ingressos entre la població activa d'edat madura i compactació dels ingressos de la població jubilada

- La població de 55 a 64 anys és el grup d'edat que presenta les ràtios de polarització més elevades, la qual cosa vol dir que és el segment de població en què les distàncies entre els que més cobren i els que menys cobren són més grans (el 29,0% de la població de 55 a 64 anys disposa d'uns ingressos equivalents anuals inferiors als 9.000 €, mentre que el 22,7% se situa en el tram superior de la distribució de la renda, el de més de 25.000€). Aquesta situació reflecteix la bretxa econòmica que s'obre en aquest segment de població quan es produeix la pèrdua del lloc de treball.
- La població a partir de 65 anys presenta una major cohesió dels ingressos entre els que més cobren i els que menys, resultat de l'efecte que provoquen les transferències socials en aquest col·lectiu. Més de la meitat d'aquesta població se situa amb uns ingressos equivalents anuals d'entre 9.000€ i 18.999€ (el 50,5% de la població de 65 a 74 anys i el 54,3% de la població de 75 anys i més)

Gràfic 2. Nivell d'ingressos equivalents anuals segons l'edat. Barcelona, 2011

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.

Increment de la coresidència amb fills o familiars

- La convivència (sense parella) amb fills o altres familiars ha experimentat un fort increment entre les persones de 75 anys i més, situant-se en el 25% de la població a l'any 2011. S'ha tornat gairebé a valors de l'any 2000 (27,0%), després de registrar-se una gran davallada l'any 2006 (15,7%).
- Darrere d'aquest canvi de tendència podria haver-hi el fet que davant les dificultats econòmiques pròpies del context de crisi, les famílies no poguessin fer front a les despeses que suposen les residències geriàtriques i estiguessin assumint elles en major grau la cura d'aquestes persones. Una altra hipòtesi està relacionada amb la contribució de les persones grans al sosteniment econòmic dels seus descendents.

L'aïllament social s'incrementa amb factors com l'estat de salut o el nivell de renda

- El percentatge de població de 65 anys i més que es pot considerar exclosa de les relacions socials augmenta a mesura que disminueix el nivell de renda (des del 14,8% de la gent gran que disposa d'una renda més elevada fins el 25,0% dels que tenen un nivell de renda més baix).
- Pel que fa a l'estat de salut, la proporció de gent gran exclosa de les relacions socials s'incrementa a mesura que es percep un estat de salut més deteriorat, passant del 17,9% entre la gent gran que considera que té una salut bona al 31,2% entre els que declaren tenir una salut dolenta o molt dolenta.

La dificultat per consumir béns bàsics

- La privació material, al·ludeix a la impossibilitat de posseir béns, serveis i/o participar en activitats que socialment són percebudes com a «necessitats»⁷. No fa referència a l'elecció ni

⁷ La Taxa de privació es construeix a partir de 9 indicadors: incapacitat per fer front a despeses imprevistes; incapacitat per anar de vacances almenys una setmana a l'any; incapacitat per pagar sense endarreriments rebuts relacionats amb l'adquisició i/o el manteniment de l'habitatge i altres préstecs; incapacitat per realitzar un àpat de carn, pollastre o peix almenys cada dos dies;

a les preferències d'estil de vida, sinó a la manca forçada i involuntària d'aquests béns. Com a exemple, la proporció de població que no pot mantenir l'habitatge a una temperatura adient constitueix una de les privacions més significatives per a la població gran de Barcelona, en concret per al 12,2%. La impossibilitat de gaudir d'una temperatura adient dins l'habitatge és una mesura indirecta de la pobresa energètica⁸ i es relaciona negativament amb l'estat de salut de la població especialment vulnerable (infants, gent gran i malalts crònics). En els darrers anys aquest tipus de privació material està adquirint cada vegada més rellevància i en el context de Catalunya ha passat d'afectar l'any 2006 el 5,6% de la població al 12,7% l'any 2011.

- **A Barcelona, les persones més grans tenen una taxa de privació material moderada inferior a les persones més joves (21,3% entre la població de 65 a 74 anys i 22,4% entre els més grans de 74 anys, per un 29,7% entre els menors de 16 anys i un 27,0% entre la població de 16 a 34 anys). En canvi, se situen al mateix nivell que la població de 35 a 54 anys i superen el grup de 55 a 64 anys, que són els que en registren la taxa més baixa (14,8%). La privació severa entre la població gran segueix un patró molt similar a la moderada en relació amb la resta de grups d'edat. Les persones grans que pateixen privació material ho fan amb una intensitat major (3,74) que la resta de població (pels volts de 3,40), llevat del grup de població activa en edat madura, que se situa en un nivell d'intensitat de privació similar (3,76).**

Així, en general, la població gran de Barcelona presenta taxes de risc de pobresa inferiors a les de la resta de la població i taxes de privació material també menors. Ara bé, pot significar això que les condicions de vida d'aquestes persones ha millorat en el context de crisi? Amb les dades de què es disposa per a Catalunya, la tendència sembla que ha estat una altra: la incapacitat per accedir a béns i/o serveis ha augmentat per a tota la població; de fet, tant la taxa de privació material com la taxa de privació severa s'han triplicat en el context de crisi (21,6% i 8,2%, respectivament). A més, en el grup de persones més grans aquest augment ha estat dels més significatius respecte a la resta de població.

Resumint, la millora experimentada de la població de més edat en la distribució de la renda i, com a conseqüència, en el descens de les taxes de risc de pobresa d'ençà dels inicis de la crisi no es tradueix en una millora de les condicions de vida, almenys pel que fa al consum de béns bàsics. D'altra banda s'ha de tenir en compte sobre aquest grup d'edat que la seva situació resulta millor però només en comparació a la dels altres grups d'edat que s'han vist més perjudicats, i també que les persones grans estan fent suport a aquests. Reformes en el sistema de pensions orientades a reduir el seu poder adquisitiu podrien tenir efectes encara més devastadors sobre les necessitats bàsiques d'aquest grup poblacional.

B) L'estat de salut de les persones grans

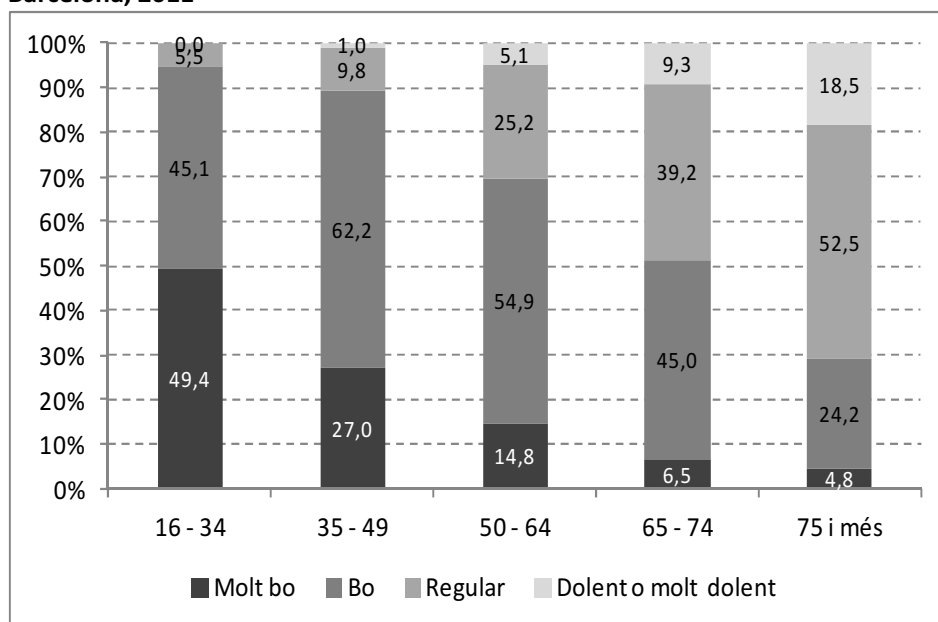
L'evolució de la valoració de l'estat de salut segons els grups d'edat a Barcelona mostra que, a mesura que la població envellaix, la percepció sobre la pròpia salut empitjora. Tal i com s'observa al gràfic 3, l'any 2011 gairebé el total de població de 16 a 34 anys declara tenir una salut bona o molt bona: gairebé el 50% diu que tenen una salut molt bona, i el 45,1% valora la seva salut com a bona. Dels 35 als 64 anys la majoria de la població també percep tenir una salut bona o molt bona. Ara bé, els 65 anys mostren un punt d'inflexió en què la tendència s'inverteix: dels 65 als 74 anys, tot i que el 45% de la població diu tenir una salut bona, els que senten que

incapacitat per mantenir l'habitatge a una temperatura adient; incapacitat per tenir rentadora; incapacitat per tenir televisió en color; incapacitat per tenir telèfon; i, finalment, incapacitat per tenir automòbil.

⁸ La pobresa energètica es pot definir com la situació que pateixen les llars que no poden pagar una quantitat de serveis de l'energia suficient per a satisfer les seves necessitats domèstiques i/o quan es veuen obligades a destinar una part excessiva dels seus ingressos a pagar la factura energètica de l'habitatge (Tirado *et al.*, 2012).

tenen una salut regular arriben al 40%. I les persones de més edat (a partir de 75 anys) opinen majoritàriament que tenen una salut regular (52,5%), dolenta o molt dolenta (18,5%).

Gràfic 3. Valoració de l'estat general de salut segons el grup d'edat. Població de 16 anys i més Barcelona, 2011

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.*

Aquesta tendència a percebre una salut pitjor a mesura que es va envellint és totalment lògica i no ha variat gaire respecte a l'any 2006. Ara bé, a la ciutat de Barcelona s'observen canvis que val la pena destacar. D'una banda, entre el 2006 i el 2011 la població de menys de 50 anys ha millorat la seva percepció sobre l'estat de salut. La proporció dels que opinen que la seva salut és regular, dolenta o molt dolenta ha disminuït entre els més joves i entre les persones de 35 a 49 anys. D'altra banda, la valoració de la població més envellida (de més de 74 anys) ha empitjorat. Les persones de més de 74 anys que valoren la seva salut com a regular, dolenta o molt dolenta han incrementat gairebé deu punts percentuals des del 2006. En canvi, la percepció de l'estat de salut de la població de 50 a 74 anys no ha canviat de manera significativa des del 2006. En termes positius, **si aquesta tendència es manté en els propers anys, es podria albirar una millora de la valoració de la salut de les properes generacions perquè la població que ara té fins a 50 anys i que ha millorat la percepció sobre el seu estat de salut correspon a les properes generacions de gent gran.** Tanmateix, les dades també indiquen que cal seguir treballant perquè la població més envellida de la ciutat senti que el seu estat de salut és favorable.

Una altra qüestió rellevant és la relació que s'estableix entre la valoració de la salut i el nivell de renda de la gent gran. Les persones grans que disposen de rendes més baixes són les que declaren tenir una salut dolenta o molt dolenta en major proporció. Així, el 22,2% de la gent gran amb una renda per sota del 50% de la mitjana diu que té una salut dolenta o molt dolenta, proporció que baixa fins al 15% dels que tenen una renda entorn a la mitjana i al 3,3% de la gent gran amb una renda més elevada.

L'augment de persones amb dependència

- L'allargament de l'esperança de vida també comporta alguns efectes sobre les dificultats de les persones que s'han de tenir en compte. Ha suposat l'augment de persones amb discapacitat i dependència.

Taula 1. Persones reconegudes legalment com a discapacitades.1998-2013

Absoluts

	Total	Fins a 15 anys	16-44 anys	45-64 anys	65-74 anys	75 anys i més
1998	56.028	2.039	16.211	17.829	10.430	9.519
1999	60.537	2.025	16.883	19.312	11.440	10.877
2000	67.661	1.972	17.553	20.988	13.346	13.802
2001	74.458	1.960	18.085	22.506	15.210	16.697
2002	79.160	1.921	18.444	23.867	16.231	18.697
2003	85.334	2.069	18.658	25.519	17.376	21.712
2004	93.128	2.233	19.226	27.872	18.706	25.091
2005	99.325	2.200	18.926	29.473	19.655	29.071
2006	106.274	2.342	18.688	31.417	20.647	33.180
2007	106.399	2.495	18.619	32.896	20.375	32.014
2008	112.169	2.469	18.397	33.985	21.359	35.959
2009	109.563	2.635	17.863	34.478	21.411	33.176
2010	112.875	2.627	17.938	35.108	22.123	35.079
2011	118.004	2.729	17.930	36.790	23.015	37.540
2012	128.590	2.828	18.161	39.687	24.778	43.136
2013	134.794	3.113	18.189	40.584	26.274	46.634

Percentatges

	Total	Fins a 15 anys	16-44 anys	45-64 anys	65-74 anys	75 anys i més
1998	100,0	3,6	28,9	31,8	18,6	17,0
1999	100,0	3,3	27,9	31,9	18,9	18,0
2000	100,0	2,9	25,9	31,0	19,7	20,4
2001	100,0	2,6	24,3	30,2	20,4	22,4
2002	100,0	2,4	23,3	30,2	20,5	23,6
2003	100,0	2,4	21,9	29,9	20,4	25,4
2004	100,0	2,4	20,6	29,9	20,1	26,9
2005	100,0	2,2	19,1	29,7	19,8	29,3
2006	100,0	2,2	17,6	29,6	19,4	31,2
2007	100,0	2,3	17,5	30,9	19,1	30,1
2008	100,0	2,2	16,4	30,3	19,0	32,1
2009	100,0	2,4	16,3	31,5	19,5	30,3
2010	100,0	2,3	15,9	31,1	19,6	31,1
2011	100,0	2,3	15,2	31,2	19,5	31,8
2012	100,0	2,2	14,1	30,9	19,3	33,5
2013	100,0	2,3	13,5	30,1	19,5	34,6

Departament d'Estadística. Ajuntament de Barcelona.

Font: Departament de Recerca i Coneixement. Àrea Qualitat de Vida, Igualtat i Esports. Ajuntament de Barcelona.

- El paradigma de l'envelliment actiu no només se cenyeix a les persones grans que tenen plenes capacitats funcionals, sinó que s'adreça a la gent gran en totes les seves circumstàncies i condicions i, per tant, també a aquelles persones que han perdut la seva autonomia en diversos graus. **La pèrdua d'autonomia, a banda de dificultar l'envelliment actiu, suposa unes necessitats d'atenció i cura que s'han de cobrir des de les xarxes de suport social i familiar i també des dels serveis públics.**
- La gent gran de la ciutat de Barcelona declara que té dificultats en les tasques quotidianes relacionades sobretot amb problemes de mobilitat. Així, el 2011 la dificultat que un percentatge més elevat de gent gran afirma que té és la de pujar i baixar escales: un 43,5% de les persones de 65 anys i més de la ciutat diuen que tenen aquesta dificultat. A continuació, un 34,4% de la població gran té problemes per sortir al carrer i un 22,3% per moure's dins de casa. També cal destacar que gairebé un 20% de la població gran té dificultats per vestir-se i rentar-se, i són menys les persones grans que tenen limitacions per menjar soles (9,9%).

- Malgrat totes aquestes limitacions, **l'any 2011 només un 11,2% de la població gran de Barcelona tenia una dependència reconeguda**. D'aquest 11,2%, el 4,5% presenta graus moderats però també hi ha dependència severa (3,9%) i gran dependència (2,8%). El sexe i l'edat de la gent gran estableixen diferències rellevants en el fet de trobar-se en situació de dependència. **La proporció de dones grans amb dependència reconeguda és força més elevada que la d'homes**.

Taula 2. Grau de dependència reconegut. Població de 65 anys i més. Barcelona, resta de l'AMB i resta de Catalunya, 2011

	Barcelona	Resta de l'AMB	Resta de Catalunya
Grau I. Dependència moderada	4,5%	2,5%	2,5%
Grau II. Dependència severa	3,9%	3,4%	4,7%
Grau III. Gran dependència	2,8%	2,2%	2,1%
No dependent	88,9%	91,9%	90,6%
Total	100,0%	100,0%	100,0%

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.

Les persones grans mantenen l'interès en l'activitat físic-esportiva, especialment al carrer⁹

- La pràctica de l'esport i l'exercici físic són hàbits que faciliten que s'envelleixi de manera saludable i activa i que millorin les possibilitats d'arribar a la vellesa amb una major autonomia personal. De fet el 75,6% de la població entrevistada a Barcelona identifiquen l'esport amb mantenir una bona salut.
- L'any 2013, la població barcelonina que practica algun esport és del 57,2%, 7,4 punts per sota respecte el 2006. Un 6,3% menys en homes i un 8,5% menys en dones.

Taula 3. Evolució: persones de 15 a 74 anys que practiquen activitats físicoesportives, segons edat, gènere i nacionalitat. 2013

		2006	2013	EVOLUCIÓ
GÈNERE	TOTAL	64,6	57,2	- 7,4
	HOME	68,5	62,2	- 6,3
	DONA	60,8	52,4	- 8,5
EDAT	DE 15 A 19 ANYS	74,4	72,0	- 2,4
	DE 20 A 24 ANYS	67,3	67,2	- 0,1
	DE 25 A 34 ANYS	64,5	62,2	- 2,3
	DE 35 A 44 ANYS	62,9	55,7	- 7,3
	DE 45 A 54 ANYS	60,5	48,7	- 11,8
	DE 55 A 64 ANYS	67,2	54,4	- 12,8
	DE 65 A 74 ANYS	64,5	57,3	- 7,1
NACIONALITAT	ESPANYOLA	65,1	58,6	- 6,5
	ESTRANGERA	62,3	51,4	- 10,9

Enquesta d'Hàbits esportius a Barcelona 2013

⁹ Per la seva actualitat hem volgut disposar de les dades de l'enquesta d'Hàbits esportius a Barcelona 2013, que s'ha realitzat per part de l'Institut Barcelona Esports, de l'Ajuntament de Barcelona, a 4.133 entrevistes a persones a partir dels 15 anys d'edat (evitant la limitació en l'edat dels més grans com s'havia fet en l'enquesta del 2006).

- El perfil dels que practiquen alguna activitat físico-esportiva es caracteritza per ser més masculí, amb una proporció més alta de practicants entre menors de 35 anys, sent els menors de 20 anys els que més practiquen (72,0%). També és més habitual que practiquin esport les persones que tenen un nivell socioeconòmic alt, estudis universitaris i nacionalitat de la resta de la Unió Europea.
- Respecte a l'anterior consulta del 2006 la pràctica esportiva de les persones que tenen entre 15 i 69 anys ha disminuït en 7,4 punts percentuals, situant-se en valors propers als de l'enquesta de 1999.
- Hi ha un factor relacionat amb l'edat importat, donat que les diferències en la pràctica esportiva són poc rellevants entre els menors de 35 anys, incrementant-se en canvi entre les persones de 45 a 64 anys.
- En segon lloc, aquestes diferències s'accentuen a mesura que disminueix el nivell socioeconòmic de l'entrevistat, així com entre els que es troben a l'atur. També augmenta aquest descens entre els enquestats que tenen nacionalitat estrangera, col·lectiu que té un nivell socioeconòmic més baix i una major proporció de persones que estan a l'atur. Tot plegat apunta a **l'impacte que pot haver tingut la crisi econòmica** que va començar al 2008 en l'estructura monetària familiar. Aquesta qüestió reapareix a les preguntes al llarg de tot l'informe, sobretot en relació als entrevistats que no practiquen cap activitat físicoesportiva.

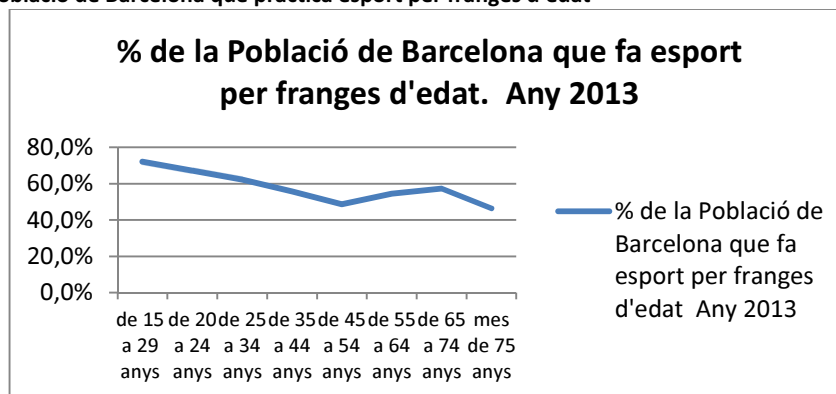
Taula 4. Evolució: persones de més de 64 anys que practiquen activitat físicoesportiva. 2013

		Any	
		2006	2013
Gènere	TOTAL	64,3	51,2
	Home	64,2	56,0
	Dona	63,7	48,0
Edat	De 65 a 74 anys	64,3	57,3
	75 anys i més		46,4

Enquesta d'Hàbits esportius a Barcelona 2013

Respecte al 2006 s'observa una disminució en la pràctica d'esport en tots els grups d'edat. En concret la població de 65 a 74 anys ha baixat en 7 punts, de 64,3% a 57,3%. En canvi val la pena tenir en compte que el percentatge està per sobre del de la població general (57,2%). També cal remarcar que la dada referida a persones de més de 74 anys és la primera vegada que es recull i crida l'atenció el percentatge, un 46,4% de persones de més de 74 anys que realitzen esport és un nombre de gent gran important.

Gràfic 4. Població de Barcelona que practica esport per franges d'edat

Enquesta d'Hàbits esportius a Barcelona 2013

- **També entre les persones grans la pràctica d'esport varia en funció del seu nivell de formació i socioeconòmic.** El fet de disposar d'un nivell de formació i socioeconòmic més elevat està lligat a una major pràctica d'exercici físic, tot i que les diferències en aquest tema no són molt significatives.

Taula 5. Pràctica actual d'esport segons el nivell de formació i socioeconòmic. Població de 65 anys i més. 2013

	Nivell d'Estudis			Nivell socioeconòmic		
	Sense estudis o primaris	Estudis secundaris	Estudis superiors	Alt	Mitjà	Baix
Practica esport i activitat física	45,3%	52%	59,7%	61,5%	52,3%	49,4%
No practica esport i activitat física	54,7%	48%	40,3%	38,5%	47,7%	50,6%
Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Enquesta d'Hàbits esportius a Barcelona 2013

- **L'espai on les persones grans de Barcelona practiquen esport i activitat física de forma majoritària és al carrer, en un 59,1% sobre el total.**

Actualment es constata que les persones grans mantenen l'interès per l'activitat física especialment al carrer (caminades). La prioritització d'aquesta modalitat pot estar relacionada amb la importància del cost econòmic que suposa realitzar altres.

D'altra banda hem de tenir present que en aquestes dades no es recull l'activitat física que les persones grans realitzen a Casals i Espais de Gent Gran, així com en els Centres Cívics. Caldria sumar-la si disposéssim de les dades, però reforça la idea de que les persones grans fan activitat física.

Comparant les dades del 2006 i del 2013 es veu un descens d'activitat físic-esportiva de tota la població, especialment les persones entre 45 i 64 anys. S'ha de tenir en compte aquest descens en aquestes franges d'edat, de cara a promoure activitats per aquest sector, donat que pot ser fruit de la situació de crisi econòmica i l'activitat física està associada amb la millora integral de la persona.

C) L'entorn social

La prevenció de la solitud i l'aïllament social de la gent gran és un dels reptes que ha d'afrontar la ciutat de Barcelona. Per aquest motiu, un dels principis rectors que s'exposen al Pla Municipal per a les Persones Grans 2013-2016 és la visió de pluralitat de contextos de participació i desenvolupament personal (família, espais públics, equipaments diversos, grups, xarxes socials, etc.) que promoguin les relacions socials, el desenvolupament personal i la integració en la vida quotidiana de la ciutat de la gent gran, tenint en compte les seves característiques i capacitats individuals.

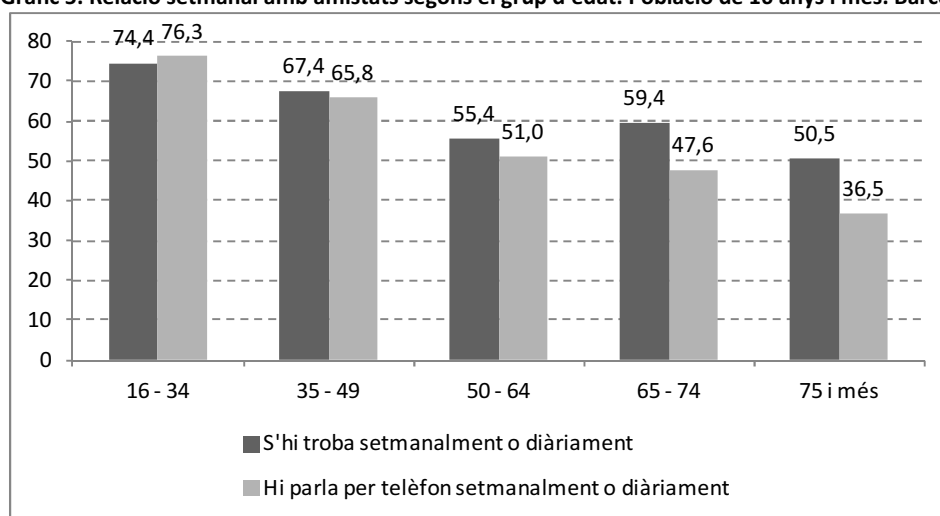
Les relacions socials

- El cicle vital marca clarament el tipus de relacions socials de la població. En termes generals, **la intensitat de relació amb la família s'incrementa a mesura que ho fa l'edat.** El 74,2% dels

barcelonins de 65 a 74 anys i el 63,9% dels majors de 74 anys es veuen cada dia o cada setmana amb la seva família.

- En canvi, les relacions socials fonamentades en les amistats són més freqüents entre la població més jove i disminueixen a mesura que s'incrementa l'edat. Per exemple, més del 70% de la població de 16 a 34 anys de la ciutat es veu o parla cada setmana amb els seus amics i/o amigues. La proporció de població que té una relació setmanal amb les seves amistats va disminuint fins a arribar al 50,5% de les persones de més de 74 anys que s'hi troben cada setmana i el 36,5% que hi parla per telèfon cada setmana.
- Les relacions veïnals no mantenen una relació directa amb l'edat de la població, i són les menys freqüents en tots els grups d'edat.

Gràfic 5. Relació setmanal amb amistats segons el grup d'edat. Població de 16 anys i més. Barcelona, 2011

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.*

L'aïllament social

- La solitud i l'aïllament social no només són impediments per a un envelliment actiu sinó que signifiquen no poder disposar d'una xarxa relacional a qui recórrer en cas de necessitat i, fins i tot, poden tenir conseqüències negatives per la salut. Ara bé, solitud i aïllament social no són estrictament el mateix concepte. La solitud és una sensació subjectiva que depèn de la persona que l'experimenta. Per contra, l'aïllament social és la descripció objectiva d'una situació que es sol establir segons criteris tècnics i no segons una percepció individual. Així, persones que tècnicament es poden considerar aïllades poden no sentir-se soles, mentre que persones que no estan aïllades segons la definició tècnica poden tenir igualment un sentiment de solitud (ActiveAge, 2008).
- A continuació s'estudia la proporció de gent gran de la ciutat que viu en **situació d'aïllament social** a partir de tres indicadors que s'adapten als conceptes i criteris tècnics d'altres recerques europees (Scharf et al., 2005):
 - El primer indicador que es presenta és l'**índex d'aïllament social**, que quantifica la proporció de població que no té ni família, ni amistats, ni veïns ni veïnes, o si en té s'hi relaciona amb poca freqüència. L'any 2011 un 21,4% de la gent gran es troba en situació d'aïllament social. La proporció de gent gran de la ciutat que viu aïllada és menor que la de la resta de població gran de l'Àrea Metropolitana de Barcelona (31,7%), però més elevada que la de la resta de Catalunya (16,4%).
 - El segon indicador és l'**índex de no participació en activitats socials**, que mesura el percentatge de població que no pertany a associacions, clubs o altres entitats i que no fa mai activitats amb companys i/o companyes de club o associació. El 2011, el 63,9% de la gent gran de la ciutat no pertany a cap club ni associació i no es troba mai amb companys i/o companyes d'aquest tipus d'entitats. A la resta de l'Àrea Metropolitana de

Barcelona el percentatge de gent gran que no participa en activats socials és encara més elevat (71,8%) i a la resta de Catalunya queda prop del 65%.

- o **Finalment, l'índex d'exclusió** de les relacions socials sintetitza els dos indicadors anteriors i considera com a excloses les persones que experimenten aïllament social i que a més no participen en activitats socials. A Barcelona, el 2011, la proporció de gent gran de Barcelona que es pot considerar exclosa de les relacions socials l'any 2011 és del 19,0%, un percentatge menor que el referent a la resta de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, però més elevat que el de les persones grans de la resta de Catalunya.
- Diversos estudis identifiquen **l'edat com un dels factors rellevants en l'exclusió de les relacions socials**. Així, a mesura que la població es fa gran s'incrementaria l'aïllament. Ara bé, **la importància del factor de l'edat en l'explicació de l'aïllament social es minimitza quan hi intervenen altres variables, com l'estat de salut o el nivell de renda** (Jehoel-Gijsbers i Vrooman, 2008). En el mateix sentit, un estudi de Scharf et al. (2005) indica que **l'exclusió de les relacions socials entre la gent gran no tendeix a variar significativament segons l'edat o el sexe, però sí que ho fa segons la seva percepció de l'estat de salut i de la seva qualitat de vida**. Els mateixos autors mostren com **la renda, la pobresa i les privacions materials també poden contribuir a restringir la participació en els diversos tipus de relacions socials informals**.

Taula 6. Exclusió de les relacions socials segons les característiques de la població. Població de 65 anys i més. Barcelona, 2011

	Exclusió de les relacions socials (% d'exclosos)
Edat	
De 65 a 74 anys	21,7
75 anys i més	16,4
Sexe	
Homes	20,7
Dones	18,0
Renda personal equivalent disponible anual	
Fins al 50% de la mediana	25,0
Del 50 al 150% de la mediana	19,2
Més del 150% de la mediana	14,8
Taxa de risc de pobresa o exclusió social	
Sense risc d'exclusió	17,9
En situació de risc d'exclusió	22,8
Percepció de l'estat general de salut	
Bo o molt bo	17,9
Regular	26,1
Dolent o molt dolent	31,2

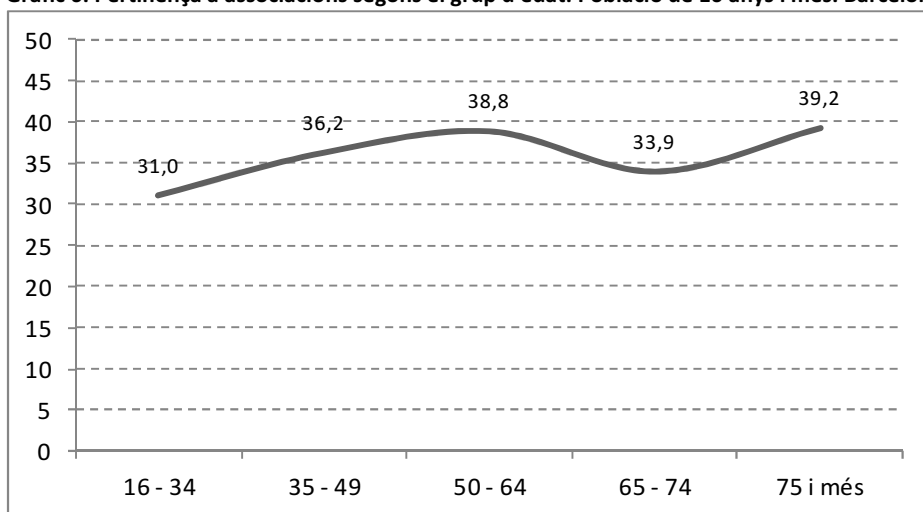
Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011*.

L'associacionisme

- La **promoció de la participació de la gent gran és imprescindible per a un envelliment actiu**. La pertinença a associacions socials, econòmiques, culturals, esportives, solidàries, etc. contribueix al benestar i a la realització personals i facilita la participació social i comunitària de les persones grans mitjançant la realització d'activitats i el foment de les relacions socials. De fet, tal i com

mostra el gràfic 6, s'observa **certa tendència a pertànyer més a associacions a mesura que s'incrementa l'edat**. La major pertinença a associacions correspon als grups d'edat adulta (un 38,8% de les persones de 50 a 64 anys i un 36,2% de les de 35 a 49 anys), i també a la població més envellida de la ciutat (39,2%).

Gràfic 6. Pertinença a associacions segons el grup d'edat. Població de 16 anys i més. Barcelona 2011

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.

- L'any 2011 el 36,2% de la població de 65 anys i més de Barcelona pertany a algun tipus d'associació. En el període 2006-2011 **s'observa un decrement en el nivell d'associacionisme de la gent gran de la ciutat**, mentre que a la resta de territoris la tendència ha estat la contrària. Possiblement s'està produint un increment en la participació activa en grups i projectes que no requereixen d'un associacionisme formal.
- Pel que fa al tipus d'associacions, **l'any 2011 la gent gran de Barcelona pertany sobretot a casals de persones grans (11,8%) i clubs esportius (8,5%)**. A continuació, fins a un 6,2% pertany a algun tipus d'associació solidària o ecologista i un 5,1% a una associació de veïns i veïnes. La pertinença a altres tipus d'associacions és més minoritària.

Taula 7. Tipus d'associació a la qual pertany. Població de 65 anys i més. Barcelona, 2011

Casals i entitats de persones grans	11,8%
Club esportiu	8,5%
Associació ecologista, comitès de solidaritat, ONG	6,2%
Associació de veïns i veïnes	5,1%
Associació cultural (corals, cercles d'art, etc.)	4,1%
Sindicat o partit polític	2,9%
Centre excursionista, casal de joves, espais, escoltes	2,3%
Associació professional	0,5%
Altres tipus d'associacions	7,9%

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.

Nivell d'estudis per grups d'edats de les persones grans

Taula 8. Nivell d'estudis de la població de Barcelona per grups d'edat. 2011

Nivell d'estudis	40-64 anys	%	65 anys i més	%	TOTAL	%
Sense estudis	17.967	3,4	76.250	23,1	104.139	7,5
Educació primària	43.798	8,3	91.909	27,8	162.260	11,7
ESO, EGB, Batxill. elemental	126.066	23,8	74.721	22,6	288.944	20,8
Batxillerat superior	90.119	17	25.524	7,7	219.150	15,8
F. Professional grau mig	34.911	6,6	9.191	2,8	77.431	5,6
F. Professional grau superior	36.605	6,9	9.128	2,8	93.047	6,7
Universitaris mitjans	47.360	8,9	15.067	4,6	113.633	8,2
Universitaris superiors	133.951	25,2	28.894	8,7	330.733	23,8
TOTAL	530.776	100	330.685	100	1.389.336	100

- El 2011 es detecta un **augment del nivell d'estudis en les franges d'edat que es situen en les properes generacions de persones grans**. Respecte als nivells superiors la diferència de gènere no és molt significativa entre homes i dones, a favor de les dones. En canvi respecte al % referit a la situació de persones de més de 65 anys sense estudis o amb estudis primaris, la proporció de dones analfabetes era superior a la dels homes.
- Es veu clarament el **repte que això suposa pel futur a mig termini en referència a les persones grans**.

Els canvis en l'ús de les Tecnologies de la Informació i la Comunicació (TIC)

L'ús de les tecnologies de la informació i la comunicació té molta importància no només com a **font d'aprenentatge i coneixement** per a les persones grans, sinó perquè significa **estar o no connectats amb el món actual i amb molts recursos** dels que poden disposar. També és d'importància pels moments vitals en els que es presenten problemes de mobilitat o aïllament, ja que l'ús d'aparells tecnològics (telèfons mòbils, ordinadors, tabletas, ebooks, internet) pot facilitar la vida de les persones i promoure **espais de major seguretat**, afavorint la seva **relació amb la comunitat i la prevenció o disminució de l'aïllament social**.

Per aquesta raó i per poder veure l'evolució que s'està produint en el col·lectiu de persones grans de les generacions actuals, però també i sobretot per les properes, cal tenir en compte les dades que presentem sobre els usos de les TIC.

Es recull aquí un resum sobre l'Enquesta de Serveis Municipals del Registre Públic d'Enquestes i Estudis d'Opinió (Abril-Juny 2013)

DURANT ELS DARRERS TRENTA DIES, HA FET SERVIR ALGUNA VEGADA INTERNET?

(Recompte) % Columna	TOTAL	SEXE						EDAT	
		Home	Dona	18-24	25-34	35-44	45-54	55-64	+64
TOTAL	(6000)	(2816)	(3184)	(429)	(1049)	(1185)	(980)	(809)	(1548)
SÍ	73,8	79,7	68,7	98,6	96,3	92,5	86,5	71,6	31,8
NO	26,2	20,3	31,3	1,4	3,7	7,5	13,5	28,4	68,1
NO CONTESTA	,0	0,0	,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	,1

DURANT ELS DARRERS TRENTA DIES, HA FET SERVIR ALGUNA VEGADA EL CORREU ELECTRÒNIC?

(Recompte) % Columna	TOTAL	SEXE						EDAT	
		Home	Dona	18-24	25-34	35-44	45-54	55-64	+64
TOTAL	(6000)	(2816)	(3184)	(429)	(1049)	(1185)	(980)	(809)	(1548)
SÍ	68,5	74,6	63,2	94,7	91,8	88,3	79,7	66,1	25,9
NO	31,4	25,4	36,7	5,3	8,2	11,7	20,3	33,9	74,0

NO CONTESTA	,0	0,0	,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	,1
-------------	----	-----	----	-----	-----	-----	-----	-----	----

PARTICIPA EN ALGUNA XARXA SOCIAL A INTERNET?

(Recompte) % Columna	TOTAL	SEXE						EDAT	
		Home	Dona	18-24	25-34	35-44	45-54	55-64	+64
TOTAL	(6000)	(2816)	(3184)	(429)	(1049)	(1185)	(980)	(809)	(1548)
SÍ	45,1	48,4	42,2	89,8	79,8	64,7	43,8	26,1	6,6
NO	54,9	51,6	57,8	10,2	20,1	35,3	56,2	73,9	93,4
NO CONTESTA	,0	0,0	,0	0,0	,1	0,0	0,0	0,0	0,0

A CASA SEVA TENEN: (MULTIRESPOSTA)

% Columna	TOTAL	SEXE						EDAT	
		Home	Dona	18-24	25-34	35-44	45-54	55-64	+64
ORDINADOR (SOBRETAULA, PORTÀTIL)	81,5	83,8	79,4	95,9	92,9	92,9	90,6	86,4	53,4
CONNEXIÓ A INTERNET	76,9	79,6	74,5	90,1	87,4	88,2	87,1	83,1	48,6

De les dades que presenten aquestes taules es pot extreure que:

- Tot i que el nombre de persones de més de 64 anys que ja estan fent **ús d'internet** no és despreciable (31,8%), el que es veu molt clarament és com les futures generacions de persones grans en fan el doble d'ús: 71,6% (de 55-64 anys) i 86,5% (45-54 anys) .
- Pel que fa a l'ús del **correu electrònic**, la seva utilització en totes les franges d'edat és lleugerament inferior, tot i que es confirma la mateixa tendència relativa a internet: les futures generacions de gent gran doblen el seu ús en comparació a les persones de més de 64: 25,9% (+ de 64 anys); 66,1% (de 55-64 anys) i 79,7% (45-54 anys).
- També és significatiu el futur increment **d'ús de les xarxes socials**. Les dades assenyalen un ús actual de només el 6,6% de les persones >64 anys, mentre que aquest ús ja és del 26,14% entre les persones de 55-64 anys i notablement superior (43,8%) entre les persones de 45-54 anys.

En canvi que s'està produint en aquest tema en referència a les noves generacions de persones grans és molt significatiu.

2. Les noves generacions de persones grans

A partir de l'estudi realitzat l'any 2013, presentat aquest any per la Fundació Pílares i l'IMERSO¹⁰, amb més de mil persones d'ambdós gèneres, a nivell de tot l'estat espanyol, entre 50 i 69 anys **es plantegen clarament uns canvis entre la realitat de les persones grans actualment i les noves generacions**. Aquest estudi es va elaborar en el marc de l'Any Europeu de l'Envel·liment Actiu i de la Solidaritat Intergeneracional celebrat el 2012, a partir d'una anàlisi de les opinions i actituds tant de les persones majors de 65 anys i fins als 69, com d'aquelles entre 50 i 64 anys que es jubilaran entre avui i l'any 2027 (o que en aquest mateix període aniran arribant a l'edat de ser inclosos en el grup oficial de majors), amb l'objectiu de captar tendències.

S'han recollit experiència, percepcions, i expectatives de tres segments de població que van venir al món durant el passat segle en moments socio-històrics ben diferents: els nascuts en la dècada dels anys seixanta, de la democràcia, de la "movida" (que avui estan entorn dels 50 anys), els nascuts al final dels anys quaranta i principis dels cinquanta, de la transició democràtica, la generació "ye-ye" (la seva edat actual està al voltant dels 60 anys) i, finalment, els nascuts en els primers anys quaranta, dels moviments reivindicatius que van promoure els canvis (que ja han superat els 65 anys d'edat).

Aspectes a tenir en compte en les noves generacions que venen sobre la seva visió referents als temes:

1. Treball i jubilació. Percepcions sobre la nova etapa vital

L'edat i el sexe apareixen com dues variables clau a l'hora de dibuixar el mapa de percepcions sobre el treball i la jubilació. Els 65 anys delimiten una frontera després de la qual la situació dels homes es torna gairebé homogènia (93% es concentren en la categoria de jubilats) mentre que la de les dones es dirimeix entre jubilació (38,3%) i altres tipus d'activitat (54,2%) fruit aquest últim indicador d'una dedicació exclusiva a les tasques reproductives o de la participació informal al mercat durant la vida adulta.

Referent a això, cal assenyalar que si bé les dones continuen registrant taxes d'activitat inferiors a les dels homes, la diferència és molt menor que 10 anys enrere. Però entre la població de 50 a 64 anys l'ocupació no té el protagonisme que caldria esperar, i trobem així un 28% de persones apartades del mercat laboral de manera prematura (14,2% prejubilades, i 13,7% aturades).

Considerem que **el canvi produït en la participació en l'ocupació de les dones d'aquests grups d'edat resulta essencial a l'hora de dibuixar tendències de futur** de la població de persones grans, especialment quant a la implicació femenina en activitats de participació social.

Un altre dels indicadors que considerem que assenyalen tendències de canvi clau en la caracterització futura de la població major i que està modificant el perfil de les cohorts d'edat que van arribant a la jubilació és el relatiu **al nivell d'estudis**: si el percentatge de la població de 55 a 69 anys que tenia estudis secundaris i superiors en 2001 era del 25%, aquest percentatge s'ha més que duplicat el 2011 (58%).

Amb una millora de la formació **les expectatives i exigències d'autonomia, qualitat de vida i participació augmenten potencialment**.

¹⁰ Rodríguez, G., Rodríguez, P., Castejón, P. i Morán E. (2013) *Las personas mayores que vienen. Autonomía, solidaridad y participación social*. Fundación Pílares i Obra Social La Caixa

Des d'aquesta diversitat de situacions, resulta obvi que la jubilació cobra significats també diferents. Pels qui la jubilació és un fet, sol significar una oportunitat de “dedicar el temps al que es vol” (o almenys així ho manifesta un 67% de les persones jubilades i prejubilades). Igualment bona part dels qui tenen un treball (60% de les persones ocupades). Però aquesta visió positiva és molt menys freqüent entre els qui es troben en situació de desocupació (34%); **la precarietat de la seva situació i com aquesta pugui afectar a la seva jubilació segurament motiva que el 44% pensi que serà una etapa difícil.**

El pas a la jubilació no s'experimenta en general com un tall radical amb la vida passada sinó com un procés d'adaptació progressiu que es contempla com una oportunitat vital de desenvolupament personal i dedicació a la família i a activitats socials diferents. Una àmplia satisfacció amb la vida i una salut subjectiva elevada reforcen la idea **de la jubilació com a oportunitat de desenvolupament de comportaments i activitats típiques de l'envelliment actiu.**

Quant a les seves expectatives respecte a la **dedicació del temps lliure** en el futur immediat, afirmen voler **dedicar-ho sobretot a la seva família, a portar una vida tranquil·la i a conrear els seus interessos i aficions.** Però hi ha al voltant d'un 15% que pensa involucrar-se en **activitats que beneficiïn a la societat** o continuar **vinculats a la seva professió** sense remuneració.

2. Cures i altres suports informals

D'entre les diferents dimensions de les cures i ajudes que es produeixen en el si de les llars hem analitzat tres d'elles: les cures de persones malaltes i en situació de dependència; les ajudes econòmiques i d'acolliment als membres de la llar, especialment als fills majors de 25 anys; i, finalment, la cura dels néts i nétes mentre els seus pares treballen.

El 23% de les persones que s'han entrevistat cuiden a una persona de la seva família que requereix cures de llarga durada, el 44% està donant suport a familiars amb necessitats econòmiques (el 26% prestant-los ajuda monetària, i un 18% els acull en les seves llars), especialment, els fills majors de 25 anys, mentre que els que tenen néts col·laboren activament en la seva cura mentre els seus pares treballen, el 46% els cuida en l'actualitat i un 15% els han cuidat anteriorment.

Aquesta tasca, encara que registra un pes creixent dels homes, **continua preocupant en major mesura a les dones** (27% enfront del 19%) i a persones d'edats inferiors a 60 anys (26%). La relació amb l'activitat i el nivell d'ingressos condicionen, com és natural, la funció informal de les cures. Així, les persones aturades (34%) i inactives (29%) col·laboren en major mesura que les ocupades (20%), mentre que el 30% del segment poblacional que té ingressos inferiors a 900 euros al mes participa en aquest tipus de cures baixant aquest indicador al 18% entre els qui ingressen més de 1.500 euros mensuals.

Però els suports a familiars no es limiten a tasques de cura; també **es presten altres ajudes d'índole econòmica** que es concreten unes vegades mitjançant préstecs de diners (26%) i altres vegades acollint-los temporalment al domicili (21%). En tots dos casos, aquesta ajuda està destinada **en més del 90% de les ocasions a fills i filles majors de 25 anys.** Fent una estimació del que aquesta ajuda significa, podríem dir que a Espanya més de quatre milions de persones d'entre 50 i 69 anys recolzen econòmicament als seus fills, tot i que aquests compten amb una edat més pròpia de la independència econòmica. I encara que la solidaritat econòmica de la família cap als descendents és una pràctica social habitual a Espanya, no hi ha dubte que sota aquestes dades batega l'impacte de la crisi econòmica i

financera que s'enceba de manera dramàtica entre els joves amb uns altíssims nivells de desocupació.

Dins del segment dels qui tenen néts (el 45% del total del grup estudiat), s'observa que un **46% els cuida en l'actualitat i un altre 15% afirma haver-los cuidat en el passat. La cura dels néts és vista per les persones de l'enquesta tant com una càrrega excessiva (45%) com una activitat agradable i lògica (35%).**

La majoria (47%) s'inclina en emetre la seva opinió pel benefici —els que cuiden dels seus néts estan més actius i satisfets— enfront dels qui contraposen el cost de les cures (27%) —pèrdua d'oportunitats per fer el que realment volguessin—.

Si considerem conjuntament la cura a persones en situació de dependència, la cura de néts i les ajudes monetàries o en espècie prestades a familiars (fonamentalment fills majors de 25 anys), el resultat que s'obté és que **gairebé el 63% de la població estudiada (que en xifres absolutes estaria entorn de 6,5 milions de persones) han contribuït o contribueixen de manera molt rellevant a la funció de suport familiar.**

Aquesta **funció de suport segueix recaient de manera especial sobre les dones i, en concret, sobre les que es troben entre els 50 i els 64 anys**, atrapades en ocasions per la demanda simultània d'atenció dels seus pares, de la seva parella, dels seus fills i dels seus néts.

3. El temps social de les persones grans

Es visualitza **l'interès per la formació i la cultura relacionat amb el desenvolupament personal al costat de l'interès per formar-se** en matèries que afavoreixin estils de vida relacionats amb l'envelliment actiu. Aquestes preferències semblen estar motivades per **l'autorealització** mitjançant l'aprofitament de la nova etapa vital per assolir aprenentatges que contribueixen al desenvolupament personal més que a un oci purament de consum i recreatiu, que és més predominant en l'actual generació de majors de 65 anys.

Cal destacar que la participació en grup, que ha estat tradicional en les activitats d'oci de les persones grans, està donant pas a poc a poc a **una major autonomia en l'elecció dels interessos individuals**, tal com es correspon amb una societat de consum en la qual la satisfacció individual té un pes rellevant. No és que les persones que s'apropen o acaben d'arribar a la jubilació estiguin abandonant les activitats en grup sinó que les opinions i opcions d'aquestes tenen cada vegada més en compte la dimensió del valor afegit personal de les activitats, que avança i es consolida a mesura que entren en l'experiència de la jubilació generacions amb un major nivell de formació i ingressos. **Més de la meitat de la mostra (54%), encara que en major proporció els homes, diu que no li interessa gens del que s'ofereix a les persones de la seva edat i que de l'organització de les seves activitats s'encarreguen personalment.**

Però quan es concreta més i s'enumeren una sèrie d'activitats de formació i de temps lliure, es mostren molt més receptius i interessats. Així el 60% mostra interès a participar en programes d'oci o cultura al costat de persones que comparteixen les seves mateixes inquietuds, mentre que gairebé la meitat s'interessaria per rebre algun tipus de formació que els permeti organitzar la seva activitat i el seu temps durant l'etapa de la jubilació o per iniciar-se en tasques de voluntariat i participació social. En general, les dones manifesten un major interès de cara a la participació en totes les activitats proposades, però molt especialment quan es tracta d'endinsar-se al món del voluntariat. Aquesta

major predisposició de les dones en el camp de la formació, el mateix que en el de la participació en activitats, modula i es contraposa als resultats que sistemàticament es recullen (i també en aquesta enquesta) sobre la pitjor percepció que mostren elles sobre la seva situació de salut i satisfacció amb la vida.

Més de tres quartes parts de la població enquestada **valoren positivament la necessitat d'alguna formació específica per preparar l'etapa vital que s'obre a partir de la jubilació**, amb una diferència entre homes i dones de gairebé nou punts a favor de les dones, mentre que les diferències per grups d'edat no són destacables.

Quin objectiu busquen les persones en participar en les diferents activitats que realitzen o que podrien desenvolupar? La resposta és clara sobre aquest tema: **estar sanes, sentir-se útils i entretenir-se, seguides d'altres finalitats com aprendre, conèixer gent, fer voluntariat o ajudar a persones que ho necessitin i, a gran distància, guanyar diners.**

La finalitat de totes aquestes activitats és majoritàriament personal i subjectiva i, secundàriament encara que no menys important, la finalitat és l'ajuda social. Prop de dos terços s'inclinen favorablement per ajudar a qui ho necessiti i realitzar activitats de voluntariat (i de nou, en major mesura les dones). L'anàlisi per grups d'edat ens revela que són **els més joves** els que més busquen amb les activitats que realitzen ara o que podrien fer en el futur, **sentir-se útils** (el 91,4% del grup de 50-54 anys, enfront del 85% dels de 65-69 anys), **aprendre o millorar en algun aspecte** (el que pretenen el 87,5% dels més joves i el 77,8% dels majors de 65) **o fer voluntariat** i ajudar a qui ho necessiti (70% entre els més joves enfront del 56% dels majors).

Els **centres socials, casals** per a persones grans han jugat i segueixen jugant un rol central com espai de trobada i organització d'activitats per a les persones grans.

No obstant això, entre les persones que estan a la franja de 60 a 69 anys - que són les que compleixen amb el requisit d'edat mínima que sol exigir-se per participar en els centres de majors - amb prou feines un 16% informa acudir a ells; existeix un altre segment (34,7%) que afirma que no va però potser ho faci més endavant i, finalment, un grup ampli (45%) que afirma que ni va ara ni ho farà en el futur. **L'assistència creix fortament amb l'edat**, arribant al 25% entre els que tenen entre 65-69 anys, però es produeix un descens clar en el segment de persones entre 60 i 64 anys, entre les quals solament assisteixen un 8% a diferència de les persones d'aquesta mateixa cohort d'edat en 1990, quan assistien a aquests centres un 12% d'elles.

A part de que pugui existir un problema d'oferta en els actuals centres de persones grans, que no satisfà les expectatives d'una part de les persones a les quals va o anirà dirigida en el futur, també és possible que les reticències o dubtes que bona part de la població estudiada manifesta siguin degudes a **una imatge social no ajustada** al que veritablement s'ofereix en aquests centres. Una de les propostes que la població estudiada fa es que els centres socials siguin més atractius als seus potencials destinataris, i que l'equip d'aquesta recerca fa seu, **serien la seva obertura als qui han complert els 50 anys** o que s'obrissin fins i tot a totes les edats, fent d'ells **centres comunitaris intergeneracionals**.

L'ús de **les tecnologies de la informació i la comunicació**: a Espanya la proporció de persones de 65 a 74 anys que usen diàriament Internet (10%) se situa a distància de la mitjana resultant per als països que integren l'Europa dels 27 (20%); si bé les persones que tenen més de 50 anys i menys de 70 han experimentat en els últims anys una evolució marcadament ascendent en l'ús de la tecnologia. D'altra banda, gairebé la meitat de les

persones entrevistades afirma tenir interès a participar en activitats formatives relatives al millor coneixement d'Internet i de les xarxes socials.

4. Participació social i voluntariat

El tercer pilar de l'envelliment actiu, segons la conceptualització de l'OMS, és la participació social. L'objectiu és aconseguir que les persones, a mesura que envelleixen, continuïn fent contribucions productives (remunerades o sense remunerar) a la societat, pel que es requereix que les polítiques fomentin la seva participació, d'acord amb les seves capacitats, necessitats i preferències.

Entre les activitats de participació social, destaquen les que es desenvolupen per les persones grans en organitzacions de **voluntariat** i de tipus cívic.

Segons el baròmetre del CIS de març de 2011, durant aquell any van participar en activitats de voluntariat el 16% del grup d'edat de 50 a 69 enfront del 7% dels majors de 70. En aquesta mateixa enquesta es recullen com a raons per no realitzar aquest tipus d'activitats que «no se senten capacitades per a això» o «que no l'hi han plantejat». No obstant això, entre els qui sí realitzen tasques de voluntariat, són les persones majors de 65 anys les que dediquen més temps a aquesta activitat (més del 55% una vegada a la setmana). La meitat d'elles opinen que la seva motivació fonamental és ajudar als altres i, en segon lloc, sentir-se útils.

És la variable nivell d'estudis el factor diferenciador per excel·lència en les taxes d'aquest tipus de participació, de manera que varien entre el 9% (estudis primaris) i 31% (estudis superiors). En quant a la variable de gènere el 12% són dones i el 8% són homes. És interessant també tenir en compte que a un terç de persones els agradaria participar en accions de voluntariat (també de major proporció entre les dones, 36%, que entre els homes 28%); que el voluntariat pot ser font de benestar: el 90% de les persones que participen o van participar en activitats de voluntariat manifesten que se sent molt o bastant satisfeta amb la seva vida en general. Les relacions estadísticament significatives causa-efecte entre voluntariat i bona salut.

La modalitat de l'acció voluntària realitzada (solidària, cultural, intergeneracional, oci) pot ser indicativa del tipus de motivacions que guien la propensió a participar en les seves diferents formes si bé sol donar-se un conjunt barrejat d'elles. És precisament en l'àmbit més relacionat amb el concepte de **generativitat**¹¹ en el qual es concentra l'interès motivacional d'una part destacada dels enquestats i que s'expressa en actuacions que contenen clarament la idea de llegat: transmetre la pròpia experiència laboral o d'altres temes i coneixements als joves, recolzar la seva promoció professional o empeneduria empresarial o comprometre's en el desenvolupament de valors a les noves generacions, la mentorització.

¹¹ Enunciat per primera vegada per Erik Erikson (1982) i recollit dels seus últims escrits on planteja el concepte de grand generativity referit a les diverses formes en les quals les persones grans ajuden a uns altres (com a pares, com a avis, com a voluntaris, com a mentors, en la seva participació en associacions, etc.) Es defineix com l'interès per guiar i assegurar el benestar de les següents generacions i, en últim terme, per deixar un llegat que ens sobrevisqui. Fa referència a "deixar la teva empremta" al món a través de la cura a uns altres, la creació de coses o fer quelcom que converteixi el món en un lloc millor on viure. La generativitat en la vellesa parla de les contribucions de les persones grans al funcionament de la família, la seva implicació en la vida cívica i participació social, el seu paper en les relacions amb altres generacions o la seva implicació en processos de formació. Així, durant l'etapa de la vellesa es pot potenciar la generativitat a través dels programes intergeneracionals, que suposen un context idoni per a la participació i contribució de les persones grans.

Entre les raons per les quals es participa en organitzacions o accions voluntàries hi ha les finalitats de desenvolupament personal i les de col·laboració en projectes col·lectius de millora dels problemes socials, destacant-se el camp de la transmissió de coneixement i les relacions intergeneracionals. No sembla ser una moda passatgera quan més d'un terç de la població estudiada, que no té experiència en el voluntariat, està interessada a participar en activitats d'aquest tipus, però resulta pertinent qüestionar-se per què existeixen tantes persones que, manifestant interès per l'acció voluntària, no obstant això no porten aquest desig a la pràctica.

5. Tendències de canvi resultants de la comparació entre els grups de població compresos entre 50-64 anys i el tram d'edat 65-69

1) Es constata una millora notable en les cohorts més joves tant en l'estatus econòmic com en el nivell d'estudis.

Pel que fa al nivell d'estudis, si comparem les diferències entre el grup d'edat de 50 a 64 i el de 65 a 69 anys, es reflecteix un important pes en el primer grup de les persones amb estudis secundaris (al voltant d'un terç, enfront d'un 15% en l'últim tram) i estudis superiors (entorn del 28% el primer segment d'edat, enfront del 17% en l'últim). I tenint en compte que el nivell superior d'estudis **és una variable que està associada positivament a una major propensió a la participació d'activitats socials culturals i solidàries**, l'arribada a la jubilació del primer grup d'edat segurament **reforçarà aquesta propensió participativa**, sense considerar altres factors que el promouen de tipus personal i institucional.

2) Les dones amb una millor preparació i laboralment actives

Una altra tendència de canvi que es considera clau és la que té a veure les dones que estan arribant a la jubilació, i aquesta afecta no solament al creixent nivell d'estudis que també es registra en la investigació (el 21% d'elles té en la mostra estudis universitaris) sinó també a la relació amb l'activitat. S'ha vist en els resultats que el percentatge de dones que no van tenir o no tenen relació amb l'activitat laboral és del 26%, quan entre el total de les majors de 65 arriben al 69% les qui s'havien dedicat exclusivament al treball domèstic. **Més alt nivell d'estudis i més experiència en l'esfera laboral, unit a la major inclinació i presència femenina en els àmbits que hem estudiat de la participació social, dibuixen un escenari en el qual el protagonisme futur de les dones en els processos participatius de diversa índole i, especialment, de voluntariat, pot resultar crucial.**

3) L'ocupació valorada com a via de realització personal

Es comparteix una mateixa i majoritària opinió sobre el significat de l'ocupació com a via de realització personal, una manera d'establir relacions socials i font d'ingressos. I no obstant això aquesta centralitat del treball en la vida de les persones sembla que s'acaba amb la jubilació ja que la majoria no aposta per l'extensió de la vida laboral. Però davant la consideració de l'etapa vital després de la jubilació canvien les opinions: **a més edat més importància es concedeix al temps disponible, el que significa una oportunitat de realització personal, i a menor edat una visió més negativa de la mateixa**, en la que semblen sortir temors i incerteses. L'alliberament d'obligacions és la opinió comuna més sòlida que creix a mesura que augmenta l'edat, si bé subsisteix una minoria (grup d'edat de 65-69) amb una ètica del treball a ultrança (fins que el cos aguanti).

4) Importància de temps personal dedicat a cura de familiars i a activitats per a la comunitat.

S'han trobat diferències quant a les prioritats en la dedicació del temps lliure. Així, a major edat més importància es concedeix al temps dedicat a la família, en el que segurament influeixen les demandes de cures a persones en situació de dependència i els néts, a més dels suports als fills majors de 25 anys. És el grup d'edat de 60-64 anys el que dóna una major importància al temps personal dedicat a activitats que beneficiïn la societat, el que sembla raonable ja que vénen a coincidir factors com un volum important de persones prejubilades, un relatiu bon estat de salut, la necessitat d'activitat i ocupar el temps després de la jubilació, entre altres.

5) Diferents interessos o finalitats en la realització d'activitats

Les activitats d'oci i formació són molt rellevants per a tota la població estudiada, amb molt escasses diferències entre si, si bé sembla que no sempre troben el que necessiten. Però on sí que hi ha diferències de matís és a la finalitat que es busca al realitzar-les. Així, les relacions socials, el sentir-se útil, l'entreteniment, aprendre coses noves i fer voluntariat tenen un major pes en el tram d'edat de 50-54 que a la resta, el que indica una propensió positiva cap a una participació social més activa. És destacable que tots els grups d'edat comparteixen una molt àmplia opinió que en les activitats que realitzin hi hagi persones de totes les edats.

6) Importància d'activitats que donin valor a la transmissió de l'experiència acumulada

Molt relacionat amb els intercanvis intergeneracionals hi ha el valor que es concedeix a l'experiència acumulada, que és molt alta en el conjunt de la població estudiada, el que és condició que afavoreix el desenvolupament d'iniciatives dirigides a la transmissió d'aquesta experiència a les noves generacions, bé sigui la laboral o d'altres coneixements adquirits al llarg de la vida.

7) Avanç en l'interès cap a activitats de voluntariat

Finalment, s'ha pogut constatar que encara que en l'últim any el grup d'edat de 50-54 anys ha realitzat en menor mesura activitats de voluntariat, tenen però més experiència que tots els altres l'haver realitzat en el passat. Però fins i tot els que no han participat mai en aquest tipus d'activitats expressen en major mesura que la resta estar interessats en fer-ho més endavant. Per tant, més experiència en el voluntariat i major interès cap al futur en l'acció voluntària semblen indicar en les persones més joves una propensió positiva que podria suposar un avanç en el desenvolupament del voluntariat en el futur mediat.

4-ELS RELATS DE LES PERSONES GRANS. EL TEMPS, LES ACTIVITATS, ELS EQUIPAMENTS (Resum dels grups focals i entrevistes 2014)

Per tal de copsar les opinions i propostes de les persones grans directament, des de l'Institut d'Envel·liment de la UAB es van realitzar el mesos de juny, juliol i setembre passats, sis **grups focals**¹² de persones grans amb els perfils següents:

- Persones de 80 anys i més que només assisteixen a casals i espais municipals de gent gran
- Persones de 60 a 70 anys que assisteixen a casals i espais municipals de gent gran i a altres equipaments municipals socioculturals
- Persones de 70 a 80 anys que viuen soles i no assisteixen a equipaments municipals socioculturals
- Persones de 80 anys i més, amb un estat de salut deteriorat, que no assisteixen a equipaments socioculturals
- Persones de 80 anys i més, amb bon estat de salut i vivint soles, que no assisteixen a equipaments socioculturals
- Persones de 59 a 64 anys en actiu laboralment

Pensant en poder disposar de la visió de persones que estan actualment en llarg atur, des de l'Institut d'Envel·liment s'han realitzat dues **entrevistes**¹³ amb un home i una dona entre 58 i 64 anys, que es troben en aquesta situació.

Les sessions dels **grups focals** ens aporten idees per a tenir en compte en aquest informe.

A) En relació als casals i espais per a persones grans

- ✓ El grup de persones de 80 anys o més que assisteixen a **casals i espais de gent gran identifiquen aquests com un espai relacional de suport mutu que facilita les relacions interpersonals entre iguals**, així com la seva inclusió social.
- ✓ Els casals i espais de gent gran **apareixen com uns equipaments més “familiars” per a les persones grans, en un sentit que interpretem d’amigables**, on resulta més fàcil anar-hi, sentir-se acompanyat i compartir temps i activitats amb altres persones, **poder gaudir d’activitats i aficions comunes**.

Les persones participants transmeten com a principal valor d'aquest equipament la seva **capacitat per promoure la socialització de persones grans que es senten soles**, especialment en situacions de vulnerabilitat emocional com ara quan es queden vídues. Hi ha persones que parlen dels casals de gent gran com la seva oportunitat per refer-se i sortir endavant.

¹² Veure ANNEX 1. Grups Focals.

¹³ Veure ANNEX 2. Entrevistes exploratòries

“Jo no sortia de casa, vaig parlar amb la responsable del casal i li vaig demanar que m’ajudés a fer activitats”.

Van identificar un efecte de reafirmació de la seva autoestima i satisfacció personal, especialment en moments crítics personals.

“Els treus d’un pou, a molta gent que es queda viuda l’aconselles de fer activitats i al cap d’un temps t’ho agraeixen”.

Destaquen la necessitat d’empoderar algunes persones grans i el paper rellevant que poden tenir les recomanacions entre iguals.

- ✓ Pel que fa a la participació **dins els casals, es constata la diferència entre les persones que fan activitats organitzades i aquelles que només fan activitats recreatives – particularment els jocs de taula.** A més aquesta discussió està **molt marcada per la dimensió de gènere**, atès que majoritàriament les dones fan activitats organitzades i els homes jocs de taula.
- ✓ La **mirada intergeneracional** com a valor es planteja en el grup de persones més grans que només assisteixen a casals i espais de gent gran. També en les generacions joves que encara estan en actiu laboralment.

No obstant això, és important destacar una tendència cap a les activitats en les generacions més joves d’homes. Dins aquesta dimensió de gènere cal tenir en compte respecte a les dones que la seva participació ha estat condicionada en les edats més joves pel temps de cura de familiars: néts i pares dependents. La participació a activitats programades dins els casals és una manera d’esvargir-se.

Els homes informen de com la jubilació va canviar les seves percepcions sobre la realització d’activitats, posant l’accent en la valoració del temps lliure d’obligacions. El període immediatament posterior a la jubilació és el més valorat en aquest sentit, per després fer un gir d’aquesta posició fins al moment present en el que el temps torna a ser valorat com un moment de noves obligacions volgudes, tantes que ara “no es troba temps lliure”.

B) En relació a Centres Cívics, Biblioteques i altres espais generalistes

- ✓ La vinculació amb els altres equipaments socioculturals resulta molt diferent. **Les persones participants identifiquen els centres esportius i les biblioteques amb les activitats esportives i la lectura principalment.** Els aspectes emocionals, relacionals pràcticament no apareixen en el seu discurs.
- ✓ **En el cas dels centres cívics destaca la manca d’una imatge social (no queden clars els objectius, funció) que els representi.**

“Jo vaig a la biblioteca i sempre em tracten molt bé, la joventut si veig que estic despitat em pregunten que busques, que fas. He posat el Wifi i si em veuen així...em pregunten, què li passa alguna cosa. Hi ha un caliu de que si jo tinc 70 anys i tu tens 30, ets tu qui t’ofereixes a mi directament, no cal que et demani”.

C) En relació a factors relacionats amb l'assistència a activitats en general

El grup de persones de 80 anys o més amb un estat de salut deteriorat que no assisteixen a equipaments socioculturals, no van posar tant l'èmfasi en el deteriorament de la salut al llarg de l'envelliment com a tema important, sinó en la soledat i les estratègies per fer-hi front.

- ✓ **L'edat avançada o la mala salut no són un factor principal com a barrera a l'hora de realitzar activitats de lleure a la comunitat.** Sí, en canvi, la manca de costums, la comoditat en la vida quotidiana i la voluntat personal com a arguments que expliquen que moltes persones grans no realitzin activitats de lleure a la comunitat.
- ✓ **Les oportunitats de relacions personals,** de fer noves amistats i de tenir companyia d'altres persones apareixen com el factor d'atracció comú entre els diferents equipaments socio-culturals.
- ✓ **La participació en activitats afavoreix les relacions socials,** d'intercanvi d'idees, compartir experiències.
- ✓ **L'assistència a aquests equipaments es formula en termes de no exclusió.**
- ✓ **Millora la imatge social de les persones si fan activitats** que si no en fan. Aquesta és una idea compartida pels diferents grups. Són més valorats especialment pels seus familiars.
- ✓ Les activitats són valorades per alguns grups com **a positives per a la salut mental de les persones, es millora l'autoestima personal.** Especialment per les persones que es troben en llarg atur ja abans de la jubilació.
- ✓ **Esdevenen una ajuda per afrontar situacions difícils com la soledat,** el dol, les dificultats econòmiques pròpies o de familiars.
- ✓ En el grup de **persones** encara **en actiu laboralment, es valora com a negatiu participar en activitats grupals organitzades,** ja que consideren que tendeixen a rebaixar les persones grans, fent que actuïn de forma infantil i gregària.

- ✓ Pels que no assisteixen a equipaments socioculturals, **apareix com a valor l'elecció personal i lliure.** Això succeeix tant en les persones que viuen soles majors de 80 anys, com en edats inferiors (70 a 80).

Es planteja l'opció personal també com a motiu per no assistir-hi a aquests equipaments. Manifesten que tot i no fer-ho mantenen un estil de vides prou actiu: tenint cura de familiars, fent activitats de lleure de forma autònoma i participant en projectes de voluntariat.

"No hi anem (al casal de gent gran) perquè ja tenim la vida feta amb altres coses i no ens fa falta acudir al centre per fer activitats"

Des de l'Institut d'Envelliment es valora que és possible que l'èmfasi que la societat ha posat darrerament en la realització d'activitats durant la vellesa pugui estar generant

reaccions adverses en alguns grups de persones grans. Valoren que els equipaments socioculturals són positius, però malgrat això escullen no anar-hi. Es troben en una zona de confort vital que ja els hi resulta suficientment satisfactòria.

- ✓ **S'evidencia un grau elevat d'adaptació a les activitats que s'ofereixen, sense plantejar-se si aquestes responen o no a les seves necessitats o expectatives.** La seva pro-activitat arriba fins a assistir a diferents equipaments en funció de la tipologia de les activitats, però no arriba a qüestionar-se críticament si la qualitat és adequada. En aquest sentit, el fet d'omplir un temps que es percep com a buit sembla suficient.
- ✓ En general es manifesta **desconeixement per les diferents activitats** que cada equipament pot oferir.
- ✓ **La jubilació, especialment entre els homes, apareix en el seu discurs com una ruptura biogràfica molt severa.**
- ✓ La realització, a vegades compulsiva, d'activitats emergeix com una estratègia per evitar un buit existencial o per recuperar un temps perdut durant l'etapa vital anterior.
- ✓ D'aquesta manera, l'assistència als equipaments socioculturals i la realització d'activitats de lleure a la comunitat **esdevé una expressió d'identitat, autonomia i llibertat personal, així com d'integració social.**

"Yo creo también que inconscientemente nosotros mismos pensamos cuando nos jubilamos que hemos acabado. "Ahora empiezo", dije yo cuando me jubilé."

El debat del grup va posar de manifest marcades diferències de gènere. En el discurs de les dones hi ha una forta presència de motivacions associades al rol de cuidadora o a l'aprenentatge de coneixements mai poguts fer per manca de temps. En el discurs dels homes predomina la practicitat (infraestructura millor que a casa, per exemple) i l'entreteniment recreatiu.

Dos factors claus i estructurals són vistos per a tots els grups com a determinants:

- ✓ La importància del preu de les activitats, a l'hora d'accedir-hi o no per raons econòmiques. Aquest factor és ressaltat molt especialment per persones que es troben en situació de llarg atur abans de la jubilació.
- ✓ La valoració que fan de la proximitat dels equipaments als domicilis, sobretot en edats més avançades

Finalment s'ha de destacar que, malgrat hi ha consciència de que les activitats de lleure a la comunitat que proposen els equipaments socioculturals municipals són atractives i beneficioses per a la seva salut, aquest argument no és per si mateix suficient per adoptar una nova conducta d'assistència. D'aquesta manera, queda palesa la limitació

de les campanyes divulgatives per incorporar a noves persones usuàries dels equipaments.

Es destaca **una manca de coneixement global de l'oferta:**

- ✓ En el grup de persones entre 60 i 70 anys que assisteixen a casals i també a altres equipaments municipals socioculturals es destaca la manca d'una visió general comuna d'aquests equipaments. Es plantegen visions fragmentades i difoses, més focalitzades en creences, supòsits o informacions indirectes, que no pas les de la seva pròpia experiència.
- ✓ **Quant major és el coneixement de l'equipament, major és el seu ús.** Són importants variables com el barri, el nivell socio-educatiu de les persones participants per tenir preferència per un o un altre.
- ✓ En general es manifesta **desconeixement per les diferents activitats** que cada equipament pot oferir. Les **generacions més joves** proposen **distribuir díptics** des de les botigues del barri.
- ✓ Es planteja en diferents grups **la diferència de qualitat en l'oferta i funcionament d'activitats segons el districte on estigui l'equipament** (especialment centres cívics i casals).

D) En relació a la percepció dels equipaments

En els **discursos** emergeixen bastants estereotips en relació als equipaments socioculturals municipals

- ✓ **En el cas dels casals de gent gran**, per exemple, un dels factors esmentats com a negatiu és que hi ha molt soroll a la zona polivalent on es sol jugar a cartes i al dominó o determinades conductes d'algunes persones que hi assisteixen.
- ✓ Existeixen prejudicis i **estereotips referits sobretot als casals de gent gran**, com espais on es considera que les persones que hi van són més velles.

"Tengo una amiga que dice no ir al casal para no relacionarse con los viejos, y ella tiene 90 años!"

- ✓ **El grau d'estigmatització que envolta la percepció individual i social dels casals com a equipaments "ghetto"** de i per a persones grans. La qual cosa produeix una certa sensació de pèrdua relacional amb persones d'altres edats i generacions amb qui podrien compartir coneixements i experiències. Lluny d'aquesta imatge, aquest grup emfatitza la necessitat de comptar amb equipaments heterogenis i pròxims a la seva llar.
- ✓ **En el cas dels centres cívics i dels centres esportius predomina la imatge que les activitats són molt cares**, sense tenir present que hi ha activitats gratuïtes o bé que hi ha importants bonificacions per a persones grans.
- ✓ Es veu en més d'un grup **la polarització entre els equipaments: Centres Cívics/Casals de gent gran**. El fet d'assistir a un tipus d'equipament comporta necessàriament no assistir a l'altre. Es plantegen raons de nivell cultural, de preu de les activitats, de nivell socio-econòmic.

Es poden extreure aspectes tant positius com negatius de cada un dels equipaments i no és habitual la unitat de criteri dels participants en els grups. Fet que reafirma la idea de la gran diversitat de visions i d'interessos de les persones grans. També la dificultat d'establir perfils.

Les mirades de la nova generació de persones grans, de 59 a 64 anys sobre l'ús del temps de lleure i els equipaments socioculturals

En comparació a la generació actual de persones grans, aquestes persones han tingut més possibilitats de gaudir d'un nivell de vida benestant, amb millors oportunitats d'accés a recursos i serveis laborals, de salut, d'educació, d'habitatge i en l'experiència de viure el temps de lleure. Una societat benestant ha generat a la vida d'aquestes persones la possibilitat de desenvolupar-se en un context amb menors desigualtats socioeconòmiques que les generacions precedents. No obstant, **el treball de cura de persones dependents, principalment dels seus pares/mares i nets/es i que solen desenvolupar les dones, continua present com un condicionant** a la vida quotidiana que limita l'accés a les activitats d'oci i per gaudir de temps de lleure en general.

"Necesitamos un tipo diferente de ocio porque hemos tenido una carrera diferente (a la de la gente que ahora va a los casales de gent gran)"

Les seves autopercepcions es basen en una **experiència del temps de lleure com a persones adultes en condicions plenes d'autonomia i independència**, es senten vivint a un cicle vital encara lluny de la vellesa. Les seves visions sobre les persones grans enuncien un seguit d'estereotips i mites al respecte, com per exemple que ser vell és sinònim de tenir un estat de salut deteriorat, viure aïllat, tenir un baix nivell educatiu i haver viscut experiències vitals molt dures en general.

"No sé què em passarà, i em costa d'imaginar-m'ho"

En aquest sentit, **caracteritzen les persones grans actives que participen en activitats als casals amb una imatge infantilitzada**, segons la qual únicament repeteixen indicacions sense criteri propi i fan coses per "matar el temps" i no pas per "sentir-se bé". Pel contrari, **les persones del grup es diferencien com a una generació de gent gran nova que vol estar activa sempre**, fent activitats que ajudin a mantenir-se formats i informats; en la seves paraules, *gaudint, enriquint i "vivint el temps"*.

Els casals de gent gran s'identifiquen com espais envoltats d'una clima d'assistència social, en el que participen persones que no saben què fer a casa i que només hi van per passar l'estona. També es tracta d'una visió fundada en prejudicis perquè **no han entrat mai a un casal ni s'han informat del seu funcionament i oferta.**

Expressen que **senten inclinació per les activitats grupals per lliure o autoorganitzades**; d'aquesta manera tenen la intenció de **realitzar tot allò que han anhelat durant els anys que han estat ocupats** en el treball laboral i de cura, com ara, **viatjar, formar-se, formar grups de treball espiritual, practicar i compartir hobbies com la fotografia**. També es plantegen la necessitat de desenvolupar **treball de voluntariat** per poder intercanviar

temps i coneixements. En aquest marc, **emergeix el desig de poder mantenir relacions intergeneracionals a l'entorn proper.**

Estan convençuts que l'oferta dels equipaments s'ha d'adaptar en preu, funcionament i tipus d'activitats a les inquietuds dels majors que venen. Aquest canvi hauria de **començar pel casal, que s'hauria d'apropar al model que tenen del centre cívic** (tot i que tampoc coneixen en profunditat el funcionament d'aquest equipament i no van saber reconèixer la diferència amb el casal de la gent gran).

En el marc d'aquestes “noves” necessitats s'especifica la **importància de preparar-se per la fase de la jubilació.** Consideren que, tenint a l'abast la informació necessària sobre les possibilitats de lleure, es poden anticipar al moment de decidir com ocupar el nou temps lliure.

“Si mai has estat en contacte amb grups de gent en Centres Cívics i similars, és difícil començar a fer coses en grup de cop”

Conclusions dels diferents grups focals:

1. **La diversitat de les persones grans és molt notable i les expressions majoritàries deixen de ser representatives de la gent gran com a col·lectiu.** Aquesta situació pot generar demandes socials contraposades. **Cada persona té una història de vida pròpia** que està influenciada per una diversitat de factors personals i socials que condicionen les seves necessitats, interessos i aspiracions. **Tot i que els equipaments socioculturals poden fer agrupacions de demandes resulta necessari avançar cap a la individualització de les demandes.**
2. Així, per exemple, hi ha **moltes persones grans que prefereixen tenir un equipament sociocultural de referència,** especialment entre les persones usuàries dels casals de gent gran. Aquests usuaris/es tendeixen a sentir l'equipament com a part dels espais familiars de la seva vida quotidiana.
3. En canvi, hi ha **moltes altres persones grans que utilitzen més d'un equipament sociocultural i que fan diferents activitats de lleure.** Més enllà d'una qüestió sobre la trobada entre l'oferta i la demanda d'activitats socioculturals, **aquesta situació reflexa una voluntat d'expressar la seva autonomia personal i desenvolupar un projecte vital propi on la realització d'aquestes activitats ocupa un lloc central.**
4. **El desconeixement dels equipaments socioculturals facilita la generació d'estigmes socials sobre el seu funcionament i sobre les persones usuàries.** Molt sovint es tracta d'un **estigma social sobre la vellesa,** consistent en associar-la amb el deteriorament físic i mental i una actitud passiva de les persones, que es projecta en aquells espais en que es troba la gent gran. Les persones grans que tenen aquestes visions reconeixen no haver entrat a un casal i no saber quines activitats es fan, ni com s'organitzen.
5. Es detecta una **tendència** generalitzada entre les persones grans, **especialment quan major és la seva edat, a adaptar-se a l'oferta d'activitats** dels equipaments socioculturals del seu barri, així com a la seva qualitat. Llevat del preu d'algunes activitats o de la possible llunyania des de l'habitatge no es critiquen altres factors del funcionament dels equipaments socioculturals.

6. A més, en general, **existeix una visió fragmentada de les activitats centrada en els equipaments que les organitzen**. En conseqüència, resulta poc freqüent l'actitud proactiva de cercar activitats centrada en la qualitat o la satisfacció de les expectatives personals.
7. Hi ha una **percepció d'oferta diferenciada territorialment per classe social** i no necessàriament es correspon amb el perfil de població usuària.
8. **El preu, la proximitat geogràfica, l'acollida dels professionals i les relacions socials** amb les altres persones usuàries apareixen com a **factors rellevants** per anar-hi entre les persones grans.
9. **La majoria de les persones grans no van a cap equipament sociocultural de la ciutat**. Algunes d'elles realment no poden (tenen una salut molt deteriorada, tenen obligacions de cura familiars o d'altre tipus). Però **moltes d'elles principalment no volen anar-hi**.
10. El principal motiu per no anar als equipaments socioculturals de la ciutat sembla ser la **manca d'hàbits de participació**, així com el trobar-se en una **situació de confort personal amb el seu estil de vida** – més enllà de que aquesta situació pugui ser beneficiosa o millorable-. L'esforç per canviar – cap a la participació - només s'ha identificat en casos en que els beneficis esperats o els costos de no participació eren molt alts per a les persones implicades. Per exemple, quan algunes persones s'han sentit molt soles o amb angoixes existencials.
11. S'identifiquen dues posicions entre les persones grans respecte a les persones que no fan activitats socioculturals a la comunitat: de rebuig per considerar que assumeixen una actitud irresponsable sobre la seva salut i qualitat de vida, o d'acceptació i respecte a la decisió personal de no fer-ne.
12. **Els casals i espais de gent gran són crucials per aquelles persones grans que volen relacionar-se amb iguals i, sovint, no volen implicar-se en activitats organitzades**, ja sigui per estil de vida o per l'etapa de l'envelliment personal en que s'hi troben.
13. En general, **tots els equipaments socioculturals estudiats són claus per a l'ús del temps lliure, per afrontar situacions personals adverses** (situacions de dol, de soledat, de manca de recursos socials i personals) i, més enllà, per promoure el seu benestar i creixement personal.
14. **Es detecten indicis de canvis respecte a les preferències sobre els equipaments socioculturals i les activitats que s'organitzen entre les diferents generacions** de persones grans. Però, com la investigació duta a terme és de tall transversal no podem distingir si aquests canvis responen a un efecte generacional o a un efecte de grup d'edat. A més, el qüestionari revela un fenomen d'envelliment subjectiu que tampoc ha estat controlat entre les persones participants i que podria influir en les opinions.
15. Dit això, sembla prou justificat que **les generacions més joves tendeixen a preocupar-se més per l'ocupació del seu temps lliure i per valorar més el paper de les activitats socioculturals en els seus projectes vitals**. Aquest fenomen, que pels que ara tenen 80 anys i més ha estat més aviat excepcional, sembla haver esdevingut majoritari pels que ara tenen de 60 a 70 anys, és a dir la propera generació de gent gran.
16. L'accés a la cultura del lleure de **la nova generació de persones grans ha influït en la creació d'hàbits de participació més favorables a l'autogestió i a comportaments més "proactius"** en la realització d'activitats socioculturals. **Els principals beneficis que identifiquen de les**

activitats de lleure és gaudir, intercanviar coneixements i el treball de voluntariat en general. En aquest marc, prenen importància els projectes relacionats amb el medi ambient, la formació al llarg de la vida, les activitats grupals de compartir experiències (excursions, pràctica espiritual, fotografia, etc.).

17. Tanmateix, **la nova generació de gent gran compta amb més persones que es manifesten interessades per continuar desenvolupant-se personalment i a tenir un paper rellevant a la seva comunitat**, ja sigui com a continuïtat de la seva vida laboral o com a reacció davant el que no han pogut fer mentre tenien obligacions laborals i/o familiars.
18. A més, es detecta **en aquesta nova generació de gent gran moltes persones que tenen menys diferències culturals respecte als grups generacionals més joves, així com una voluntat expressa de ser iguals o de no ser diferents** – en el sentit de ser “vells”-. Tal com diferents autors ja han suggerit en altres treballs (Guerin, 2003) detectem un **procés de dilució de les diferències entre grups d’edat a partir dels 50 anys**.
19. Tanmateix, s’observa una tendència cap a una **major familiaritat amb les tecnologies de la informació i la comunicació** – moltes persones les han incorporat al llarg de la seva vida laboral o abans d’arribar als 65 anys-. Però, tot i això, **hi ha moltes persones que no estan preparades** per incorporar aquestes tecnologies i els canvis que aquestes puguin proposar-nos en el futur.

5-ELS CASALS I ESPAIS DE GENT GRAN. SITUACIÓ I EVOLUCIÓ

Els casals i espais de gent gran són uns dels equipaments més importants de Barcelona pel que fa a les polítiques dirigides a aquest sector de la societat. També formen part del nostre entorn cultural i social i en aquest sentit és diferent a altres països. Amb bagatges i formes organitzatives molt diverses, aquests equipaments i les seves dinàmiques socials compleixen una funció crucial de cara a facilitar la continuïtat de la vida social de les persones un cop arriben a l'edat de la jubilació.

Els casals de gent gran continuen tenint un paper important en la promoció de la participació social, les relacions interpersonals i la realització d'activitats socioculturals de les persones grans. Hem de tenir en compte que de les activitats que es realitzen als casals, un 75% les organitzen i condueixen les pròpies persones grans usuàries dels Casals. Actualment hi ha una proporció important de persones grans que es troba identificat amb aquest tipus d'equipament, al temps que no ho seria en altres més destinats a la població en general.

Però aquests equipaments **han passat de ser una referència important de les persones grans per a la realització d'activitats organitzades fins a esdevenir una opció més** dins l'oferta d'activitats socioculturals a Barcelona. Tal i com s'assenyalava a l'apartat sobre "Les noves generacions de persones grans" i segons l'estudi realitzat per la Fundació Pílares per encàrrec de l'IMSESO a nivell d'Estat Espanyol, entre les persones que estan a la franja de 60 a 69 anys - que són les compleixen amb el requisit d'edat mínima per participar en els centres de majors - amb prou feines un 16% informa acudir a ells; existeix un altre segment (34,7%) que afirma que no va però potser ho faci més endavant i, finalment, un ampli grup (45%) que afirma que ni va ara ni ho farà en el futur. **L'assistència creix fortament amb l'edat**, arribant al 25% entre els quals tenen entre 65-69 anys, però es produeix un descens clar en el segment de persones entre 60 i 64 anys, entre les quals solament assisteixen un 8% a diferència de les persones d'aquesta mateixa cohort d'edat en 1990, quan assistien a aquests centres un 12% d'elles.

A part de que pugui existir un problema d'oferta en els actuals centres de persones grans, que no satisfà les expectatives d'una part de les persones a les quals va o anirà dirigida en el futur, també és possible que les reticències o dubtes que bona part de la població estudiada manifesta siguin degudes a **una imatge social no ajustada** al que veritablement s'ofereix en aquests centres.

Una barrera és l'etiqueta de llocs per a persones grans que representa el casal per a qui no vol estar identificat amb aquest col·lectiu, sobretot en la primera fase de l'envelliment. En aquests casos preferiran l'assistència a altres espais més generalistes.

Massa sovint aquests casals queden reduïts socialment a l'àmbit estricte de la gent gran. Per contra, el que cada vegada esdevé més necessari no és només l'establiment de vincles entre persones d'edat avançada, sinó entre aquestes persones, un entorn de barri intergeneracional i la seva corresponsabilització en la gestió dels equipaments. Comencem a haver experiències en alguns Espais de Gent Gran de programacions d'activitats elaborades per les pròpies persones grans, pensades de cara al barri, en relació amb l'entorn, intergeneracionals.

També segons l'estudi de la Fundació Pílares, una de les propostes de la població analitzada per tal que els casals siguin més atractius als seus potencials destinataris, **seria la seva obertura als qui han complert els 50 anys** o que s'obrissin fins i tot a totes les edats, fent d'ells **centres comunitaris intergeneracionals**.

Ha estat molt important l'evolució que han experimentat molts d'aquests equipaments a casa nostra, especialment amb la implementació gradual del Pla de Millora impulsat des de l'Ajuntament de Barcelona. Sobretot quant a la seva gestió interna amb tot el que això ha representat. Les comissions gestores: amb un representant del districte, un animador sociocultural, persones responsables d'activitats (els mateixos usuaris). A partir d'aquests canvis han emergit les dones en la gestió dels casals, principals responsables de les diferents activitats. En contrast amb el sistema de Junes anterior, on aquestes majoritàriament estaven liderades per homes.

El Pla de Millora dels Casals i Espais municipals de Gent Gran que fa que la meitat dels Casals de Barcelona actualment hagin modificat el seu funcionament, es centra en 4 premisses: la cartera de serveis, amb dos professionals: un informador i un dinamitzador sociocultural; la comissió gestora de la que participen representants del Casal (d'activitats), el dinamitzador i un representant del Districte.

Com ja s'ha vist en el present document són moltes les variables que porten a repensar el futur d'aquest i d'altres equipaments de la ciutat i a redefinir el seu funcionament. La renovació generacional de la gent gran comporta que aquesta nova generació esdevindrà més complexa i diversa, amb millors nivells culturals que introdueixen noves preferències i actituds vers la seva vida quotidiana quan finalitzi la seva trajectòria laboral, i la seva participació social, especialment en relació als equipaments socioculturals.

Es veu de tota manera que són **espais que es configuren com a relacionals entre iguals**. Les persones grans participen en aquests equipaments amb l'objectiu de relacionar-se amb altres que tenen experiències vitals i interessos semblants, així com per desenvolupar una tasca de voluntariat com a membres de les comissions gestores o com monitors/es d'activitats. Les relacions socials que s'hi estableixen, sovint, constitueixen un recurs de suport en situacions vitals d'especial vulnerabilitat com en els casos de dol, solitud i afrontament de situacions de dependència recents. En l'expressió de persones que han participat dels Grups de debat: "Em treu d'un pou", "Es un lloc familiar, em sento com a casa", creant-se **vincles afectius i d'ajuda mútua**, que enforteixen l'autonomia i l'apoderament de les persones grans. D'altra banda també representa un espai de retrobament entre iguals, **on anar a divertir-se**, on organitzar trobades, sortides, viatges, relacionar-se en parelles, "lligar", especialment en la segona fase del procés d'envelliment.

D'altra banda, interessa observar que des del punt de vista relacional, com qualsevol equipament sociocultural, al seu dia a dia es reproduïxen diferències en les formes de viure el temps de lleure, en particular les diferències de gènere són unes que es distingeixen a l'anàlisi del seu funcionament. Aquesta lectura és clau per interpretar les diferències d'usos de l'espai i de realització d'activitats socioculturals per sexe i ens ajuda a entendre qüestions com l'ús dels espais comuns casi de manera exclusiva per part dels homes que practiquen jocs de taula, així com comprendre perquè són dones la majoria de persones que s'apunten a les altres activitats, principalment físiques i culturals.

En l'estudi realitzat a partir d'entrevistes a diferents persones tant professionals com usuaris d'aquests equipaments, per part de la Universitat Pompeu Fabra (2014)¹⁴ es va estudiar la relació d'aquests equipament i les persones que els utilitzen amb el seu entorn, la qual cosa equival a **preguntar-nos per la seva obertura als barris** i la forma de governar-se; examinar quines diferències i quines similituds tenen entre ells; i determinar com aquestes poden estar relacionades. També és clau, per assolir una certa perspectiva, comparar la seva realitat amb la d'institucions que puguin estar complint la funció d'aquests casals a altres ciutats europees; i perfilar, a partir de tota aquesta informació, quines línies d'actuació es podrien desenvolupar de cara a aconseguir una major connexió de la gent gran cap als seus barris i cap a la societat en

¹⁴ Informe sobre casals i espais de gent gran de Barcelona de Lluís Pérez i Marc Sanjaume (UPF. 2014)

general. Van basar la seva investigació en dues anàlisis. D'una banda, els casos de cinc espais i casals de gent gran: Parc Sandaru, Espai la Violeta, Casal Pere Quart, Casal Can Novell i Casal Can Saladrigas. De l'altra, l'estudi comparat de diverses experiències europees sobre polítiques dedicades a la gent gran: Reikiavik (representant l'estat de benestar socialdemòcrata, nòrdic o escandinau), Londres (representant l'estat de benestar liberal o anglosaxó), París (representant l'estat de benestar conservador, corporatiu o continental) i Lisboa (representant l'estat de benestar mediterrani).

De la primera part d'aquest estudi volem destacar algunes reflexions que es repeteixen en els diferents casals de Barcelona estudiats tenen relació amb el perfil d'usuaris: ***El perfil d'usuaris del Casal ha variat molt els darrers anys. Generalment el soci tradicional era una persona jubilada que jugava a cartes i al dòmino i passava tot el dia al Casal. Però els darrers anys ha hagut un augment de la demanda del Casal per part de gent amb inquietuds molt diferents de les tradicionals. El tipus de soci nou es distingeix molt del clàssic i tradicional perquè és més actiu i necessita una oferta més àmplia per quedar satisfet del Casal. A més a més, aquest nou perfil té una certa predisposició per col·laborar i organitzar coses. En canvi, el tipus clàssic i tradicional de soci va desapareixent progressivament perquè es va fent més gran i per llei de vida cada vegada n'hi ha menys.***

El perfil dels socis és majoritàriament femení a les activitats. El d'usuaris que juguen a cartes a les zona relacional (més tradicional) són gairebé impossibles de convèncer de que participin d'altres activitats. Tenen una mica d'obsessió pel joc de cartes o el dòmino. I alguns tenen un veritable problema d'addicció.

Hi ha dos tipus d'usuaris molt definits. En primer lloc, un gran nombre d'usuaris homes de nivell cultural mitjà-baix que a les tardes (mai als matins) venen a jugar a cartes o jocs de taula. En segon lloc, als matins hi ha molts usuaris que hi van només al matí a fer un taller concret al que s'han apuntat, generalment dones.

Les activitats que organitzen els espais i casals de gent gran són molt diverses: manualitats, físiques, culturals, formatives, relacionals o festives, entre d'altres. Pel que fa la **participació** que assolixen s'observen **dues grans tendències**:

En primer lloc, un **biaix de gènere** enorme pel que fa la participació als tallers i les activitats organitzades en general a favor de les dones (a gairebé tots els tallers les dones són majoria).

En segon lloc, s'observa **una voluntat unànime de deixar enrere les activitats de joc** no dirigides i de caràcter lúdic (cartes i dòmino) que generalment es duen a terme al bar o a la sala d'activitats lliures. Finalment, cal dir que hi ha una percepció d'una **demanda creixent d'activitats de caràcter més formatiu i cultural relacionat amb les TIC i l'aprenentatge al llarg de la vida d'idiomes o de coneixements en general.**

En relació a l'organització de les activitats cal dir que hi ha una propensió a **programar activitats sota demanda més que a ser proactius** o a planificar-les en funció d'altres criteris que no siguin la seva popularitat (o moda). **La programació de les activitats varia molt en funció del perfil d'usuaris de l'equipament que a la vegada està condicionat per l'entorn socioeconòmic i cultural en que està situat.**

Finalment, segons l'estudi, les **activitats de caràcter intergeneracional són força escasses.** S'observa que allà on hi ha un **equipament de casal compartit (que també és centre cívic)** es **produeixen relacions informals que afavoreixen la participació a activitats intergeneracionals.**

D'altra banda, hi ha activitats que es repeteixen a cada districte i que solen estar impulsades des de més enllà del Casal o l'espai com ara les visites a les escoles o la participació a activitats del barri.

En general hi ha poca vinculació dels casals amb l'entorn ja que la majoria d'activitats estan centrades en el mateix equipament.

De la segona part de la investigació de la UPF ens ha interessat l'experiència de la ciutat de **Reikiavik**, on les **activitats d'animació socio-cultural per a gent gran es porten a terme en els nombrosos centres comunitaris a tota la ciutat** (semblants, si més no en concepte, als centres cívics catalans), així com al Centre Cultural Gerðuberg. Es tracta de **centres oberts a tota la ciutadania amb independència de la seva edat**; per tant, es un model força diferent al que en general és present a Barcelona i a les altres ciutats estudiades. Aquesta mena de centres disposen d'una àmplia sèrie d'activitats semblants a les que es porten a terme als casals de gent gran de Barcelona (arts visuals, jocs de cartes, excursions, balls, fins i tot gimnàstica), a més d'altres activitats més puntuals com ara barbacoes, festes de tardor i sortides al teatre. Sovint (i això apropa una mica més Reikiavik al model en pràctica a Barcelona) aquesta mena d'activitats són organitzades per associacions de gent gran.

A les recomanacions finals d'aquest document s'apunten una sèrie de propostes i reflexions adreçades a la reorientació dels Casals en relació a la diagnosi realitzada en aquest apartat.

6-TENDÈNCIES INTERNACIONALS I LOCALS PER A LA PROVISIÓ DE RECURSOS PER A LES PERSONES GRANS

L'Ajuntament de Barcelona va encarregar l'estudi "Idees per definir escenaris de futur per a la gent gran a Barcelona" a Globalisys, empresa de recerca i anàlisi associada a la Universitat Autònoma de Barcelona. Del resultat del mateix es poden extreure les següents tendències locals i internacionals que poden tenir repercussió a curt i mig termini en les polítiques adreçades a les persones grans, veient, d'una banda el nostre entorn internacional, en referència a propostes de canvis tecnològics, relacionals, de posicionament de les pròpies persones i de l'administració. Especialment adreçades a les persones que presenten major fragilitat, per la seva situació social i de dependència. També aquelles experiències que s'han detectat que ja s'avenen amb aquestes tendències i que s'estan duent a terme a Barcelona.

Premisses bàsiques :

- ▶ L'individu com a centre del sistema
- ▶ El sistema com unitat de gestió
- ▶ L'entorn de la persona gran es considera el sistema.

Els recollim en aquest document de forma sintètica amb la idea de poder pensar en quines d'aquestes ens poden interessar.

Tendència 1: L'ENVELLIMENT PRODUCTIU

Donar sentit i utilitat a la darrera part de la vida és donar valor als actius intangibles. Aprofitar l'oportunitat que representa la gent gran amb inquietuds, prevenint alhora els problemes derivats d'una manca de motivació i activitats. El procés d'envelliment, tot i estar associat a una disminució progressiva de les capacitats, també abasta un col·lectiu heterogeni, capaç, actiu. Cal deixar enrere la visió vinculada al fet que les limitacions físiques i sensorials són sempre un element negatiu, i cal donar valor a la diferència.

Estan apareixent iniciatives promogudes per la gent gran que busquen aprofitar la seva experiència i potencial, capitalitzant-los i convertint-los en l'eix d'activitats empresarials o formatives. ([SECOT](#), [VAE](#)). També es vol aprofitar la capacitat de producció artesana d'aquestes persones o la seva experiència vital ([Ateneus de fabricació](#), Memòria històrica).

Es pot parlar d'una nova onada d'emprenedoria, de caire força social en diversos països, liderada per gent gran amb esperit jove, que trenquen amb l'estereotip que vincula directament empenedoria i joventut cronològica.

També hi ha moltes persones grans interessades en adquirir nous coneixements. Així moltes persones s'estan incorporant al món universitari ([Aules d'Extensió Universitària](#)). Estan apareixent noves iniciatives força trencadores sobretot on-line com els campus virtuals per a persones grans (Austràlia, EEUU), també els [COURSERAS](#) (Sistema internacional de cursos gratuïts organitzats per diferents universitats, també algunes catalanes) o residències universitàries exclusivament per a persones grans, als EEUU.

Cal repensar un nou concepte d'espais, lluny del model de casals (Segons Globalisys) i molt més propers al que actualment són els Centres Cívics o Casals de Barri, de Joves. Els nous espais han de promoure trobades intergeneracionals, on allò important és el projecte i l'activitat.

Tendència 2: VISIÓ HOLÍSTICA

Cal parlar d'ecosistemes intel·ligents de cura i suport. De model integrat de servei a les persones dependents recolzat per noves eines tecnològiques que permeten l'automatització de processos i la coordinació de tots els actors.

D'altra banda, resulta gairebé impossible donar resposta des d'un únic servei, a totes les necessitats d'una persona depenent. Si es vol donar un servei integral a la persona, cal considerar l'aspecte físic, emocional i afectiu. L'objectiu ha de ser doncs, poder gestionar diferents nivells i tipus de serveis amb un univers ecosistèmic de serveis de diferents titularitats i entitats, que es puguin especialitzar en cada una de les necessitats.

Existeixen ja iniciatives que d'una manera virtual, permeten fer un seguiment dels diferents serveis de manera proactiva i reactiva, comptant també amb la família, posant la persona al centre d'aquests i no purament com a receptor. Tenint un paper actiu sobre les seves necessitats. Com el projecte [VINCLES](#).

Tendència 3: Autoorganització (CROWDCARE)

Les persones a partir de certa edat s'organitzen en comunitats per tal de generar un entorn que optimitzi els recursos i garanteixi, al mateix temps una vida digna i en companyia. La col·laboració activa entre persones per assolir un objectiu comú, conegut com a moviment crowd.

Existeixen dos eixos que defineixen aquest canvi: El primer ve determinat pels actors que hi participen. Es pot tractar d'iniciatives més endogàmiques, en les quals només hi participa gent gran, o gent gran i altres perfils. El segon eix s'estableix pel nivell de servei proporcionat, des d'un simple acompanyament en moments puntuals fins establir un projecte de vida en comú. Així podríem parlar de les xarxes socials de suport, com a servei puntual, per a les persones grans i des de les persones grans. Són les pròpies persones grans que poden fer els dos rols (de receptors i de proveïdors de serveis), fent servir canals com el telèfon o de forma presencial. Com exemple el [Servei de lectura a domicili des de les Biblioteques Municipals](#).

Hi ha altres mecanismes en els quals hi participen també veïns. Així, podem trobar plataformes virtuals que permeten al veïnat monitoritzar el comportament dels seus veïns d'edat avançada per detectar situacions de risc. Com el projecte [RADARS](#), [La Colla Cuidadora](#)

També altres solucions de suport són més continuades. Conviure sota el mateix sostre per tal de tenir una vida digna i en companyia. Ens trobem amb diferents perfils de persones que poden compartir aquests habitatges. Es plantegen nous models en els quals les persones grans que cerquen companyia poden trobar-la en col·lectius, per exemple, amb necessitats especials, en risc d'exclusió social. Millora la qualitat en les dues realitats i suposa una optimització dels recursos. Això s'està implementant a Itàlia. A Catalunya hi ha el projecte entre generacions: Viure i Conviure.

També trobem projectes de compartir vida en comú per part de diferents persones grans a països com EEUU, Japó, Gran Bretanya, per a compartir la despesa i la relació social entre ells, com a unitat familiar.

Tendència 4: SEGMENTACIÓ dels serveis (Especialització)

Cada vegada anem a oferir serveis més específics, per tal de donar una resposta de qualitat i eficient.

Davant del fet que la realitat de les persones grans no és en absolut homogènia, algunes administracions i empreses dissenyen serveis, productes, cada cop més específics. Així hi ha una gran quantitat d'oferta per malalts d'Alzheimer pels seus cuidadors, o malalts de Parkinson (videojocs per millorar capacitats a EEUU, Google Class a Anglaterra...). Per exemple, el govern canadenc planteja un model de segmentació per adreçar la gent gran al servei més adequat al seu perfil.

Tendència 5: RELLEVÀNCIA DE LES PERSONES GRANS EN L'ECONOMIA DE MERCAT

Serveis específics per la gent gran amb retorn econòmic. Moltes empreses consideren que la gent gran suposa un mercat interessant com a consumidors.

Durant molt de temps les persones grans com a clients eren considerades consumidores només de serveis assistencials. Propostes dissenyades per donar resposta a limitacions funcionals. Actualment això ha canviat i les persones grans es consideren interessants pel mercat com oportunitat. Es valora que la gent gran en molts països té un bon nivell econòmic. Representa estabilitat.

Es poden trobar ofertes específiques en sectors com el turisme, assegurances, mudances, xarxes socials, productes per la llar, telefonia. Amb la nova generació del baby boom, no baixarà aquesta tendència, ja que està molt marcada pel consum i amb un alt nivell d'exigència. A tot això s'afegeix la consciència que tenen de defensa dels seus drets.

Hi ha moltes experiències a països com Gran Bretanya, Alemanya, Canadà, EEUU.

Tendència 6: AUTOGESTIÓ I INDEPENDÈNCIA

La gent gran valora molt la seva independència i vol viure, dins les seves possibilitats, en la seva llar. És un deure que plantegen pràcticament irrenunciable. Molts cops, el fet de viure de manera independent, pot suposar viure sol.

Actualment s'ofereixen moltes respostes de cara a les persones que han perdut la seva autonomia, però per les que encara conserven una elevada autonomia, l'oferta és més limitada.

Això està canviant i en molts països estan sorgint propostes que aporten autonomia a les persones i seguretat. Tenint en compte també l'estalvi que això suposa pel sistema.

Hi ha solucions de dos tipus: les xarxes de monitorització remota i les llars adaptades.

Les xarxes de monitorització consisteixen en ginys electrònics que un cop instal·lats a les llars permeten monitoritzar de manera quasi continuada el comportament de les persones. Quan el sistema detecta alguna anomalia en aquests patrons ho identifica com una possible emergència i posa en marxa el protocol d'actuació.

El segon és un plantejament on s'ofereixen serveis que la persona pot necessitar (EEUU, Gran Bretanya). Fins i tot en els casos en els que la persona presenta una gran dependència, a Gran Bretanya es plantegen llars mòbils que es poden situar annexes a la llar dels cuidadors.

Tendència 7: PROCESSOS DE GESTIÓ INNOVADORS

Noves maneres de dissenyar, construir i gestionar els serveis. Pensant en models PPP (Participatiu, Públic, Privat), comtat amb diferents entitats i no només des de l'acció directa municipal.

Tendència 8: DISSENY I TECNOLOGIA INCLUSIVA

Disseny i tecnificació dels recursos ja existents o de nova creació per tal que siguin de fàcil utilització per a la gent gran, i per extensió per a tothom.

Són experts en aquest tipus de projectes a Alemanya, EEUU, Gran Bretanya, Suïssa: sabates amb GPS per a persones amb Alzheimer, ergonomia en els aparells electrodomèstics, audíofons personalitzats i que es poden acoblar a ordinadors i telèfons, butaques que controlen l'estat de salut.

D'altra banda, el millor exemple sobre aquesta tecnologia és la robòtica, molt desenvolupada a Japó. Concretament amb les persones grans està molt orientada cap a aspectes emocionals. Robots-mascota amb un format i una funcionalitat que faciliten l'empatia. Aquests robots no només reforcen aspecte emocional, sinó també ajuden a incrementar la salut física i mental de les persones grans.

Se li dóna molta importància a l'alfabetització digital i si no s'ha assolit, la pròpia tecnologia ho facilita. A aquesta idea se l'anomena tecnologia inclusiva. El que és bo per a la persona que ho necessita es fa extensible a qualsevol persona. Sempre tenir davant el disseny de temes tecnològics la mirada en que qualsevol persona, tingui la discapacitat o l'edat que tingui la pugui fer servir: electrodomèstics, cases, hotels, telefonia, ordinadors, transport.

L'acció de l'administració per a les persones grans: un pacte per la implicació dels agents socials i les persones grans

La situació de crisi i el que representa respecte al qüestionament de l'estat de benestar fa que s'hagi de repensar la distribució dels recursos de les administracions. La piràmide de població canvia i en pocs anys canviarà encara més deixant de ser una piràmide, ja que l'allargament de l'esperança de vida i la disminució de la taxa de natalitat porten a pensar que les administracions hauran de recolzar molt més a col·lectius com la infància i repensar la força que pot representar la participació de les persones grans i la seva aportació a la comunitat, no tant com a receptors d'ajuda, a excepció dels casos de necessitat.

L'estudi de Globalisys porta a considerar quin rol pot assumir l'administració. Es consideren principalment tres escenaris o **situacions**:

- a. L'acció de l'Ajuntament es veu limitada per les retallades pressupostàries i, també, per l'impuls recentralitzador del govern espanyol que, adduint raons d'eficiència, recupera competències autonòmiques i municipals en aquest àmbit.
- b. L'Ajuntament manté un volum d'esforç i d'acció prou important, però l'alentiment en superar la crisi fa que es vegi desbordat per l'increment del nombre de gent gran en situació vulnerable.
- c. Precisament per causa de la dificultat en deixar enrere l'impacte de la crisi, **l'Ajuntament proposa i lidera un pacte ciutadà, amb la implicació activa dels diversos agents socials**, per definir un nou model de cura integral centrat en la prevenció i la preservació de l'autonomia de la gent gran. En aquest sentit aquesta informació s'ha de tenir en compte alhora de tirar endavant projectes que fomentin l'envelliment actiu.

7-LES DIMENSIONS BÀSIQUES DE LES ASPIRACIONS, INTERESSOS I NECESSITATS DE LES PERSONES GRANS. ACTIVITATS, PROJECTES I EQUIPAMENTS¹⁵

1. Les dimensions bàsiques

Tal i com s'ha anat explicant en els apartats precedents, que contextualitzen les generacions de persones grans que arriben, pensar actualment en polítiques en funció de l'edat no és aconsellable. Els temps socials, que fa seixanta anys eren vigents, avui són obsolets.

El suport institucional ha d'estar pensat des d'una perspectiva de fluïdesa i flexibilitat, d'acord amb la diversitat de trajectòries i motivacions individuals existents. Tot aquestes motivacions estan condicionades per la història personal de cada un, el context social i els condicionats (econòmics, de salut, de gènere..) anomenats en el primer capítol. Aquestes motivacions van variant al llarg del procés d'envelliment .

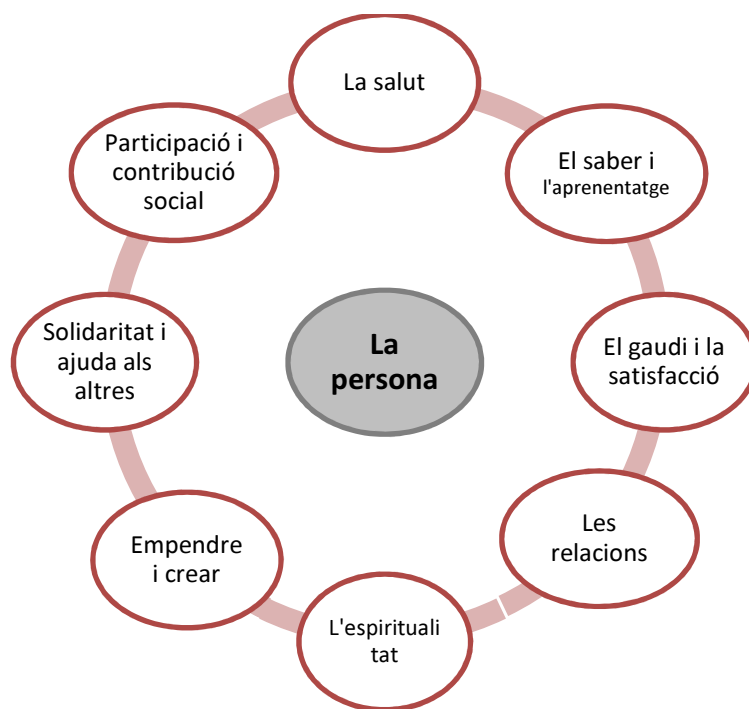
L'anàlisi de les propostes plantejades per les persones grans, així com de les seves aspiracions, interessos i necessitats, ens fa pensar que **el realment important no és l'activitat en si sinó el que aquesta pot reportar a les persones grans**, les **dimensions** de la persona a les que les diferents activitats poden donar resposta.

Anomenem dimensions a les motivacions centrals en les que les persones grans depositen el pes de les seves aspiracions, interessos i necessitats. Es tracta dels temes que els mouen, en definitiva els eixos centrals dels seus desitjos.

És el que hem de tenir present a l'hora de pensar en un futur, ja que seran la base que ens ajudarà a programar, recolzar i dissenyar els diferents escenaris que puguin donar una bona resposta a la demanda.

Les dimensions bàsiques es detallen a continuació:

¹⁵ Aquest apartat és fruit de la reflexió feta amb el grup de professionals experts en persones grans el passat mes de juliol/2014 així com de la revisió de diferents webs municipals i documents que parlen d'experiències que ja es realitzen a la ciutat de Barcelona i d'altres.

LA SALUT ENTESA DE FORMA INTEGRAL DE COS I MENT

La promoció d'un bon estat de salut, la cura en els hàbits d'alimentació, d'exercici físic. La prevenció de malalties i la cura psicoemocional que influeix en la salut física. El manteniment de les capacitats intel·lectuals, la memòria. L'estimulació sensorial. L'autocura. L'esport. Totes les activitats relacionades amb l'equilibri emocional i físic que generen benestar.

És una dimensió important per a les persones grans, en el primer estadi del cicle vital descrit, com a prevenció, en el segon com a manteniment i en el tercer de forma més rehabilitadora i terapèutica.

Dimensió important també a nivell mental, psicològic, de l'estat d'ànim, tenint en compte els aspectes emocionals d'autoestima, de salut percebuda que poden tenir importància en les persones amb situació de llarg atur, de dependència, d'aïllament.

EL SABER I L'APRENTATGE AL LLARG DE LA VIDA

L'expertesa i el coneixement adquirit al llarg de la vida és un actiu que cal posar en valor. No solament per què el perfil de persones grans cada vegada té un nivell de formació més alt, sinó per què provenen de col·lectius professionals i gremials específics, i per tant son competents en una o en moltes i diverses matèries. Si aquest coneixement ha estat la raó de ser durant molts anys, també pot ser d'interès de moltes persones grans sentir-se útil transmetent el seu coneixement i saber de diferents maneres (mentoratges, empenedoria de projectes, supervisar, tutoritzar, explicar, relatar...).

D'altra banda el nou paradigma de l'envelliment actiu integra la idea de procés d'evolució de la persona en el seu cicle vital i durant tota la vida, l'aprenentatge i l'evolució a totes les edats.

Aquesta visió fa referència a l'aprenentatge i, en un sentit més ampli, a l'educació, a partir de l'Informe de la Comissió Internacional sobre l'Educació per al segle XXI (1996) presidida per Jacques Delors¹⁶, en el que es proposa el concepte de l'educació al llarg de la vida.

¹⁶ La Educación encierra un tesoro. UNESCO

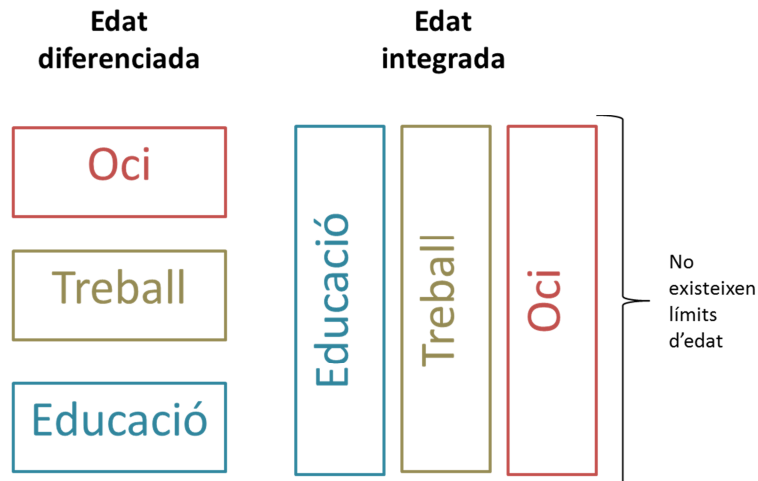
Es trenca així la idea dels tres blocs segons cada grup d'edat:

L'Educació, formació, aprenentatge: pels més joves.

El treball: per l'edat mitjana, adults joves.

L'oci: per a les persones grans.

Cal parlar des de la visió d'integració de totes les edats, de totes les generacions. Plantejar una evolució de les persones pels seus cicles vitals de forma diferenciada sense límits d'edats per a cada bloc, on tots poden circular de forma col·laborativa.

Del document: Age Integration: Conceptual historical background. De Matilda White Riley and John W. Riley

Les generacions conviuen molt més temps, ja que els joves triguen en independitzar-se. No és el mateix començar la jubilació amb fills a casa, que sol; es pot ser pare als 20 o 25 anys, però també es pot fundar una família als 40 o 50 anys. D'altra banda la capacitació, la formació dura tota la vida. Abans la trajectòria de vida laboral era més llarga. El temps posterior a la jubilació també. Actualment l'etapa post jubilació dura una mitjana de 20 anys, en el cas d'Europa¹⁷. Per a això, amb la idea de mantenir-se actius i productius, l'educació, la formació serà continuada.

D'especial importància és tot el que està relacionat amb les tecnologies de la informació i la comunicació, ja que tenen i tindran cada cop més importància en la vida quotidiana de les persones, per tant tots els programes que faciliten l'alfabetització de les persones grans i l'actualització dels usos de les mateixes seran claus en aquests moments de canvi.

EL GAUDI I LA SATISFACCIÓ PERSONAL

El gaudi i la satisfacció personal és una de les motivacions bàsiques i transversals de les activitats. Més enllà de la cura del cos, de la superació, de l'aprenentatge o de la solidaritat amb els altres, les persones grans realitzen activitats per que "s'ho passen bé", es diverteixen i gaudeixen, a vegades del que aprenen, a vegades amb la companyia, però majoritàriament, la satisfacció amb el que fan les activitats de la seva vida és un indicador de l'estat emocional de les persones. Per tant entenem aquesta dimensió com a central per a les persones en el seu procés d'envelliment.

¹⁷ Anne Marie Guillemard Ponència en el III Congrés Empoderament i envelliment. Universitat de la Sorbona de París

Parlem de dedicar un temps a activitats que tenen un fi en si mateixes i en la sensació gratificant que produeix practicar-les: Autotelisme¹⁸. Que produeixen una sensació gratificant i de plaer, i una percepció de lliure elecció en funció de preferències individuals.

S'identifica amb l'activitat gustosa que estariem disposats a realitzar sense que ens paguessin gens, perquè és un mode d'expressió i desenvolupament d'acord amb l'ésser personal de cadascú. Per això, el que té clar el seu lleure i el posa en pràctica no desitja "matar el temps" sinó viure'l.

Resulta determinant la vivència de llibertat, autotelisme i sensació agradable. Aquesta triple qualitat essencial determina que el punt de referència sigui la vivència d'experiències madures de lleure, és a dir, experiències valuoses i pluridimensionals. El descans i la diversió, la trobada amb la natura, introspecció, expressió cultural, vivència de l'extraordinari i obertura als altres són part essencial de la multidimensionalitat del lleure i, alhora, conceptes complementaris.

També tot el que té a veure amb la vessant més lúdica i relacional com són els jocs de taula o d'equip (cartes, botxes, etc.), que afavoreixen no només al gaudir per si mateixos, sinó també com a punt de trobada entre persones grans. El joc és per a elles un mitjà lúdic de relació, de concentració, de distensió, sempre fent un ús racional, evitant que es converteixi en una única experiència. Té també la vessant d'estimulació i manteniment de les capacitats cognitives.

EMPRENDRE I CREAR

La primera al·lusió a aquest concepte correspon al professor Robert N. Butler del Mount Sinai Medical Center, que va escriure el llibre *Why survive? Bing old in America*. Aquest defineix l'envelliment productiu (1995) com "la capacitat d'una persona o una població per a ser útil en la feina remunerada, en activitats de voluntariat, en la cura de familiars i mantenir-se tan independent i autònom com li sigui possible". El que diferencia aquest d'altres tipus d'envelliment és eminentment la seva contribució social, l'impacte que les activitats realitzades per les persones grans poden tenir i realment tenen sobre les condicions socials i econòmiques, la creació de riquesa i el bé comú.

Les persones grans són un grup altament actiu i productiu. La noció de productivitat té diverses accepcions. Alguns la defineixen com aquelles activitats generadores de béns i serveis, que apareixen com un element comptable al Producte Interior Brut i, per tant, es refereixen a activitats realitzades que porten amb si una determinada comptabilitat. Per a d'altres, tanmateix, l'essència de la definició de productivitat és la producció de béns i serveis sense que en ells intervingui una contraprestació monetària. Activitat productiva és, en conseqüència, tota activitat que produeix béns i serveis, siguin aquests pagats o no pagats; que inclou l'activitat productiva de la feina de la casa, les gestions i compres que puguin realitzar-se, la cura d'altres, el voluntariat o l'ajuda a la família i els amics.

L'envelliment productiu posa l'èmfasi en l'impacte que les activitats realitzades per les persones grans pot tenir sobre les condicions socials i econòmiques, la creació de riquesa i el ben comú. En conseqüència, no es para esment a accions individuals que tenen com a objectiu fonamental la cerca del benefici individual. Centra el seu interès en el benestar col·lectiu i es pregunta què poden fer les persones grans per contribuir a aquest benestar. L'envelliment productiu es recolza en les evidències que demostren que la implicació productiva és bona tant per a un mateix com per als altres (Hinterlong, Morrow-Howell i Sherraden, 2001). I sobretot, l'envelliment productiu qüestiona el tractament de 'passius' que reben molts cops les persones grans. **Aposta per una participació que sigui significativa socialment; així doncs, no es tracta de fer activitats per seguir 'percebut-se com a actius' sinó de realitzar activitats, participar en**

¹⁸ M. Cuenca Cabeza. Instituto de Estudios del Ocio. Universitat de Deusto.

projectes que donin significat al dia a dia de les vides. D'aquesta manera, el més interessant no és l'obligació de participar sinó les oportunitats per fer-ho, els àmbits i les repercussions d'aquesta participació.

Deixar empremta en el món

Un concepte important a utilitzar quan es parla de participació real de les persones grans és el de la **generativitat**, que ja hem descrit anteriorment. La persona es pregunta **“Com puc Jo fer alguna cosa per el món?”** posant en relleu les virtuts bàsiques de cura i ensenyament. Alguns dels esdeveniments importants a través dels quals s'aconsegueix l'estadi de generativitat són la paternitat, fer d'avis, el treball, el voluntariat, l'ensenyament, la participació en programes intergeneracionals, i de manera especial, aquells l'eix principal dels quals sigui la **mentorització**.

Es defineix com **l'interès per guiar i assegurar el benestar de les següents generacions** i, en últim terme, per **deixar un llegat** que ens sobrevisqui. Fa referència a **“deixar la teva empremta” al món a través de la cura a uns altres, la creació de coses o fer quelcom que converteixi el món en un lloc millor on viure.**

La generativitat en la vellesa també parla de les contribucions de les persones grans al funcionament de la família, la seva implicació en la vida cívica i participació social, el seu paper en les relacions amb altres generacions o la seva implicació en processos de formació.

El treball remunerat

Comprèn les activitats que les persones grans realitzen a temps total, parcial, a llarg termini o temporal a canvi d'un ingrés. En molts casos, el treball que realitzen les persones grans és una continuació del que han realitzat durant gran part de la seva vida laboral, com es produeix en la història de molts adults que tenen professions que ho permeten: docents, advocats, comercials que romanen en la seva activitat després de jubilar-se, optant per dedicar menys quantitat d'hores diàries a la seva tasca. En altres casos, els adults reorienten la seva vida laboral després de la jubilació, també desenvolupant nous oficis, o "treballs ponts" en els quals generalment es tenen en compte les experiències prèvies i sabers adquirits al llarg de la vida productiva. Així mateix, el treball remunerat entre les persones grans pot tractar-se d'una activitat generada per compte propi, és a dir una autoocupació, o una ocupació per a tercers. cal destacar que, a causa del tipus de condicions i remuneracions que perceben pel seu treball, la gran majoria situen en el sector informal del mercat de treball, la qual cosa evidencia la vulnerabilitat de la seva situació i la falta de reconeixement dels seus drets.

La transició de l'ocupació a la jubilació no es produeix d'igual manera a les ciutats i als pobles. En aquests es trenca amb la feina d'una altra manera; la persona es jubila, però no com en la ciutat, on es deixen enrere moltes relacions. Al món rural la jubilació està sotmesa a un procés en el qual les persones grans es van desvinculant de la feina a mesura que fallen les forces i, com a pauta més comuna, sovint compatibilitzen la jubilació amb la realització de treballs a la llar, a l'hort de casa o fins i tot en el camp.

Pot un seguir treballant al mateix temps que es jubila? Entenem que sí. Hem de pensar que en molts casos és veritablement preocupant la situació crítica en la qual queden els treballadors de més edat i les seves famílies per haver perdut la feina sense haver complert encara l'edat de jubilació.

Sobre l'edat de jubilació o la continuïtat de seguir treballant de forma remunerada el debat és complex i ara més que mai, amb la crisi de l'estat de benestar, està actiu. La dada que s'ha de tenir en compte és que l'any en que es va assolir el dret de retirar-se de la vida activa i poder tenir dret a percebre una pensió va ser el 1912, quan l'esperança de vida estava no molt més enllà dels 50 o 60 anys. Eren pocs els que podien gaudir d'aquest dret. L'edat de retir de

l'activitat laboral continua sent la mateixa, però l'esperança de vida ha augmentat fins poder continuar uns 25 o 30 anys actiu després de jubilar-nos. Aquesta dada relacionada amb l'índex de sobreenvelliment en augment i de la disminució de la natalitat ens ha de fer pensar en la dificultat en la sostenibilitat de l'actual sistema de pensions. Aquest fet ha de ser abordat a curt termini i replantejat tenint en compte la força activa que signifiquen tantes persones de més de 65 anys.

És evident que ens hem de mirar en altres països del nostre entorn, ja que s'estan implementant mesures com la flexibilització de l'edat de jubilació en relació als anys cotitzats, el fet de reduir paulatinament el temps de treball i fer que noves generacions de joves es puguin incorporar al mercat laboral, posant en pràctica propostes de mentoratge, on els que marxen i els que entren comparteixen treball en equip, etc.

La creativitat

Aquí podem contemplar activitats com les que tenen a veure amb l'artesanaria, la pintura, la música. Producció que pot ser no només per gaudir de realitzar-la sinó també que pot aportar un benefici o que pot col·laborar en mantenir oficis que s'extingeixen: el treball amb fusta, vímet, ferro...

En aquest sentit hi ha tècniques molt innovadores al voltant de la **creació en 3D** que poden significar noves oportunitats per a les persones grans, si es poden formar i que semblen tècniques no d'especial dificultat. A Barcelona en concret estan començant a emergir els [Ateneus de Fabricació](#) on les impressores 3D estant sent promocionades per a la producció de bens útils per a les persones de totes les edats.

També val la pena contemplar les iniciatives de disseny o creació de projectes on posar en marxa idees innovadores, o bé simplement útils pensades per part de les persones grans, a més tenint en compte que elles poden comptar amb la fortalesa de la seva experiència per dur-lo a terme.

LA SOLIDARITAT I AJUDA ALS ALTRES

En ocasió de la declaració de l'any 2011 com a Any Europeu de les Activitats de Voluntariat que Fomenten una Ciutadania Activa, la Comissió Europea va emetre una Comunicació en la qual, entre altres coses diu el següent: "El voluntariat ha estat reconegut com una forma d'oferir noves oportunitats d'aprenentatge per als ciutadans grans i les persones amb discapacitat, donant-los la possibilitat d'ajudar a conformar les nostres societats. Alhora, les activitats voluntàries poden millorar l'entesa entre diferents generacions, ja que els joves i les persones grans treballen de costat, es coneixen i recolzen uns als altres"

La participació de les persones grans en activitats de voluntariat és important i contribueix de manera decisiva a l'envelliment actiu, doncs permet als majors continuar projectant les seves activitats anteriors (educatives, laborals, comunitàries, socials, etc.) al context social que li envolta i, d'aquesta manera, contribueix a augmentar la seva autoestima.

Aquesta posició de voluntari social i cívica, que està centrada en donar una ajuda o una assistència a un altre, comença ja a tenir una perspectiva comunitària, i és una forma de ser solidaris molt a l'abast de les persones grans i que els reporta molta satisfacció.

En una investigació feta a la Universitat de Deusto, alguns dels aspectes positius que plantegen les persones grans per dedicar el seu temps a aquest tema són: realització personal, sentir-se útil, seguir actiu, sentir-se apreciat, reconegut, l'oblit dels problemes personals, fer coses per canviar el món, comunicar-se amb persones diferents.

A Barcelona ciutat, les persones de més de 65 anys que fan voluntariat en organitzacions del tercer sector són: 9.323 dones i 7.033 homes¹⁹

La **mentorització** es un altre exemple de relació d'ajuda que parteix d'un saber i un coneixement i que es basa en una relació unipersonal. En la relació de mentorització es formen parelles de persones grans que exerceixen de mentors i joves que són els tutoritzats. El mentor exerceix diversos rols que es poden donar simultàniament (Pawson, 2004): d'una banda, és un amic, algú que fa de coaching o entrenador, un model d'adult positiu, una persona que dóna informació i alhora és algú que fa de "advocat" del jove i li ajuda a prendre les seves pròpies decisions.

Allò important és aconseguir que el capital humà, social i intel·lectual de les persones grans, els seus coneixements i experiències no es perdin ni es deixin de costat.

Des de l'OMS es planteja un desafiament, un nou paradigma: les persones grans continuen actives més enllà de l'edat de la jubilació, en treball no remunerat: voluntariat, ajuda a persones properes, activitats productives per compte propi. S'ha d'instaurar un nou paradigma que consideri les persones grans participants actives d'una societat que integri l'envelliment. Que inclogui el reconeixement de les aportacions que també poden fer les persones que estan malaltes.

Les activitats de cura proporcionades per les persones grans

Un dels aspectes relatius a les relacions entre les generacions on el paradigma de l'envelliment actiu posa més èmfasi és el que concerneix a les activitats de cura. Entre aquestes activitats tradicionalment s'ha prestat més atenció a la cura que reben les persones grans que a la proporcionada per elles.

Malgrat això, l'evidència i l'observació quotidianes aporten justificacions abundants sobre la importància de les activitats de cura realitzades per les persones grans, tal i com s'ha detallat en apartats precedents. En aquest sentit, convé prendre en consideració les activitats que contribueixen al benestar i el desenvolupament dels membres de la família. Es tracta d'un ventall ampli d'activitats al voltant de les quals, en molts casos, les persones grans organitzen la seva vida quotidiana. D'aquest ampli ventall val la pena esmentar-ne tres:

- La primera fa referència a l'atenció als néts i nétes; són activitats que permeten conciliar als pares i mares els temps laboral i de cura dels infants.
- La segona es refereix a la situació de crisi econòmica i atur que està determinant l'assumpció de responsabilitats, econòmiques i d'activitat quotidiana, per part de les persones grans, de suport als seus fills.
- També cal donar-li importància a la cura que fan moltes persones a partir dels 60 anys als seus pares, d'edats molt avançades i en molts casos en situació de dependència.

Es parla molt de la sobrecàrrega que representa per a molts avis i àvies la cura dels nets i segurament en molts dels casos és cert, ja que es pot produir una disminució gran de temps per a poder disposar en la participació d'activitats que per a les persones grans sigui necessària tant a nivell psicoemocional, com de salut física o d'interessos. Però també per a moltes persones grans la cura de nets és quelcom desitjat, que els fa estar actius, i que pot ser una activitat volguda²⁰.

¹⁹ Font: *Anuari 2013 del Tercer Sector Social de Catalunya*

²⁰ Veure estudi de Carme Triadó i altres *Envejecimiento productivo: la provisión de cuidados de los abuelos a los nietos. Implicaciones para su salud y bienestar*(IMSERSO 2008)

LA PARTICIPACIÓ I CONTRIBUCIÓ SOCIAL I CÍVICA

Considerem aquesta dimensió com un pas més del concepte de solidaritat i ajuda als altres, ens referim a la participació en projectes comunitaris i iniciatives socials i cíviques, a on ja no es tracta d'ajudar a un altre persona o col·lectiu identificat, sinó el bé comú.

La participació en projectes comunitaris dels barris i territoris és un model d'implicació social i cívica, però també ho és la pertinença a moviments i associacions reivindicatius o que promouen temes socials, la participació institucional en alguns òrgans municipals com el Consell de Benestar Social i el Consell Assessor de la Gent Gran (CAGG).

Tal com es recull en el Pla municipal per a les persones grans 2013-2016, és opinió de les persones grans que Barcelona és una ciutat amb una àmplia oferta que facilita la participació. La participació social i cívica protegeix les persones grans de l'aïllament social, permet la seva formació i autorealització, contribueix a que la persona se senti útil, enforteix les xarxes de suport a la comunitat i influeix d'una manera positiva en la imatge social de la gent gran.

Tot i així, al llarg del procés participatiu que s'ha dut a terme en l'elaboració d'aquest treball (veure "Els relats de les persones grans de Barcelona. El temps, les activitats i els equipaments") i en els estudis realitzats (veure apartat "Les noves generacions de persones grans") s'han identificat reptes pendents en aquesta dimensió, dificultats per a la participació de les persones grans. Entre aquests factors cal destacar les excessives responsabilitats familiars, les inseguretats individuals o una visió generalitzada de les persones grans com a consumidores més que organitzadores d'activitats.

La perspectiva capacitadora referma el paper central de les aportacions de les persones grans en el disseny inicial, el funcionament i l'avaluació dels serveis.

Així tot el que té a veure amb l'associacionisme en entitats socioculturals, però també esportives, de defensa de drets, entitats de gent gran, promou la idea de ser les persones grans les que promoguin canvis que els hi afectin.

LES RELACIONS

La dimensió relacional està en la base de totes les altres, doncs la interacció i el vincle és la essència de les persones i col·lectius humans, més enllà dels interessos explícits. L'establiment de relacions afectives, de companyerisme, d'ajuda, de protecció, de mentoratge, de guia, de dependència, etc... són en definitiva lligams humans que ens sostenen emocionalment. És per això que l'aïllament i la soledat és el pitjor enemic de les persones, especialment en la darrera etapa de les nostres vides.

Les activitats per a les persones grans més enllà dels seus interessos són un marc ideal per l'establiment de relacions. Aquestes poden ser duals, o de petit grups, poden ser puntuals o esdevenir estables, i poden arribar a formar part de la xarxa de suport i ajuda mútua que ens sosté, especialment a les persones a partir d'una determinada edat.

Les persones sense relacions (amics, comunitats, entorns de serveis, família...) tenen més probabilitat de patir depressió i menys esperança de vida. Per tant, la dimensió relacional es aquella que no hem d'oblidar en pensar en planificar activitats i projectes per a les persones grans.

Per una banda, la relació entre iguals: la cerca del recolzament emocional, tenir les mateixes vivències, les relacions afectives, de grups d'amics, sexuals. **La participació entre iguals com a col·lectiu que té necessitats semblants**, els grups naturals que han estat junts en el trajecte

vital, que han compartit experiències similars. Cercar espais per seguir relacionant-se entre iguals els dona cohesió i sentit de pertinença, doncs es senten identificats amb els altres .

Per l'altra, promoure la interrelació de persones de totes les edats. Facilitar l'intercanvi d'energia de la gent jove amb l'experiència de la gent gran. La idea d'herència que poden transmetre les generacions més grans als més joves, fa que es promoguin valors a la cultura de les societats.

La idea de la ciutat pensada per a totes les edats. Facilitar la participació de les persones grans en les activitats com uns ciutadans més, relacionant-se amb tothom, però de forma inclusiva tenint l'accessibilitat necessària segons les seves capacitats. **Obrir la ciutat per a totes les edats facilita una interacció espontània.**

Però de vegades no n'hi prou en obrir sinó que cal promoure programes intergeneracionals de diferents tipus. Així, durant l'etapa de la vellesa es pot potenciar la generativitat a través dels **programes intergeneracionals**, que suposen un context idoni per a la participació i contribució de les persones grans.

L'ESPIRITUALITAT

La dimensió espiritual juga un paper important si volem mirar la persona de manera holística, integral. Molts cops es redueix a la dimensió religiosa, trobant dificultat per a les persones que no es confessen creients o no conreen quant té a veure amb la religiositat. Però la dimensió espiritual és molt més, està lligada als valors de les persones.

L'Organització Mundial de la Salut diu que allò espiritual es refereix a aquells aspectes de la vida humana que tenen a veure amb experiències que transcendeixen els fenòmens sensorials. L'aspecte espiritual de la vida humana pot ser vist com un component integrat juntament amb els components físics, psicològics i socials.

L'envelliment produeix canvis naturals en els ritmes de vida, deixa espais propicis pel desenvolupament de l'espiritualitat en moltes persones.

Les persones reconeixen que, a mesura que van avançar en edat, va augmentar la seva espiritualitat i fins i tot es recuperen pràctiques religioses de la infància. L'espiritualitat dóna sentit al que els toca viure sigui la seva tristesa, dolor, pèrdua o malaltia a moltes persones. Ajuda a optimitzar el futur.

Els sentiments que genera l'espiritualitat permeten que es desenvolupin mecanismes psicològics que afavoreixen l'acceptació de l'envelliment i que les pràctiques associades amb l'espiritualitat, com la meditació, la relaxació, l'autoconeixement, la introspecció, pràctiques de cultes o d'altres tenen efectes beneficiosos en moltes persones, **establint un equilibri en el seu estat físic, psíquic i emocional.**

Hem de fer referència també especialment a la tercera etapa de l'envelliment, on la persona es replega molt més en ella mateixa i es planteja l'autoreflexió, la reconciliació amb el seu passat, l'apropament de la mort pròpia i el contacte amb la finitud tan present, a partir de les perdudes patides, de persones properes. És en aquesta etapa, tot i que es vagi produint en totes les de l'envelliment, on de segur tindrà més força aquesta dimensió i des de la que s'ha de poder pensar en activitats que la contemplin. Activitats i pràctiques relacionades amb el sentit de la vida, el dol, la comunió, l'ètica i la transcendència poden ajudar a donar resposta a aquesta necessitat vital de l'ésser humà.

2. Les activitats en els espais i equipaments de Barcelona

Tal i com es deia en apartats precedents, la salut, l'activitat i les relacions, són els tres eixos que ens apunten a la vida.

En aquest procés cobren especial rellevància les activitats com un element especialment estructurador sobre el temps de les persones. Les aspiracions, interessos i necessitats de les persones (les dimensions), assenyalats en l'apartat anterior, es poden veure satisfetes per mitjà de les activitats. Un dels grans reptes per a les persones que envelleixen té a veure amb planificar, executar i mantenir activitats que els hi resultin satisfactòries.

La major part d'aquestes activitats tenen lloc a espais o equipaments de la ciutat, ja siguin privats o de titularitat pública.

En el present treball, ens centrem en les activitats i equipaments públics, presentant un recull de l'ampli ventall d'activitats de les que poden fer ús les persones grans i els diferents equipaments municipals on es realitzen.

L'escolta de la veu de les persones grans ens ha fet donar valor a les dimensions, ja que les persones no fan o haurien de **fer activitats no només perquè hi ha una oferta, sinó perquè necessiten o volen desenvolupar quelcom que els hi aportï creixement personal, autoestima, per mantenir algunes capacitats o rehabilitar les que pensen que poden estar perdent o perquè volen ser útils a la comunitat.**

Serà des d'aquestes dimensions des d'on finalment s'ha de poder pensar en la nova generació de persones grans que vindrà, de com introduir la seva participació des del propi disseny de les activitats, fins la posició de l'administració local respecte al que se'ls hi pot oferir.

També perquè estan en relació amb el seu projecte vital, com a continuïtat del que sempre han fet o els ha donat identitat com a persones, o també perquè estaven esperant l'etapa de la jubilació per poder desenvolupar-les.

Ens importen les dimensions perquè responen al que ells i elles realment volen fer i ens permetrà valorar si Barcelona disposa o està preparada per oferir-los-hi.

En el present apartat es presenta:

- a) La relació entre les diferents dimensions, les activitats que els donen resposta i els equipaments on es desenvolupen.
- b) Descripció de les principals característiques de cada un dels equipaments, acompanyada de la seva ubicació en el territori (mapificació).

1. Quadre i relació entre dimensions bàsiques, espais i equipaments

En primer lloc, presentem un **quadre relacionant** tres nivells:

- Les dimensions, detallades fins ara.
- Les activitats o projectes que responen a cada una o moltes de les dimensions de les aspiracions, interessos i necessitats de les persones en procés d'envelliment.
- Els equipaments o espais en els que es poden desenvolupar.

Totes les activitats i projectes donen resposta a més d'una dimensió, és a dir, responen a diferents interessos i aspiracions de les persones grans, algunes de les quals són explícites i altres no. Per exemple, la dimensió relacional està implícita en totes les activitats i és una dimensió transversal encara que no sempre és un objectiu explícit.

Les activitats es donen majoritàriament en equipaments o espais, però també volem destacar alguns projectes en els que participen les persones grans. Són projectes comunitaris de territori que no estan continguts en un equipament o espai determinat i que estan fortament imbricats en el teixit social de cada territori (Grups i associacions de la comunitat).

DIMENSIONS / COMPONENTS	ACTIVITATS I PROJECTES	EQUIPAMENTS I ESPAIS (*)
Salut (cos i ment)	▶ Cursos i tallers d'expressió corporal i/o gimnàstica ▶ Conferències, xerrades i activitats sobre la salut ▶ Cursos, tallers i activitats vinculades a la memòria ▶ Lectura de llibres i altra documentació ▶ Programa "Activa't" ▶ Circuits gimnàstics per a gent gran ▶ Circuits esportius per a caminar i per córrer ▶ Cultiu d'hort amb principis d'agricultura biològica	▶ Casals i Espais de Gent Gran ▶ Centres Cívics ▶ Casals de barri ▶ Biblioteques ▶ Centres esportius municipals ▶ Parcs i Jardins ▶ Horts Urbans
Saber i aprenentatge al llarg de la vida	▶ Cursos i tallers d'aprenentatge en general (idiomes, fotografia, arts plàstiques, música,...) ▶ Cursos i tallers de formació en TIC ▶ Aules d'Extensió Universitària ▶ Conferències i xerrades sobre temes d'actualitat i de coneixements generals ▶ Exposicions ▶ Debats ▶ Lectura de llibres i altra documentació ▶ Jornades (TIC i d'altres) ▶ Cultiu d'hort amb principis d'agricultura biològica ▶ Aprenentatge sobre fabricació digital ▶ Materials de promoció i informació sobre la realització d'activitat física per gent gran	▶ Casals de Gent Gran (aula d'informàtica, sala de formació i/o conferències, ...) ▶ Centres Cívics ▶ Casals de barri ▶ Edifici Cibernarium ▶ Biblioteques ▶ Antenes Cibernarium ▶ Horts Urbans ▶ Ateneus de fabricació

(*) Tots els equipaments són mixtes (adreçats a totes les edats) excepte Casals i Espais de Gent Gran i Horts Urbans (amb excepció de les visites escolars), específics per a les persones grans.

Gaudi i satisfacció	▶ Sortides, visites i viatges ▶ Festes i balls ▶ Jocs de taula ▶ Lectura ▶ Programa “Activa’t” ▶ Circuits gimnàstics per a gent gran ▶ Circuits esportius per a caminar i per córrer ▶ Cultiu amb principis d’agricultura ecològica	▶ Casals i Espais de Gent Gran ▶ Centres Cívics ▶ Casals de barri ▶ Biblioteques ▶ Parcs i Jardins ▶ Horts Urbans
Emprendre i crear	▶ Cultiu amb principis d’agricultura biològica ▶ Programa d’Innovació social en fabricació digital ▶ Mentoratges ▶ Activitats de recuperació de la memòria històrica ▶ Projectes d’emprenedoria econòmica i social ▶ Producció manual/ artística	▶ Biblioteques ▶ Horts Urbans ▶ Ateneus de fabricació
Solidaritat i ajuda al altres	▶ Serveis i programes de voluntariat diversos ▶ Préstec i servei de lectura a domicili	▶ Casals i Espais de Gent Gran ▶ Centres Cívics ▶ Casals de barri ▶ Biblioteques
Participació i contribució social i cívica	▶ Participació en associacions (culturals, entitats socials, esportives,...) ▶ Participació en òrgans de participació social municipal ▶ Participació en projectes d’acció comunitària del territori	▶ Casals i Espais de Gent Gran ▶ Consell Assessor Gent Gran (CAGG)/ Consell Municipal de Benestar Social (CMBS) ▶ Altres equipaments municipals

Les relacions	Entre iguals (persones grans)	▶ Cursos i tallers d'expressió corporal i/o gimnàstica ▶ Cursos, tallers i activitats vinculades a la memòria ▶ Aules d'Extensió Universitària ▶ Sortides, visites i viatges ▶ Festes i balls ▶ Clubs de lectura ▶ Circuits gimnàstics per a gent gran ▶ Cultiu amb principis d'agricultura biològica	▶ Casals i Espais de Gent Gran ▶ Biblioteques ▶ Parcs i Jardins ▶ Horts Urbans
	Per a totes les edats	▶ Cursos i tallers de formació en TIC ▶ Cursos i tallers d'aprenentatge en general (idiomes, fotografia, arts plàstiques, música,...) ▶ Conferències i xerrades sobre temes d'actualitat i de coneixements generals ▶ Clubs de lectura ▶ Exposicions ▶ Debats ▶ Consulta de llibres i altra documentació ▶ Jornades (TIC i d'altres) ▶ Aprenentatge sobre fabricació digital	▶ Centres Cívics ▶ Casals de barri ▶ Biblioteques ▶ Antenes Cibernarium ▶ Parcs i Jardins ▶ Ateneus de fabricació
	Intergeneracionals²¹	▶ Visites escolars als Horts Urbans ▶ Xerrades a escoles i instituts ▶ Projecte "Aprendre amb la gent gran" (Sants) ▶ Projecte "Memòria Activa" (Sant Martí) ▶ Programa de famílies en fabricació digital ▶ Clubs de deures escolars²²	▶ Horts Urbans ▶ Escoles i Instituts ▶ Equipaments de Districte ▶ Ateneus de fabricació ▶ Biblioteques
L'Espiritualitat		▶ Cursos i tallers d'autoajuda i de creixement personal ▶ Conferències i xerrades ▶ Meditació, ioga, tai-txi. ▶ Activitats de culte religiós	▶ Casals i Espais de Gent Gran ▶ Centres Cívics ▶ Casals de barri ▶ Biblioteques

²¹ Entenem per Activitats intergeneracionals aquelles que s'organitzen amb l'objectiu específic d'aconseguir la interacció entre persones de diferents grups d'edat; en aquest cas persones grans amb infants i/o joves.

²² Activitats no en marxa actualment a les biblioteques però sí potencial.

2. Definició i situació en el territori dels diferents espais i equipaments

Tal i com s'apuntava al començament d'aquest apartat, ens centrem ara en els espais i equipaments on es desenvolupen les diferents activitats.

Així doncs, en el present apartat fem una definició dels equipaments municipals, d'una banda, i la seva ubicació en el territori i àrea d'influència, de l'altra:

1. Descripció:

Per cada tipologia d'equipaments es fa la descripció dels següents elements:

- Generalista / Específic: Per tota la població o bé només per a persones grans
- Descripció
- Activitats

2. Ubicació en el territori i àrea d'influència.

A banda de la descripció dels diferents equipaments, s'ha procedit a representar la seva ubicació a la ciutat, des de diferents perspectives.

L'objectiu d'aquesta mapificació és aportar la fotografia actual de la ubicació/distribució i cobertura territorial dels diferents equipaments a la ciutat:

- Ubicació i distribució: cada equipament quedat situat en el mapa
- Cobertura territorial: per a cada equipament s'ha dibuixat la seva àrea d'influència, en un radi de 400m²³, per tal de poder tenir una visió de la cobertura equipacional de cada territori.

La intenció és que aquesta mapificació –fotografia objectiva de la situació, distribució i cobertura o abast territorial actual dels equipaments- pugui servir de base en una segona anàlisi per a planificar les actuacions relacionades amb aquest tema a partir dels criteris que es proposen en el punt 9 de l'apartat d'Orientacions del present document.

S'han construït **3 tipus de mapes**:

- 1. Mapa situacional general de ciutat. Amb aquest mapa, s'assenyalen tots els equipaments i espais (de les diferents tipologies), distribuïts a la ciutat, amb un total de 337 unitats. Aporta una visió global de la ubicació de tots els equipaments i espais, dividits en 6 grans tipologies i subtipologies:
 - A. Casals de Gent Gran. Dins d'aquesta tipologia, 3 elements: A.1) Casals de gent gran Ajuntament; A.2) Casals Generalitat i A.3) Casals de la Caixa.
 - B. Centres Cívics i Casals de barri, amb 2 elements: B.1) Centres Cívics i B.2) Casals de barri.
 - C. Biblioteques i Antenes Cibernàries. I dins d'aquí, 2 elements: C.1) Biblioteques; C.2) Antenes Cibernàries i edifici Cibernàries.

²³ Segons la literatura especialitzada, la zona de proximitat-abast per a poder fer accessible un equipament a una persona gran amb dificultats mitjanes està calculada entre els 300 i els 700m de distància del seu domicili.

- o D. Instal·lacions esportives. Dins d'aquesta tipologia, 4 elements: D.1) instal·lacions esportives municipals a amb abonats, D.2) Circuits gimnàstics i lúdics, D.3) Circuits esportius i D.4 Activa't als parcs.
 - o E. Aules d'extensió universitària
 - o F. Horts Urbans
 - o G. Ateneus de Fabricació
- 2. Mapa de ciutat per a cada tipologia d'equipaments i espais amb la seva àrea d'influència. S'aporta un mapa amb la ubicació de tots els equipaments i espais d'un mateix tipus a la ciutat de Barcelona, dividits en les 6 grans tipologies esmentades a dalt. D'aquesta manera es pot tenir una visió global de la seva implantació i distribució a la ciutat.
A més, per a cada unitat, s'assenyala la seva àrea d'influència, en un radi de 400m, abans esmentada. D'aquesta manera, es pot apreciar la cobertura d'aquesta tipologia i es poden identificar les àrees on hi ha una infracobertura (zones on no hi ha oferta d'aquell equipament), així com aquelles amb sobrecobertura (zones cobertes o amb influència amb més d'un equipament d'aquella tipologia).
- 3. Mapa de ciutat amb el conjunt dels equipaments i espais i la seva àrea d'influència. Amb aquest mapa de ciutat s'assenyalen els 337 equipaments i espais (de les diferents tipologies) a tota la ciutat amb la seva àrea d'influència, aportant la possibilitat d'analitzar la cobertura dels equipaments i espais dels diferent tipus amb la que compten les persones grans. Es poden identificar les àrees on hi ha una infracobertura (zones on manca oferta o cobertura), així com aquelles amb sobrecobertura (zones cobertes o amb influència de molts espais i equipaments).

A partir d'aquest mapa general de ciutat, i per a un major aprofundiment, en l'ANNEX 3, s'aporta un mapa detallat de cada Districte i dels Districtes que hi fan frontera. Permet analitzar:

- o la cobertura dels equipaments i espais de diferent tipus amb la que compta cada territori i, si s'escau, les zones amb infracobertura i/o amb sobrecobertura.
- o l'existència d'equipaments en un territori que, si bé pertanyen a d'altres Districtes (fronterers) donen cobertura a les persones grans d'aquell Districte, atès l'abast de 400m. i el fet que les persones es regeixen per criteris de proximitat i no per límits territorials.

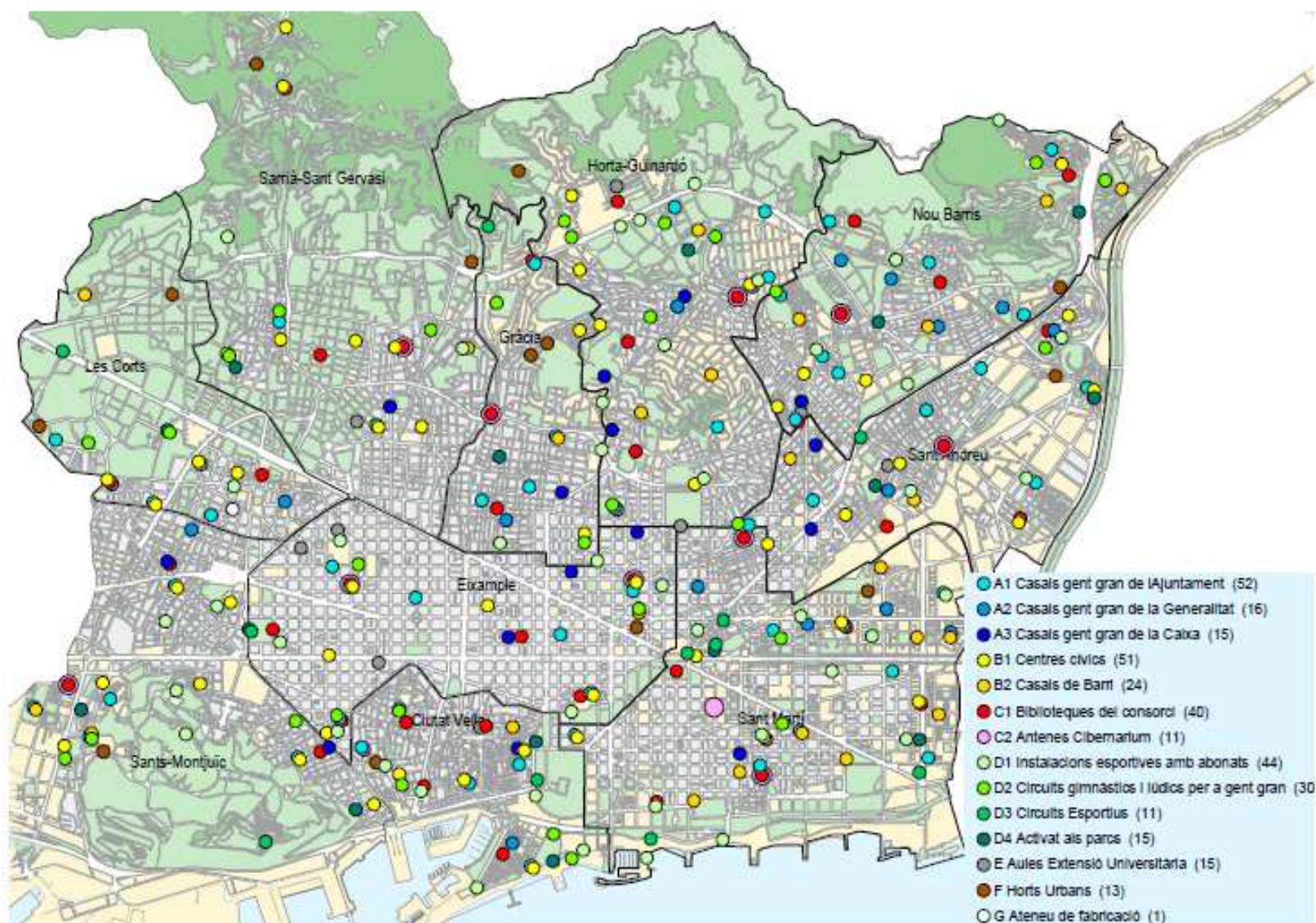
Seguidament, en aquest apartat trobem:

En primer lloc, el mapa situacional general de ciutat pel qual es pot tenir una visió global de la distribució de la totalitat dels equipaments a tot el territori (pg.69)

En segon lloc, la fitxa descriptiva de cada un dels equipaments i espais, acompanyada del mapa de ciutat d'aquella tipologia, amb la seva àrea d'influència. (pgs.70 a 84)

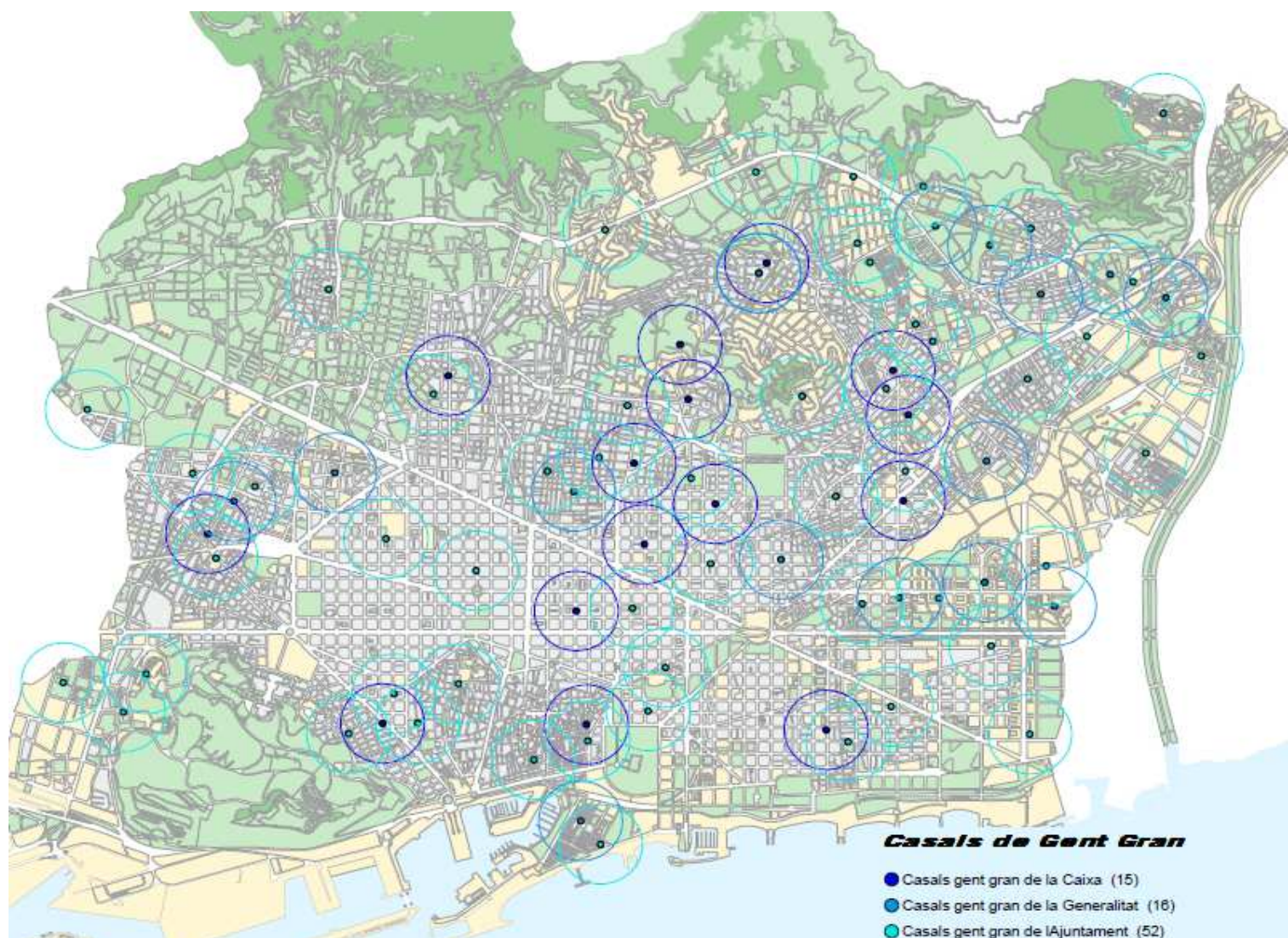
Finalment, s'aporta el Mapa de ciutat amb les àrees d'influència dels equipaments i espais (pg.85). A l'ANNEX 3, els Mapes de cada Districte (i districtes fronterers), amb els equipaments amb els que compta i el radi d'influència de cada un d'ells, per a un possibilitar un major aprofundiment o detall en la informació de cada un dels 10 territoris de la ciutat.

MAPA SITUACIONAL GENERAL DE CIUTAT. Amb aquest mapa, s'assenyalen tots els equipaments (de les diferents tipologies), distribuïts a la ciutat; un total de 337 equipaments. Aporta una visió global de la ubicació de tots els equipaments, dividits en 6 grans tipologies i subtipologies:

FITXA DESCRIPTIVA de cada un dels equipaments i/o espais, acompanyada del **MAPA DE CIUTAT D'AQUELLA TIPOLOGIA**, amb la seva àrea d'influència.

Nom	Casals i Espais de Gent Gran
Generalista / Específic	Equipament especialitzat (Persones Grans) (Persones majors de 60 anys i les seves parelles i persones majors de 55 anys en situació de pre-jubilació).
Descripció	
Equipaments i espais per a la trobada, relació, participació, lleure, etc. de les persones grans a la ciutat. Es troben a tots els barris de la ciutat i tenen per objectiu afavorir la plena integració social de les persones grans, la prevenció de situacions d'aïllament social, el foment de la relació i la promoció de la participació activa de la gent gran en la vida de la comunitat. Actualment la ciutat compta amb 52 Casals i Espais distribuïts per tots els territoris.	
Activitats	
▶ Programes d'activitats culturals, de formació, de foment de la salut, de lleure i propostes de sortides, festes, balls i altres activitats socioculturals. ▶ Informació d'activitats al barri o a la ciutat, de serveis, projectes, voluntariat, associacions i altres. ▶ Espais de relació d'accés lliure. ▶ Suport per dur a terme iniciatives proposades per les persones grans. ▶ Espais per participar com a voluntari/ària. ▶ En alguns casals i espais, aula d'informàtica on les persones grans es poden formar i connectar a internet.	
Més informació: http://w110.bcn.cat/portal/site/GentGran	

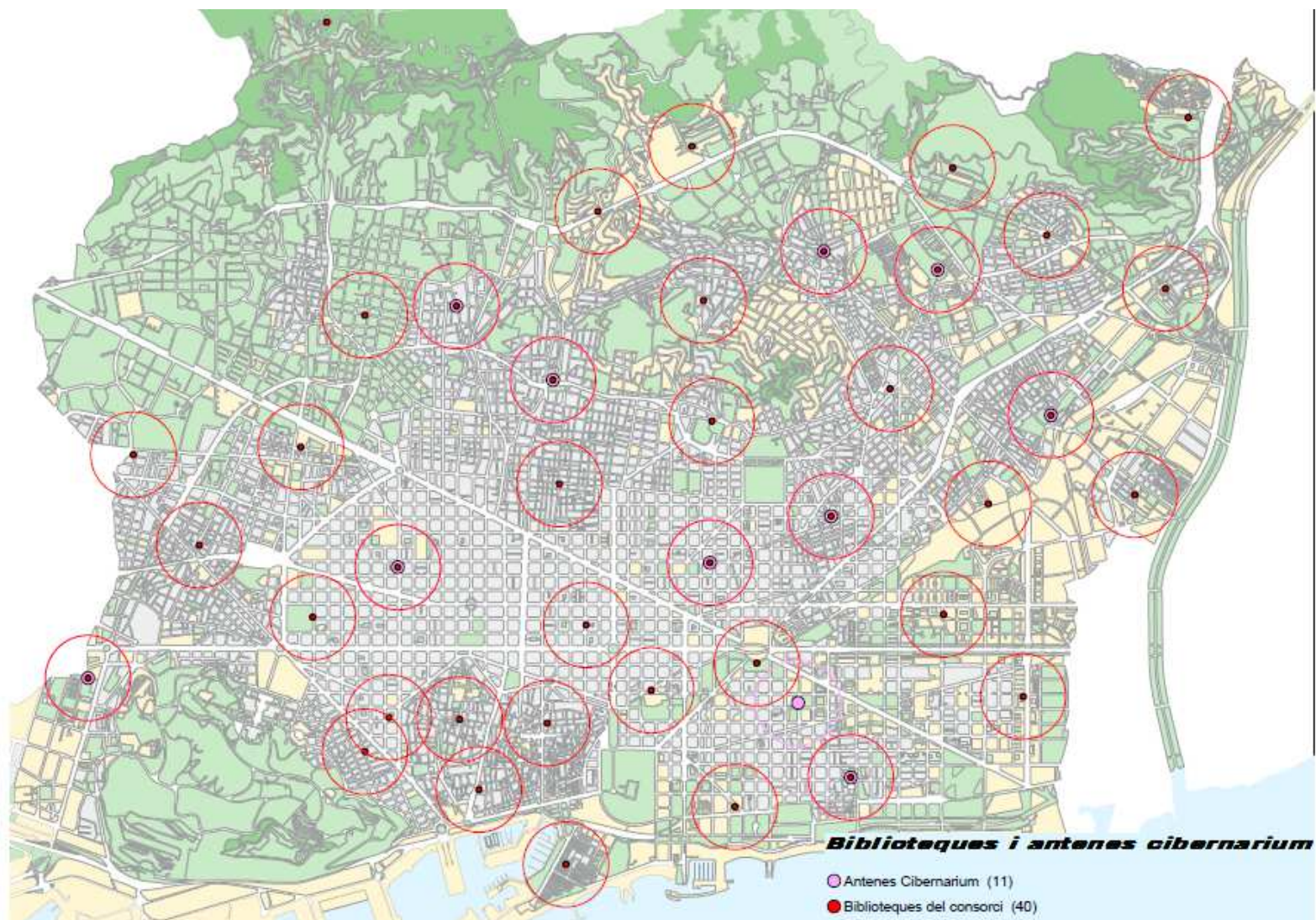
Nom	Centres Cívics
Generalista / Específic	Equipament transversal / població general
Descripció	
Equipaments de dinamització sociocultural que tenen com a finalitat la promoció del civisme i la col·laboració amb el teixit associatiu. Actualment la ciutat compta amb 51 Centres Cívics distribuïts per tots els territoris.	
Activitats	
▶ Espais dotats d'infraestructures i recursos per a la participació i l'intercanvi per a ciutadans i col·lectius. ▶ Informació cultural de la ciutat, divulgació de coneixements mitjançant l'aportació d'experts i promoció del consum cultural i la pràctica artística en totes les seves vessants. ▶ Suport i acollida a iniciatives sorgides des del propi territori. ▶ En alguns casos, també serveis específics per a joves, dones, infants, persones grans, etc... Activitats on s'ha detectat la participació i acceptació per part de les persones grans: - o Música - o Conferències i xerrades sobre temes d'actualitat, per estar al dia. - o Reforçar les activitats de participació activa de les persones grans en projectes. Ex: tema de les ciències ciutadanes (persones que participen en projectes de les universitats: connexió Universitat-Participació Persones grans) - o Activitats de natura: cursos per a cultivar horts urbans a les cases, etc. - o Tenir cura dels equipaments: activitats mitjançant les quals, siguin els propis usuaris els qui cuidin els propis equipaments. - o Idiomes - o Sortides / itineraris, etc]	
Més informació: http://www.bcn.cat/centrescivics	

Nom	Casals de barri
Generalista / Específic	Equipament transversal / població general
Descripció	
Són entitats d'actuació en un barri en concret, de caràcter popular, amb finalitats culturals i recreatives similars als Centres Cívics, però nascuts de la iniciativa veïnal i, majoritàriament, gestionats per associacions del propi barri. Actualment la ciutat compta amb 23 Casals de barri distribuïts per tots els territoris.	
Activitats	
▶ Participació en propostes de cultura i oci: Tallers / Cursos / Exposicions / Petits espectacles / Celebracions / Projectes compartits / Debats socials. ▶ Parlar d'allò que interessa als veïns ▶ Alguns casals fan programacions mensuals, altres trimestrals, i també n'hi ha que donen a conèixer les seves accions puntualment.	
Més informació: http://www.bcn.cat/casalsdebarri	

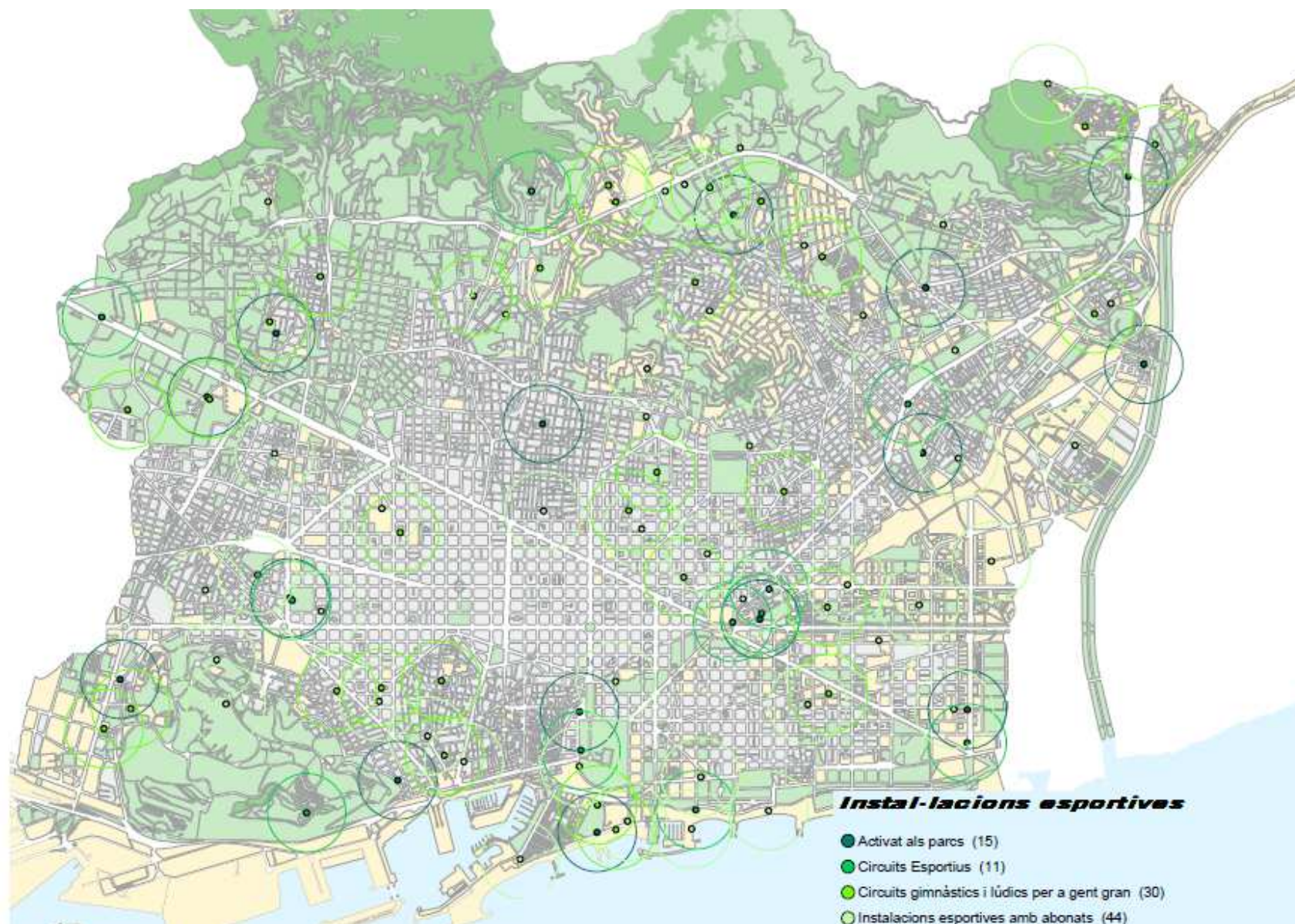
Nom	Biblioteques
Generalista / Específic	Equipament transversal / població general
Descripció La biblioteca és un centre públic social, d'àmbit local, obert a tothom. Estimula la relació entre usuaris i la participació en les activitats. La seva carta de serveis garanteix l'accés democràtic a la informació, la transmissió de coneixements, la formació, l'educació permanent, l'autoformació i el lleure. És un espai actiu, impulsor, dinamitzador, referent cultural del territori i capaç d'adaptar-se a les demandes dels ciutadans i avançar-se a la detecció de necessitats informatives, formatives i culturals. Actualment Barcelona compta amb un total de 40 biblioteques distribuïdes per tots els territoris. [Al voltant del 50% dels ciutadans tenen carnet. Les dones superen en gairebé deu punts els homes inscrits (55% dones / 45% homes). Pel que fa als adults, el tipus d'usuari amb més presència és el que treballa, que té un nivell de formació mitjà/alt i un bon coneixement de les tecnologies].	
Activitats ► Col·lecció i serveis: - <u>Llibres</u> amb lletra gran, materials per exercitar la memòria, seleccions temàtiques que puguin ser d'interès, audiollibres, materials de lectura fàcil, etc. - Gent Gran al <u>Prestatge virtual de Salut</u>: secció dedicada a les persones grans per tal que puguin gaudir de la vida en les millors condicions, amb documents dedicats a l'alimentació saludable, l'atenció personalitzada als ancians, la cura dels cuidadors, la infermeria geriàtrica, la pràctica de l'exercici físic per envellir saludablement, etc. - Activitats a l'entorn de l'alfabetització informacional: - o La majoria dels espais multimèdia de les Biblioteques ofereixen un <u>servei d'assessorament en l'ús de les TIC</u>, compten amb personal especialitzat que ofereix un servei d'assessorament personalitzat pel que fa a l'ús de les tecnologies de la informació i atén les consultes relacionades amb la recerca d'informació a internet, el correu electrònic o l'elaboració de documents escrits. - o <u>Activitats formatives</u> per acostar les tecnologies a la gent gran, programades a la pròpia biblioteca i activitat programades amb els Casals de Gent Gran. Programa específic per a majors de 55 anys. ► Programes i voluntariat: - <u>Préstec i lectura a domicili</u> per a persones grans i per a persones amb mobilitat reduïda. - <u>Clubs de lectura</u>: a les pròpies biblioteques i també a casals d'avis. També clubs de lectura fàcil. - Activitats vinculades amb la <u>memòria</u>: història oral, recuperació de la memòria històrica, etc. ► Comunicació: ✓ <u>Canal Gent Gran</u> a la web de Biblioteques de Barcelona ✓ <u>Pantalles d'informació</u> dinàmiques com a canal per difondre informacions que per temàtica poden interessar a les Persones grans (p. e. Campanya sobre l'ús dels medicaments) ✓ <u>Triptic</u> sobre les Biblioteques: a partir d'un tríptic genèric de biblioteques de Barcelona, hi ha una edició especial adreçada a les persones grans, on es remarquen els aspectes que més els poden interessar. ► Espais: A les Biblioteques no hi ha un espai específic per a persones grans. Majoritàriament les persones grans fan ús de l'àrea de revistes i diaris i el que es proposa són estratègies per apropar-les a tots els espais i serveis de la Biblioteca: en les àrees infantils seients pels avis que acompanyen infants; a les zones de premsa portar mostres d'altres fons de la biblioteca. També es compta amb ajudes tècniques que, tot i que estan pensades per a tots els públics, n'hi ha d'especialment útils per a les persones grans: anell magnètic a les sales per persones amb audiòfon i anells portàtils per als cursos dels Espais Multimèdia per a les persones que ho sol·licitin. Per persones amb dificultats de visió: lupes de mà i de sobre taula o magnificadors de caràcters als ordinadors.	
Més informació: http://www.bcn.cat/biblioteques	

Nom	Antenes Cibernarium
Generalista / Específic	Equipament transversal / població general
Descripció	
Programa de capacitat i divulgació tecnològica de Barcelona Activa - Ajuntament de Barcelona. Ofereix formació per a professionals i empreses, així com activitats d'iniciació a Internet per a tota la ciutadania. Cibernarium desenvolupa la seva activitat a diferents espais de Barcelona i té la seu central a l'edifici Media-TIC del 22@. Les Antenes Cibernarium són espais a les Biblioteques de Barcelona on Cibernarium realitza activitats per iniciar-se i avançar amb Internet. Actualment la ciutat compta amb 10 Antenes Cibernarium ubicades a les biblioteques de la ciutat.	
Activitats	
► Formació Tecnològica Ampli ventall d'activitats de curta durada, molt pràctiques i sobre un tema molt concret, generalment una solució, un concepte o una eina tecnològica que ajudi als participants a desenvolupar les seves competències tecnològiques i, per tant, la seva capacitat professional. La programació de Cibernarium inclou <u>més de 180 activitats diferents</u>, caracteritzades per: ○ <i>Curta durada:</i> Entre 1 i 4 hores, havent-hi algunes activitats que són multisessió, amb un màxim de 3 sessions. ○ <i>Continguts pràctics i innovadors:</i> Sobre les darreres tendències en tecnologies aplicades a necessitats reals, especialment de l'àmbit professional. ○ <i>Horari flexible:</i> Una mateixa activitat es repeteix en diferents franges horàries per fer-la més accessible. ○ <i>Actualitzades:</i> Renovació trimestral de la programació. ○ <i>Integrades:</i> Les activitats són organitzades segons àrees temàtiques i sectors professionals. ○ <i>Diferents nivells:</i> Des d'activitats d'iniciació bàsica fins a formació avançada per a experts. ○ <i>A la carta:</i> La fragmentació de la programació en activitats de curta durada facilita la formació a la carta. ○ Metodologia formativa orientada a la practicitat, la proximitat i els grups reduïts. ○ Equipaments públics i de lliure accés. ► Materials divulgatius sobre Internet i tecnologies Cibernarium edita materials divulgatius en diferents formats: videocursos, llibres i dossiers d'activitat. ► Jornades Cibernarium realitza també jornades de divulgació tecnològica adreçades a sectors professionals.	
Més informació: http://w144.bcn.cat/cibernarium/cat/espais/index.do	

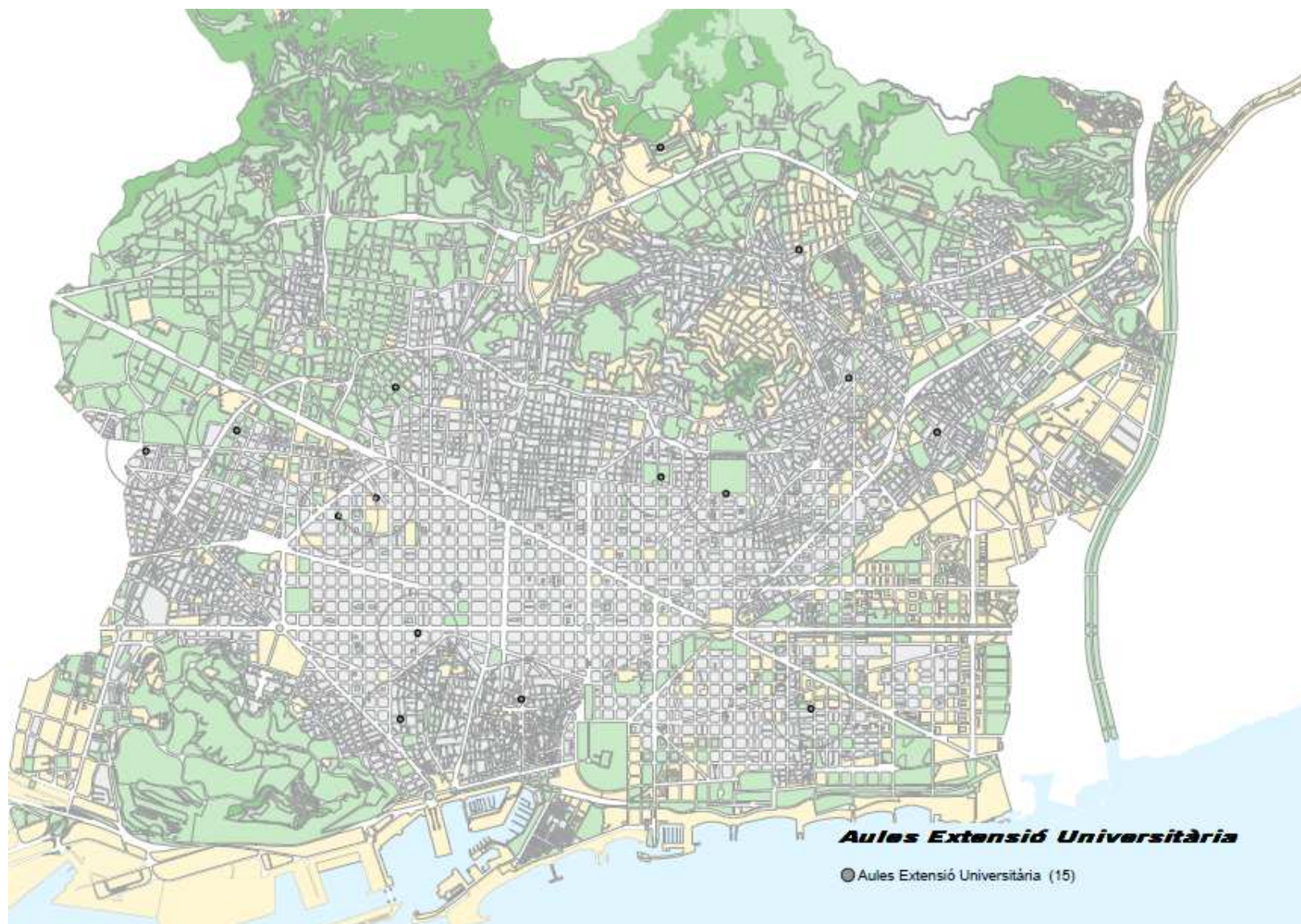

Nom	Equipaments esportius
Generalista / Específic	Equipament transversal / població general
Descripció	
<u>Instal·lacions esportives</u> municipals: 42 centres municipals per a la pràctica de l'esport de les persones grans <u>Programa Activa't</u>: Dinamització d'activitats dirigides a 15 parcs de la ciutat. Activitats gratuïtes que es realitzen durant tot l'any dos cops a la setmana (excepte el mes d'agost). Fonamentalment es realitzen sessions de gimnàstica suau, tai-xi i caminades. <u>Circuits Gimnàstics</u> per a gent gran: aparells de fitness en parcs de la ciutat per afavorir l'envelliment actiu. <u>Circuits esportius</u>: circuits senyalitzats per poder córrer o caminar. A l'inici dels mateixos hi ha un senyal informatiu amb consells per realitzar l'activitat física de forma saludable.	
Activitats	
▶ Oferta d'activitats en les Instal·lacions esportives municipals : Quotes mensuals reduïdes per a la gent gran i per les persones posseïdores de la tarja rosa. Aproximadament un 10% de les 175.000 persones abonades són persones majors de 65 anys. ▶ Programa Activa't En l'actualitat 1.335 persones estan inscrites a aquest programa (de les quals majoritàriament són persones grans). Es preveu obrir un nou punt de pràctica a Sagrada Família el 2015. ▶ Circuits Gimnàstics per a gent gran De lliure ús. Actualment la ciutat compta amb 26 d'aquests equipaments a l'aire lliure (previst instal·lar-ne quatre més durant el 2014). El 2014, mitjançant un acord amb la Universitat Ramon Llull s'ha dut a terme un programa de dinamització de l'ús d'aquests equipaments en quatre d'ells. ▶ Circuits esportius per caminar i per córrer A la ciutat existeixen 13 circuits esportius. Són utilitzats per tota la població, entre elles, persones grans. ▶ Materials de promoció de l'activitat física per a la gent gran En la línia de promoure estils de vida actius i saludables, el 2014 s'han publicat i distribuït entre les persones grans de la ciutat, materials que inclouen propostes de pràctiques d'exercici per fer dia a dia.	
Més informació: http://www.bcn.cat/ibe	

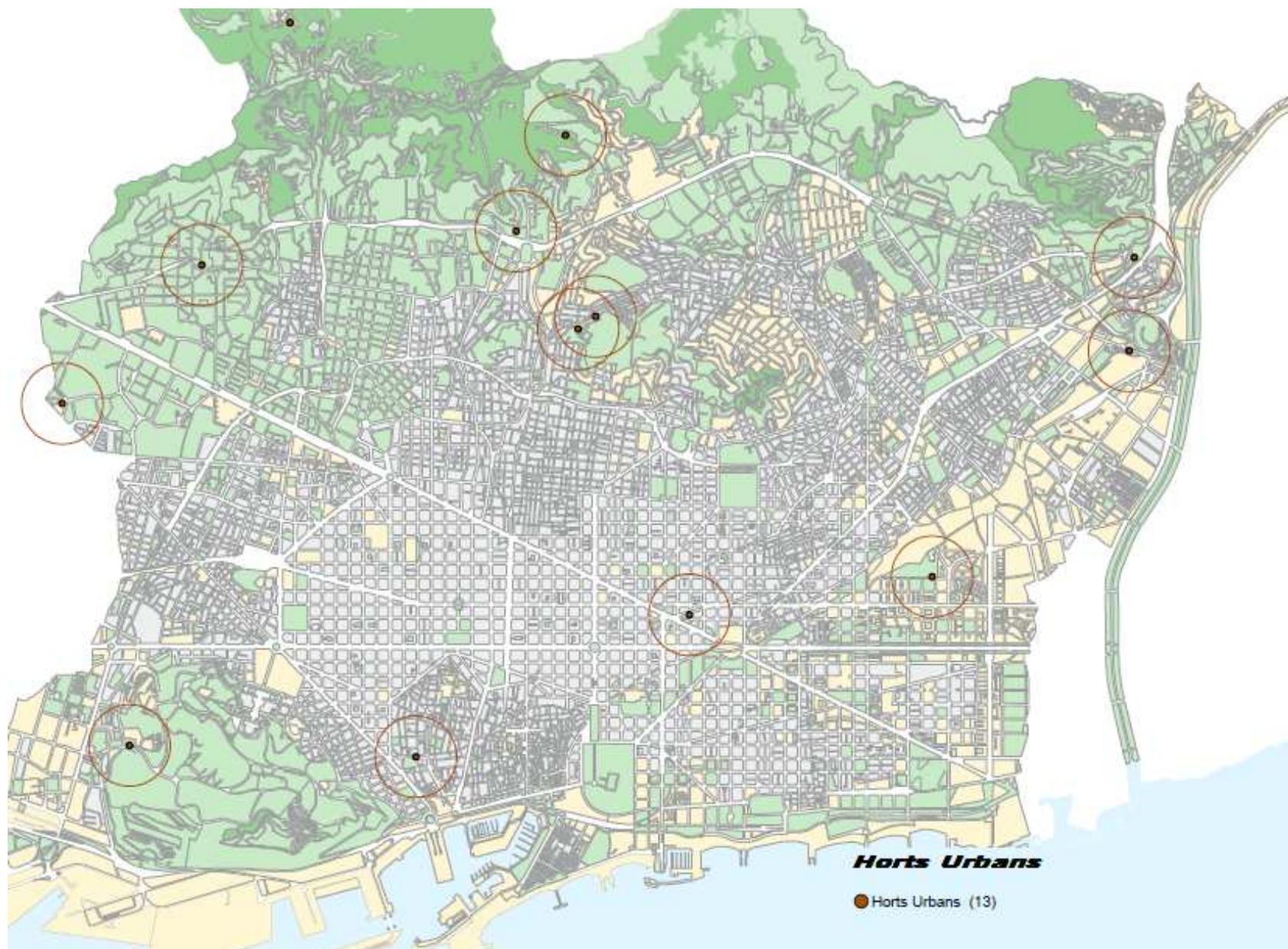
Nom	Parcs i Jardins
Generalista / Específic	Equipament transversal / població general
Descripció A més de les funcions ambientals, els parcs i jardins són llocs de trobada i de relació, de lleure i de relaxació, de coneixement de les espècies vegetals. Permeten passejar-hi, seure-hi tranquil·lament a llegir una estona envoltats de vegetació, practicar-hi activitats de lleure i d'esport quotidià en un entorn amable i disposar a prop d'espais que permetin gaudir de la natura. Pel que fa a les persones grans, s'hi desenvolupen activitats esportives adreçades a la gent gran o on la gent gran pot participar-hi detallades anteriorment en l'apartat d'equipaments esportius: "Activa't als parcs" o els Circuits gimnàstics per a la gent gran.	
Activitats ▶ <i>Parcs i jardins històrics</i> La seva fragilitat i la necessitat de preservar-los tal com són fa que a l'interior molts cops no hi hagi equipaments ni serveis amb unes funcions diferents de les destinades a conservar-los i contemplar-los. Són, doncs, llocs sobretot de passeig i d'estada. ▶ <i>Parcs i jardins temàtics</i> Aquests parcs i jardins són de col·lecció i pretenen afavorir un millor coneixement de les espècies a les quals estan dedicats, per la qual cosa tampoc no disposen d'equipaments ni de serveis destinats a usos que no estiguin vinculats al coneixement i la conservació de les plantacions. ▶ <i>Parcs i jardins urbans</i> Constitueixen llocs d'esbarjo en contacte amb la natura dins les ciutats i molt propers als seus habitants. Aquests espais verds són els més nombrosos i disposen d'equipaments i de serveis per a totes les franges de població, des dels infants fins a la gent gran. Generalment també disposen d'espais per a la pràctica d'esports o zones de pícnic, que permeten passar un agradable dia de lleure. En relació a les persones grans, el programa Activa't de l'Institut Municipals d'Esports es duu a terme a 15 parcs de la ciutat. ▶ <i>Parcs forestals</i> Són llocs plens de camins per passejar-hi, per fer-hi esport, perquè hi juguin els gossos, per anar-hi a passar el dia o a berenar en les àrees de pícnic i, a Barcelona, per gaudir des dels miradors d'excepcionals vistes de la ciutat.	
Més informació: http://w110.bcn.cat/portal/site/MediAmbient	

Nom	Aules d'extensió universitària per a la gent gran
Generalista / Específic	Servei especialitzat per a la Persones Grans
Descripció	
Les Aules d'Extensió Universitària per a la Gent Gran són associacions formades per persones grans amb l'objectiu d'oferir formació dirigida específicament a les persones grans en l'entorn més pròxim. Estan constituïdes en l'Agrupació d'Aules de Formació Permanent (AFOPA). Les Aules universitàries resten sota la tutela d'una Universitat que, reconeixent l'autonomia de les Aules, desenvolupa l'assessorament en l'elaboració de programes i del suport en el desenvolupament de processos de treball (avaluació de docents i programes, etc.). Les activitats d'aquestes Aules, malgrat organitzar-se com a coneixement no reglat i estar lliure d'exàmens, mantenen el rigor i el nivell acadèmic que s'espera de les universitats catalanes que les acullen i hi donen suport, aconseguint una formació de qualitat i prestigi. Les universitats catalanes amb aules sota la seva tutela són: UAB, UB, UPC, UPF, URV, URL, UVic, UDL i UDG. Actualment la ciutat compta amb 15 Aules, distribuïdes en equipaments públics (Casals, Centres Cívics) i privats.	
Activitats	
▶ Classes i seminaris sobre qualsevol tipus de temàtica que ajudi a la formació de les persones que reben les classes. ▶ Visites i viatges culturals ▶ Altres activitats de caràcter acadèmic i de lleure.	
Més informació: http://www.afopa.info/aules	

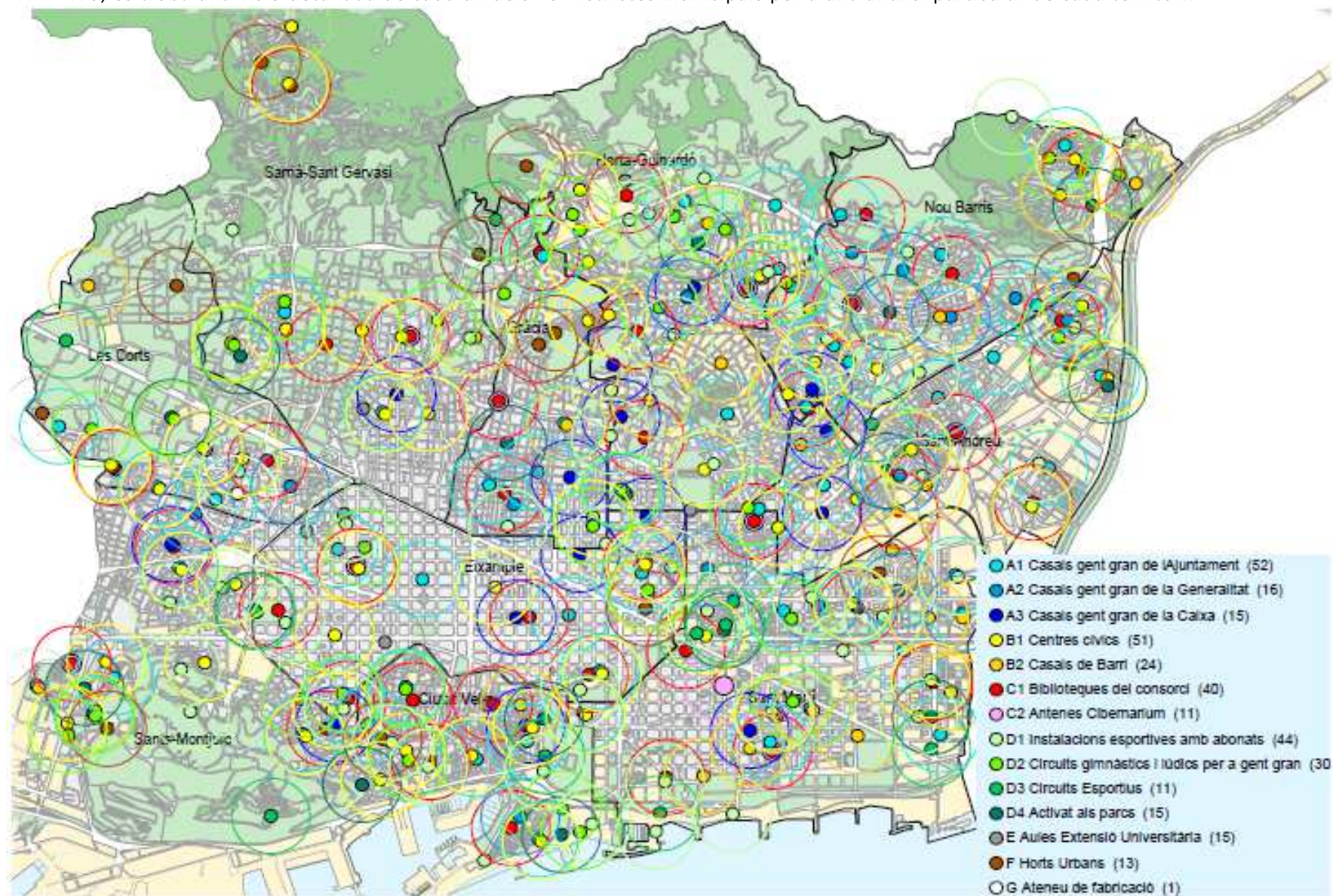
Nom	Horts Urbans
Generalista / Específic	Equipament especialitzat (Persones Grans)
Descripció	
La xarxa d'Horts Urbans de Barcelona és un programa de participació destinat a les persones més grans de 65 anys de la ciutat* (empadronades al districte on està situat l'hort, capacitades físicament per al treball agrícola i, en el moment de sol·licitar un hort, que no convisquin amb algú que sigui adjudicatari d'una parcel·la), amb l'objectiu d'incorporar-los a activitats de millora ambiental a través del conreu d'hortalisses seguint els principis de l'agricultura biològica. Tenen uns importants valors socials entre les persones que hi participen, ja que els permeten ocupar el seu temps, afavoreixen la creació d'un teixit de noves relacions i milloren la seva qualitat de vida mitjançant una activitat física molt positiva per a la seva salut. També tenen un alt valor ambiental per a la ciutat. Altres aspectes destacats són la seva funció d'educació ambiental, mitjançant la realització d'activitats destinades a les escoles que permeten als nens i les nenes conèixer el món agrari i els principis de l'agricultura biològica, així com una funció social de convivència entre generacions, ja que les activitats educatives que es fan als horts urbans faciliten la relació entre els infants i les persones grans. El programa d'horts urbans a Barcelona es duu a terme en col·laboració amb els districtes i compta amb la col·laboració de la Fundació "la Caixa". Actualment la ciutat compta amb 13 Horts Urbans, distribuïts per tots els territoris. * Una part del programa es reserva a entitats amb persones en risc d'exclusió social.	
Activitats	
► Cultiu: Cura de les parcel·les seguint un model d'agricultura biològica on no es poden fer servir productes químics i tampoc no es poden vendre els productes obtinguts del conreu. ► Activitats intergeneracionals: Activitats destinades a les escoles per a permetre als nens i les nenes conèixer el món agrari i els principis de l'agricultura biològica, així com facilitar la relació entre els infants i les persones grans.	
Més informació: http://w110.bcn.cat/portal/site/MediAmbient	

Nom	Ateneus de fabricació
Generalista / Específic	Equipament transversal / població general
Descripció Són espais oberts en els quals es poden aprendre els fonaments de la fabricació digital, així com qualsevol altra tecnologia o procés científic que pugui ser aplicable a la realitat quotidiana de les persones. Els Ateneus de Fabricació estimulen el primer nivell d'interès de qualsevol persona cap als nous models científicotecnològics STEM (Science, Technology, Engineering and Mathematics), i cap a les noves formes d'aprenentatge informal i organització en xarxa: cocreació, col·laboració, crowdsourcing, crowdfunding, etcètera. Actualment la ciutat compta amb 2 Ateneus de fabricació (Les Corts i Meridiana).	
Activitats ▶ Programa pedagògic Incidir en el sistema educatiu és determinant. Els professors d'escoles bressol, primària, secundària, cicles formatius i universitats fan un programa de formació, coordinat i homologat pel Consorci d'Educació de Barcelona. ▶ Programa de famílies El programa de famílies pretén tancar el cercle educatiu dels nois i les noies a casa seva. Quan tornen a casa, el seu entorn familiar també ha d'entendre la tecnologia i les noves formes d'organització i aprenentatge per poder acompanyar els joves en el desenvolupament de les seves experiències. Es promouen activitats en dissabtes, extraescolars o casals d'estiu en què participen grups híbrids pare+infant, àvia+infant, tota la família, etcètera. Tracten de reforçar el vincle entre els membres de la família, oferint activitats de descoberta conjunta on tothom participa i aprèn de manera informal, creativa i divertida. ▶ Programa d'innovació social Amb el programa d'innovació social es pretén apropar l'entorn local de l'àrea d'influència de cada Ateneu de Fabricació, fent aflorar el talent ocult que hi ha al districte entre el veïnat i les entitats del barri. Es promouen dinàmiques d'innovació ciutadana aplicada al territori que hibriden els grups de treball, cercant <u>diversitat d'edats</u>, sexes, procedències, formació, professió o falta d'ella, i es treballa mitjançant missions comunes, autoassignació de tasques, metodologies àgils, etcètera.	
Més informació: http://w110.bcn.cat/portal/site/HabitatUrba/menuitem	

Pel que fa a aquesta tipologia d'equipament, no s'ha elaborat el seu mapa específic, atès que en l'actualitat la ciutat només en compta amb una unitat (al Districte de les Corts).
Sí que apareix ubicat al Mapa situacional general de Ciutat i al Mapa de Districte.

MAPA DE CIUTAT AMB LES ÀREES D'INFLUÈNCIA DELS CONJUNT D' EQUIPAMENTS I ESPAIS. Amb aquest mapa de ciutat s'assenyalen els 337 equipaments i espais (de les diferents tipologies) a tota la ciutat amb la seva àrea d'influència de 400m. de radi amb voltant de cada unitat. A l'ANNEX 3, es troba una visió detallada de cada un dels 10 Districtes municipals per a una anàlisi particular de cada territori.

En aquest document, hem focalitzat en l'anàlisi de l'oferta d'activitats i equipaments de titularitat municipal²⁴

Pensem, però, que no podem cloure aquest apartat sense esmentar el fet que una gran part de la població de persones grans de la ciutat, poden cobrir les seves necessitats, interessos o aspiracions per mitjà d'activitats, espais i equipaments de l'àmbit social i/o privat. En aquest sentit, estaríem parlant d'espais socials, culturals o esportius tals com les Cases Regionals, els Ateneus i Associacions culturals o equipaments i activitats esportives no municipals.

Per la seva rellevància tradicional i, segurament quantitativa, en aquest informe fem especial esment als espais socials a les parròquies catòliques:

Segons dades de l'Arquebisbat de Barcelona, la ciutat compta amb un total de 137 parròquies, repartides de manera homogènia a nivell territorial (veure mapa al final d'aquest apartat).

La major part d'elles desenvolupen o organitzen una gran pluralitat d'activitats adreçades a la seva comunitat de feligresos i a la comunitat que els envolta, abastant les diferents franges d'edat: infants, adolescents i joves (catequesi infantil, misses infantils-familiars, reforç escolar, esplais i moviments de joves, etc.), edat adulta (celebració de la Missa, pastoral de la Salut, moviment cristià d'adults en el món obrer, pastoral de preparació al baptisme, Caritas-Ajuda Fraterna, grups de matrimonis, grup de tercer món, coral, etc.)

Pel que fa a les persones majors de 65 anys, moltes parròquies compten també amb activitats adreçades específicament a aquesta etapa de la vida. Així doncs, a moltes parròquies existeixen llars o casals de gent gran, així com grups de revisió de vida o de creixement personal adreçats de manera específica a les persones grans. Com s'ha vist anteriorment, per a les persones grans és especialment important la dimensió espiritual.

En tot cas, cal tenir en compte també que la major part de les activitats adreçades a la franja d'edat adulta compten també amb la participació de persones grans (pastoral de la salut, grup de Caritas-Ajuda fraterna o coral, per exemple) així com l'existència d'activitats de caire intergeneracional, on s'estableix contacte entre persones grans, infants i adults (misses familiars o bé la catequesi infantil, on moltes persones majors de 65 anys exerceixen com a catequistes).

Per tant, es pot concloure que les parròquies són espais socials on les persones poden trobar una oferta àmplia per a donar resposta a les seves aspiracions, interessos o necessitats a partir dels 65 anys.

²⁴ En el cas dels Casals i Espais per a la gent gran, s'han tingut en compte també els Casals de la Generalitat de Catalunya (altres administracions públiques) i de La Caixa (titularitat privada), atesa la importància singular per a les persones grans d'aquesta tipologia d'equipaments.

8-REFLEXIONS FINALS

► Els primers efectes de la crisi: bipolarització de la propera generació de persones grans

Es donaran alhora dos grups de persones grans amb diferències molt marcades. És la generació més bipolaritzada de la història.

1) Població que arriba al 65 anys després d'un període d'atur de llarga durada

Com s'ha vist anteriorment, els darrers anys s'ha configurat un grup creixent de persones que es troben en risc de no poder completar la seva vida laboral fins als 65 anys. Si bé la població de 55 a 64 anys no ha estat el segment de població més afectat per la pèrdua d'ocupació durant el període de crisi, sí que és un dels col·lectius més afectats per l'atur de llarga durada (Sarasa et al., 2013). A diferència de la població d'altres grups d'edat, les persones d'aquesta edat tenen grans dificultats per reincorporar-se al mercat de treball, la qual cosa fa que s'hagin de nodrir durant llargs períodes de transferències socials, de vegades insuficients, abans de complir l'edat de jubilació.

Tot plegat apunta a **la preocupant gestació d'un grup social que, en els propers anys, pot acabar traslladant la seva situació de vulnerabilitat quan sobrepassi els 65 anys**. Un nou col·lectiu que ara per ara no existeix o que té un pes marginal. Per exemple, ja es comença a veure l'aparició de **grups de persones grans desnonades o aturades de llarga durada que s'incorporen directament a la jubilació en condicions precàries** i que segurament suposaran un alt nivell de demanda sobre els serveis socials i sobre els serveis de salut, ja que com s'ha vist en les dades extretes de les persones grans de Barcelona, hi ha una correlació directa entre l'estat de salut percebuda i el nivell de renda²⁵. També es reflecteix l'efecte de la crisi en la disminució d'activitat físic-esportiva en les persones entre 45 i 64 anys, com es recull a l'apartat corresponent de dades d'aquest informe.

Sobre la situació de les persones que actualment es troben entre els 55 i els 64 anys, és important plantejar estudis, investigacions que aprofundeixin en les seves possibilitats, expectatives, interessos, necessitats de cara a un futur a mig termini (5-10 anys), ja que són les generacions futures de persones grans i ja actualment es troben en situació de vulnerabilitat. Manquen estudis adreçats a aquestes franges d'edat amb una visió de futur.

²⁵ *Estudi de prospectiva de la gent gran de Barcelona. Maig 2014. Globalisys.*

2) Persones laboralment actives fins els 65 anys

Persones actives professionalment fins l'edat de jubilació, que segurament hauran de fer-ho a partir dels 67 anys, amb incertesa respecte a la sostenibilitat de les pensions, amb una llarga experiència laboral, professional. Amb una bona preparació a nivell d'estudis, amb coneixement i ús habitual de les TIC. Amb una nova concepció de l'envelliment. Amb una bona percepció de l'estat de salut.

Qualsevol proposta que es plantegi a nivell local haurà de tenir en compte els dos grups amb diferències molt marcades.

Tanmateix, **la nova generació de gent gran compta amb més persones que es manifesten interessades per continuar desenvolupant-se personalment i a tenir un paper rellevant a la seva comunitat**, ja sigui com a continuïtat de la seva vida laboral o com a reacció davant el que no han pogut fer mentre tenien obligacions laborals i/o familiars.

A més, es detecta **en aquesta nova generació de gent gran moltes persones que tenen menys diferències culturals respecte als grups generacionals més joves, així com una voluntat expressa de ser iguals o de no ser diferents** – en el sentit de ser “vells”-. En un procés de dilució de les diferències entre grups d'edat a partir dels 50 anys.

► **Millora el nivell de formació i coneixement de les noves generacions de persones grans**

El nivell educatiu de les persones que arriben a la jubilació és cada cop més alt. Això comporta d'una banda l'increment de persones que aprofiten el temps lliure de la jubilació per dedicar-se a activitats que els hi permeten aprofitar el seu coneixement i experiència: voluntariat, formació, mentoratges, assessorament, etc.

► **Augment de dones en el mercat laboral. Diferències de gènere en la posició i ocupació del temps**

L'evolució de fort creixement que es preveu de persones majors de 65 anys és especialment visible en les dones, degut a que la seva esperança de vida és superior a la dels homes. Caldrà pensar en programes adreçats especialment a elles.

D'altra banda segueixen i seguiran sent elles les que ocupen una part important del seu temps a la cura de familiars.

El que ha canviat en un percentatge molt elevat és el nombre de dones que estan en el mercat laboral, que també es jubilaran properament, fet que segur aportarà noves visions i interessos que elles puguin plantejar sobre el seu temps.

Són elles les que major interès mostren en activitats programades, d'aprenentatge, i sobretot són les que manifesten interès en tasques relacionades amb el voluntariat.

En referència als homes es constata que són més passius en la participació en activitats programades. En les noves generacions es visualitza un cert canvi en l'interès d'aquests en participar d'activitats, mostrant-se més proactius encara que no tant com les dones.

► El col·lectiu LGTB de persones grans es fa visible

Pel que fa al col·lectiu LGTB el de les persones lesbianes, gais, transsexuals i bisexuals (LGTB), es constata que representa un **12% de la població** i sobre el que pensem s'està produint un **canvi generacional amb dues realitats** que es corresponen a dues generacions o grups d'edat molt diferents. Per una banda, homes i dones que van créixer amb el règim franquista, en un moment caracteritzat per una gran rigidesa en quant a rols de gènere, una important precarietat material i l'absència de llibertats. És la **generació del silenci**.

L'altre grup, el dels més joves, començarà a incorporar-se a la categoria de persones grans durant els propers anys. Es tracta d'un conjunt de persones lesbianes, gais, bisexuals i transsexuals que han experimentat una vivència radicalment diferent. Pertanyen a una generació que s'ha caracteritzat per modificar les estructures en la mesura en què anava avançant en el seu cicle de vida. És la **generació del canvi**.

Actualment s'està fent un treball de recerca promogut per l'Ajuntament de Barcelona amb la Universitat de Barcelona amb persones de 65 anys o més per tal d'analitzar la situació demogràfica, les seves necessitats socials, expectatives, recursos, que plantejarà propostes per poder atendre aquestes persones en les millors condicions.

► Augment important en l'ús de Tecnologies de la Informació i la Comunicació en les noves generacions de persones grans

Un dels canvis més importants que es produirà amb l'arribada a la jubilació de les noves generacions és el de l'ús d'ordinadors, mòbils, internet i xarxes socials, ja que les persones entre 45 i 65 anys estan fent ja actualment el doble de temps i de dispositius relacionats amb el tema que les persones que actualment passen de 65 anys.

D'altra banda, la innovació tecnològica pot ser una alternativa per a la cura de les persones grans amb dependència. Amb tot, quan es parla de tecnologia no s'està fent referència a ginyes o aparells exclusivament. S'està pensant en una accepció més àmplia comprenent des de tot el que té a veure amb innovació social, a disseny d'estructures i infraestructures, urbanisme i, també, a la generació d'entorns tecnificats de forma subtil per fer la vida més fàcil a les persones grans.

► Augment de persones amb dependència i aïllament

L'augment de l'esperança de vida i la taxa de sobreenvelliment condueixen també a un augment de persones que necessiten i necessitaran ajudes i atencions adreçades a la vida quotidiana. A partir de les dades exposades en aquest treball és preocupant la constatació a més, que l'empitjorament de la salut percebuda i l'aïllament estan molt relacionats amb

el nivell de renda. Si tenim en compte els dos primers factors demogràfics i a aquestes afegim la situació de crisi i la repercussió que es constata que aquesta té sobre l'augment de persones en llarg atur, caldrà pensar en proveir i diversificar els recursos i les mesures sobretot preventives per a persones en risc d'aïllament per la propera generació.

► El paper clau de l'acció comunitària i les xarxes de suport

A Barcelona hi ha a prop de noranta mil persones de 65 o més anys vivint soles. La majoria mantenen una xarxa de contactes, de familiars o amics, que en poden fer un seguiment i, si cal, tenir-ne cura. Però també n'hi ha altres que han anat perdent aquestes xarxes i estan veritablement soles. És més, la demografia ens indica que, amb uns nivells de fecunditat tan baixos com els que hi ha a Catalunya, ens podem trobar en un escenari com és el cas de Japó en la que la ràtio de persones grans versus la de persones que en poden tenir cura sigui cada cop més desfavorable. Per tant, ens podem trobar que el percentatge de persones grans soles augmenti.

Dit això, però, cal assenyalar que fins i tot una persona sense família o amics, pot seguir tenint contacte amb altres persones del seu àmbit proper: amics, botiguers, veïns, coneguts del barri, etc. Convertir les comunitats veïnals en xarxes de seguiment i/o de suport pot ser un complement o una alternativa a les xarxes familiars. De fet, el projecte RADARS de l'Ajuntament de Barcelona va en aquesta línia generant un procés d'acció comunitària de prevenció i suport a la gent gran de Barcelona.

Però també cal posar en valor les xarxes comunitàries de suport mutu que es desenvolupen de manera informal, o combinades amb suport professional per tal de crear entorns més adaptats a les necessitats de la gent gran, que generi integració activa i de suport a la comunitat

► La persona gran dona suport a la segona generació. La co-residència.

L'evolució de la situació de la gent gran com a franja d'edat és indestruïble de l'evolució de les famílies. La tendència, des de principi de segle, havia estat d'augment del percentatge de gent gran que vivia sola o amb la seva parella; o, des d'un altre punt de vista, de reducció del nombre de gent gran que vivia amb els fills o altres membres de la seva família.

La crisi però, ha capgirat aquesta tendència i, actualment, el nombre de persones grans que conviu amb fills o altres familiars ha augmentat, tornant a situar-se pràcticament a nivells de l'any 2000. Amb tot, a curt termini sembla difícil que es torni a la situació anterior: la recuperació econòmica, a penes intuïda, necessita consolidar-se abans que es torni a generar ocupació de manera decidida. Per tant, les raons que han motivat aquest reagrupament (la contribució de les persones grans al suport als seus descendents o no poder fer front a les despeses geriàtriques) segurament perduraran durant un temps. Per altra banda, si les raons que han motivat aquest canvi de tendència són conjunturals tampoc es pot esperar que s'arribin a consolidar. Es poden preveure **dues hipòtesis**:

- a) Bipolarització de les situacions familiars amb una minva dels avis que viuen sols versus un augment dels que viuen amb familiars (parelles i/o fills).
- b) Consolidació del nombre de gent gran que viu sola o amb la seva parella amb o sense l'ajuda de cuidadors professionals.

► Una concepció de l'envelliment més actiu i amb major qualitat de vida

L'allargament de l'esperança de vida amb majors nivells de qualitat, fan que, avui dia, una persona de 65 anys o més pugui gaudir d'un estil de vida actiu i autònom durant molt més temps que anys enrere.

Connectat amb això, la consciència creixent que la qualitat de vida en la vellesa també depèn precisament de poder mantenir-se autònom i d'aquí que, **cada cop més gent gran, prengui un rol més actiu en la seva pròpia cura i que, per exemple, també augmenti el nombre de persones grans que opten per viure sols voluntàriament.**

Per tant, cal pensar que el fet que la gent visqui més i passi més anys envellint afavorirà la presa de consciència que aquest període pot ser una etapa feliç i plena de la vida. Així, el fet que el contingent poblacional d'aquest grup d'edat augmenti, més el fet que vulguin portar un estil de vida més actiu, comportarà un canvi en la concepció dels serveis adreçats a aquesta franja d'edat. I cal pensar que **la mateixes persones grans aniran prenent consciència que han d'assumir un rol més actiu en la pròpia definició dels serveis adreçats a ells.**

Podem pensar en dues possibilitats de cara a un futur proper. **El nou concepte d'envelliment pot tenir un desplegament desigual degut a la gran divisió que hi ha dins de la gent gran:** per una banda, aquells en situació més vulnerable (econòmica, sanitària i social), i per aquells que han arribat a la jubilació havent incorporat aspectes del concepte.

Però **també podem pensar que la gent gran activa i implicada en la definició d'allò que els afecta es consolida precisament com una manera de superar les conseqüències de la crisi.**

► Les persones grans volen ser protagonistes dels seus projectes vitals

Una de les conclusions que es pot treure sobre la participació en activitats de les persones grans actualment és que ho fan escollint activitats en funció de l'oferta existent. Pensem que aquest tema canviarà amb les noves generacions, ja que **un percentatge important d'aquestes manifesta no estar interessades per l'oferta actual i voler ser protagonistes del disseny d'activitats i de projectes.**

Les persones grans passen d'aquesta manera de ser només consumidores a ser promotores d'activitats. Aquest fet haurà de replantejar la posició de l'Ajuntament i entitats sobre l'oferta de serveis a plantejar i poder posicionar-se més des d'una posició d'acompanyament.

► **La majoria de persones grans no assisteix a cap equipament, espai ni activitat organitzada**

Moltes persones grans no fan ús de les activitats proposades des dels diferents equipaments. Han decidit lliurement organitzar el seu temps (tenir cura de nets i gaudir-ne, viatjar, reunir-se amb els amics, passetjar, etc.). Aquestes persones lliurement decideixen sobre l'ocupació d'aquest temps.

L'únic aspecte a tenir en compte seria el fet que en alguns casos aquest desinterès no respongui a desinformació o a trobar la oferta poc atractiva.

Cal considerar però que també moltes persones grans no volen participar d'activitats ofertades i parlen d'emprendre projectes i iniciatives des d'un punt de vista creatiu, productiu i liderant les seves pròpies vides. En aquest sentit, cal tenir en compte l'existència d'espais no específics per la gent gran com poden ser els espais veïnals, on moltes persones grans han començat a aportar la seva experiència i coneixement. Per exemple, l'experiència de Can Batlló, on s'han donat espais de relació intergeneracional de forma natural: a l'hort, al taller d'infraestructures, etc.

► **El perfil dels usuaris dels casals de persones grans està canviant**

En els **darrers anys ha hagut un augment de la demanda del Casal per part de gent amb inquietuds molt diferents de les tradicionals**. El tipus d'usuari nou es distingeix molt del clàssic i tradicional perquè és més actiu i necessita una oferta més àmplia per quedar satisfet del Casal. A més a més, aquest **nou perfil té una certa predisposició per col·laborar i organitzar activitats**.

La renovació generacional de la gent gran comporta que aquesta nova generació esdevindrà més complexa i diversa, amb millors nivells culturals que introdueixen noves preferències i actituds vers la seva vida quotidiana quan finalitzi la seva trajectòria laboral, i la seva participació social, especialment en relació als equipaments socioculturals.

► **Les persones grans ja actualment tenen aspiracions, interessos o necessitats molt diverses. Les activitats que actualment s'ofereixen responen solament a una part d'aquests interessos, i no sempre es coneixen:**

○ **La imatge (molts cops estereotipada) de l'equipament encobreix el contingut d'activitats que en ell es realitza**

Una de les recomanacions que des d'aquest document es plantejarà és la de tenir molt més en compte les dimensions a desenvolupar i plantejar la informació sobre aquestes, de forma unificada i no disgregada per equipaments, per tal de facilitar les

opcions de les persones grans, partint de l'atenció centrada en elles i les seves necessitats, i no tant en l'oferta dels serveis. L'equipament serà secundari en la difusió, donant importància a les dimensions a treballar i a les activitats.

O No es coneix la informació sobre les activitats que s'ofereixen: la proximitat i el boca a orella són la clau

Es veu en el relat de les persones grans com s'apunten a fer activitats pel que els aconsellen persones conegudes i no tant per tota la informació que es pugui trobar en els diferents equipaments i entorns en els que es mouen. Es desconexa la diversitat d'activitats que fan en els equipaments en la seva globalitat.

O Una gran quantitat d'oferta pot no respondre a la demanda de la nova generació de persones grans

Es constata que Barcelona **presenta una gamma amplíssima d'activitats que revisant els seus equipaments es pot trobar duplicada**. D'altra banda amb la nova generació de persones grans que vindrà, és possible que aquesta oferta no sigui d'interès per a moltes d'elles. Es fa imprescindible recollir l'opinió i propostes de les pròpies persones interessades. Des del moment del disseny de les activitats fins la seva avaluació.

O Les persones grans actualment mostren interès per noves activitats

Es pot detectar un interès emergent per activitats lligades a l'aprenentatge d'idiomes, música, artístiques i cada cop més les relacionades amb les TIC.

► **Per a moltes persones grans és important el preu d'algunes activitats i la distància dels equipaments**

En els diferents grups de debat de persones grans ha estat molt general el plantejament que **és una barrera per accedir a les activitats municipals, el fet d'haver de pagar, encara que siguin quantitats no molt importants**. Hem de tenir en compte que aquestes activitats no són considerades bens bàsics i per tant és fàcil que persones amb dificultats econòmiques o que estan fent suport a familiars, no es puguin plantejar la seva participació.

D'altra banda la **proximitat geogràfica** també s'ha de contemplar. Les persones grans van a equipaments que coneixen, i generalment són els del seu barri o territori proper. Els desplaçaments no sempre estan a l'abast de les persones grans i hem de poder considerar que els equipaments no estiguin més lluny de 10 minuts caminant. Veient les fases del procés d'envelliment, cada cop es fa més palesa la dificultat de mobilitat per l'accés a les activitats que es trobin més lluny de la seva llar.

9-ORIENTACIONS

1.-LES ACTIVITATS I PROJECTES QUE S'OFEREXEN EN CADA TERRITORI S'HAN DE PODER PLANIFICAR I DISENYAR DES DE LES DIMENSIONS BÀSIQUES I CONJUNTAMENT AMB LES PERSONES QUE HI PARTICIPARAN I HI CONTRIBUÏRAN, TENINT EN COMPTE ELS NOUS INTERESSOS.

✓ **Des de l'administració local s'ha de pensar l'oferta d'activitats, superant l'òptica de cada servei o equipament,** partint del coneixement de les aspiracions, interessos i necessitats de les persones grans per a mantenir una bona qualitat de vida, benestar i autonomia (assistida o no). I sobretot tenint en compte les experiències vitals d'aquestes persones, en els diferents moments o etapes del procés d'envelliment.

✓ Partir de la **concepció de projectes**, a banda de l'oferta d'activitats, per tal d'involucrar a les persones segons els interessos i diferents coneixements, d'una manera creativa i participativa. Considerar la possibilitat de recolzar i facilitar iniciatives i empenedoria d'idees i projectes de les persones grans

✓ **És clau incrementar el coneixement i la difusió de l'ampli ventall d'activitats que ja es fan, amb una visió global del conjunt del territori/districte,** tenint en compte les dimensions a les que es dona resposta el seu conjunt, i no ofertant les activitats de forma aïllada des de cada equipament.

Així s'hauria de poder millorar la difusió de les activitats agrupades i segons el tipus d'interès o necessitat als que donen resposta, i informar de en quins espais i equipaments del districte es realitzen o promouen.

✓ **Això suposa una coordinació i un veritable treball en xarxa dels diferents equipaments i serveis existents en cada territori, incorporant en aquests als Casals,** on també es realitzen activitats, com un equipament més. Planificar amb perspectiva de xarxa partint de "hubs" territorials segons les característiques de les persones gran de cada nucli territorial.

✓ Establir **mecanismes de coordinació específica entre districtes** que comparteixen àrees d'influència per evitar solapaments territorials en equipaments i activitats.

- ✓ **S'ha de comptar amb les persones grans des del disseny de l'activitat, promovent alguns mètodes en els diferents serveis i equipaments per a recollir les seves iniciatives** així com l'avaluació que puguin fer sobre les activitats realitzades, amb qüestionaris de satisfacció, que promoguin la millora dels serveis i l'ajustament a la demanda. Es tracta de treballar “amb” i no per a les persones, en consonància amb una posició majoritària de les persones grans quan a tenir les regnes de la seva vida i poder escollir i prendre decisions respecte del que vol fer, sense que li organitzin la vida.
- ✓ Això **homogeneïtzaria la diferència d'oferta que hi ha actualment en funcionament d'activitats segons el districte on estigui.**
- ✓ **Complementar les accions de comunicació des dels equipaments socioculturals amb accions de ciutat centrades en les necessitats, interessos i aspiracions de les persones grans.** Aquestes accions han de tenir molt present la diversitat del seu públic diana, fet que reclama una diversitat de missatges de comunicació. L'estratègia de comunicació hauria de superar l'ús de l'etiqueta “activitat per a gent gran” com a mitjà per identificar-se davant les persones grans, atès que moltes d'elles rebutgen aquesta identificació. En particular es recomana:
 - Elaborar un estudi sobre criteris de comunicació per adreçar-se a les persones grans en la seva diversitat.
 - Impulsar projectes d'investigació i acció a nivell de districte i/o d'equipaments socioculturals per aprofundir en les necessitats, interessos i aspiracions de les persones grans, usuàries i no usuàries.
- ✓ En aquesta línia caldria **revisar el contingut i estructura dels webs municipals que poden oferir informació sobre activitats i equipaments interessants per a les persones grans. Adaptar aquests webs a aquesta nova mirada:** partir de les dimensions lligades als interessos i necessitats de les persones grans. Els webs han de facilitar fer una cerca d'equipaments on es plantegen temes de salut en el seu territori, on poden anar a col·laborar com a voluntaris, on poden presentar un projecte o col·laborar en tasques de mentoratge, etc.

2.-TOTS ELS EQUIPAMENTS DE LA CIUTAT HAN DE CONTEMPLAR ACTIVITATS I ESPAIS PER A TOTES LES EDATS TENINT EN COMPTE LES PERSONES GRANS EN LA SEVA DIVERSITAT.

- ✓ Els espais i activitats exclusives per a persones grans poden plantejar un interès encara especialment a partir de 80 anys i en moments del cicle vital en que preval en ells la cerca de la relació d'iguals en l'àmbit relacional (la companyia).
- ✓ Els equipaments generalistes més amplis i centrats en l'organització d'activitats socioculturals i de promoció de la salut com ara Centres Cívics, Biblioteques o Equipaments Esportius han de contemplar també en el seu sí activitats i espais per a persones de diferents edats, per tal que les persones grans els identifiquin com equipaments que ofereixen activitats que poden donar resposta a les seves aspiracions.
- ✓ En alguns casos aquests espais poden mantenir una separació que permeti en molts moments participar d'activitats per grups d'edat diferenciades i els seus espais relacionals, en altres no serà necessari.
- ✓ Serà encara més important que els equipaments, més enllà de les activitats ofereixin projectes que interessin a la població i no tant les edats.
 - Això evitaria el fet que algunes persones grans tenen una imatge social d'aquests equipaments associada a estereotips (lectura, esports, preus alts, per a joves...).
 - Caldria promoure activitats i generar espais d'interès per a les persones grans en aquests equipaments. Es proposa que aquests equipaments disposin d'espais compartits. (Ex: Disposar de sala de premsa a l'entrada dels Centres Cívics, donat la gran acceptació que aquest tema desperta en les persones grans a les Biblioteques).
- ✓ Seguir potenciant que els equipaments municipals donin acollida a activitats intergeneracionals.
- ✓ Vetllar perquè tots els equipaments siguin “amigables”, inclusivament i accessibles per a la gent gran, facilitant la lectura de díptics, l'acollida, respectant el temps que necessiten per rebre informació... Seguint les recomanacions que sobre aquest tema han elaborat des del Departament de Gent Gran.
- ✓ Vetllar per què la comunicació de les activitats obertes a les persones grans no contribueixi a una identificació que etiqueti. Evitar l'etiquetatge d'activitats que

es pugui entendre exclusiu per a persones grans. (Per exemple: gimnàstica per a persones grans pot substituir-se perfectament per gimnàstica suau. Això facilitaria que es podessin apuntar diferents edats a aquesta activitat).

3.- PROMOURE L'OBERTURA DEL FUNCIONAMENT DELS CASALS I ESPAIS DE GENT GRAN A LA COMUNITAT I VINCULAR-LOS AMB EL CONJUNT D'EQUIPAMENTS I PROJECTES DEL TERRITORI.

- ✓ **Potenciar la col·laboració i els vincles entre els centres cívics i culturals del barri, biblioteques d'una banda, i els casals i espais de gent gran, d'altra.** Tot i que les dinàmiques de cada centre son molt diferents i que en molts casos els equipaments no estan físicament integrats, seria molt positiu aprofitar les sinergies sobretot de cara a les activitats intergeneracionals i la possibilitat de treballar juntament amb altres persones del barri.
- ✓ **Integrar els casals i espais de gent gran en la xarxa d'equipaments socioculturals de la ciutat.**
- ✓ **Elaborar un catàleg a nivell de Barcelona amb aquelles activitats de cada casal que s'estan obrint a l'exterior** d'aquests, de cara a promoure la seva implantació en aquells casals on no s'estiguin duent a terme, i potenciar la seva exteriorització en aquells casals on s'estiguin duent a terme únicament a l'interior del propi casal.
- ✓ **Disenyar plans de comunicació** (interna i externa) que millorin la **imatge social** i captin a noves generacions usuàries.
- ✓ **Implantar progressivament, a cada casal, la norma d'elaborar un Pla de relació amb l'entorn a l'inici de cada curs.** De la mateixa manera que cada curs comporta, per a cada casal, l'elaboració d'un calendari aproximat d'activitats, caldria que comencés a plantejar-se a l'inici de cada curs de quina manera pot apropar els seus socis a públics d'altres edats i entitats.
- ✓ **Contemplar la possibilitat d'obrir alguns Casals com a espais de realització d'activitats per a totes les edats** (de manera puntual o estable segons es decideixi, partint de les necessitats i interessos del territori).
- ✓ **Visualitzar i potenciar projectes de participació dels casals i espais de gent gran a la comunitat** que millori la seva imatge i implicació social.

- ✓ **Potenciar que els usuaris dels casals coneguin altres espais i equipaments,** facilitant la rotació d'activitats organitzades pels Casals però que es realitzen de forma progressiva i/o rotatòria, en altres espais i equipaments.
- ✓ **Incorporar aules de cultura i formació universitària, aprenentatge d'idiomes, us de TIC...** Es poden integrar els serveis de Casals i espais amb serveis de formació al llarg de la vida. Es podrien oferir currículums o assignatures en convenis amb les universitats catalanes.
- ✓ **Dissenyar activitats que puguin suposar l'aprofitament de l'experiència i els coneixements de les persones grans per part de franges d'edat més joves.** En aquells casos en que el casal de gent gran es trobi situat en un equipament intergeneracional (p. ex. un centre cívic), aquestes activitats poden ser particularment efectives a l'hora de fomentar la interacció entre usuaris de diferents franges d'edat en el mateix equipament.
- ✓ **Tal i com es proposa en l'actual model de Casals i Espais de Gent Gran, han de ser les pròpies persones grans les que es responsabilitzin del disseny i la gestió dels serveis i les activitats que s'hi ofereixin.**
- ✓ **Limitar progressivament el funcionament de junta o dinamització exclusives.** L'Ajuntament de Barcelona ha demostrat amb la implementació del Pla de Millora dels Casals i Espais de Gent Gran que el seu funcionament més democràtic i innovador té èxit i acceptació entre les persones grans. És imprescindible avançar cap al model de comissió gestora i grups de treball per temes, proposat al Pla de Millora. El funcionament de Junta ha resultat ser conservador en el plantejament d'activitats.
- ✓ Realitzar un **estudi** detallat de les **causes del desequilibri de gènere** en la participació al casal, que inclogui la recomanació de mesures per pal·liar aquest fenomen, per tal de diversificar-ne l'ús. Aquest estudi s'ha de fer amb els usuaris/es dels casals.
- ✓ **Estudiar la possibilitat d'impulsar, a mig termini, una gran activitat cultural,** coordinada entre els diferents casals però desenvolupada al seu exterior, seguint el model del Capital Age Festival de Londres, amb la particularitat d'estar impulsada per l'Ajuntament.

4.- FOMENTAR ACCIONS PER LA PÀRTICIPACIÓ ACTIVA I IMPLICACIÓ DE LES PERSONES GRANS EN LA VIDA COMUNITARIA

- ✓ Precisament per haver-se detectat un **potencial latent de voluntariat i compromís cívic** com a forma de sentir-se útils socialment, que millora l'autoestima i que roman sense desenvolupar, sembla recomanable que es duguin a terme actuacions en els diferents camps de la participació social i de l'acció voluntària tendents a la seva activació:
 - Activitats de formació personalitzada que es recolzin en els coneixements i preferències individuals per dissenyar després els projectes de participació social que s'ajustin als mateixos;
 - Suport a entitats i associacions de la comunitat que promoguin el desenvolupament d'aquest potencial participatiu;
 - Informació i suport perquè els programes i mesures que s'emprenguin estiguin dotats de la flexibilitat i amplitud necessaris per adaptar-se a la pluralitat de finalitats que busquen les persones que són potencials voluntàries
 - Fomentar trobades entre la comunitat educativa i organitzacions juvenils amb associacions de majors, de veïns, de dones, etc. dirigides a promoure programes d'intercanvi generacional en els quals es potencia l'aprofitament de l'experiència de les persones majors, etc.

5.- COMPTAR AMB LA FORÇA QUE REPRESENTEN LES PERSONES GRANS I LA SEVA APORTACIÓ PRODUCTIVA A LA SOCIETAT

- ✓ Promoure les iniciatives productives, emprenedores, de les persones grans. Facilitant espais on puguin desenvolupar activitats creatives, artesanals, de preservació de professions que s'extingeixen i que poden ser d'interès per a noves generacions, per treballar en tallers, participant de projectes innovadors com els dels Ateneus de Fabricació.
- ✓ Comptar amb l'experiència i saber de les persones grans en projectes de mentoratge en empreses, de transmissió d'aquest saber i experiència en diferents iniciatives que es puguin plantejar cap a generacions més joves.
- ✓ Visualitzar com activitat productiva la gran tasca d'ajuda que fan majoritàriament dones grans en el que té a veure especialment amb l'atenció a nets, així com també la que presten a familiars molt grans en situació de dependència.

- ✓ Tenint en compte les dificultats reals que els majors de 50 anys en situació de llarg atur, tenen per trobar feina caldria dissenyar polítiques i estímuls per incentivar als majors a establir-se com a autònoms, creant el seu propi lloc de treball, de manera similar a com s'ha implementat l'Estratègia d'Ocupació Jove (Reial Decret-Llei 4/2013, de 22 de febrer, de mesures de suport a l'emprenedor i d'estímul del creixement i de la creació d'ocupació). A diferència dels joves, les persones grans han tingut majoritàriament experiència laboral, per la qual cosa hauria de ser més fàcil, mitjançant programes de formació i actualització de coneixements, que s'animessin a ser emprenedores.

6.- IMPULSAR INICIATIVES QUE FACILITIN EL TRÀNSIT A LA PARTICIPACIÓ EN ACTIVITATS EN EL PROCÉS D'ENVELLIMENT.

Parlem de la primera etapa de l'envelliment. Pensant en les persones que no tenen l'hàbit de participar en activitats o inclús que es troben en risc de vulnerabilitat social. Pensem que s'han de poder contemplar:

- a. **Iniciatives de preparació a la jubilació** per a persones de més de 60 anys en actiu, que poden ser impulsades amb els agents econòmics i socials.

Especialment per a persones que necessitin elaborar el pas de l'activitat a la inactivitat a nivell emocional i també poder començar a conèixer les possibilitats que se'ls hi poden oferir en quant a activitats o recolzament per a plantejar-les. Es tracta d'emmarcar aquesta acció en la "Orientació a les famílies en els trànsits i dificultats de la seva vida quotidiana", és a dir informar, orientar i aconsellar les persones que comencen a pensar en l'envelliment sobre com adaptar-se de forma progressiva a aquesta nova etapa del cicle vital, per prendre les regnes de la seva vida, i sobre tot per tal d'evitar disfuncions i desajustos.

- b. **Projectes d'investigació i acció** centrades en la promoció de les relacions socials i les activitats socioculturals de les persones de més de **60 anys en situació d'atur de llarga durada**.

7.- FACILITAR L'ACCES A ACTIVITATS DE LES PERSONES GRANS MÉS VULNERABLES

Una constant en els diferents grups focals plantejats ha estat que com a dificultat en l'accés a les activitats, més enllà de la manca d'informació ja comentada en altres punts, es planteja el **cost econòmic** de les activitats i la **proximitat** o no dels equipaments.

S'ha de poder pensar en les persones grans que puguin presentar problemes econòmics per costejar activitats, que d'altra banda no són considerades bens bàsics, i evitar que aquest fet accentui el seu aïllament social. S'ha de fer possible la gratuïtat d'activitats municipals per a aquelles persones amb dificultats econòmiques (com a mínim les que disposen de la Tarjeta Rosa), com és la d'*Activa't als parcs*. De la mateixa manera és important visualitzar en els diferents territoris de Barcelona la proximitat o no de certs equipaments a persones amb dificultats de mobilitat i inclús poder facilitar-los-hi l'accés. I promoure la creació d'equipaments o reconversió tenint en compte els diferents criteris que s'exposaran en la orientació número 9.

Tenir molt en compte les persones grans que pateixen o poden patir aïllament. Tal com ja s'està fent, coordinar el seguiment des dels serveis socials i des dels casals, tenint en compte la manca d'assistència a aquests equipaments d'aquelles persones que són usuàries. També promovent l'assistència de les persones que ja pateixen aïllament als Casals i Espais de gent gran com a lloc de socialització amb iguals. Tal com s'ha plantejat en algun districte és convenient dedicar un professional per a fer aquest seguiment.

8.- GARANTIR QUE TOTES LES PERSONES GRANS TINGUIN ACCÉS FUNCIONAL A LES NOVES TECNOLOGIES SEGONS LES SEVES NECESSITATS I POSSIBILITATS

- ✓ La formació i capacitació sobre les TIC: Continuar plantejant tallers de formació sobre el seu ús per tal de facilitar, mantenir o incrementar aquelles habilitats que els permetin un ús aplicat a la seva vida quotidiana.
- ✓ Promoure que la indústria de les telecomunicacions trobi solucions que adequin els preus d'aparells i connexions a la realitat econòmica de la gent gran, posant en marxa una tarifa social.
- ✓ Promoure iniciatives innovadores sobre el possible paper de les noves tecnologies en la gestió de l'aïllament i les necessitats socials de les persones grans.
- ✓ Proposar més recursos i esforços en la producció i difusió d'aparells i programari que atengui les necessitats de tota mena de persones. En aquest procés, és de vital importància la participació de la gent gran en la fase de disseny.

9.- PLANIFICAR LES ACTUACIONS RELACIONADES AMB AQUEST TEMA A PARTIR DELS CRITERIS SEGÜENTS:

- 1) **Característiques de la població** de més de 60 anys a tenir en compte:
 - ✓ **Nombre d'habitants** d'aquestes edats en el territori estudiat
 - ✓ **Densitat** de població en el territori
 - ✓ **Índex d'envelliment i sobreenvelliment**
 - ✓ **Tipus de llars** de les persones de més de 65 anys
 - ✓ **Nivell de renda** familiar per càpita
 - ✓ **Nivell d'instrucció** (de la població entre 55 i 65 anys)
- 2) **Oferta d'espais i equipaments existents al territori analitzat**
 - a. **Tipologia i nombre d'espais i equipaments municipals**
 - b. **Tipologia i nombre d'espais i equipaments no municipals** amb oferta per a persones grans (Casals parroquials, gimnasos, associacions, entitats socials, cases regionals,...)
- 3) **Proximitat/Distància i Accessibilitat** als espais i equipaments:
 - a. **Àrea d'influència o radi d'acció** de cada espai i/o equipament en relació a les persones que viuen al territori. Segons la literatura especialitzada, la zona de proximitat-abast per a poder fer accessible un equipament a una persona gran amb capacitats de mobilitat mitjanes està calculada entre els 300 i els 700m de distància del seu domicili. Per tant, considerarem que la distància mitja amb la que un equipament és proper a la persona gran usuària és de 400 m.
 - b. **Orografia del terreny** (pendents, túnels, turons, rondes..), ja que un equipament pot estar dins el radi de 400 m. i ser inaccessible per a persones amb problemes de mobilitat.
- 4) **Ratio i Disponibilitat** dels equipaments ja existents atenent als indicadors següents:
 - a. **Nombre de persones majors de 60 anys per espai i/o equipament estudiat.**
 - b. **Mitjana d'hores setmanals ofertades per habitant major de 60 anys.**
- 5) **Anàlisi de l'oferta d'activitats i projectes** del conjunt d'espais i equipaments existents al territori analitzat
 - a. **Tipologia i nombre d'activitats i projectes municipals**
 - b. **Tipologia i nombre d'activitats i projectes no municipals** (Casals parroquials, gimnasos, associacions, entitats socials, cases regionals, altres...)
 - c. **Coneixement/consulta de les necessitats, aspiracions i interessos** (dimensions bàsiques) de les persones grans del territori
 - d. **Valorar el grau de cobertura de les dimensions bàsiques (aspiracions, necessitats, interessos)** a partir de les activitats analitzades

10.- REALITZAR UN PROTOTIP DE PLANIFICACIÓ SEGONS AQUESTS CRITERIS EN UN TERRITORI DETERMINAT, VALORANT SOBRETOT LES DIMENSIONS QUE RESPONEN ALS INTERESSOS DE LES NOVES GENERACIONS DE PERSONES GRANS

10. FONTS D'INFORMACIÓ DOCUMENTAL: BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA

Documents Bàsics

- Ajuntament de Barcelona. Departament de Recerca i Comenixement. Àrea de Qualitat de vida, igualtat i esports. (2013) *Les condicions de vida de les persones grans a Barcelona i la resposta de la ciutat*
- Globalisys (2014) *Idees per definir escenaris de futur per a la gent gran de Barcelona*. Ajuntament de Barcelona
- Globalisys (2014) *Estudis de prospectiva de la gent gran*. Ajuntament de Barcelona
- Institut de l'Envel·liment. Del Valle, Gabriela (2013). "Temps i gent gran". Dossier del Temps de l'Ajuntament de Barcelona.
- Ajuntament de Barcelona. Departament de Gent Gran. Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports *Pla de Millora dels Casals i espais de gent gran*
<http://w110.bcn.cat/fitxers/observatorisocial/plamilloracasalsgentgranok.129.238.pdf>
- Ajuntament de Barcelona. *Pla Municipal per a les persones grans 2013-2016*.
<http://www.bcn.cat/barcelonainclusiva/ca/2013/11/plapersonesgrans.pdf>
- Ajuntament de Barcelona (2011) *Barcelona ciutat amiga de la gent gran. Construïm conjuntament una ciutat per a totes les edats*
<http://www.bcnamigagentgran.cat/cat/documentacio.php>
- Prieto Sancho, D. i altres. IMSERSO (2009) *Las dimensiones subjetivas del envejecimiento*
<http://www.imserso.es/InterPresent1/groups/imserso/documents/binario/11007dime nsenvejec.pdf>
- Organización Mundial de la Salud (2002) *Envejecimiento activo: un marco político. Envejecimiento y Ciclo Vital*
<http://envejecimiento.csic.es/documentos/documentos/oms-envejecimiento-01.pdf>
- Unió Europea (2012). *Propuestas para el desarrollo de las orientaciones del consejo de la unión europea, de 6 de diciembre de 2012, relativas a las personas mayores*
<http://www.imserso.es/InterPresent1/groups/imserso/documents/binario/20140227 propdcconsejoue.pdf>
- Rodríguez, G., Rodríguez, P., Castejón, P. i Morán E. (2013) *Las personas mayores que vienen. Autonomía, solidaridad y participación social*. Fundación Pilares i Obra Social La Caixa <http://www.fundacionpilares.org/laspersonasmayoresquevienen.php>
- Pérez, Ll. i Sanjaume, M. Universitat Pompeu Fabra (2014) *Informe sobre casals i espais de gent gran de Barcelona*
- Biblioteques Municipals de Barcelona (2012 i 2014) *Estudi sobre actituds i expectatives de la gent gran vers les biblioteques de Barcelona*
- IMSERSO (2011) *Libro Blanco del Envejecimiento Activo*
http://www.imserso.es/InterPresent2/groups/imserso/documents/binario/8088_8089/ibroblancoenv.pdf

- IMSERSO (2012) *Las Personas Mayores en España*
http://www.imserso.es/imserso_01/documentacion/estadisticas/informe_ppmm/index.htm
- Informe *Global AgeWatch Index 2013 Insight report* <http://www.helpage.org/global-agewatch/reports/global-agewatch-index-2013-insight-report-summary-and-methodology/>
- Creu Roja de Catalunya. Observatori de Vulnerabilitat (2014) *L'impacte de la crisi en les persones majors de 45 anys*
- Mariano Sánchez (director) i altres. (2007) *Programes Intergeneracionals. Cap a una societat per a totes les edats*. Obra Social La Caixa. Col·lecció Estudis Socials n. 23.
http://obrasocial.lacaixa.es/StaticFiles/StaticFiles/f6e13a619d5d5210VgnVCM200000128cf10aRCRD/ca/vol23_ca.pdf
- Ajuntament de Barcelona (2012) *Mesura de govern sobre el Programa d'Actuacions en relació a l'adhesió de l'Ajuntament de Barcelona a la celebració de l'Any Europeu de la Gent Gran i la Solidaritat entre Generacions*
- Naciones Unidas (2003) Declaración Política y Plan de Acción Internacional de Madrid sobre el Envejecimiento. <http://undesadspd.org/Portals/0/ageing/documents/Fulltext-SP.pdf>
- Real Decreto-ley 5/2013, de 15 de marzo, de *medidas para favorecer la continuidad de la vida laboral de los trabajadores de mayor edad y promover el envejecimiento activo*
<http://www.boe.es/boe/dias/2013/03/16/pdfs/BOE-A-2013-2874.pdf>

Bibliografia, articles i webgrafia de consulta

- Ajuntament de Barcelona (2010) *Barcelona per l'acció comunitària. Plans, Projectes i Acció comunitària* <http://w110.bcn.cat/fitxers/observatorisocial/bcnxacciacomunitaria.014.pdf>
- Barenys Pérez, M. Pia *Els valors socials i la gent gran*
<http://www.raco.cat/index.php/revistasociologia/article/viewFile/222354/303158>
- Consell Assessor de la gent gran de Barcelona. *Les veus de la gent gran*. Gent gran i participació, Barcelona 2004-2007.
<http://w110.bcn.cat/fitxers/consellassessorgentgran/lilibreiiconvencigg.860.pdf>
- Creu Roja de Catalunya. Observatori de Vulnerabilitat (2012) *L'impacte de la crisi en les persones grans*
- Cuenca Cabeza, M. (Institut d'Estudis del Oci Universitat de Deusto) (2007) Ponencia "Ocio y mayores" dins les V JORNADAS MUNICIPALES "FAMILIA Y COMUNIDAD" Tiempos de familia (Gran Canaria)
- Erikson, E.H., Erikson, J.M. y Kivnick, H.Q. (1986). *Vital involvement in old age*. New York: Norton Pub.
- IMSERSO (2008) *La participación social de las personas mayores*
<http://www.imserso.es/InterPresent2/groups/imserso/documents/binario/11005partsocialmay.pdf>
- Institut de l'Envel·liment (2013). *Guia d'implantació del sistema bàsic d'indicadors de qualitat dels equipaments socioculturals per a persones grans* Rivero, T. (dir.). Diputació de Barcelona. <http://www1.diba.cat/lbibreria/pdf/52197.pdf>

- Institut de l'envelliment (2011) *Relacions socials i envelliment saludable* Del Valle, Gabriela i Coll, Laura. FICE i Agrupació Mutua.
<http://www.envelliment.org/publicacions/docs/RelacionssocialsCAT.pdf>
- Institut de l'Envelliment (2011). *Guia d'indicadors bàsics de qualitat per a casals de gent gran que promouen l'envelliment actiu*. Rivero, T. (dir.). Diputació de Barcelona.
- Institut de l'Envelliment (2011). *Equipaments socioculturals per a gent gran. Les condicions de funcionament dels casals*. Rivero, T., i Martínez, P. (dir.), del Valle, G. González, J. Diputació de Barcelona.
http://www.diba.cat/c/document_library/get_file?uuid=65186afd-7a5f-49e4-9543-6a31b8af57cd&groupId=14465
- Institut de l'Envelliment (2010). *Indicadors de qualitat dels casals de gent gran: una aproximació a l'avaluació de resultats*. Rivero, T., i Martínez, P. (dir.). Diputació de Barcelona. http://www.diba.cat/c/document_library/get_file?uuid=2dece84c-5ab7-42a0-953a-d3892d535f60&groupId=17614
- Institut de l'Envelliment (2008). *Estudi de factors d'atracció dels equipaments socioculturals per a la promoció de l'envelliment actiu entre la gent gran a L'Hospitalet de Llobregat*. Rivero, T. (dir.), del Valle, Gabriela i González, J. Diputació de Barcelona.
- OCDE 2013 Pensions at a Glance and G20 indicators
<http://www.oecd.org/pensions/public-pensions/OECDPensionsAtAGlance2013.pdf>
- Perez Salanova , M. *Persones grans, vells, adults grans, sèniors, ancians. L'heterogeneïtat com element distintiu*.
<http://www.raco.cat/index.php/DCidob/article/viewFile/19702/19542>
- Pinazo Hernandis, S. *Envejecimiento activo y solidaridad intergeneracional*. Universitat de València
<http://www.imsero.es/InterPresent1/groups/imsero/documents/binario/spinazo.pdf>
- Rivero T (2012): "*Estratègies i reptes de les polítiques públiques locals de gent gran*" a Díaz, L (Coord.), *Polítiques públiques dels municipis catalans*. Pàg. 107-165.
http://ddd.uab.cat/pub/lilibres/2012/90296/polpubmuncat_a2012.pdf
- Triadó, C., Celdrán, M., Conde, JL, Montoro, J., Pinazo, S. y Villar, F. (2008). *Envejecimiento productivo: la provisión de cuidados de los abuelos a los nietos. Implicaciones para su salud y bienestar. Informe de investigación*. Madrid: IMSERSO
http://www.imsero.es/InterPresent1/groups/imsero/documents/binario/envejprod_uctivo.pdf
- Villar, F., López, O. i Celdrán, M. (2013) *La generatividad en la vejez y su relación con el bienestar: ¿Quién más contribuye es quien más se beneficia?* Anales de psicología, vol. 29.
- White Riley, Matilda and John "Age integration: Conceptual and historical background" (The Gerontologist; 2000)

11. ANNEXES

ANNEX 1. GRUPS FOCALS. Institut d'Envel·liment de la UAB

ANNEX 2. ENTREVISTES D'EXPLORACIÓ. Institut d'Envel·liment de la UAB

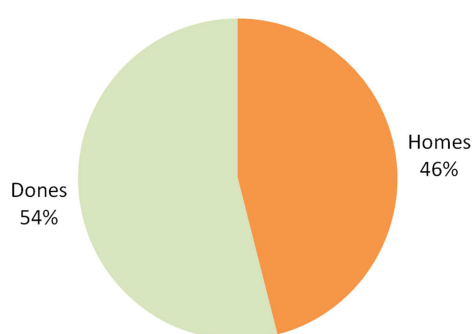
**ANNEX 3. MAPA DE CADA DISTRICTE I DISTRICTES FRONTERERS AMB L'ÀREA D'INFLUÈNCIA
DELS EQUIPAMENTS QUE S'HI UBIQUEN**

CARACTERÍSTIQUES DE LES PERSONES PARTICIPANTS

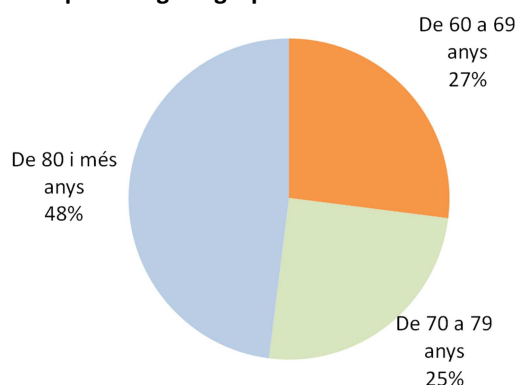
S'han organitzat 6 grups focals amb la participació de 48 persones. S'ha tractat que els grups focals tinguessin una proporció similar d'homes i dones, objectiu que s'ha aconseguit en la seva major part. D'aquesta manera, s'ha comptat amb la participació de 22 homes i 26 dones, el que representa unes proporcions molt similars, tal com posa de manifest el Gràfic 1.

La distribució per edats de les persones participants també ha estat condicionada pel disseny metodològic. S'han organitzat 3 grups focals de persones de 80 i més anys, 1 grup de 70 a 80 anys i, finalment, 2 grups de 60 a 70 anys. La distribució per edats s'il·lustra al Gràfic 2, on es pot observar que gairebé la meitat de les persones participants tenen 80 i més anys i l'altra meitat es distribueix de forma similar entre els altres dos grups d'edat. D'aquesta manera s'evidencia que els grups focals de 80 i més anys han tingut una participació més nombrosa que la resta de grups d'edats més joves.

Gràfic 1: Distribució de les persones participants segons sexe.

Gràfic 2: Distribució de les persones participants segons grups d'edat.

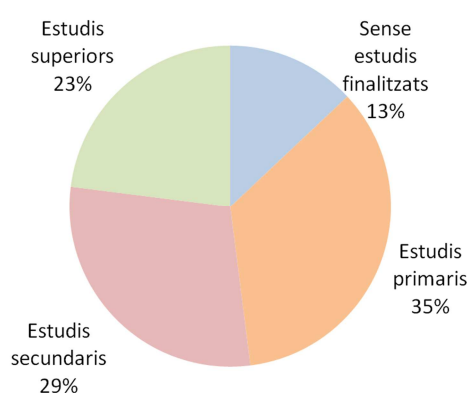

El nivell d'estudis finalitzats de les persones participants es resumeixen al Gràfic 3. S'observa que els estudis primaris són el nivell més freqüent. Només el 13% no té cap estudi finalitzat i, en l'altre extrem, el 23% tenen estudis superiors.

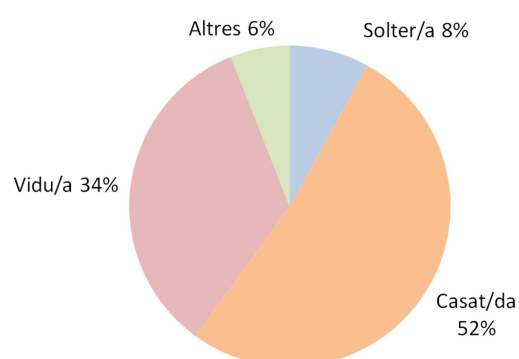
El Gràfic 4 presenta la distribució de les persones participants segons el seu estat civil. La meitat de les persones estan casades. A més una tercera part és vidu/a.

D'altra banda, gairebé la meitat de les persones participants viuen soles al seu domicili (Gràfic 5). De fet, totes aquelles que no estan casades. La mitjana d'anys que porten vivint soles és de 16 anys, malgrat això hi ha una relativa diversitat en aquest aspecte. En el cas de les persones que no viuen soles, la convivència és amb el/la cònjuge. A més, hi ha un 20% de situacions on hi conviuen també fills o filles.

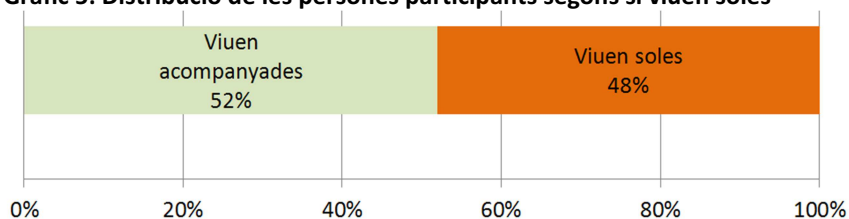
Gràfic 3: Distribució de les persones participants segons nivells d'estudis finalitzats

Gràfic 4: Distribució de les persones participants segons el seu estat civil

Gràfic 5: Distribució de les persones participants segons si viuen soles

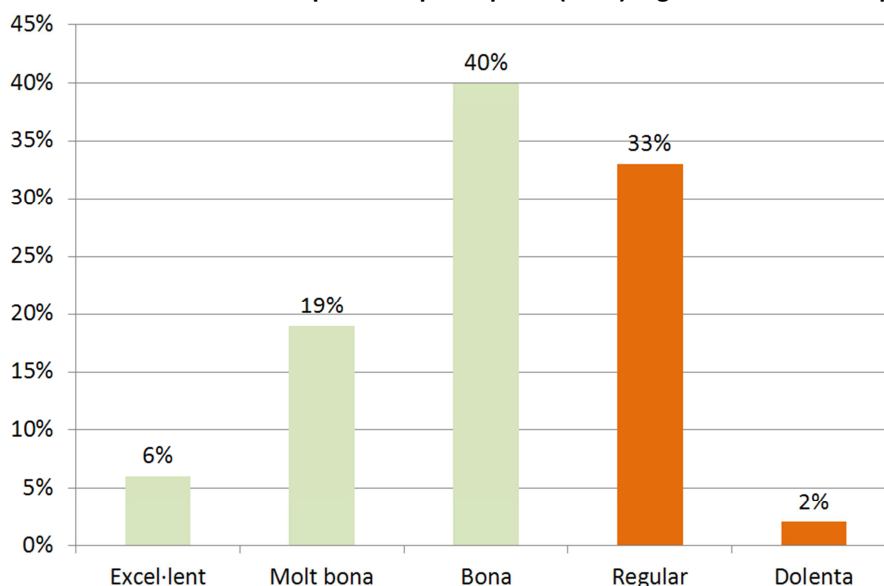

El Gràfic 6 planteja la distribució segons nivell d'estat de salut autopercebut. El 65% de les persones participants manifesten una salut positiva, ja sigui excel·lent, molt bona o bona. El 35% restant manifesten tenir una salut negativa, però només el 2% - un cas- manifestat tenir una salut dolenta.

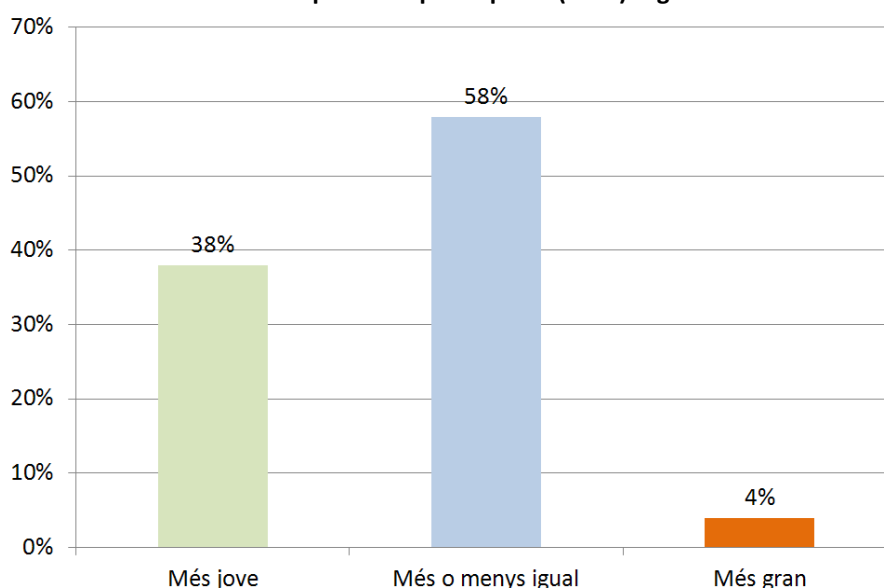
L'edat subjectiva de les persones grans planteja les diferències de percepció que les persones grans poden tenir en relació a la seva pròpia edat. El Gràfic 7

il·lustra la distribució de les persones participants segons l'edat subjectiva manifestada. El 58% manifesta sentir-se de la seva edat, però el 38% es considera més jove dels anys que realment té. Només el 4% es veu més gran.

Gràfic 6: Distribució de les persones participants (en %) segons el nivell d'autopercepció de salut

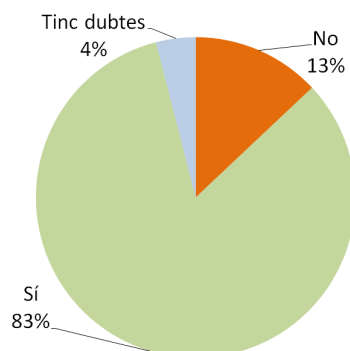
Gràfic 7: Distribució de les persones participants (en %) segons la seva edat subjectiva

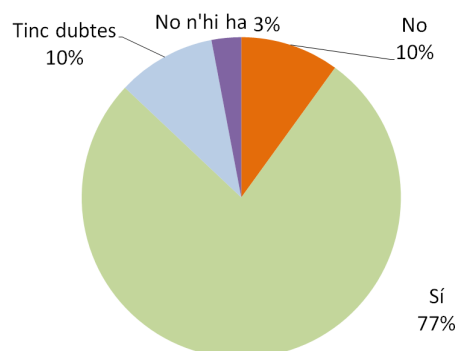
Els Gràfics 8 a 11 que apareixen a continuació descriuen el nivell de coneixement de les persones participants respecte la localització al seu barri dels diferents equipaments socioculturals analitzats. La biblioteca és l'equipament que més persones participants (92%) diuen saber on es localitza al seu barri, seguida dels casals i espais de gent gran (83%). Menys coneguts són els centres cívics (77%) i els centres esportius (58%). En aquests casos fins i tot hi ha algunes persones que diuen que no hi ha aquesta tipologia d'equipament quan en realitat sí que

existeixen al barri.

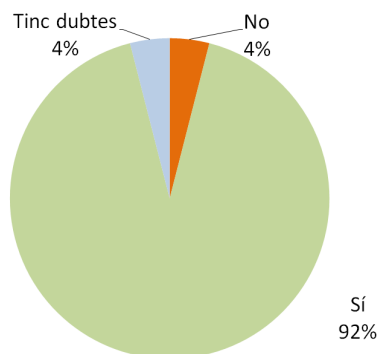
Gràfic 8: Distribució de les persones participants (en %) segons el nivell de coneixement de la localització dels casals i espais de gent gran del barri

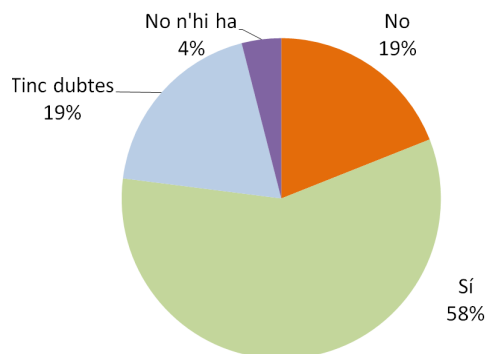
Gràfic 9: Distribució de les persones participants (en %) segons el nivell de coneixement de la localització dels centres cívics del barri

Gràfic 10: Distribució de les persones participants (en %) segons el nivell de coneixement de la localització de les biblioteques del barri

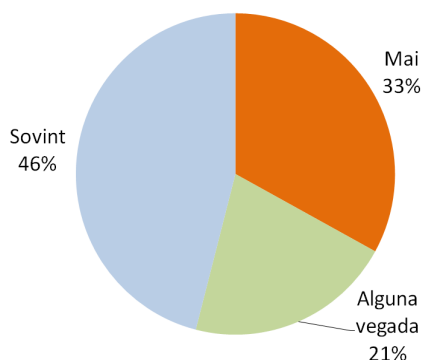
Gràfic 11: Distribució de les persones participants (en %) segons el nivell de coneixement de la localització dels centres esportius del barri

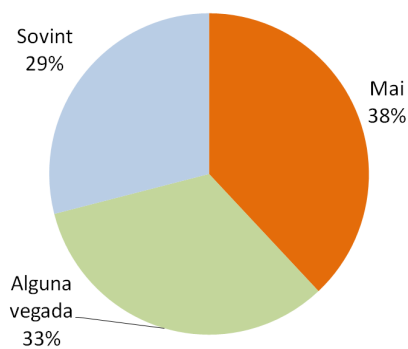
Per la seva banda, els Gràfics 12 a 15 que apareixen tot seguit resumeixen els resultats de freqüències d'ús dels equipaments analitzats per part de les persones participants. L'equipament que és utilitzat amb més freqüències per més persones participants correspon al casals i espai de gent gran. El 46% manifesta anar-hi sovint, mentre que el centre cívic hi assisteix amb aquesta freqüència el 29%, a les biblioteques el 27%, i només el 12% als centres esportius. Més enllà, el Gràfic 6 mostra que la majoria de les persones

participants assisteixen a més d'un equipament sociocultural, algunes d'elles a tots els equipaments estudiats. Només algunes persones no assisteixen a cap equipament en cap moment.

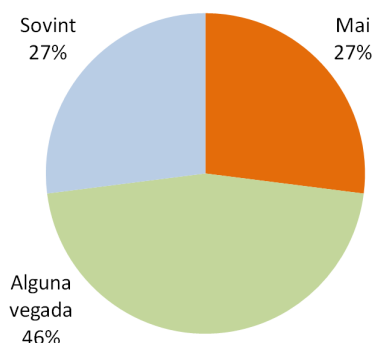
Gràfic 12: Distribució de les persones participants (en %) segons la freqüència d'ús dels casals i espais de gent gran del barri

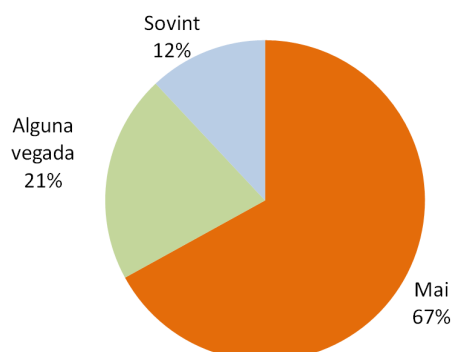
Gràfic 13: Distribució de les persones participants (en %) segons la freqüència d'ús dels centres cívics del barri

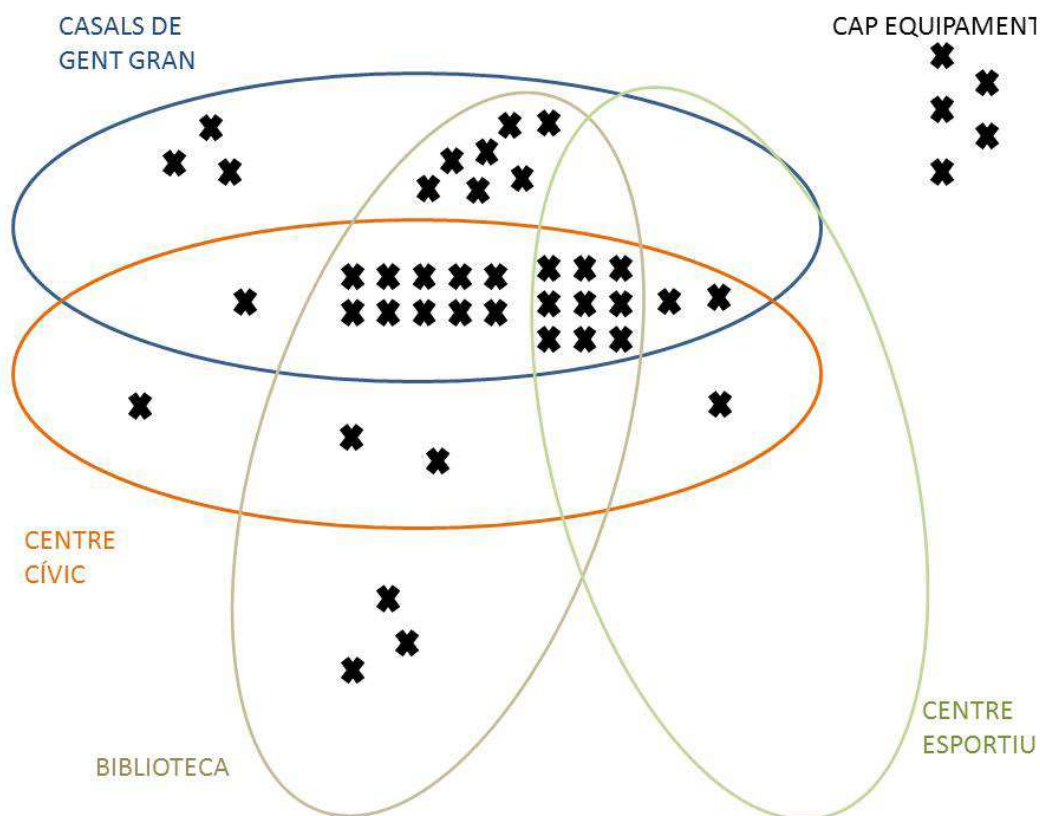
Gràfic 14: Distribució de les persones participants (en %) segons la freqüència d'ús de les biblioteques del barri

Gràfic 15: Distribució de les persones participants (en %) segons la freqüència d'ús dels centres esportius del barri

Gràfic 16: Distribució de les persones participants (en valors absoluts) segons la utilització dels equipaments del barri

Per últim, el qüestionari va contemplar dues preguntes de caire psicològic. La primera d'elles aplica una tècnica de projecció per indagar en els valors i la imatge inconscient que els equipaments socioculturals tenen per a les persones participants. Per fer-ho es va demanar que cadascú identifiqués cada equipament sociocultural amb un animal de forma espontània. La identificació era lliure tot i que es van oferir alguns animals a tall d'exemple, els quals van ser triats en la seva major part per les persones participants i que es detalla a continuació segons ordre de freqüència:

- Casal de gent gran: Gos (43,9%). Elefant (31,7%). Lloro (4,9%)
- Centre cívic: Gos (33,3%). Lloro (27,8%). Lleó (11,1%)
- Biblioteques: Elefant (16,5%). Gos (16,2%). Lleó (16,2%)
- Centres esportius: Lleó (35,3%). Gos (17,6%)

El major grau de diversitat animal es correspon amb els equipaments menys coneguts i/o freqüentats i sempre en les percentuals més baixes (2,9% centres esportius: cavall, gasela, gat, llebrer, lloro, pardal, pingüí i puma) i 2,7%

(biblioteques: cavall, mico, mussol i ratolí).

En general, és possible afirmar que la tècnica projectiva confirma la imatge positiva que les persones grans usuàries d'aquests equipaments els hi confereixen amb independència de llur variables sociodemogràfiques. A través de les característiques que les persones participants confereixen a aquests equipaments, es dona compte dels atributs i qualitats assignades. Els animals amb els que els hi identifica permeten concloure que la percepció dels seus usuaris es centralitza molt especialment en els valors següents:

- Lleialtat, fidelitat, protecció, noblesa, dependència.
- Lideratge, fortalesa, prestigi, decisió, defensa.
- Saviesa, intel·ligència.
- Paciència, serenitat, confiança, pau, harmonia.
- Vinculació (establiment de relacions d'autonomia i dependència envers l'equipament i els grups (ex.: vincles relacionals i grupals).

Només s'identifica algun cas on es van fer projeccions d'atributs negatius en relació amb el casal de gent gran, a través de la seva identificació amb el tauró, potencialment ple de connotacions d'agressivitat.

La segona pregunta de caire psicològic incorporada al qüestionari aplica un test de personalitat per explorar la situació emocional de les persones participants en el moment dels grups focals. En particular, es tracta el Test abreujat de Max Lüscher (2003), conegut també com el Test dels Colors basat en la psicologia funcional cromàtica, atès que es tracta d'una prova molt senzilla d'aplicar i d'explotar els seus resultats.

Tot subjecte sa i equilibrat tendeix a establir en les primeres quatre eleccions una preferència cromàtica establerta per la gama de colors -Blau, Verd, Vermell i Groc- i que representen necessitats psicològiques fonamentals.

La preferència cromàtica portada a terme per les persones participants reflecteixen reproduïx en una elevada percentual aquest mateix patró i que es caracteritza per la disposició d'una marcada estabilitat i equilibri emocional. A continuació es detalla la selecció cromàtica de les persones participants segons ordre de freqüència:

- 1 i 2.: Color Blau (33.93%) / Verd (33.93%).

- 3.: Color Vermell (22.92%).
- 4.: Color Lila (6.25%).

A més cap persona participant va triar entre les primeres preferències els colors, com el negre, el gris i el marró, que delaten situacions emocionals potencialment problemàtiques de la persona.

Guió dels grups focals

Introducció

- Fer seure els participants a la taula de reunions i que col·loquin el cartell amb el seu nom davant seu (NOTA: evitar que les persones que escriguin amb dificultat seguin juntes).
- Fer la presentació del projecte segons guió 1
- Fer la presentació de la sessió segons guió 2

Dinàmica: Factors d'atracció dels equipaments

- Visualitzar en TV el ppt 1
- Fer la presentació de la dinàmica segons guió 3
- Organitzar parelles per treballar conjuntament (per proximitat)
- Organitzar tres subgrups de parelles i assignar-los equipaments de la següent manera:
 - o Casals de gent gran i centres cívics.
 - o Casals de gent gran i biblioteques.
 - o Casals de gent gran i centres esportius.
- Distribuir els targetons i els rotuladors entre els participants.
- Proposar identificar **motius per anar/assistir/participar als equipaments assignats**.
- Proposar identificar **motius per NO anar/assistir/participar als equipaments assignats**.
- Discussió grupal a partir dels targetons de cada parella amb les següents preguntes clau a fer per part dels dinamitzadors.
 - o **Està ben vist anar al casal de gent gran?**
 - o **Els altres equipaments són elitistes d'alguna manera?**
 - o **Tenen problemes per anar/assistir/participar en algun d'aquests equipaments?**

Dinàmica: Valors de les activitats de lleure a la comunitat

- Visualitzar en TV el ppt 2
- Fer la presentació de la dinàmica segons guió 4
- Llançar la pregunta clau inicial:
 - o **Per què o per a què fem activitats de lleure a la comunitat?**
- Altres preguntes clau a incorporar a la discussió grupal per part dels dinamitzadors:
 - o **Quins beneficis personals ens aporten?**

- **Com ens fan sentir amb nosaltres mateixos? I amb els altres?**
- **Quina opinió tenim de les persones que fan les activitats? I la resta de la societat?**
- **Quina opinió tenim de les persones que NO fan les activitats? I la resta de la societat?**
- Llançar la pregunta clau:
 - **La seva visió sobre les activitats de lleure a la comunitat és ara diferent a quan tenien 50 anys?**
- Llançar la darrera pregunta clau:
 - **Ens podríeu fer suggeriments per facilitar que les activitats de lleure i els equipaments municipals arribin a més persones grans?**

Cloenda

Enquesta de suport als grups focals

A continuació pot observar-se l'enquesta de suport que es va realitzar com a suport per descriure la composició dels grups focals.

Enquesta de suport als grups focals

Bon dia, moltes gràcies per la seva participació.

A continuació li farem unes preguntes sobre la seva vida quotidiana i els equipaments socioculturals de la ciutat.

Llegeixi amb atenció i, si us plau, respongui amb sinceritat.

No hi ha respostes correctes ni incorrectes. Totes les opinions són valuoses.

Les seves respostes són anònimes. Ja veu que no anotem el seu nom.

1. Indiqui sexe i edat actual ☐ Home _____ ANYS ☐ Dona _____ ANYS
2. Quin és el seu nivell d'estudis? ☐ Sense estudis finalitzats ☐ Estudis secundaris
☐ Estudis primaris ☐ Estudis superiors
3. Quin és el seu estat civil? ☐ Solter/a ☐ Separat/da, divorciat/da
☐ Casat/da ☐ Vidu/a
4. Actualment, viu sol? ☐ Sí, des de quan? _____
☐ No, amb qui viu? _____
5. En general, diria que la seva salut actual és? ☐ Excel·lent ☐ Regular
☐ Molt bona ☐ Dolenta
☐ Bona
6. En general, es sent més jove, més gran, o de la mateixa edat que té ara? ☐ Més jove. Quants anys? ____ ANYS
☐ Més o menys igual
☐ Més gran. Quants anys? ____ ANYS

7. En un dia normal, quant temps seguit pot passejar pel seu barri sense cansar-se ni descansar? ____HORES
____MINUTS
8. Ens podria dir on estan els següents equipaments municipals del seu barri?
Casal de gent gran:	☐ Sí - ☐ No - ☐ Tinc dubtes - ☐ No n'hi ha
Centre cívic:	☐ Sí - ☐ No - ☐ Tinc dubtes - ☐ No n'hi ha
Biblioteca:	☐ Sí - ☐ No - ☐ Tinc dubtes - ☐ No n'hi ha
Centre esportiu:	☐ Sí - ☐ No - ☐ Tinc dubtes - ☐ No n'hi ha
9. Amb quina freqüència assisteix als següents equipaments municipals al seu barri?
Casal de gent gran:	☐ Mai - ☐ Alguna vegada - ☐ Sovint
Centre cívic:	☐ Mai - ☐ Alguna vegada - ☐ Sovint
Biblioteca:	☐ Mai - ☐ Alguna vegada - ☐ Sovint
Centre esportiu:	☐ Mai - ☐ Alguna vegada - ☐ Sovint
10. Quin animal associaria als següents equipaments municipals del seu barri?
Els animals es poden repetir a més d'un equipament
Exemples: lleó, gos, lloro, elefant, etc.
Casal de gent gran:	_____
Centre cívic:	_____
Biblioteca :	_____
Centre esportiu:	_____
11. A la televisió apareixen 8 colors. Si us plau, els podria ordenar segons la seva preferència? El 1er color és el que li agrada més. El 8è color és el que li agrada menys.
1er	_____	5è	_____
2on	_____	6è	_____
3er	_____	7è	_____
4rt	_____	8è	_____

12. Per últim, ens podria dir el principal motiu per haver vingut a participar amb nosaltres?

Moltes gràcies per la seva paciència i col·laboració.

PRINCIPALS RESULTATS DELS GRUPS FOCALS

Aquest apartat presenta els resultats dels grups focals amb persones de 60 anys i més que s'han realitzat en el marc d'aquest treball. En primer lloc apareixen les aportacions realitzades per cada un dels grups d'acord amb el guió de les sessions. S'han inclòs anònimament cites directes dels participants per il·lustrar punts claus. Posteriorment es formulen aquelles qüestions que l'equip investigador ha considerat de més relleu en relació a l'objecte d'anàlisi.

Les mirades de les persones de 80 anys i més que només assisteixen a casals i espais municipals de gent gran

Els motius per assistir als equipaments socioculturals

Totes les persones participants identifiquen diferents motius per assistir als casals i espais de gent gran. Al final de la discussió hi ha consens en els següents motius:

- Relacionar-se amb altres persones grans, conèixer i fer noves amistats
- Fer activitats físiques i/o recreatives
- Participar a les festes
- Considerar que les professionals són molt afectuoses
- Aprendre nous coneixements.
- Entretenir-se, passar l'estona, inclús si no es fan activitats.
- Participar com a voluntària ajudant a altres persones.
- Per afrontar situacions emocionals difícils
- Acompanyar a familiars que hi van, especialment a les filles.

Tot i que les persones participants no assisteixen als centres cívics, bona part d'elles té referències d'aquests equipaments, encara que consideren que és difícil saber què fan. Els principals motius identificats són els següents:

- Autorerealitzar-se o desenvolupar-se a nivell personal.
- Relacionar-se i compartir coneixements amb les persones joves.
- Veure representacions artístiques, com ara teatre i pintura.
- Considerar que els centres cívics vetllen pel barri.

Les biblioteques són l'altre equipament molt conegut per part de les persones participants, encara que la majoria d'elles no hi assisteix. Entre d'altres motius per assistir-hi, destaca la identificació del suport d'altres persones usuàries joves:

- Llegir llibres, revistes i la premsa diària.
- Poder disposar de llibres a casa sense haver de comprar-los.
- Accedir a Internet
- Considerar que les instal·lacions són de qualitat i que s'està bé allà.

- Considerar que les persones joves que hi van a les biblioteques ajuden a les persones grans quan aquestes tenen dificultats.

“Jo vaig a la biblioteca i sempre em tracten molt bé, la joventut si veig que estic despitat em pregunten que busques, que fas. He posat el Wifi i si em veuen així...em pregunten, què li passa alguna cosa. Hi ha un caliu de que si jo tinc 70 anys i tu tens 30, ets tu qui t’ofereixes a mi directament, no cal que et demani”.

Per últim, els centres esportius són coneguts per poques persones participants, les quals senyalen com a principals motius per assistir:

- Considerar que tenen bons monitors
- Considerar que les instal·lacions són de qualitat i que s’està bé allà.

Els motius per defugir els equipaments socioculturals

Encara que totes les persones participants assisteixen als casals i espais municipals, tothom identifica diversos motius per no assistir-hi, ja sigui perquè són aspectes dels equipaments que no els hi agrada o perquè es basen en les opinions d’altres persones grans. Els diferents motius per a no assistir-hi són:

- Considerar que els casals i espais de gent gran tenen un ambient sorollós, principalment de les persones que juguen a les cartes i el dòmino.
- Considerar que les instal·lacions dels casals i espais de gent es troben en males condicions o insuficients pel públic assistent
- Creure que s’han de pagar per fer activitats organitzades
- Considerar que l’oferta d’activitats té un horari massa limitat.
- No voler relacionar-se amb “vells”.
- Tenir obligacions de cura familiar, especialment dels néts/es.

“Tengo una amiga que dice no ir al casal para no relacionarse con los viejos, y ella tiene 90 años!”

L’assistència als casals i espais de gent gran es configura com un dels motius per no anar als centres cívics, fet que no succeeix amb la resta d’equipaments socioculturals. La relació de motius identificats per no assistir-hi és la següent:

- Assistir als casals i espais de gent gran.
- Considerar que els centres cívics no s’identifiquen amb les persones grans.
- Creure que hi ha massa gent jove.
- Considerar que als centres cívics hi ha molta “política”.

Les biblioteques són equipaments molt coneguts, encara que moltes persones participants no les localitzen en el seu barri. Entre els motius per no assistir-hi destaca la imatge social que les configura com a espais ocupats pels estudiants.

- Tenir llibres a casa per llegir.
- Considerar que les biblioteques no tenen llocs lliures perquè estan ocupades pels estudiants.
- Creure que no hi ha suficients biblioteques.

Finalment, les persones participants coincideixen en identificar els següents motius per no assistir als centres esportius:

- No tenir un estat de salut adequat.
- No voler pagar per assistir als centres esportius.
- Considerar que l'oferta de centres esportius està massa lluny del seu domicili.

Les imatges socials dels equipaments socioculturals i les activitats de lleure a la comunitat

Totes les persones participants consideren que està ben vist anar als casals i espais de gent gran. De fet tothom posa de manifest que en la seva experiència personal com a usuaris mai han patit una visió social negativa. A més, expressen que, en qualsevol cas, la seva indiferència personal en cas de que aquesta circumstància es pogués donar en algun moment. Segons la seva visió, aquests equipaments tenen una imatge social positiva per les activitats que allà es fan. Així doncs, segons les persones participants, les activitats són crucials per a la configuració de la imatge social dels casals i espais de gent gran.

No creuen que els altres equipaments socioculturals siguin elitistes en cap sentit. En general mostren predisposició per assistir-hi, però fonamenten la seva decisió personal de no anar-hi en el fet que no tenen necessitat.

La imatge social de les persones grans que realitzen activitats de lleure a la comunitat es correspon amb el de persones que tenen cura de la seva salut, que són dinàmiques i que s'ho passen bé a la seva vida quotidiana. Si, a més, fan activitats de voluntariat, llavors es veuen com a altruistes o benefactors. En aquest sentit, les persones participants donen molt de valor a la imatge social que tenen els familiars, sobre tot els néts i nétes.

“És d'admirar les persones que fan coses. Tenim un senyor que ve a jugar a la botifarra, i li diem perquè jugues a cartes i no fas altres coses, i ha fet els 104 anys! El porten en cadira de rodes i allà (al casal) camina molt poquet.”

En canvi la imatge social que tenen de les persones grans que no fan activitats resulta bastant negativa. Aquesta decisió es considera com un bloqueig en el temps, com si el món d'aquelles persones es quedés reduït als límits de la vida privada i en un moment del passat. Algunes de les persones participants apunten que hi ha casos en que no es fa cap activitat perquè no saben què poden fer. En

aquest sentit diferencien les conductes entre homes i dones. Consideren que els homes tendeixen a tenir més vergonya i a ser més còmodes amb la seva vida quotidiana. En general consideren que les persones que no fan activitats és perquè ja estan bé així. Altres explicacions, com la manca de salut, apareixen molt poc en la seva visió.

“Jo dic una cosa, els homes són una colla de ganduls, els hi fa vergonya, jo personalment faig un taller d’estany? Tinc 14 dones i 2 homes. Canto a una coral, i lo que falta són homes.”

“Estan perden el temps i s’estan anquilosant”

Els efectes positius de les activitats de lleure a la comunitat sobre les persones

Les persones participants identifiquen diversos efectes positius de la realització de les activitats de lleure a la comunitat. Però el principal es correspon amb que contribueix de forma preventiva al bon estat de salut de les persones grans. En aquest sentit diferencien entre la salut física i la salut mental, així com entre les activitats que afavoreixen aquests estats de salut. En general les activitats físiques s’associen amb la salut física, però l’associació no resulta tan clara amb la salut mental. Consideren que totes les activitats, pel fet d’animar a sortir de casa i relacionar-se amb altres persones, tenen efectes positius sobre la salut mental.

“Jo no sortia de casa, vaig parlar amb la Directora i li vaig demanar que m’ajudés a fer activitats”.

“Faig activitats per a que treballi el cap, per prevenir malalties”

Altres efectes positius de les activitats, de fet relacionats amb la salut mental, és la millora de l’autoestima personal. Tanmateix, apunten que esdevenen una ajuda per afrontar situacions difícil a la vida quotidiana com ara la soledat, el dol, les dificultats econòmiques pròpies o dels familiars, etc.

La relació amb altres persones que comporten aquestes activitats es considera un efecte positiu en si mateix, ja que condueix a compartir experiències, intercanviar idees amb altres persones. Algunes persones remarquen la importància diferencial de quan aquestes relacions es produeixen amb persones més joves, com per exemple succeeix a les biblioteques. Un exemple d’això és quan han demanat ajuda per utilitzar la Wifi. Altres situacions es donen amb els familiars, particularment amb els néts i nètes. En aquest cas les activitats ofereixen oportunitat de reforçar els lligams. Malgrat això, es remarca que els homes no ho fan tant com les dones:

Un home del grup pregunta: “M’agradaria preguntar: al casal qui ho sap aprofitar més, els homes o les dones?”

Les dones del grup responen: “Les dones, els home només venen a jugar a cartes...”

Per últim, les persones participants emfatitzen que fer aquestes activitats produeix un sentiment de gran satisfacció personal. S’ho passen bé. Però, a més, quan hi ha aprenentatges reconeixen un procés de creixement personal que dóna valor a la seva vida quotidiana.

Les mirades retrospectives sobre el lleure a la comunitat

Gairebé totes les persones participants coincideixen en dir que als 50 anys no s’havien imaginat el que ara fan. D’una banda, mai es van plantejar aquesta qüestió, i, d’altra banda, mai haguessin pensat que farien tantes activitats de lleure a la comunitat. En aquest sentit hi ha una dona que manifesta que si havia pensat en què faria gran, motivada perquè llavors tenia cura d’una persona gran.

“Veia a aquella senyora i jo pensava que quan fos gran no em quedaria a casa tota sola. Faria activitats, em mouria.”

Els suggeriments per facilitar l’ús dels equipaments socioculturals i les activitats de lleure a la comunitat entre les persones grans

Tothom va ser participatiu en relació a aquesta qüestió. S’apunten diferents suggeriments sense que hi hagi una prioritització entre els mateixos.

- Promoure el boca a orella animant a altres persones a participar-hi, especialment entre les xarxes informals.
- Incorporar a les parròquies per a que motivin a la gent gran que va a missa.
- Detectar els casos de viudetat i oferir acompanyaments als equipaments.
- Oferir activitats amb preus baixos o gratuïts.
- Difondre més l’oferta dels equipaments.

Les mirades de les persones de 80 anys i més, amb un estat de salut deteriorat, que no assisteixen a equipaments socioculturals

Els motius per assistir als equipaments socioculturals

Les persones participants apunten un nombre molt equilibrat de motius per assistir als equipaments socioculturals. Normalment el seu relat fa referència al comportament d’altres persones grans i, en ocasions, a la seva pròpia experiència personal.

Els principals motius per assistir als casals i espais de gent gran són:

- Entretenir-se, passar l’estona.
- Establir noves relacions personals i noves amistats amb persones de la mateixa edat.
- Trobar recolzament d’altres persones de la mateixa edat, sentir-se acompanyat/da i reconfortat/da.

- Participar en les activitats que s'ofereixen.
- Considerar que els casals i espais de gent gran ofereixen un entorn molt familiar i proper.

“Si no hi anés al casal de gent gran estaria sola i si faig activitats puc fer amistats i estar acompanyada”

Respecte els motius per assistir als centres cívics, els dos primers coincideixen amb els apuntats anteriorment, la resta són exclusius:

- Entretenir-se, passar l'estona.
- Establir noves relacions personals i noves amistats amb persones de totes les edats.
- Participar en activitats culturals com ara escoltar poemes en viu o veure projeccions de documentals o similars que no es troben en altres equipaments.
- Creure que els centres cívics són centres molt dinàmics.

Tant en el cas de les biblioteques com en dels centres esportius les persones participants posen èmfasi en les preferències personals en relació a l'activitat principal que promouen els equipaments. En el cas de les biblioteques es destaca principalment la lectura, així els motius són:

- Agradar la lectura.
- Poder disposar de llibres a casa sense haver de comprar-los.
- Tenir interès per aprendre coses noves, com ara nou vocabulari i el seu significat, i ampliar la cultura.

Així mateix, en el cas dels centres esportius, els motius per assistir-hi es centren en la preferència per la pràctica de l'activitat física, com ara:

- Agradar la pràctica de l'activitat física.
- Comptar amb una cultura de la pràctica de l'activitat física des de fa molts anys.
- Tenir cura de la pròpia salut a través de la pràctica de l'activitat física per decisió pròpia o seguint una recomanació mèdica.

Els motius per defugir els equipaments socioculturals

Totes les persones apunten motius personals per no assistir als equipaments socioculturals, tot i que sovint es complementen amb referències al comportament d'altres persones grans que elles coneixen.

Llevat del darrer, els motius expressats per no assistir als casals i espais de gent gran són compartits per totes les persones participants. Es destaca molt l'impacte de les situacions personals difícils, així com de les obligacions de cura:

- Afrontar situacions personals difícils (viudetat, depressió, soledat).
- Tenir obligacions de cura familiar, especialment dels néts/es.
- Tenir altres preferències de lleure, com ara passejar, llegir a casa, etc.
- Anar a altres equipaments socioculturals.

“Jo no he anat mai a un casal, doncs mai m’he atrevit a anar-hi. Em vaig quedar vidu fa poc i vaig pensar que el millor lloc on podia estar és a casa. Però considero que és un bon lloc per trobar recolzament. Potser si hi anés, canviaria d’opinió”.

Entre els motius per no assistir als centres cívics destaca pel seu consens la competència dels casals i espais de gent gran, quan a la inversa és amb tots els equipaments socioculturals, així com tenir altres preferències de lleure. Els altres motius estan apuntats per tan sols una o dues de les persones participants:

- Anar als casals i espais de gent gran.
- Tenir altres preferències de lleure, com ara passejar, llegir a casa, etc.
- Sentir vergonya o por a no estar al mateix nivell que la resta i fer el ridícul.
- No tenir temps lliure per anar-hi.
- Considerar que els centres cívics són avorrits.
- No dominar la llengua catalana.

En el cas de les biblioteques apareixen per primera vegada les limitacions per deteriorament cognitiu com a barrera a la participació en els equipaments socioculturals. Tot i això en la discussió dominen els motius relatius a les preferències personals.

- Tenir altres preferències de lleure, com ara passejar, llegir a casa, etc.
- No tenir temps lliure per anar-hi.
- No agradar la lectura.
- Tenir prou amb els llibres que tenen a casa.
- Tenir dificultats per a la lectura, ja sigui per analfabetisme o per deteriorament cognitiu.

Finalment, quan s’aborden els motius per no assistir als centres esportius reapareix la salut deteriorada com a una barrera a la participació, al costat d’altres:

- Tenir un estat de salut deteriorat per fer activitat física.
- Sentir-se massa vells/es per fer activitat física.
- Tenir obligacions de cura familiar, especialment dels néts/es.
- Creure que només s’ofereixen activitats físiques dirigides.

“En aquesta edat, hi ha moltes persones grans no es poden moure molt, per això no van als centres esportius”.

Les imatges socials dels equipaments socioculturals i les activitats de lleure a la comunitat

Totes les persones participants coincideixen en que anar als casals i espais de gent gran està ben vist socialment. Aquests equipaments es consideren com els més familiars i adequats per a les necessitats de les persones grans per a la majoria de les persones participants. Només una de les persones participants prefereix l'opció dels centres cívics. En tots els casos es visualitza els casals i espais de gent gran com un recurs que facilita la vida quotidiana de les persones grans i com una ajuda per a viure en millors condicions.

“El casal ajuda a viure millor. Està molt bé que hi hagi aquests llocs per a la gent gran”.

“Jo sóc més de casal de gent gran que de centre cívic. El casal és més familiar, és on hi trobem els amics”.

En general no es considera que els centres cívics, les biblioteques o els centres esportius siguin uns equipaments elitistes. No obstant això creuen que en alguns barris determinats (els de major renda), això es pot produir. Tanmateix troben que hi ha activitats que poden exigir un nivell cultural més elevat del normal, fet que explicaria que algunes persones grans no hi participin.

Hi ha una opinió generalitzada sobre que les persones grans que fan activitats de lleure a la comunitat es troben bé de salut, tenen moltes amistats i són molt actives. A més s'està molt d'acord en que la visió de la resta de la social és molt positiva. Respecte a les persones que no fan activitats, l'opinió és que hi ha factors personals, com ara la manca de temps, la mala salut, que justifiquen aquesta conducta. Però no creuen que la seva imatge social sigui negativa. Es tendeix a entendre la situació i a justificar-la.

Els efectes positius de les activitats de lleure a la comunitat sobre les persones

En general les persones participants centren el seu discurs sobre els efectes positius de les activitats de lleure a la comunitat en les oportunitats de relacionar-se amb altres persones que aquestes els hi ofereixen. La relació amb els altres es planteja com a una estratègia per evitar la soledat i per créixer a nivell personal.

Altres efectes positius són l'augment de l'autoestima, en tant que fan activitats que pensaven que no podrien arribar a fer, i la satisfacció, en tant que s'ho passen bé mentre les fan.

Les mirades retrospectives sobre el lleure a la comunitat

No hi ha debat. Tothom està d'acord en que als 50 anys no es pensa sobre si es faran activitats de lleure a la comunitat quan es sigui gran. Amb la jubilació i/o l'edat això canvia i se li dona molta importància.

"Jo quan tenia 50 anys, no pensava en aquestes coses, tenia altres coses al cap"

Els suggeriments per facilitar l'ús dels equipaments socioculturals i les activitats de lleure a la comunitat entre les persones grans

Les persones participants no aprofundeixen en suggeriments, però apunten que la millora de la informació disponible i, fins i tot, la participació en reunions com el grup focal podria contribuir-hi favorablement.

Les mirades de persones de 80 anys i més, amb bon estat de salut i vivint soles, que no assisteixen a equipaments socioculturals

Els motius per assistir als equipaments socioculturals

Totes les persones participants apunten al menys un motiu per assistir als casals i espais de gent gran. La llista final de motius compta amb el consens de tothom, especialment en relació:

- No sentir-se ni estar sols. Sentir-se acompanyat en un espai que els hi resulta familiar i confortable.
- Conviure amb altres persones grans i establir noves relacions d'amistat.
- Distreure's soles o en companyia d'altres persones.
- Fer activitats, tot i que hi ha diferències entre les preferències entre els homes i les dones.

Les aportacions sobre els motius per assistir als centres cívics són molt limitades, atès que poques persones participants coneixien aquests equipaments. En general es coincideix en identificar només un motiu per assistir, el qual consisteix en:

- Participar en les activitats de la programació dels centres cívics.

En el cas de les biblioteques les persones participants apuntem novament una varietat de motius per assistir-hi, com ara:

- Llegir llibres, revistes i la premsa diària.
- Accedir a coneixements, estar al dia de l'actualitat i, en general, per l'afany de satisfer la seva curiositat
- Utilitzar ordinadors i connectar-se a Internet.
- Considerar que les biblioteques ofereixen un espai per gaudir de tranquil·litat.

Per últim, algunes persones participants apunten alguns motius per assistir als centres esportius, posant èmfasi en la importància dels interessos personals:

- Trobar-se millor de salut mitjançant la pràctica d'activitats físiques.
- Agradar la pràctica esportiva.
- Considerar que alguns centres esportius ofereixen activitats gratuïtes o a baix cost a les persones grans interessades.

Els motius per defugir els equipaments socioculturals

Totes les persones participants expressen opinions sobre els motius per no assistir als casals i espais de gent gran. Al final de la discussió hi ha consens en assenyalar els següents motius:

- No tenir necessitat de assistir-hi perquè es senten bé a casa seva i/o tenen amistats amb que es relacionen amb freqüència.
- No tenir-ne coneixement dels casals i espais de gent gran i les seves activitats.
- Tenir vergonya o por davant de situacions socials desconegudes
- Pensar que anar als casals i espais de gent gran els farà sentir “vells”.
- Trobar-se en una situació de solitud i d'aïllament social.

La resta d'equipaments socioculturals genera poc debat entre les persones participants a l'hora d'identificar motius per no assistir-hi. En el cas dels centres cívics s'apunten els següents:

- No tenir necessitat de assistir-hi perquè es senten bé a casa seva i/o tenen amistats amb que es relacionen amb freqüència.
- No tenir-ne coneixement dels centres cívics i les seves activitats.

Com en altres grups, els motius identificats per no assistir a les biblioteques es fonamenten en aspectes personals que es poden trobar dins dels diferents segments de persones grans. Aquests són:

- Tenir poc interès per la lectura i les activitats relacionades.
- No disposar del nivell d'alfabetització necessari.

Finalment, els motius assenyalats per no assistir als centres esportius són els següents:

- Considerar que els preus de les activitats són cars pel seu nivell adquisitiu.
- No agradar la pràctica esportiva.

Les imatges socials dels equipaments socioculturals i les activitats de lleure a la comunitat

Entre les persones participants no afloren imatges socials negatives en relació als casals i espais de gent gran. Més aviat al contrari, tothom manifesta que està ben

vist anar a aquest tipus d'equipament. A més, apunten que es tracta d'espais oberts a totes les classes socials. Ara bé algunes persones participants apunten que les diferències socio-econòmiques que hi ha entre els barris de la ciutat es traslladen als casals i espais de gran. Segons aquesta visió, els equipaments que hi ha en els barris amb nivell socio-econòmic més baix tenen un nivell de qualitat percebut inferior o són menys atractius per assistir-hi.

Respecte als centres cívics, les biblioteques i els centres esportius no hi ha una percepció de que siguin uns espais elitistes. Però, en general, les persones participants assenyalen que el fet de que s'hagi de pagar per les activitats o hi hagi una quota mensual d'abonament promou que algunes persones grans no hi assisteixin.

"Hi ha pensions miserables. Jo tinc una pensió que no arriba a 600 euros i no puc anar-hi".

Hi ha una imatge d'admiració i respecte per les persones que fan activitats de lleure a la comunitat, especialment per aquelles que fan voluntariat. Creuen que la resta de la societat té en bona consideració a les persones grans que fan activitats de lleure a la comunitat.

Els efectes positius de les activitats de lleure a la comunitat sobre les persones

Les persones participants no profunditzen sobre aquestes qüestions. Apunten que la realització d'activitats genera efectes positius, bàsicament a nivell de satisfacció i entreteniment personal. Una de les persones participants suggereix que contribueixen a que les persones grans es sentin més joves que la seva edat. En cap moment s'apunten efectes positius relacionats amb la salut, física o mental, o amb l'evitació de la soledat. Entre les activitats de lleure es dona més valor al voluntariat, en tat que contribueix a ajudar als altres.

"S'han d'afavorir les activitats de voluntariat i participació perquè fan que l'avi no se senti apartat".

Les mirades retrospectives sobre el lleure a la comunitat

Tothom està d'acord en que als 50 anys no es pensa en la jubilació o en fer-se grans. Mai es van plantejar quines activitats farien en el futur. A més apunten que, llavors, l'oferta d'equipaments era molt reduïda i diferent de la que hi ha ara.

Els suggeriments per facilitar l'ús dels equipaments socioculturals i les activitats de lleure a la comunitat entre les persones grans

Els suggeriments de les persones participants són els següents:

- Posar més monitors i més voluntaris als casals i espais de gent gran per poder oferir més activitats organitzades.
- Oferir activitats gratuïtes o adequar els preus a les limitacions econòmiques individuals (com la targeta rosa).
- Optimitzar l'ús de recursos econòmics que té l'Administració millorant la "rendibilitat" i controlar millor el que fan les empreses a qui l'Ajuntament externalitza tasques socio-culturals.

Les mirades de les persones de 70 a 80 anys que viuen soles i no assisteixen a equipaments municipals socioculturals

Els motius per assistir als equipaments socioculturals

Totes les persones participants identifiquen motius per assistir als casals i espais de gent gran, malgrat que elles no hi assisteixen. A més diferencien una assistència per fer activitats organitzades i una altra centrada en la convivència i en l'espai relacional dels equipaments. Els motius assenyalats són:

- Conèixer a altres persones, relacionar-se i fer noves amistats.
- Participar en activitats adaptades a les necessitats i interessos de les persones grans.
- Entretenir-se, passar l'estona, inclús si no es fan activitats.
- Evadir-se dels problemes o dificultats que es poden patir.

El coneixement dels centres cívics era reduït entre les persones participants, el que va minvar la seva capacitat per identificar motius per anar a aquests equipaments. Bàsicament les persones participants identifiquen els següents motius per anar als centres cívics:

- Conèixer a altres persones, relacionar-se i fer noves amistats.
- Participar en les sortides, excursions i caminades que s'organitzen.

Les biblioteques són un equipament molt conegut per les persones participants. Fins i tot tenen coneixement d'algunes activitats específiques. D'aquesta manera s'identifiquen els següents motius per assistir-hi:

- Llegir llibres, revistes i la premsa diària.
- Poder disposar de llibres a casa sense haver de comprar-los.
- Poder accedir a Internet.
- Comptar amb suport de persones voluntàries que porten llibres a casa de les persones amb problemes de mobilitat i la possibilitat de que et llegeixin si es pateixen problemes de visió.

Finalment els centres esportius són una referència allunyada de la seva realitat quotidiana, malgrat això consideren els següents motius perquè les persones grans hi assisteixin:

- Agradar l'oferta d'activitats
- Comptar amb un horari ampli de lliure accés a les instal·lacions.

Els motius per defugir els equipaments socioculturals

Les persones participants expressen amb molta rotunditat les seves opinions en relació als motius per a no assistir als casals i espais de gent gran. Es diferencien motius relacionats tant amb les preferències personals com amb una imatge social estereotipada d'aquests equipaments:

- Considerar que els casals i espais de gent gran tenen un ambient sorollós, principalment de les persones que juguen a les cartes i el dòmino.
- Considerar que els casals i espais de gent gran no compten amb activitats del seu interès personal.
- Fer altres coses a la vida quotidiana que no deixen temps per anar als casals i espais de gent gran.
- Preferir fer activitats de lleure per compte propi i fora dels equipaments.

“No hi anem (al casal de gent gran) perquè ja tenim la vida feta amb altres coses i no ens fa falta acudir al centre per fer activitats”

La identificació de motius per no assistir a la resta d'equipaments socioculturals està molt centrada en aspectes relatius a la seva imatge social, destacant l'absència de motius atribuïbles a les pròpies persones grans. En el cas dels centres cívics, s'identifica només el següent motiu:

- Considerar que els preus de les activitats són cars pel seu nivell adquisitiu.

Tanmateix, s'identifica un únic motiu en el cas de les biblioteques, com ara:

- Considerar que no es troben les novetats literàries.

Finalment, els motius per no assistir als centres esportius també estan centrats en la imatge social dels equipaments:

- Considerar que no hi ha prou difusió de les instal·lacions, ni de la seva proposta d'activitats, especialment l'adaptada a les persones grans.
- Considerar que els preus de les activitats són cars pel seu nivell adquisitiu.
- Creure que resulta difícil trobar places a les activitats organitzades.

Les imatges socials dels equipaments socioculturals i les activitats de lleure a la comunitat

Tot i que les persones participants no assisteixen als casals i espais de gent gran, hi ha consens en creure que aquests equipaments tenen una bona imatge social i que el fet d'anar-hi sigui vist socialment com positiu. Si hi ha prejudicis es tracta de casos aïllats de persones irrespectuoses.

El grup es posiciona clarament en contra de la consideració d'equipaments elitistes els centres cívics, les biblioteques i els centres esportius. Diferents persones argumenten que hi van gent de tota mena. En aquest sentit posen de relleu la seva pròpia experiència personal, exposant que elles sempre s'han sentit integrats quan han assistit a aquests equipaments.

Es valora que la realització d'activitats de lleure a la comunitat contribueix a una imatge positiva de les persones grans, com a un col·lectiu més dinàmic, que es preocupa per la seva salut i que té inquietuds. En particular, el voluntariat ajuda a que la gent gran sigui vist com un col·lectiu valuós socialment i generós amb els altres.

No manifesten cap opinió sobre les persones que no realitzen activitats de lleure a la comunitat. La seva posició és que s'han de respectar tots els estils de vida.

“No s’ha de criticar, si aquesta persona ha decidit aquest mode de viure (...) si no li agrada, no li agrada (...) si tens família i tens nets, ja tens les activitats que vulguis”.

Els efectes positius de les activitats de lleure a la comunitat sobre les persones

Hi ha consens entre les persones participants en la identificació de dos tipus d'efectes positius de la realització d'activitats de lleure a la comunitat. En tant que activitats es considera que comporten beneficis sobre la seva salut. En aquest sentit, primer destaquen la importància de les activitats físiques, però ràpidament posen en valor la importància dels tallers i activitats que comporten exercitar-se a nivell cognitiu.

Més enllà d'aquesta visió, les persones participants reconeixen el valor de que les activitats siguin a la comunitat per les oportunitats de relacionar-se amb altres persones que això els hi aporta.

El voluntariat apareix en el seu discurs amb un valor afegit sobre la resta d'activitats de lleure a la comunitat. Els hi aporta experiències molt enriquidores a nivell personal, derivades de sentir-se útils socialment i ajudar als demés. A més, sovint, comporta un intercanvi de coneixements, emocions i relacions amb altres persones que difícilment es produiria de manera natural a la seva vida quotidiana.

Finalment, una de les persones participants apunta que la realització d'activitats de lleure a comunitat li confereix una sensació d'autonomia o llibertat personal en la mesura que ella decideix sobre com ocupa el seu temps lliure.

“Fer activitats de lleure et fa sentir lliure, tens llibertat per fer el que et vingui de gust, sortir, entrar, estar actiu...”

Les mirades retrospectives sobre el lleure a la comunitat

En general les persones participants no recorden haver fet cap plantejament quan tenien 50 anys sobre com ocuparien el seu temps lliure al fer-se grans, ni si farien activitats de lleure a la comunitat. No obstant això, dues d'elles apunten que, llavors, tenien clar que volien tenir una vellesa “activa” fent aquelles activitats que sempre les hi ha agradat.

Els suggeriments per facilitar l'ús dels equipaments socioculturals i les activitats de lleure a la comunitat entre les persones grans

Les persones participants opinen que ja es fa tot el que es podria fer per animar la participació. Si les persones grans no fan activitats de lleure a la comunitat és perquè no ho desitgen. No obstant això apunten:

- Oferir activitats amb preus baixos o gratuïts.

Les mirades de les persones de de 60 a 70 anys que assisteixen a casals i espais municipals de gent gran i a altres equipaments municipals socioculturals

Els motius per assistir als equipaments socioculturals

Hi ha diversos motius per assistir als casals i espais de gent gran. Tot i que les persones participants apunten inicialment diferents qüestions, tothom està d'acord amb la llista final que inclou:

- Relacionar-se amb altres persones grans amb qui comparteixen interessos, experiències i/o inquietuds.
- Mantenir-se “actives” fent activitats, tot i diferenciant aquelles activitats que reporten un aprenentatge o una millora de la salut, com les activitats físiques o els tallers de la memòria, així com qualsevol altre activitat exclusivament recreativa (ex.: jugar a les cartes, ballar, etc.) que sigui agradable.
- Entretenir-se soles o amb altres persones grans.
- Aprendre nous coneixements.
- Autorealitzar-se o desenvolupar-se a nivell personal.
- Considerar que els casals i espais de gent gran ofereixen un programa d'activitats més econòmic i adaptat a les seves necessitats que la resta d'equipaments socioculturals, especialment els centres cívics i esportius.

“Dependiendo de tu disponibilidad de tiempo tú escoges el centro. Lo que tiene de bueno el casal de mayores es que la mayor parte de la actividad la realiza por la mañana. Así, si tú te organizas y tienes la tarde libre.”

“Y por eso se va al casal, porque son más baratos que los otros centros...”

Respecte a la resta d'equipaments socioculturals la llista de motius per assistir-hi es redueix respecte als casals i espais de gent gran. En el cas dels centres cívics el motius mencionats per les persones participants són els següents:

- Trobar un major nivell cultural que en els casals i espais de gent gran.
- Relacionar-se amb persones d'altres edats, especialment joves.
- Creure que el centre cívic una localització al seu domicili més pròxima que els casals i espais de gent gran.
- Considerar que el centre cívic complementa les activitats dels casals i espais de gent gran amb una oferta més ampla i variada.

Hi ha consens entre les persones participants en la identificació dels següents motius per assistir a les biblioteques:

- Trobar un espai silenciós i tranquil que fomenta la lectura.
- Accedir de forma gratuïta a llibres, revistes, premsa diària, i Internet, així com activitats literàries.

Finalment, les persones participants coincideixen en identificar els següents motius per assistir als centres esportius:

- Mantenir-se la condició física i un estil de vida saludable.
- Relacionar-se amb persones de totes les edats.

Els motius per defugir els equipaments socioculturals

Novament els casals i espais de gent gran són els equipaments socioculturals que susciten major nombre d'aportacions, en aquest cas motiu per no assistir-hi. En general totes les persones participant mostren el seu acord en la següent llista de motius:

- Tenir poc interès en general o una manca de compromís per assistir-hi.
- Trobar-se en una situació personal difícil (ex: depressió, soledat, sentiment de superació i claudicació, etc.)
- Tenir por a tot allò desconegut i a relacionar-se amb noves persones.
- Patir problemes físics que condicionen la participació.
- Afrontar obligacions de cura familiar (nets/netes, persones amb dependència a càrrec).

- Voler evitar situacions compromeses (davant d'activitats de pagament o despeses de caràcter relacional – prendre un cafè) davant de les dificultats econòmiques per arribar a final de mes.
- Existir estereotips falsos sobre les activitats i l'ambient dels casals i espais de gent gran.
- Considerar que els casals i espais de gent gran tenen una mancança d'informació i divulgació entre les persones grans.

“Es que hoy en los casales de mayores no se informa. Están allí y la gente acude. A ti, a tu casa ¿te llega información? A mí no me llega información a mi casa del casal. Yo me he tenido que espabilar buscando casales.”

En el cas dels centres cívics la identificació dels motius per no assistir-hi està molt condicionada pel poc coneixement d'aquest tipus d'equipament entre les persones participants. Els pocs plantejaments que es comparteixen tenen a veure amb la imatge social d'aquests equipaments:

- Considerar que els centres cívics ofereixen activitats amb un cost elevat per a les persones usuàries.
- Creure que els centres cívics es troben allunyats del seu domicili.
- Considerar que els centres cívics són poc coneguts en el barri.

En canvi els motius identificats per no assistir a les biblioteques es fonamenten en aspectes personals que es poden trobar dins dels diferents segments de persones grans, com ara:

- Tenir poc interès per la lectura i les activitats relacionades.
- No disposar del nivell d'alfabetització necessari.
- Preferir accedir a la lectura a partir d'instruments com els llibres electrònics, per ser més lleugers i adaptats a les dificultats visuals.

Com en el cas dels centres cívics, els principals motius identificats per no assistir als centres esportius es centren en qüestions relatives a la imatge social d'aquests equipaments:

- Considerar que els centres esportius són cars pel seu nivell adquisitiu.
- Creure que no hi ha centres esportius a l'entorn pròxim del domicili.
- Considerar que els centres esportius no compten amb instal·lacions i/o activitats adaptades a les condicions de salut de les persones grans, especialment aquelles que tenen dificultats de mobilitat

Les imatges socials dels equipaments socioculturals i les activitats de lleure a la comunitat

Gairebé totes les persones participants estan d'acord amb la idea que els casals i espais de gent gran afronten una imatge negativa i estereotipada a la societat. Algunes persones participants argumenten que això es conseqüència, de fet, dels estereotips que hi ha sobre les pròpies persones grans. D'aquesta manera no es tracta tant d'una qüestió lligada als casals i espais de gent gran com a les pròpies persones grans.

"Hay gente que dice: 'Ay, yo no quiero ir donde hay tantos viejos pero es una realidad."

En aquest sentit, les persones participants expressen situacions en que elles han tingut que afrontar discriminació per raó d'edat per part d'altres persones usuàries quan han utilitzat els altres equipaments socioculturals. Sovint la discriminació és subtil i sense mala intenció, com ara les mostres de sorpresa quan una persona gran com elles realitza una determinada activitat que hom atribueix a grups d'edat més joves. En el grup s'insisteix molt en que la discriminació no la fan només les persones més joves de 50 anys. També és molt present entre les pròpies persones grans, el que podria evidenciar una mostra de rebuig cap a l'envelliment.

En canvi, la imatge social que els centres cívics, les biblioteques i els centres esportius són elitistes concilia un gran acord entre les persones participants. En la seva discussió aflora un altre imatge que atorga major qualitat als equipaments socioculturals i la seva programació en els barris de nivell socioeconòmic més elevat que a la resta. En particular una de les persones participants relata que ha assistit a centres cívics de diferents barris de la ciutat, trobant que ens els barris de major benestar l'oferta programada era de major qualitat.

"El elitismo depende del barrio. En Sant Gervasi hacen actividades más elevadas y elitistas. Sarrià y La Mina es la noche y el día."

D'altra banda, les persones participants opinen que la societat té en bona consideració a les persones grans que realitzen activitats de lleure a la comunitat. Són vistes com a persones dinàmiques, que tenen cura d'elles, i que tenen un estil de vida atractiu, quan no envegable. Un argument a favor d'aquesta imatge social és que, molt sovint, la família anima a les persones grans a seguir aquest estil de vida en la mesura de les seves possibilitats. Per contra les persones participants considera que aquelles persones grans que no fan activitats de lleure a la comunitat acostumen a ser mal vistes pel conjunt de la societat, tot i que no es concretem arguments que ho justifiquin.

Els efectes positius de les activitats de lleure a la comunitat sobre les persones

Les persones participants manifesten que la realització d'activitats de lleure és la manera en que les persones grans poden enriquir la seva vida quotidiana, trencant amb la monotonia i la tendència a l'aïllament social. A més consideren que la seva realització contribueix a un envelliment actiu saludable. Aquests efectes positius sobre la salut no són exclusius de les activitats físiques o de les activitats explícitament de promoció de la salut. En general, defensen que totes les activitats de lleure, ja sigui per què els fa sortir de casa, relacionar-se amb altres persones, cuidar-se millor, aprendre coses noves o tenir noves inquietuds, etc., contribueixen positivament a la seva salut i qualitat de vida.

A més de sobre la salut, les persones participants reconeixen que la realització d'activitats de lleure repercuteix favorablement sobre el nivell d'autoestima. En particular algunes persones participants ho emfatitzen quan es donen situacions en les que ajuden als altres, ja sigui en projectes explícits de voluntariat, o en aprenentatge entre iguals en el marc de les activitats de lleure. D'altres persones participants argumenten aquesta millora de l'estima pel fet propi de realitzar activitats, en el sentit de tenir una ocupació activa del seu temps lliure. En general, s'apunta que aquest benefici resulta més intens en el cas dels homes que en les dones.

Alguns homes participants assenyalen que el descobriment de les activitats de lleure a la comunitat els hi ha ajudat a afrontar la seva jubilació en el mercat laboral. En un cas l'ajuda va actuar d'immediat, ja que va substituir de seguida l'activitat laboral per activitats de lleure a la comunitat. En els altres casos l'ajuda no va ser immediata, havent-hi un període inicial sense activitats de lleure on hi havia una certa desorientació vital, que va finalitzar amb un període de descobriment de les activitats i un certa reorientació vital.

Finalment, la relació amb altres persones és un altre efecte beneficiós de les activitats de lleure a la comunitat. En aquest sentit creuen que les seves relacions personals es veuen incrementades a tots els nivells: amb més freqüència amb les persones que coneixen, amb major diversitat de persones, amb major diversitat d'idees, temes i experiències. En particular, les persones participants donen molt de valor al fet de poder compartir el seu temps amb persones de diferents edats.

Les mirades retrospectives sobre el lleure a la comunitat

Les persones participants es mostren d'acord al considerar que quan eren més joves no s'havien plantejat fer activitats de lleure a la comunitat, ni si en farien al jubilar-se. En aquest sentit creuen que aquests plantejaments no s'acostumen a fer fins que t'arriba l'edat. De fet la discussió va centrar-se en l'anàlisi de la

jubilació com a un procés de ruptura amb la vida anterior, on les activitats van emergir com a una estratègia per construir una nova quotidianitat.

“Cuando tenía 50 años, entonces, no estás metido en ello, este campo no existe.”

D'altra banda valoren que durant aquest temps els equipaments han canviat molt. Ara tenen millors instal·lacions i el confort és més elevat que fa uns anys.

Els suggeriments per facilitar l'ús dels equipaments socioculturals i les activitats de lleure a la comunitat entre les persones grans

En línies generals les persones participants fan els següents suggeriments:

- Divulgar més els equipaments i les seves activitats al barri. S'afegeix que això es tendeix a fer més amb l'oferta de pagament que amb la gratuïta.
- Organitzar intercanvis puntuals de persones usuàries de centres cívics i de casals, afavorint especialment els intercanvis intergeneracionals.
- Difondre els centres i les activitats a les persones abans de fer-se grans.
- Adaptar els horaris de les activitats a les responsabilitats familiars com tenir cura dels nets.
- Ampliar i millorar els programes d'activitats, especialment en el cas dels casals en els barris de nivell socio-econòmic més baix.
- Adaptar les activitats, especialment als casals, a la conciliació entre les activitats recreatives i d'aprenentatge.
- Completar l'oferta d'equipaments en els barris que no en tenen.
- Adaptar els equipaments i activitats a les persones grans amb mala salut i en situació d'aïllament social.

Les mirades de la nova generació de persones grans de 59 a 64 anys sobre l'ús del temps lliure i els equipaments socioculturals

Perspectives sobre l'ús del temps lliure quan siguin grans

Les persones participants del grup mostren unes expectatives clares referents a com ompliran el seu temps lliure quan siguin grans i deixin de treballar. Aquestes expectatives es refereixen a quines activitats faran, a com les faran i a amb qui les faran. Predominen les activitats relacionades amb el plaer, la formació i les relacions, dins i fora de la família. Valoren d'igual forma les activitats de lleure realitzades de forma individual i les fetes de forma grupal, tot i que prefereixen les auto organitzades.

Viatjar sembla una de les prioritats per a totes les persones del grup, ja que consideren que és un tema que han anat postergant al llarg de la seva vida i que fins ara no ho han pogut fer tant com haguessin volgut. Així i tot, són conscients de que a la pràctica no podran viatjar tant com voldrien per temes econòmics o de temps.

L'esport és una altra ocupació prevista per totes les persones del grup, en diferents variants: algunes es planegen fer exercici dins d'un equipament esportiu, altres parlen de sortir a passejar o d'excursió a la muntanya i unes poques esmenten l'activitat física en general, sense concretar cap exercici en concret. En totes les opcions apareix l'esperit lúdic i de manteniment de la salut com a factor motivador.

Les activitats referides a la família i les relacions socials també ocupen un lloc important als seus plans. Consideren que el temps dedicat a la família i a la llar és una assignatura pendent que han anat deixant una mica de banda al llarg dels anys i que per això han de recuperar. En aquest àmbit inclouen les gestions domèstiques. Les persones del grup també parlen dels seus plans per donar més espai i temps a les relacions socials d'amistat, tot i que no consideren que actualment les deixin de banda. Aquests desitjos es refereixen més aviat a poder trobar-se amb les seves amistats amb més tranquil·litat i per fer coses que ara no poden fer.

La formació i l'ampliació dels estudis també entra dins dels seus plans més prioritaris. Alguns parlen d'estudiar una carrera universitària, altres de fer cursos o simplement de poder llegir e instruint-se per lliure i amb esperit crític, per tal d'estar al dia del que passa al món. En aquesta direcció orienten les seves inquietuds de involucrar-se en activitats culturals (cinema, teatre...).

Els temes de participació i voluntariat social tenen lloc a les seves visions de futur, i es veuen com a persones actives en aquests dos àmbits, tant participant en associacions de veïns i similars com fent voluntariat a nivells molt diversos. Quan se'ls hi pregunta sobre la seva intenció de participar en activitats de voluntariat per ajudar als altres, millorar el medi ambient, difondre la cultura o fer mentoratge, responen afirmativament, explicant que creuen que és necessari retornar a la societat el que ells han rebut d'ella i que només es pot créixer si es fa de forma conjunta i col·lectiva.

Els efectes positius de les activitats de lleure a la comunitat sobre les persones

Els beneficis percebuts es refereixen principalment a les activitats que els permeten mantenir-se actius física- i mentalment i sentir-se en forma, des d'anar a passejar fins a apuntar-se a cursos d'extensió universitària. Aquestes activitats es preveuen com a remei contra el deteriorament físic i cognitiu que ells esperen patir quan es facin grans. Aquestes activitats també son percebudes com a font de plaer.

Un altre benefici important és la satisfacció personal que esperen sentir per realitzar activitats de lleure. Tenen expectatives de sentir-se feliços, créixer humanament i experimentar un enriquiment personal.

Sentir-se **útils** es un altre benefici que esperen poder extreure de la realització d'activitats. Aquest benefici està més dirigit a les activitats de participació social i

voluntariat, i fa referència a tenir la sensació d'estar complint amb les pròpies obligacions socials i cíviques.

En el cas de persones grans que viuen soles, que tenen mala salut o bé que pateixen situacions de dol, tenen la creença de que els beneficis serien semblants als que esperen experimentar ells mateixos: podrien per exemple gaudir de les activitats lúdiques, que els hi servirien com a distracció i aconseguirien millorar el seu estat d'ànim, o fer cursos per a formar-se. Pensen que, en el cas de les persones amb una mala salut, podrien haver-hi problemes d'accessibilitat o de transport que actuessin com a barrera. Per una altra banda, més minoritària dins del grup, existeix la percepció de que aquestes persones només es podrien beneficiar d'activitats de forma passiva, en forma de voluntariat, acompanyament...

Els motius per assistir als equipaments socioculturals

Les persones participants al grup tenen una opinió formada sobre els equipaments socioculturals, tot i que pel que expliquen, es demostra que aquestes creences no solen estar basades en l'experiència, sinó més aviat en prejudicis. Totes elles hi troben diversos motius per tal d'anar-hi al casal de gent gran i coincideixen en la majoria.

- Fomentar les relacions socials
- Compartir els coneixements amb altres persones
- Poder gaudir de les activitats i aficions que els agraden
- La oferta d'activitats i les característiques dels equipaments

Els factors d'atracció percebuts als centres cívics son molt semblants als dels casals, en part perquè alguns tenen dificultats per diferenciar aquets equipaments.

- Fomentar les relacions socials
- Augmentar la seva formació i aprenentatge
- Rebre informació sobre serveis públics i/o del barri
- Gaudir de les coses que els agraden

La biblioteca està molt ben vista dins del grup, però així i tot, només en troben un factor a esmentar.

- Poder tenir accés gratuït a la cultura

El centre esportiu és percebut de forma molt positiva i es troben aspectes que, als seus ulls, el fan beneficiós.

- Mantenir actius el cos i la ment
- Aprofitar la oferta de l'equipament (activitats, instal·lacions)

Els motius per defugir els equipaments socioculturals

Els motius que les persones del grup esmenten per tal de **no anar al casal de gent gran** mostra que la majoria de les seves creences no estan basades en cap coneixement directe sobre aquests centres, sinó en el que pensen que representen els equipaments o han sentit per altres persones.

- L'accessibilitat de l'equipament pot dificultar anar-hi (llunyania i característiques de l'espai)
- El personal que no està motivat per desenvolupar la seva tasca
- La oferta poc atractiva d'activitats del centre
- El fet que només estigui orientat per a gent gran
- El fet que els casals de gent gran no prenguin a les persones com persones actives

Pel que es pot deduir de les descripcions que fan les persones participants, el seu **desconeixement dels centres cívics** és encara major que el dels casals. Per això, els factors que descriuen són de caire més aviat superficial.

- La localització de l'equipament / la llunyania
- El fet que el centre pugui no ser accessible per persones amb problemes de mobilitat.
- La oferta poc atractiva d'activitats del centre

La seva percepció sobre les **biblioteques és bona** i no són capaços de trobar cap argument per no acudir-hi a fer-ne ús dels seus serveis.

El coneixement sobre els centres esportius sembla una mica més profund, tot i que les raons adduïdes per no anar-hi deixen entreveure que no s'han informat sobre les condicions d'aquests centres per la gent gran, principalment pel que fa al preu.

- El preu és massa alt
- De vegades hi va massa gent, el que fa poc còmode realitzar-hi activitats
- Estimar-se més fer esport a l'aire lliure

Les imatges socials dels equipaments socioculturals i les activitats de lleure a la comunitat

La opinió expressada respecte a la existència dels equipaments culturals i la gent que hi fa activitats de lleure de forma activa i individual és positiva. Valoren que les persones es moguin per fer el que les hi agrada, que organitzin activitats pel seu compte o que decideixin formar-se segons els seus propis desitjos. Per l'altra banda, reflecteixen una opinió molt negativa sobre les persones grans que participen en activitats grupals organitzades: segons la seva percepció, aquestes activitats tendeixen a rebaixar a les persones grans, fent que actuïn de forma infantil i gregària, i no tal i com correspondria a la seva edat. Creuen que aquest tipus de comportaments es solen donar en la gent gran d'una generació més antiga a la seva, ja que durant la seva vida

han estat acostumats a tenir cura d'altres persones i ara tendeixen a mostrar-se més passius i de forma inert, preferint les activitats menys exigents.

Pensen que la societat veu amb molt bons ulls que la gent gran sigui activa i s'apunti a cursos, surti d'excursió, etc. Si existeixen prejudicis negatius, pensen que provenen de la resta de persones d'edat avançada que, per diferents motius, no volen ser tan participatives.

Per una altra banda, creuen que tant ells com la societat respecten la decisió de la gent gran que no vol fer activitats de lleure: consideren que cada persona té una història de vida diferent i per això no jutgen aquesta mena d'actituds. Opinen que aquesta distinció pot estar originada bé en que aquestes persones, durant la seva vida, no hagin tingut oportunitat de fer activitats al seu temps lliure, o bé en que simplement, no tenen interès.

Els suggeriments per facilitar l'ús dels equipaments socioculturals i les activitats de lleure a la comunitat entre les persones grans

Els suggeriments del grup es divideixen en 3 aspectes.

En primer lloc, pensen que s'hauria de provar de facilitar l'accés a les activitats de lleure a la gent gran fent-les més econòmiques. Aquesta proposta fa referència tant a les activitats organitzades dins de casals, centres cívics o centres esportius, com a les activitats lliures, com anar al cinema o al teatre. Proposen, per exemple, la creació de passes especials per a que la gent gran vagi a museus.

En segon lloc, veuen que el concepte que té actualment el casal de gent gran, centrant-se a priori només en gent gran, fa que sigui menys atractiu per la gent més jove. Per això, la seva proposta és que el model d'aquests equipaments s'ampliï i variï en quant als requisits d'edat per poder entrar. També pensen que promoure les activitats intergeneracionals dins dels casals podria fer la seva oferta més atractiva per tota la població.

La última recomanació es refereix a la informació sobre els equipaments en qüestió. Pensen que aquesta no arriba a totes les persones que podrien aprofitar els seus beneficis, i per això proposen que s'obrin noves formes de fer arribar les comunicacions, com per exemple distribuint díptics a les botigues dels barris. D'aquesta forma, pensen que les persones s'aproprien a aquesta informació de forma més oberta.

ANNEX 2. ENTREVISTES EXPLORATÒRIES. Institut d'Envel·liment de la UAB

- Guions d'entrevistes
- Transcripcions

Entrevistes exploratòries a persones grans joves anys en situació d'atur de llarga durada

Justificació i metodologia:

El context de crisi socioeconòmica actual ha fonamentat un interès exploratori de l'estudi sobre les percepcions de l'ús de temps de lleure de les persones que tenen entre 55 i 64 anys i que es troben en situació d'atur de llarga durada.

El perfil d'aquestes persones té especial interès donada la seva característica de formar part del target group de les noves generacions de persones grans que han tingut accés a recursos personals i socials propis de societats benestants, però que sobtadament s'enfronten a la situació de no poder donar resposta a determinades expectatives i interessos per viure el temps de lleure. Així, es va decidir realitzar dues entrevistes en profunditat per fer un primer abordatge exploratori sobre les seves percepcions mitjançant la realització de dues entrevistes en profunditat.

Per la realització de les entrevistes es va utilitzar un guió de preguntes obertes que segueix les dimensions d'anàlisi utilitzades per la realització dels grups focals. Les entrevistes es van enregistrar en àudio. Es va efectuar un anàlisi de contingut tenint en compte les notes de camp i l'escolta de l'arxiu d'àudio.

Guió entrevista noves generacions PLD

Introducció

- Breu presentació del projecte

Bon dia,.

Moltes gràcies per accedir a realitzar aquesta entrevista. Sense la seva participació no podríem fer la nostra feina. I quina és la nostra feina?

Des de l'Institut de l'Envel·liment de la Universitat Autònoma de Barcelona treballem per millorar les condicions de vida de les persones grans. I també per construir una societat adaptada a totes les edats, especialment quan ens fem grans.

En aquesta ocasió l'Ajuntament de Barcelona ens ha demanat que els ajudem a pensar en els equipaments socioculturals del futur.

Preguntes:

- Preparació del clímax:

- o Ens pots indicar la teva edat actual?

- Des de l'Ajuntament ens han dit que es troba en situació d'atur des de fa temps. Des de quan? De què treballaves? Com va ser que et vas quedar a l'atur?

Impacte de la situació d'atur sobre la vivència del temps lliure i de l'ús del temps de lleure:

- Ara que estàs a l'atur creus que vius el temps lliure d'una altra manera
- Actualment què activitats realitza en el seu temps lliure?
- Fas ara activitats que abans de quedar-te en l'atur no feies? Aquestes activitats són idees noves o són idees que ja havies tingut abans, però que no havies pogut fer?
- Com et veus dintre d'uns anys? Creus que continuaràs fent les mateixes activitats? Hi ha alguna nova activitat que t'agradaria fer?
- La situació d'atur ha canviat les teves expectatives sobre la realització d'activitats de lleure?
- Des de llavors, creu que les seves relacions socials van influir d'alguna manera concreta en la vivència del temps lliure?: les d'amistat, les familiars, les veïnals, les de co-usuaris d'equipaments?)
- La teva visió sobre les activitats de lleure a la comunitat és ara diferent a quan tenien 50 anys?

- Valors de les activitats de lleure a la comunitat

- Em podries els principals motius pels quals fas les activitats de lleure que m'has dit? Creus que t'ajuden a afrontar la situació d'atur?
- Quan siguis gran, creus que continuaràs tenint aquests motius per fer activitats? O tindràs uns altres?
- Estarà més interessat en fer activitats pel vostre compte o bé en anar a equipaments socioculturals?
- Llegir la definició de les activitats i cercar la opinió en base a les següents preguntes:
- A quina activitat creu que destinarà més temps quan sigui gran?
- Per què o per a què voldrà fer activitats de lleure a la comunitat?
- Quins beneficis personals creu que li poden aportar les activitats de lleure a la comunitat?

Percepcions sobre les persones grans i la realització d'activitats

- En el cas de persones grans que viuen soles, que tenen mala salut o bé que pateixen situacions de dol, com creieu que les activitats de lleure a la comunitat podrien ser-li d'ajuda?
- Quina opinió tenen de les persones grans que fan les activitats? I quina opinió té la resta de la societat?
- Quina opinió tenen de les persones grans que NO fan activitats? I quina opinió té la resta de la societat?
- Està ben vist anar al casal de gent gran?
- Els altres equipaments són elitistes d'alguna manera?

- o Dintre d'uns anys creuen que tindran problemes per anar/assistir/participar en algun d'aquests equipaments?

Factors d'atracció dels equipaments

- Llegir el full amb els tipus d'equipaments i apuntar:
- motius per anar/assistir/participar quan siguin grans.
- motius per NO anar/assistir/participar quan siguin grans.

- **Suggeriments**
 - o Ens podríeu fer suggeriments per facilitar que les activitats de lleure i els equipaments municipals siguin més atractives quan vostè siguin grans?

- **Comiat.**

El **resultat de l'anàlisi** es detalla a continuació:

Entrevista 1

Informació sobre l'entrevista

Data: 26 de setembre de 2014

Lloc de realització: un bar del barri de Les Corts

Entrevistadora: Gabriela Del Valle

Incidents: l'entrevistat és molt dispers en la elaboració del seu discurs. L'entrevistat ha arribat mitja hora tard. L'estructura i el contingut del guió es va haver d'adaptar "in situ" donades les característiques del perfil de l'entrevistat.

Durada: 1,30 h.

Dades identificatives de l'entrevistat:

Sexe: Home

Edat: 58 anys

Barri: Viu al barri de Les Corts.

Situació: Aturad de llarga durada (més de 10 anys)

Ultima ocupació formal al mercat de treball: Executiu d'empresa i posteriorment col·laborador ONG

Estat de salut: va caure d'una escala i es va trencat el fèmur. Camina amb crosses.

Unitat de convivència: viu sol

Estat civil: divorciat , té 1 fill de 30 anys. No té nets/es.

Perfil de l'entrevistat:

La trajectòria d'atur és de llarga durada, el motiu va ser una decisió personal . Fa més de 15 anys treballava com executiu de vendes a una empresa de telefonia, tenia un bon nivell d'ingressos, però la seva feina l'ocupava pràcticament la totalitat del temps. Llavors, va decidir fer un canvi total de vida i ho va deixar tot. Es va separar i va marxar a viure a les Illes de Formentera. Des de llavors, treballa en diverses coses, però sempre al mercat informal.

Per tant, no és una trajectòria d'atur esdevinguda de l'actual crisi econòmica.

Impacte de la situació d'atur sobre la vivència del temps lliure i de l'ús del temps de lleure:

El fet de ser una situació d'atur "buscada" va implicar una experiència del temps lliure molt positiva, un alliberament de les rutines estructurades al voltant del treball. Va obrir la porta un nou estil de vida en el que va ser més important el contacte amb la naturalesa, una vida d'autosatisfacció de necessitats en base a una economia de subsistència autogestionada (hort, pesca, caça i trueque).

Posteriorment va viatjar a Àfrica per col·laborar a una ONG.

Després va tornar a Barcelona i es va dedicar a treballar en diverses activitats: fotografia, formació en fotografia...instal·lació de parquet, pladur, relacions públiques de discoteques, etc.

La ruptura amb el món laboral contractual va significar un canvi positiu a la percepció de temps lliure, perquè ara sent que sempre viu temps lliure i sempre fa les coses que li agraden. Per tant, considera el treball com una activitat recreativa, fins i tot, com un temps d'oci.

Especialment li agrada la fotografia, el treball artesanal amb la fusta i la poesia. A l'actualitat el treball amb la fusta li facilita la seva manutenció (parquet). La poesia i la fotografia són les passions que formen part dels temps d'oci. No participa en cap equipament. Realitza aquestes activitats per lliure i les comparteix amb la seva xarxa d'amics i coneguts.

Les seves xarxes socials estan integrades per gent del barri i per persones que coneix per les xarxes socials.

La mirada retrospectiva sobre el lleure a la comunitat.

Les seves activitats no han canviat des de fa 10 anys, continua fent lo mateix.

Projecció en el temps i valors de les activitats de lleure a la comunitat:

Quan sigui gran li agradaria viure al camp, o a un poble petit. Està buscant la manera de realitzar aquest somni. Vol fer activitats a l'aire lliure com cultivar, caminar, pescar...i preferiria relacionar-se amb poques persones com en el poble.

S'imagina actiu i autònom. En el cas d'estar malalt i necessitar l'ajuda d'altres, no sap com reaccionaria, perquè la seva estratègia actual endavant els problemes és enfrontar-los en solitari, per exemplificar utilitza la frase: "el buey solo bien se lame".

Però, és conscient de que aquesta actitud pot canviar amb el temps i que podria ser que necessités la companya d'altres persones, aleshores aprendria noves maneres d'actuar. Ara no vol pensar en allò, considera que és algo llunyà.

Creu que tot el que faci (activitats socioculturals) serà per el seu compte, no s'imagina en cap equipament.

No obstant, se'l va llegir la classificació de lleure del guió i es va decidir en triar activitats de formació i de voluntariat relacionades amb projectes mediambientals. Li agradaria treballar projectes de "permacultura" (ús de recursos de la naturalesa per una vida sostenible amb respecte per el mediambient).

Faria aquestes activitats per sentir-se bé i créixer personalment. El principal benefici és GAUDIR fent els projectes i ensenyant a altres persones els coneixements apresos i generant noves relacions socials.

En el cas de les persones que tenen problemes de salut o que estan soles creu que les activitats socioculturals poden ser un recurs important, però que haurien de fer-les amb una actitud més positiva, perquè les persones grans estan molt arrelades en costums de "passar el temps" i parlar de les seves malalties.

Considera que les programes de mentoratge actuals estan malament muntats, ha participat en algun niu d'empreses, i va sentir una distància entre les expectatives dels joves i els grans. Els joves

controlen l'entorn tecnològic i això els hi dona una competència per crear i produir. Els grans no tenen aquest domini i segons ell, aquesta és una diferència que limita la interacció. Per això, les trobades fracassen. Només són experiències exitoses si es plantegen tornar a recuperar processos de treball artesanals, però no al inrevés.

Les imatges socials dels equipaments socioculturals i de les activitats de lleure a la comunitat

Considera que les persones que van al casal, van a passar el dia, igual que van a l'estació de trens o al mercat. Busquen alguna manera de sentir-se bé, com també ho poden fer mirant el futbol a casa. Creu que la cerca de benestar es tan bàsica que fins i tot les persones que estan al centre de dia poden trobar la manera de sentir-se bé, destaca l'exemple d'algunes persones que s'impliquen a les activitats del centre...

També especifica que hi ha gent que va per passar-s'ho bé i d'altres per parlar dels seus problemes en una forma negativa i que això deprimeix als seus companys/es.

També posa de relleu el fet de que a les associacions de festes hi ha molta gent gran, però que a la vegada hi ha un problema de recanvi generacional, i té la percepció de que això passa al món associatiu en general, lo que està comportant que a les ciutats es dilueixi el valor del treball associatiu. Per aclarir el concepte, explica que abans la gent es passava bona part del temps organitzant festes per la comunitat, mentres que ara ningú té temps de fer-ho i prefereixen consumir directament.

“Abans complien un rol a l'educació dels nets/es, ara serveixen si poden fer de cangurs. Això, si, si tenen una pensió alta són molt bé cuidats.”

Atribueix la manca de participació de la gent gran en activitats socioculturals a una mala educació perquè estan acostumats a viure a una societat artificial en la que tot ve donat, basada en el consum. Es tracta d'un “col·lectiu de gent desubicada generacionalment”, segons les seves paraules. Han treballat tota la vida i quan rompen la rutina no saben que fer. No volen cuidar nets, ni participar en equipaments. Només volen sentir-se vells i parlar de coses de vells, bàsicament de les seves malalties.

Per la resta de la societat la gent gran es considerada com una càrrega social, tan si fan com si no fan activitats. Com a conseqüència, s'ha perdut el respecte a la vellesa, posa com exemple a les societats rurals els grans eren molt valorats per el seu coneixement i experiència de vida, eren respectats. En canvi ara les persones grans no són útils ja no serveixen i s'ha de tancar als avis en alguna institució.

El seu relat està construït en base a prejudicis sobre la vellesa i a una negació de veure's en aquesta situació. No sap com serà un futur en el que sigui feble per raons de salut, per exemple. S'imagina vivint al camp, però autònom i independent. A més, prefereix relacionar-se amb joves per reforçar la possibilitat de sentir-se vell.

“Passa que quan et fas vell la societat capitalista t'expulsa, ja no serveixes per res i la gent fa seu aquest discurs i no fa res per sentir-se util. Perden el sentit de les seves vides.”

“Jo prefereixo relacionar-me amb gent joves, . Els joves estan desperts, estan vius, la única cosa és que estudien molt temps i s’obliden d’estar vius”.

Sobre l’elitisme dels altres equipaments només observa que podria ser el casa dels centres cívics perquè fan activitats políticament correctes que l’interessa a molt poca gent, desconnectada amb les necessitats de les persones.

Per exemple, a qui li interessa el jazz? fan concerts de jazz i va poca gent. O els curs de cuina sofisticada, perquè no fan curs de com aprofitar les sobres del menjar?

Els motius per assistir als equipaments socioculturals quan siguin grans:

El principals motius són per relacionar-se amb altres persones i per fer una tasca de ajudar a altres a motivar-los a fer activitats.

- **Motius per anar/assistir/participar quan siguin grans.**

Centre Cívic: per relacionar-se amb altres generacions

Casal: per relacionar-me amb altres (puntualment)

Biblioteca: cap

Centre esportiu: Per motivar a altres a fer esport.

Els motius per defugir dels als equipaments socioculturals quan siguin grans:

El motius per no anar-hi als equipaments quan sigui gran és evitar reflectir-se a la vulnerabilitat de les altres persones grans i els problemes de salut.

Centre cívic: perquè per política de l’equipament limitin la llibertat per fer coses.

Casal: la meva pròpia decrepitud, per no parlar amb altres de la meva tristesa.

Biblioteca: per avorriment.

Centre esportiu: els problemes de salut.

Els suggeriments per facilitar l’ús dels equipaments socioculturals i les activitats de lleure a la comunitat entre les persones grans

Activitats que al gent necessiti per millorar la seva vida i per divertir-se.

Per els persones que es queden a l’atur: motivar-los per que es sentin útils, que puguin tenir un espai per ensenyar el que han après, activitats que els creguin noves obligacions. Buscar alguna retribució mínima, ni que sigui per el transport, per el cafè...

Entrevista 2

Informació sobre l'entrevista

Data: 30 de setembre de 2014

Lloc de realització: un bar del barri de L'Hospitalet

Entrevistadora: Gabriela Del Valle

Incidents: L'entrevista es va posposar un dia perquè l'entrevistada es va oblidar i al dia següent estava fent una gestió al banc i vaig haver d'esperar-la mitja hora.

Durada: 1 h.

Dades identificatives de l'entrevistat:

Sexe: Dona

Edat: 64 anys

Barri: Viu al barri de Les Corts.

Situació: Aturada de llarga durada al Maig del 2013

Ultima ocupació formal al mercat de treball: Teleoperadora per Metges sense Fronteres.

Estat de salut: problemes cardíacs, asma i depressió, operada de cataractes i d'un tumor. Està gestionant la incapacitat. Ara fa un temps que es troba millor.

Unitat de convivència: viu sola a un apartament de renda antiga

Estat civil: divorciada, 3 fills/es i 6 nets/es.

Perfil de l'entrevistada:

La trajectòria d'atur és de llarga durada, el motiu va ser per finalització d'un contracte de 6 mesos de duració com a teleoperadora d'una ONG a l'any 2013. Abans estava l'atur des del 2011. Per tant, es tracta d'una trajectòria d'atur esdevinguda de l'actual crisi econòmica. Ha buscat treball però li costa perquè no té el català natiu. A més, els seus problemes de salut l'impedeixen cuidar a persones grans o nens perquè no pot fer esforços, ni agitar-se.

El seu país d'origen és Perú, va migrar a Catalunya a l'any 1978.

Els seus ingressos consisteixen en ajudes socials (per aturats, per el lloguer) i els seus fills l'aporten econòmicament per completar el pagament del lloguer i per comprar el menjar. Tenia un deute amb el banc per utilitzar la targeta de crèdit per comprar. La treballadora social li va gestionar una ajuda a situacions d'emergència. Està gestionant un conveni especial per poder jubilar-se amb una pensió contributiva.

Impacte de la situació d'atur sobre la vivència del temps lliure i de l'ús del temps de lleure:

La situació d'atur va significar una ruptura crítica a la seva vida. La va viure amb molta angonya, no volia preocupar als fills i es va començar a endeutar. Durant la primera època va passar molt temps

buscant treball per internet, anant a entrevistes, etc. , però no va aconseguir res. Aleshores, va contactar amb Serveis Socials i va començar a moure's per sortir dels problemes.

Recentment s'ha apuntat per fer una prova de nivell per entrar a un curs de català d'Elemental 3, és una motivació per sortir de casa i fer coses. També vol anar a un gimnasi, però no pot perquè ha de pagar. No sap que en els centres esportius hi ha preus especials per persones en situació d'atur. Tanmateix, comenta que no sempre té diners per pagar una activitat, encara que sigui poc. Abans feia danses espirituals, que li agrada molt, però va haver de deixar-ho perquè van començar a cobrar diners.

“Quiero hacer aquagym porque necesito alguna actividad que me ayude con mi problema cardíaco. Ayer bajé a comprar fruta y cuando regresaba empecé a sudar, a sudar, y pensé, Bueno que sea lo que Dios quiera”.

Durant l'entrevista, se li comenta que podria fer activitats al casal. Es mostra sorpresa de las coses que podria fer-hi, manifesta interès per la costura, el teixit.... També està mirant activitats que es fan a la parròquia.

“(sobre el casal) eso es lo que yo quiero hacer, porque a mi me gusta hacer costura, tejido. Porque hay días que no salgo de casa, me encuentro cansada, durmiendo horas y horas y eso no puede ser. Lo importante es salir de casa, ahora por la tarde iré a informarme”.

Explica que les seves xarxes d'amistat és pràcticament inexistent. Va perdre aquestes relacions durant els anys que treballava a temps complert. S'havia de desplaçar a Cerdanyola, i es passava des de les 13 h. fins a les 20 h., al món de la feina. Després tenia que cuidar de la seva família. Això la va anar apartant de les seves amigues, no coincidien en horaris, ni en interessos. Ha intentat reprendre aquestes relacions però s'ha trobat amb que ja no és lo mateix, no tenen temes en comú.

La xarxa d'amistats està formada per amigues de facebook i de whatsapp, principalment les companyes de l'Institut de Perú. Reflexiona sobre el tema i conclou en que necessita canviar de relacions perquè les que tenia ja no són afines.

“Les relacions amb les ex-companyes de l'Institut a Perú per Facebook són les que em mantenen entretinguda a casa”.

La nova situació d'atur ha impactat positivament en alguns hàbits d'autocura com dormir, baixar de pes, arreglar-se amb temps. Però en altres ha tingut un impacte negatiu, com en el menjar, ara menja a deshores i a vegades no té ànims de preparar-se els àpats. Per això s'està plantejant anar a un menjador social. Explica que els fills no veuen bé que vagi a un menjador perquè ho associen amb manca de recursos però ella té la necessitat de fer-ho per un tema de menjar acompanyada.

“Ir al comedor social me vendria bien, para comer con otras personas, mis hijos no lo ven bien a esto, me dicen que ellos no me harán faltar de nada, però yo sin que ellos lo sepan averiguaré porque creo que tendría que probar compartir la comida con otros”.

La mirada retrospectiva sobre el lleure a la comunitat.

Explica que la seva visió sobre les activitats de lleure era molt diferent perquè estava plenament ocupada i les seves relacions i activitats estaven vinculades a la feina i la família. Les activitats que desenvolupava eren manuals, en solitari i a casa, com cosir o teixir.

Projecció en el temps i valors de les activitats de lleure a la comunitat:

A la pregunta sobre com s'imagina d'aquí a uns anys respon amb un discurs de vida “refeta” sense aparèixer els problemes d'ingressos, ni de solitud, ni de salut. Les activitats de lleure ocupen un lloc central en aquest imaginari, relacionades amb el sentir-se bé i el compartir amb altres.

“Dentro de unos años me imagino con una pareja, si pudiera encontrar un compañero, haciendo algunos Viajes con el Imsero, seguir cuidando de mis nietas. A veces he pensado en regresar a Perú porque allí tengo a mis amigas, però me frena mucho el hecho de que aquí tengo a mis hijos y mis nietas”.

El principal benefici de fer activitats és mantenir-se activa i fomentar les relacions socials. Sortir i relacionar-se li canvia l'humor.

Comenta que li agradava cursar català perquè a més d'aprendre l'idioma feien sortides amb la classe per conèixer llocs històrics de la ciutat i s'ho passava molt bé amb el grup. Quan sigui més major destinaria més temps per fer activitats com tertúlies, cinemes i horts urbans. Tallers de la memòria i voluntariat. No sap què és el mentoratge.

Les imatges socials dels equipaments socioculturals i de les activitats de lleure a la comunitat

Considera que les persones grans que fan activitats són admirables perquè estan lluitant per millorar i per mantenir-se actives, que és fantàstic per la memòria i per allunyar l'Alzheimer i altres malalties mentals.

“Yo quisiera ser como éstas personas (las que hacen actividades)”.

Creu que la societat valora positivament a la gent gran activa. Només aclareix que podria haver alguna crítica a persones que busquen de fer parella, perquè hi ha gent que mira malament això, però per ella és molt positiu.

En relació a les persones grans que no fan activitats li sembla molt malament perquè es va replegant la persona en si mateixa, s'agafen més malalties, es pensa més negativament...

A la societat també té una imatge negativa la inactivitat, per el contrari actualment es valora estar ocupat.

Sobre l'elitisme dels equipaments creu que hi ha de tot per tothom, però a vegades s'ha vist limitada per una qüestió de manca de recursos ja que en alguns moments no tenia ni per pagar-se un aigua en algun bar.

Tot i que expressa major acceptació a la vellesa també associa a la gent gran amb una idea de passivitat i es diferencia d'elles explicant que no pot veure'ls com iguals. No obstant, n'és conscient que en uns anys podrà sentir-se vulnerable i que aquest estat esdevindrà de problemes de salut.

"He anat a alguna excursió i no m'he sentit molt a gust perquè els veia com a molt majors per a mi, en conversacions, com molt apagats i apocats, i no vaig anar-hi més".

Els motius per assistir als equipaments socioculturals quan siguin grans:

Els principals motius per anar als equipaments socioculturals quan sigui gran són: mantenir-se activa, per relacionar-se amb altres persones i per fer les coses que li agraden.

Centre Cívic: per fer activitats amb gent de diferents edats i especialment per contactar amb gent jove perquè l'energia que tenen contagia.

Casal: per relacionar-me amb altres i per fer activitats que m'agrades (manualitats, ioga, cinema, etc.)

Biblioteca: Per llegir, per treure música, pel·lícules i per assistir a conferències...

Centre esportiu: per fer activitat física suau com el tai-xi o el ioga.

Els motius per defugir dels als equipaments socioculturals quan siguin grans:

Els principals motius per no fer activitats són: sentir-se fora de lloc generacionalment, per no deprimir-se sentint altres històries tristes i per problemes de salut.

- **motius per NO anar/assistir/participar quan siguin grans.**

Centre cívic: per que hagi activitats que no s'adaptin a la meua edat i jo no encaixi.

Casal: per què la negativitat d'altres persones pot afectar-me.

Biblioteca: cap.

Centre esportiu: per problemes de salut física.

Els suggeriments per facilitar l'ús dels equipaments socioculturals i les activitats de lleure a la comunitat entre les persones grans

Les suggerències tenen a veure amb la manera de que siguin accessibles: - Oferir activitats a preus molt, molt reduïts. - Donar continuïtat a les activitats d'entrada lliure, com els cine fòrum. Millorar la informació per que arribi la de tots els equipaments.

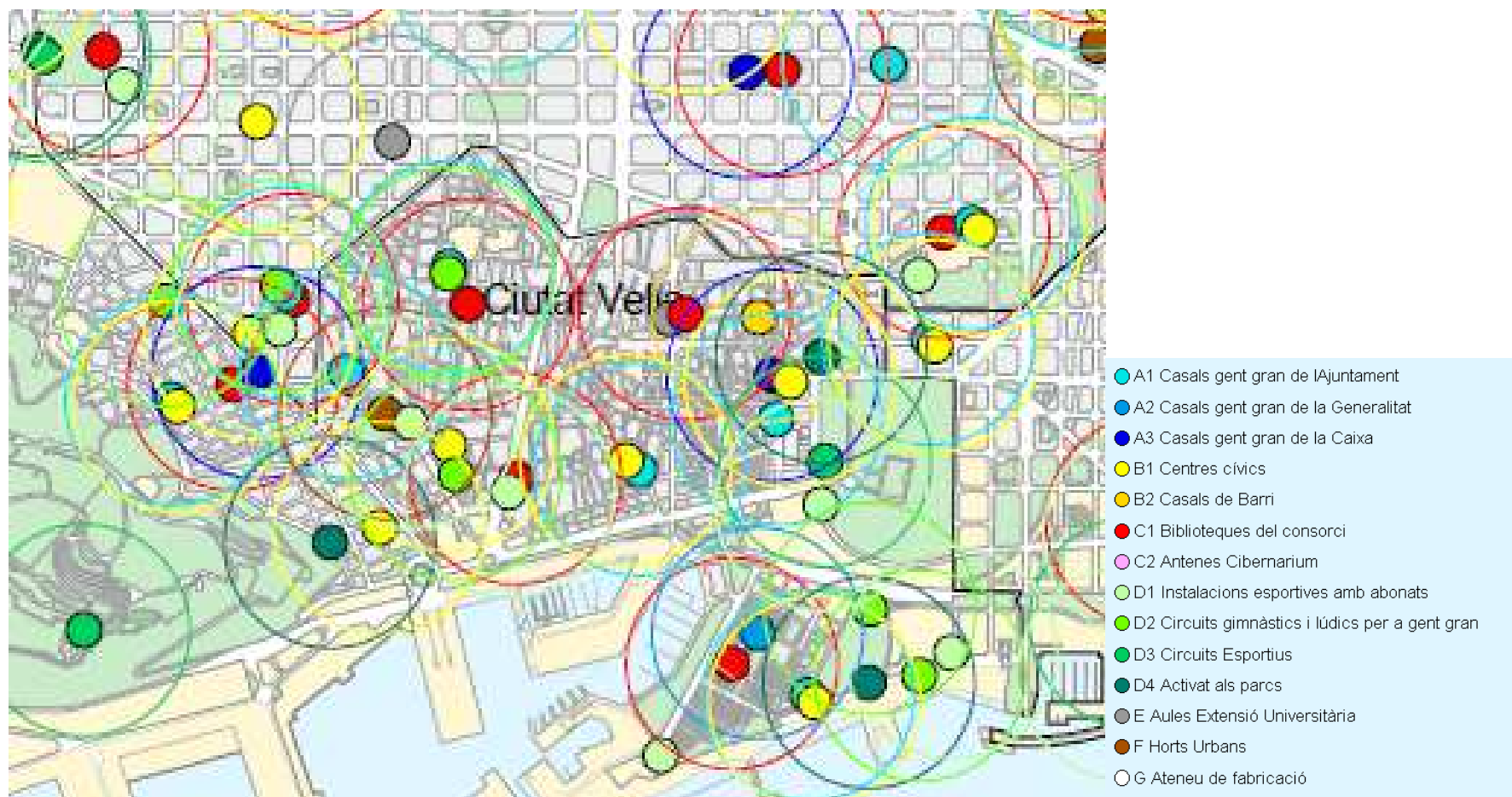
En relació a les persones que es queden a l'atur també proposa tenir cura del preu de les activitats perquè tot i ser baix, sovint és una barrera insuperable. D'altra banda, creu que és important promoure activitats per a que puguin ensenyar a altres persones el que han après. Incentivar grups de trobada de persones en situacions similars. Fomentar la realització d'activitats de lleure perquè a vegades no es sent que aquesta sigui una opció per ocupar el temps i sobre tot per sortir de la llar i no quedar-se pensant en coses negatives.

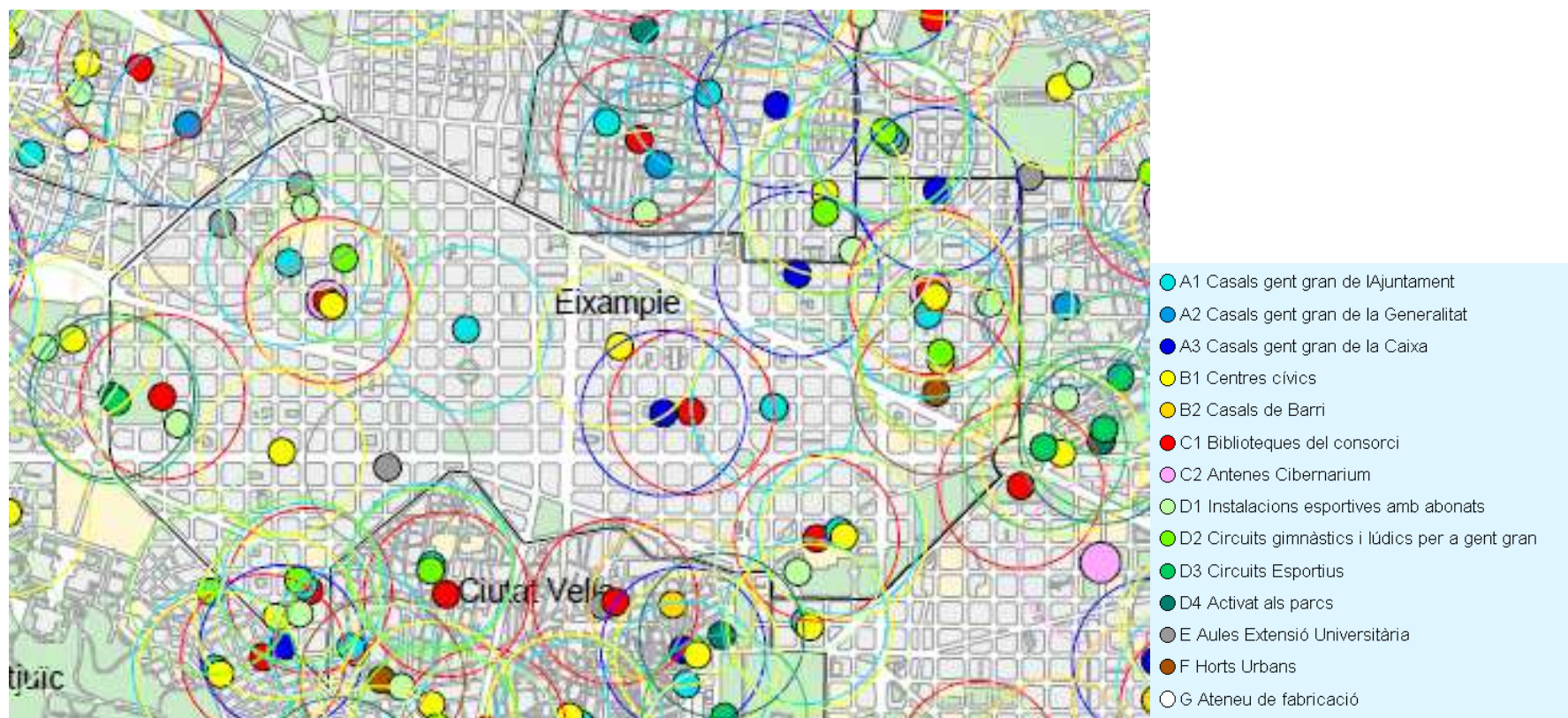
ANNEX 3. MAPA DE CADA DISTRICTE I DISTRICTES FRONTERERS AMB L'ÀREA D'INFLUÈNCIA DELS EQUIPAMENTS QUE S'HI UBIQUEN.

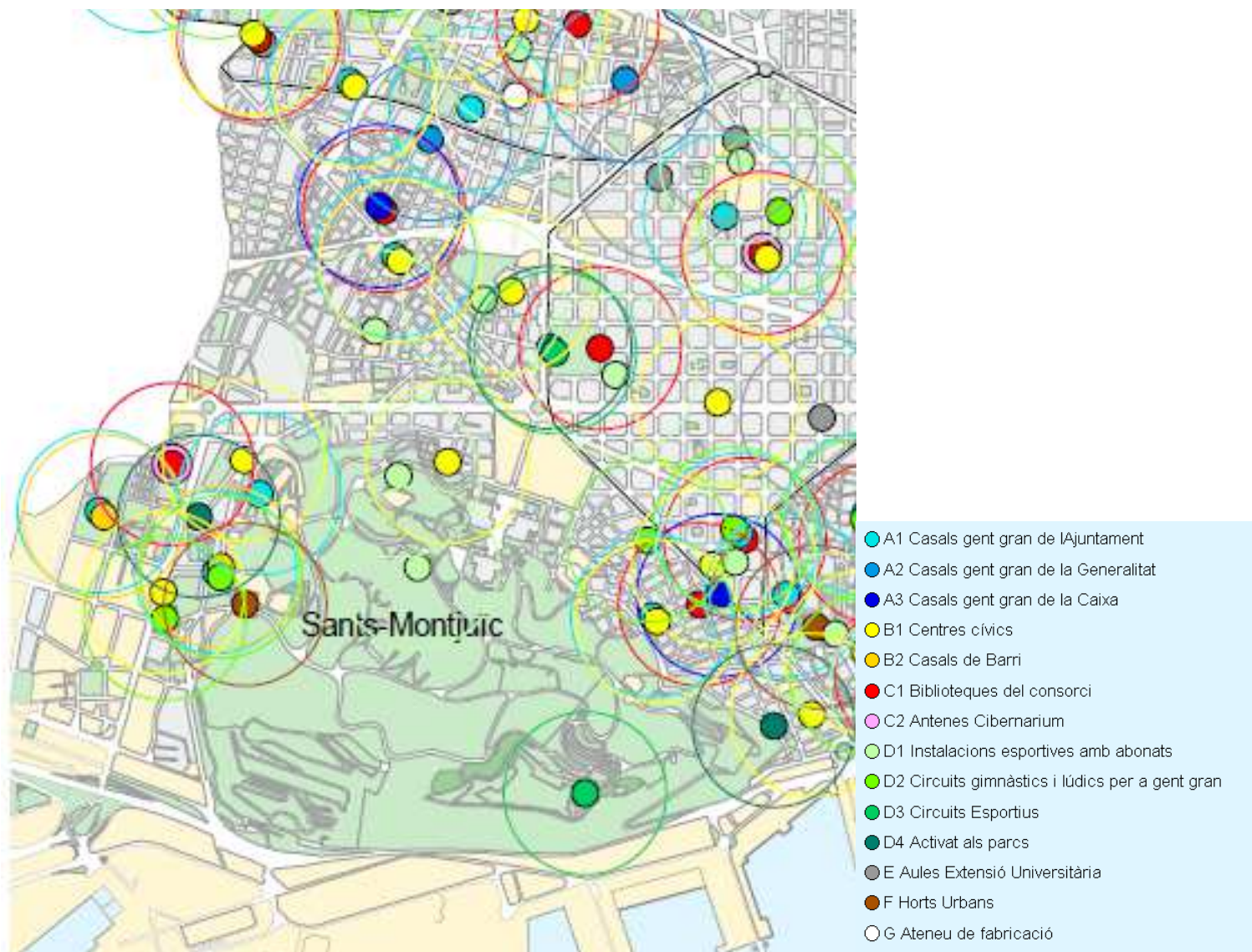
Amb aquests mapes s'assenyalen tots els equipaments i espais (de les diferents tipologies), presents en un Districte, així com en la franja més propera dels districtes que hi fan frontera.

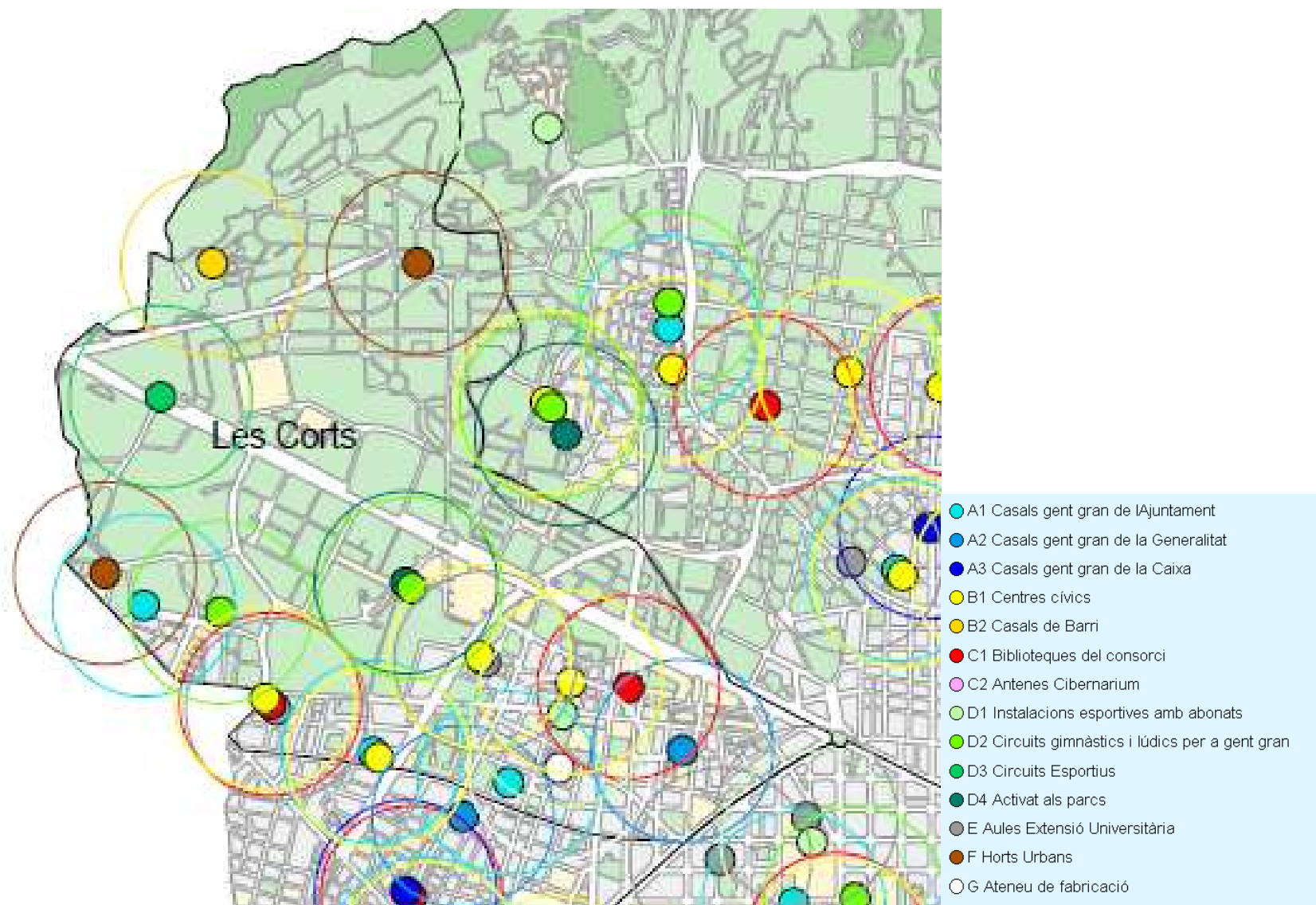
Permeten analitzar:

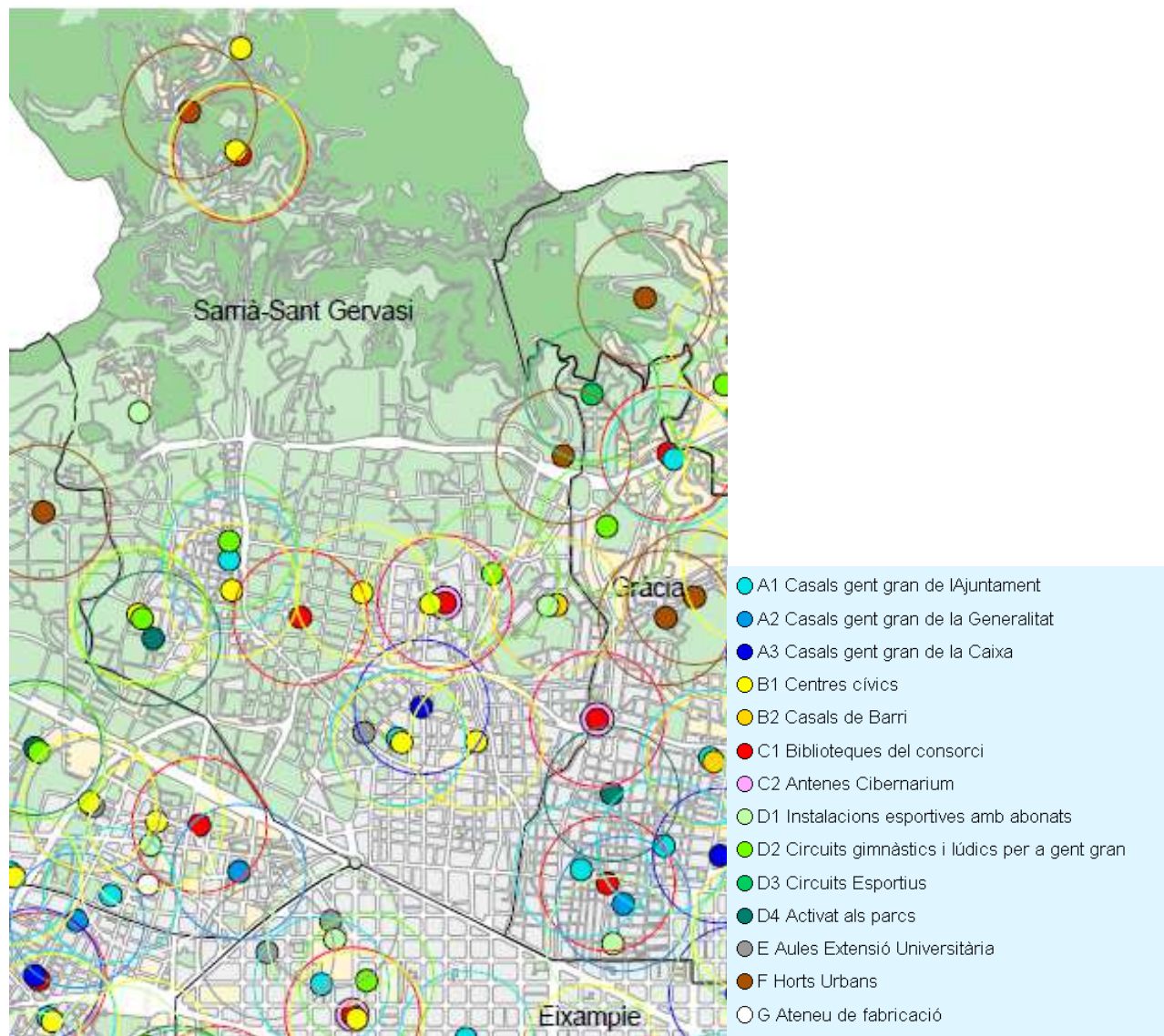
- o la cobertura dels equipaments i espais de diferent tipus amb la que compta cada territori i, si s'escau, les zones amb infracobertura i/o amb sobrecobertura.
- o l'existència d'equipaments en un territori que, si bé pertanyen a d'altres Districtes (fronterers), donen cobertura a les persones grans del Districte analitzat, atès l'abast de 400m. i el fet que les persones es regeixen per criteris de proximitat i no per límits territorials.

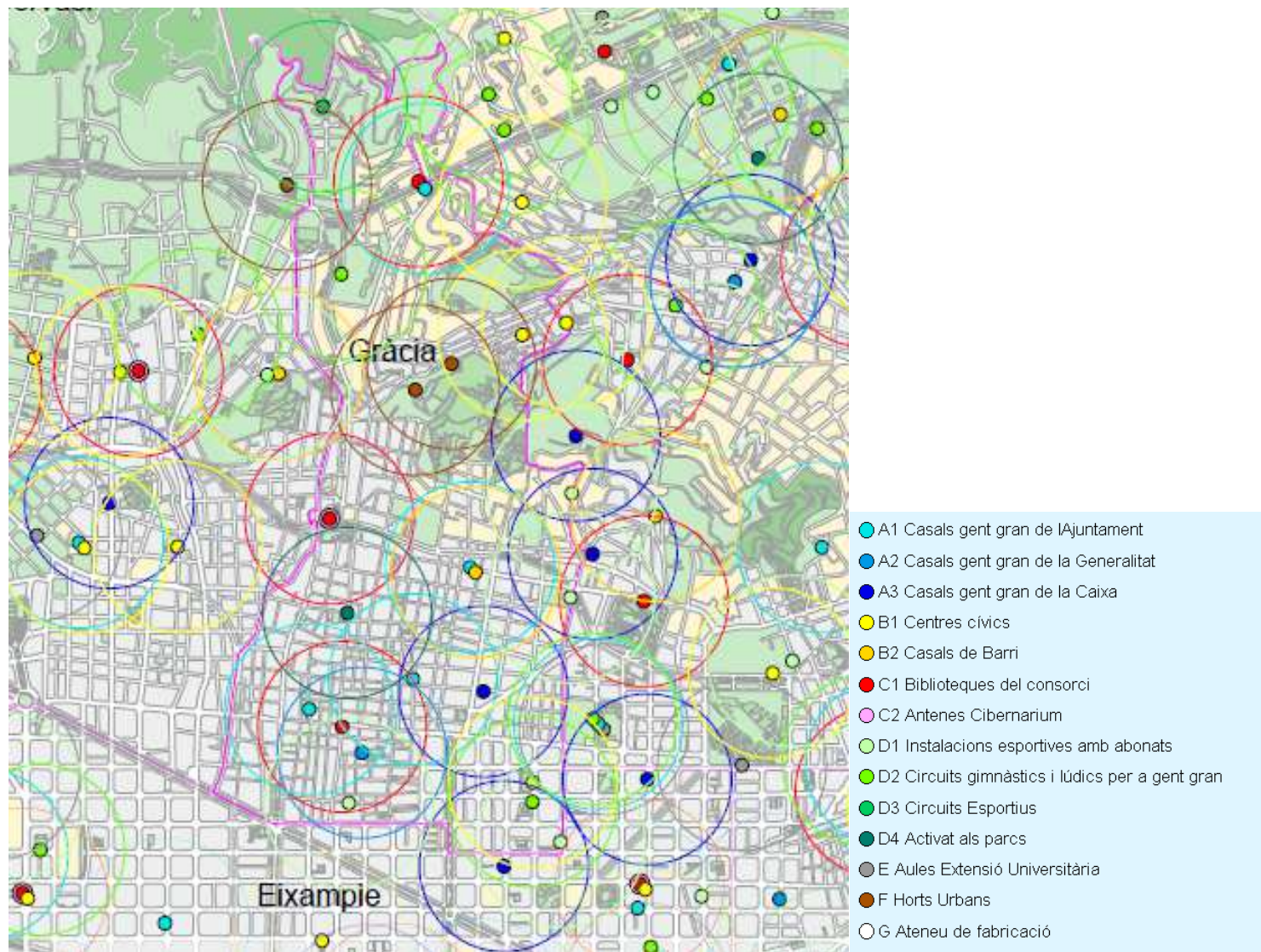

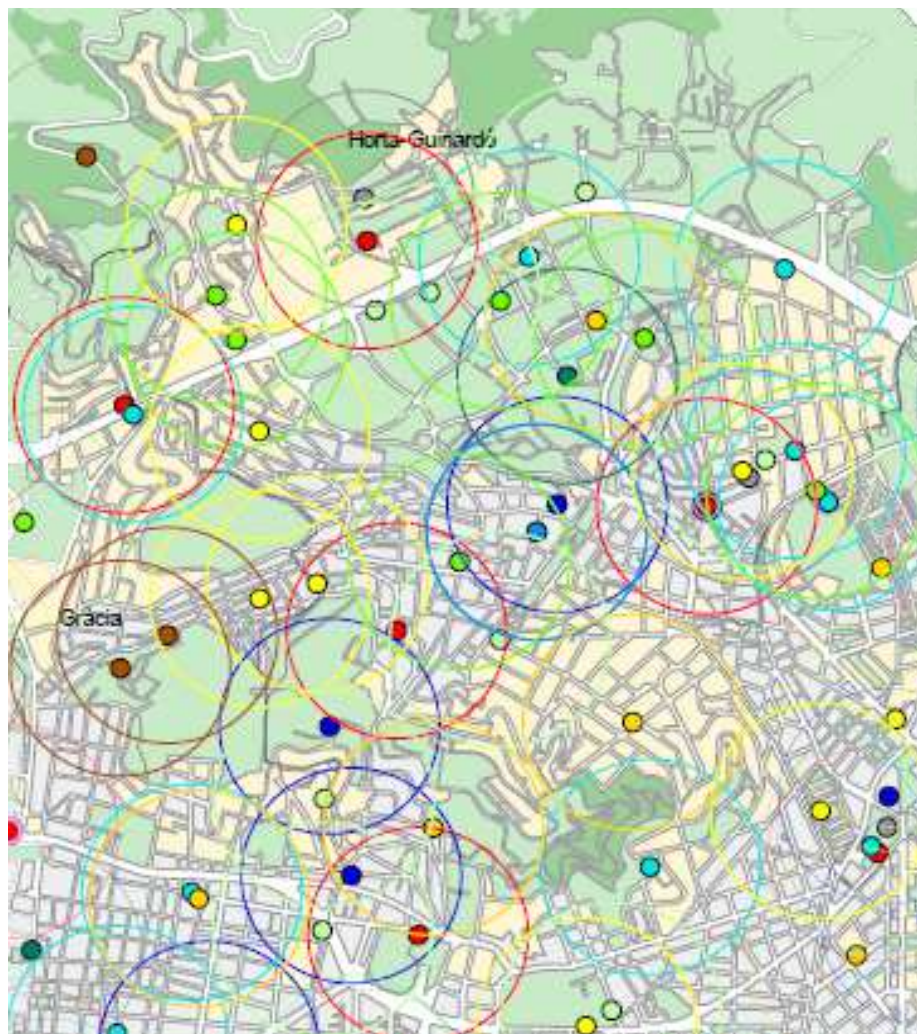

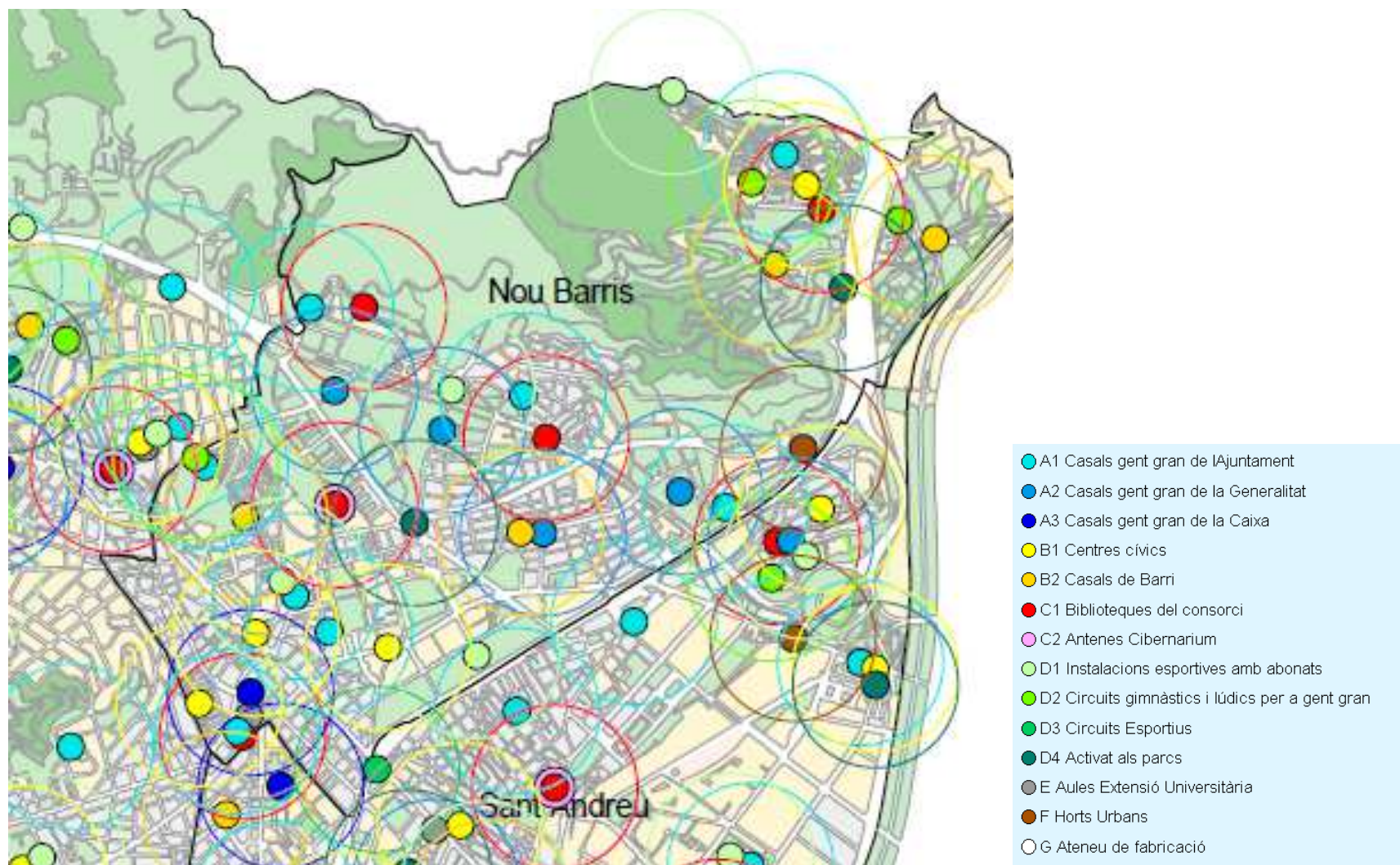

- A1 Casals gent gran de l'Ajuntament
- A2 Casals gent gran de la Generalitat
- A3 Casals gent gran de la Caixa
- B1 Centres cívics
- B2 Casals de Barri
- C1 Biblioteques del consorci
- C2 Antenes Cibernarium
- D1 Instal·lacions esportives amb abonats
- D2 Circuits gimnàstics i lúdics per a gent gran
- D3 Circuits Esportius
- D4 Activat als parcs
- E Aules Extensió Universitària
- F Horts Urbans
- G Ateneu de fabricació

- A1 Casals gent gran de l'Ajuntament
- A2 Casals gent gran de la Generalitat
- A3 Casals gent gran de la Caixa
- B1 Centres cívics
- B2 Casals de Barri
- C1 Biblioteques del consorci
- C2 Antenes Cibermarium
- D1 Instal·lacions esportives amb abonats
- D2 Circuits gimnàstics i lúdics per a gent gran
- D3 Circuits Esportius
- D4 Activat als parcs
- E Aules Extensió Universitària
- F Horts Urbans
- G Ateneu de fabricació

